

Dato Badzagua

**Obchodování se ženami v mezinárodním právu
Trafficking in women in international law**

Gocha Ochigava

2022

Tato monografie vychází s podporou Grigol Robakidze University (Georgia, Tbilisi) na základě disertační práce autora.

Univerzita Grigola Robakidzeho bude i nadále podporovat internacionalizaci vzdělávání a realizaci nových projektů v tomto směru.

მონოგრაფია გამოიცემა გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის მხარდაჭერით (საქართველო, თბილისი)

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი მომავალშიც დაუჭერს მხარს განათლების ინტერნაციონალიზაციას და ამ მიმართულებით, ახალი პროექტების რეალიზებას.

Vědecká ediční rada vydavatelství

prof. Ing. Radomír Adamovský, DrSc., Praha, CZ
prof. PhDr. Martin Bílek, Ph.D., Hradec Králové, CZ
prof. Ing. Rozmarína Dubovská, DrSc., Hradec Králové, CZ
prof. Ing. Tomáš Kozík, CSc., Nitra, SK
prof. PhDr. Libor Pavera, CSc., Praha, CZ
doc. Ing. Mgr. Radim Bačuvčík, Ph.D., Zlín, CZ
doc. Ing. Jana Burgerová, Ph.D., Prešov, SK
doc. PhDr. René Drtina, Ph.D., Hradec Králové, CZ
doc. PhDr. Marta Germušková, CSc., Prešov, SK
doc. PhDr. Milan Klement, Ph.D., Olomouc, CZ
doc. Ing. Pavel Krpálek, CSc., Praha, CZ
doc. Ing. Jaroslav Lokvenc, CSc., Hradec Králové, CZ
doc. Ing. Štěpán Müller, CSc., Praha, CZ
doc. Ing. Marie Prášilová, CSc., Praha, CZ
doc. Ing. Čestmír Serafín, CSc., Olomouc, CZ
Ing. Kateřina Berková, Ph.D., Praha, CZ
Ing. Jan Chromý, Ph.D., Praha, CZ
Ing. Iveta Kmecová, Ph.D., České Budějovice, CZ

Recenzovali:

doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.
doc. Dr.iur. Harald Christian Scheu, Mag.phil., Ph.D.

Tato monografie vychází s podporou Grigol Robakidze University (Georgia, Tbilisi) na základě disertační práce autora.

Univerzita Grigola Robakidzeho bude i nadále podporovat internacionalizaci vzdělávání a realizaci nových projektů v tomto směru.

მონოგრაფია გამოიცემა გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის მხარდაჭერით (საქართველო, თბილისი)

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი მომავალშიც დაუჭერს მხარს განათლების ინტერნაციონალიზაციას და ამ მიმართულებით, ახალი პროექტების რეალიზებას.

Obchodování se ženami v mezinárodním právu

Trafficking in women in international law

© doc. Mgr. Gocha Ochigava, Ph.D., 2022

© Extrasystem Praha, 2022

ISBN 978-80-87570-58-6

Obsah

Úvod	1
1 Obchodování s lidmi, samotná definice a význam některých pojmů souvisejících s touto definicí.3	
1.1 Vztah/rozdíly mezi definicemi OSN a EU	6
1.2 Obchod s lidmi, zejména se ženami	7
1.3 Základní znaky obchodu s lidmi.....	8
1.4 Jaké to je být obětí obchodu s lidmi?	9
1.5 Jak poznat, že jde o obchod s lidmi	12
1.6 Obchodování se ženami a zdravotní problémy obětí tohoto zločinu.....	13
1.7 Obchodování s dětmi	16
1.8 Příčiny obchodování se ženami	20
2 Mezinárodní a evropské aktivity a dokumenty o obchodování s lidmi.....	23
2.1 Obchodování s lidmi v mezinárodním právu a dokumenty s mezinárodní platností	24
2.2 Evropská právní úprava obchodování s lidmi (v rámci Evropské rady)	27
2.3 V rámci Evropské Unie	31
2.4 Kontrolní mechanismy a efektivní provádění závazků obsažených v mezinárodních a evropských dokumentech souvisejících s obchodem s lidmi, zejména se ženami a dětmi.	34
2.5 Legislativní opatření v České republice (v souvislosti s obchodováním s lidmi)	36
3 Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi.....	41
3.1 Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi	42
3.2 Policie	52
3.3 Mezinárodní organizace pro migraci (dále „IOM“)	53
4 Regulace prostituce samostatným zákonem (prostituce a obchod se ženami).....	55
4.1 Čtyři odlišné přístupy k prostituci	56
4.2 Vnitrostátní úprava prostituce v některých zemích	57
4.3 Obtíže spojené s abolicionistickou koncepcí z roku 1949, stručné porovnání právní úpravy prostituce v některých zemích, návrh možného řešení ve vztahu k právnímu řádu v těchto zemích.....	59
4.4 Jaký je rozdíl mezi prostitutí a obchodem s lidmi?	61
4.5 Z výše uvedeného lze učinit závěr, že zásadní omezení či úplná likvidace prostituce vyžaduje řadu koncepčních, organizačních a ekonomických opatření.	62
5 Obchod s lidmi a násilí na ženách.....	64
5.1 Násilí na ženách.....	64
5.2 Domácí násilí.....	66
5.3 Příčiny násilí.....	68
5.4 K jednotlivým jevům.....	70

6	Obchod s lidmi, celosvětový fenomén.....	72
6.1	Následující výňatek pojednává o zemích, kde se obchod se ženami bezprostředně dotýká i České republiky.....	75
6.2	Obchod s lidmi jako organizovaný zločin a internacionalizace obchodu se ženami	76
6.3	Způsoby získávání nových obětí a jejich přeprava	78
6.4	Tři čtvrtiny vědí, do čeho jdou.....	81
7	Migrace a obchodování se ženami.....	82
7.1	Migrační teorie a teorie, ověřené politiky – jako východiska k problematice obchodu s lidmi	83
7.2	Souvislosti obchodu se ženami a žadatelkami o azyl	84
7.3	Stále častěji migrují i mladí lidé	88
7.4	Migrační politika, hraniční opatření a výměna informací.....	90
8	Prevence a řešení problému obchodování se ženami	92
8.1	Další opatření související s prevencí obchodu se ženami	95
8.2	Lidská práva jako zásadní otázka a řešení problematiky obchodování se ženami na evropské a mezinárodní úrovni	96
8.3	Řešení problematiky v rámci OSN	99
9	Zákonná situace a trestní stíhání.....	104
9.1	Odpovědnost právnických osob.....	106
9.2	Mechanismy řešení individuálních stížností.....	107
10	Obchodování s lidmi v Gruzii.....	109
10.1	Vnitrostátní ozbrojené konflikty a zapojení do obchodu s lidmi a prostituce (do jiných nedovolených aktivit) zahraničních vojáků.	116
11	Doplňující informace	119
11.1	Obchodníci se ženami se orientují na mladé ženy	130
11.2	STATISTIKY - ČR.....	132
11.3	Další příklady v České republice, Saúdské Arábii, Vietnamu, Jordánsku.....	133
	Přehled použitých zdrojů	137
	Seznam tabulek.....	141
	Seznam obrázků.....	142
	Definice vybraných pojmů	143
	Abstrakt	146
	၇၅၆၀၅၆၇	Chyba! Záložka není definována.
	O autorovi	147
	About autor	148

Úvod

Problematice práv žen a dítěte jsem se začal věnovat již od školních let. Příčinou byla děsivá válka, kterou jsem zažil jako dítě. Vzpomínám si na těžké dny, město spoutané ohněm, opuštěný dům, příbuzné, přátele... Dosud vidím před očima obrazy, těžko vymazatelné z mé paměti. Právě tehdy jsem zaslechl slova, která jsem nikdy před tím neslyšel: mučení, znásilnění, ponižení, donucení...

V této válce bylo zabito hodně nevinných lidí, byla hrubě porušována práva a svobody, vyplývající ze zásad mezinárodního humanitárního a obecného mezinárodního práva: právo na život, právo vlastnit majetek, osobní svoboda, svoboda pohybu a pobytu, svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání... Většinu dětí připravili o hezké dětství, byla poskvrněna lidská důstojnost a osobní čest deseti tisíců žen.

Poté uplynulo mnoho času. Jako student jsem se svými vrstevníky založil nevládní organizaci na ochranu práv dítěte. Navázal jsem nové kontakty s různými organizacemi bojujícími za práva žen a obětí obchodu se ženami. Zúčastnil jsem se školení a mezinárodních konferencí, pro zvýšení kvalifikace jsem jel i do jiných zemí, což mi pomohlo rozšířit si znalosti a zkušenosti v této oblasti. Řadu let jsem v postavení IDP. Nevím, kdy se budu moci vrátit domů. Tam v Abcházii [a] (odkud pocházím) se lidé domnívají, že jsou obelháváni. V současnosti žijí v hluboce těžkých podmínkách. Často uslyšíte o zvěstech, že někdo byl unesen, zavražděn, podroben otroctví, nevolnictví či nuceným pracím, že je v tísni atd. Organizovaný zločin, spojený s obchodem s drogami, lidmi a nelegálním obchodem se zbraněmi, je tu neustávající. Samozřejmě, tím bych nikoho nechtěl vystrašit, ale mluvím o skutečném životě v některých oblastech Gruzie. Jinak, podle informací ministerstva zahraničí České republiky: „Cizincům, kteří se nacházejí na území Gruzie anebo se rozhodli navštívit tuto zemi, žádné nebezpečí nehrozí. Pouze do Abcházie a Jižní Osetie se cestovat nedoporučuje“.

V poslední době bylo v mé zemi provedeno hodně opatření proti obchodu s lidmi. V dané sféře jsou viditelné pozitivní kroky ze strany jak zákonodárné, tak výkonné moci. V boji proti této trestné činnosti se aktivně angažují i nevládní organizace. K tomu bych rád dodal, že postupy se projevují i v dalších směrech společenského života a v působnosti státu. Gruzínská vláda ale nemůže vykonávat státní moc na územích Abcházie (autonomní republika v Gruzii) a Jižní Osetie (autonomní oblast v Gruzii). Situace v těchto konfliktních zónách je pod kontrolou vykonavatelů moci, kterou neuznává žádný demokratický stát světa. Tyto de facto vykonavatele moci, bohužel podporují vysoce postavení úředníci ruských státních orgánů a tzv. „Ruští mírotvůrci“. V posledních letech bylo v Abcházii oznámeno několik zpráv o obchodování s lidmi, dodnes se hlásí případy, kdy byli uneseni obyčejní (mírumilovní) obyvatelé malých měst tohoto regionu (zejména mladí lidé, a nejen Gruzínci) za účelem získání velkého finančního prospěchu.

Proto jsem se rozhodl nastudovat všechny tyto těžko řešitelné otázky, které se týkají obchodu s lidmi, zejména se ženami (ať již páchaných v době války nebo za jiných okolností) a objektivně se projevujícího zájmu o tento zločin ze stran evropských struktur. Zároveň chci věnovat svou vědeckou práci tomuto celosvětovému problému.¹

¹ Předmětem zkoumání bude:

Definice obchodování se ženami;

Geneze a současná mezinárodní právní úprava;

Související trestné činy;

Prevence obchodování se ženami;

Pozornost bude rovněž věnována lidsko-právním aspektům a doporučením mezinárodních organizací v této oblasti.

Cílem monografie je popsat současný stav obchodování se ženami takovým způsobem, že jsem se pokusil zahrnout do mezinárodního kontextu jak právní, tak sociální složky této společensky nežádoucí činnosti. Práce, věnované tomuto tématu, totiž většinou akcentují jednu či druhou stránku tohoto nanejvýš diskriminačního chování, aniž by však usilovaly o syntézu prvků právních a sociálních.

V jednotlivých kapitolách se postupně zabývám vymezením pojmu “obchod se ženami”, rozměry tohoto obchodování, otázkou zemí původu, zemí tranzitních a zemí určení. Dále vysvětluji příčiny, souvislosti a důsledky obchodování se ženami, usiluji o jeho mezinárodněprávní kvalifikaci a pokouším se o rozbor nejdůležitějších závazků, vyplývajících z mezinárodních a regionálních úmluv. Závěrečná část je zaměřena na potlačování obchodu se ženami a obsahuje mé vlastní návrhy na prevenci tohoto negativního jevu a na jeho potírání na mezinárodní úrovni.

Má vědecká práce si neklade za cíl rozbor současného stavu v České republice anebo v Gruzii (odkud pocházím). O situaci v těchto zemích se zmiňuji výhradně v souvislosti s jejími vazbami na mezinárodní právo, a to jen v nezbytně nutném rozsahu. V této práci se zabývám jevy přímo souvisejícími s obchodem se ženami (migrace, prostituce, organizovaný zločin, násilí na ženách atd.). Svůj prostor si jistě zaslouží i komparace se zahraničními úpravami, informace o činnosti jednotlivých institucí a organizací, trestněprávní, kriminologické a trestně-politické aspekty celé problematiky, obchod se ženami v souvislosti s ozbrojeným konfliktem.

Seznam použité literatury je uveden v závěru práce. Informace o projednávané problematice jsem čerpal především z literatury zahraniční, z různých materiálů nevládních organizací, z odborných časopisů a z informací dostupných na internetu. Během přípravných prací jsem také navštívil příslušné úřady, instituce, ministerstva, české i zahraniční nevládní organizace, archivy a dokumentační střediska.

1 Obchodování s lidmi, samotná definice a význam některých pojmů souvisejících s touto definicí

V této části práce vymezíme pojmy, používané v definici obchodu s lidmi, z důvodu poskytnutí přesného vysvětlení významu těchto pojmů, ale také proto, abychom upozornili na možné sporné či odporující si body ve veřejné diskusi.

Samotná definice pojmu obchodování se ženami prošla v minulém století značnou změnou. V původním chápání mezinárodních smluv byl za obchodování považován pouze proces „najímání“ – základním konceptem byla ochrana „nevinných“ dívek před jejich zavlékáním do veřejných domů. Postih konkrétních způsobů zacházení se ženami uvnitř těchto zařízení byl ponechán úpravě vnitrostátními legislativami. Postupem času se mezinárodní chápání problému posunulo z pouhého obchodování na lépe vyhovující „vykořisťování“ [b]. Podobným procesem prošla i otázka donucení – původně vyžadované „donucení“ bylo časem transformováno na termín „s jejím souhlasem“, který více odpovídá skutečnému stavu těchto žen. Na obchodování se ženami se přestalo nahlížet jako na násilí proti ženám a začalo být chápáno jako akt mezinárodní zločinnosti.

První úmluvy z 20. století definují pojem „obchodování“ výhradně jako proces násilného najímání a přepravy žen. Význam pojmu „obchodování“, který byl původně chápán jako „zlákání a zjednání“, se rozšířil a prohloubil zásluhou dosud platné Úmluvy z roku 1949 o potlačení a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob. Podle této Úmluvy je obchodování s lidmi za účelem prostituce neslučitelné s důstojností a ctí lidské bytosti, a proto je trestné nejen obstarání či vedení osoby k prostituci nebo využívání prostituce jiné osoby pro vlastní zisk, ale i provozování či financování veřejného domu a pronajímání prostorů určených k prostituci jiných osob. První mezinárodní úmluvy se vztahují pouze na nátlakové formy zprostředkování osob. Jednotlivé státy sice směřují k potrestání i nenátlakové formy najímání a zjednání, mezinárodní úmluvy však zavazují k potrestání pouze v případech užití násilí, výhrůžek, zneužití autority nebo jiných forem násilí. Úmluva z roku 1933 tuto volbu odstranila – trestné je „najmutí, zavlčení nebo dodání osoby do jiného státu za nemravným účelem, třeba i s jejím souhlasem“². Tato tendence pokračuje i po druhé světové válce. Například již zmiňovaná konvence z roku 1949 postihuje všechny formy zprostředkování osob a jejich zneužívání k prostituci, ať se souhlasem postižené osoby nebo bez něho. V 80. letech minulého století se ohledně souhlasu znovu rozpoutala diskuse, která pokračuje až do současnosti. Obrat „bez ohledu na souhlas osoby“ je přinejmenším sporný. Zastánci/kyně této formulace argumentují především tím, že aspekt souhlasu nesmí být relevantní pro naplnění skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi, neboť postižená osoba může být pohnuta k souhlasu například líčením snadného života v zahraničí, vidinou výdělků apod. Odpůrci/kyně poukazují především na to, že většina skutkových elementů, jako jsou výhrůžky, násilí nebo záměrné uvedení v omyl už od samého počátku vylučují existenci souhlasu. Výslovný souhlas implikuje k tomu, že postižená osoba mohla za určitých podmínek souhlasit jen proto, že byla pod vlivem výhrůžek a násilí, nebo se stala obětí podvodu. Mimo to se absence souhlasu v některých případech jen těžko prokazuje, například pokud postižená osoba původně s najímáním souhlasila, později však byla konfrontována s jinými životními a pracovními podmínkami, se kterými už souhlas nevyjádřila, nebo naopak, pokud osoba byla násilně „rekrutována“ a později vyslovila s určitými aspekty najímání souhlas. Tzv. Palermská úmluva z roku 2000 ve svém protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména ženami a dětmi, navazuje na předválečné úmluvy, neboť zavazuje k trestnímu postihu v případě souhlasu postižené osoby s jednáním pachatele pouze za předpokladu,

² Č. 1 Mezinárodní úmluva č. 32/1936 Sb., o potírání obchodu se zletilými ženami z 11. 10. 1933.

že byla použita některá z vypočtených forem nátlaku. Výjimku představuje pouze obchodování s dětmi, u něhož použití násilí není pro naplnění skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi vůbec relevantní.³ Uvedený protokol k Úmluvě OSN o mezinárodním organizovaném zločinu obsahuje širokou a všeobecně přijatou definici obchodu s lidmi, která se neomezuje pouze na obchod s lidmi do sexuálního průmyslu, ale zahrnuje do ní všechny aspekty tohoto kriminálního jevu.

Obchodováním s osobami se rozumí najímání, přepravování nebo přijímání osob na základě vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, pomoci únosu, podvodu, lži či zneužití moci nebo bezmocnosti osoby, případně poskytování či přijímání finančních prostředků či jiných výhod k získání souhlasu osoby, která má v moci jinou osobu, s úmyslem tuto osobu zneužívat. Zneužíváním se mimo jiné rozumí využívání jiných osob k prostituci či jiné formě sexuálního zneužívání, nucená práce či služby, otroctví nebo odnímání orgánů.⁴

Různé definice obchodování s lidmi ve významných mezinárodních lidskoprávních dokumentech akcentují jeho různé aspekty jako je vykořisťování, překračování hranice, nucená prostituce, nucená práce, domnělé nebo skutečné zadlužení, otrokářství apod. Ačkoli zneužívání k prostituci a pornografii patří bezesporu k nejzávažnějším a zřejmě také nejvíce známým formám obchodu s lidmi, důvody, pro které jsou lidé obchodováni, nejsou omezeny pouze na sexuální zneužívání.⁵ Lze je zařadit pod širší pojem "nucená nebo otrokářská práce", ke které však nemusí nutně docházet pouze v oblasti sexuálního průmyslu.

Je těžké statisticky podchytit obchod se ženami, protože mnoho států ve svých statistikách o vyhoštění přistěhovalců neuvádí pohlaví těchto osob ani způsob, jak se do země dostaly a za jakým účelem. Zdá se, že nejspolehlivější jsou údaje ze zemí, kde se obchod se ženami stal do jisté míry viditelným díky přijetí určité politiky.

Obchodování se ženami prakticky vždy začíná náborem v zemi původu a pokračuje vykořisťováním v zemi tranzitní či cílové. Obecně to znamená překročení alespoň jedné mezinárodní hranice, ale obchodování se ženami se může vyskytnout i na území jednoho státu.

Úmluva i Protokol nejsou vybaveny kontrolním mechanismem, což může ztížit shodnou interpretaci řady pojmů (např. termínů „sexuální zneužívání či využívání k prostituci“), a následně i sám harmonizační proces obsahu příslušných oblastí vnitrostátního trestního práva, a to tím spíše, že Protokol je založen na zásadě, že jednání v něm uvedená každý stát definuje a jejich pachatele stíhá podle vlastních zákonů.⁶ Na druhé straně, zákaz obchodu s lidmi je zakotven ve všech universálních i regionálních úmluvách ochrany lidských práv s tím, že mnohé pojmy a definice jsou tak již v mezinárodním právu vymezené. Jedná se např. o termíny: „otroctví“, „nucená práce“, „praktiky podobné otroctví“, „vykořisťování“, „sňatek“.

³ Článek 3 Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména ženami a dětmi.

⁴ Zároveň však přetrvává i užití pojetí obchodování se ženami, jak o tom svědčí např. Rezoluce o obchodu se ženami a dívkami, přijatá na Valném shromáždění OSN dne 18. prosince 2002 (č. A/RES/57/176).

⁵ Rezoluce OSN z roku 1994 překonává představu obchodu se ženami pouze za účelem prostituce a definice obchodu se ženami zahrnuje i další současné formy obchodu a otrokářských praktik, ať už se týkají prostituce, pomoci v domácnosti, sňatků nebo jiných situací.

⁶ Výčet jednotlivých forem zneužívání obětí, uvedený v definici, není taxativní, takže vždy bude v konečné instanci záležet na okolnostech konkrétního případu a posouzení vnitrostátních orgánů, zda bude považován za trestný čin podle definice obsažené v Protokolu.

Otroctví

Zákaz otroctví, nevolnictví a nucené nebo nedobrovolné práce je vyjádřen v řadě mezinárodních dokumentů.⁷ Otroctví je definováno jako stav nebo poměr osoby, nad kterou se vykonávají některé či všechny složky práva vlastnického. Vlastnické právo (v právnické řeči se používá výraz „vlastnictví“, stejně jako „vlastnické právo“) lze definovat jako soubor jednotlivých, dílčích práv (oprávnění) k předmětu vlastnického práva. Konkrétně se jedná o právo ovládat věc, tj. zejména ji držet, užívat a požívat, nakládat s ní, a to svou mocí, tj. mocí nezávislou na současné existenci moci kohokoli jiného k téže věci. Avšak předmětem vlastnického práva může být pouze věc hmotná (res corporalis), a nikoliv člověk. Z tohoto důvodu je vlastnické právo k člověku pojmově vyloučeno.

Nucená práce

Tak označujeme každou práci nebo službu, která je na kterékoliv osobě vymáhána pod pohrůzkou jakéhokoliv trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně.⁸ Pohrůzkou trestem je myšlen nejen trest ve smyslu trestněprávním, ale jakákoliv hrozící újma na právech či výsadách. K obchodování s lidmi za účelem nucených prací obvykle dochází v oblastech jako je zemědělství, stavebnictví, spotřební a potravinářský průmysl, v dílnách⁹ apod. I tady jsou časté otrocké podmínky, závislost na obchodnících, zejména pokud jde o pobytové náležitosti a možnost získání práce. Někteří migranti jsou nuceni snášet jisté formy hrubého zacházení od svých zaměstnavatelů, např. zadržování výplaty, práce bez zákonné pauzy, verbální násilí či porušování smlouvy. V souladu s definicí se z pouhého zneužívání situace či dominantního postavení v práci stává nucená práce, jestliže zaměstnavatel používá slovní anebo fyzické násilí či hrozby určité intenzity proto, aby pracovníka udržel v práci. Zadržování cestovních či jiných osobních dokladů je také způsob ohrožování či omezování.

Účelem pracovní migrace není dosáhnout životního nadstandardu, ale naopak získat základní prostředky pro relativně důstojné přežití. Vztah mezi zprostředkovatelem práce a zahraničním zaměstnancem může být silně nerovný a může vést k situaci vykořisťování pod určitým nátlakem ze strany zprostředkovatele práce nebo zaměstnavatele. Pracovní migranti se tak mohou stát snadno zneužívanou skupinou.

Formy vykořisťování

Obecně lze za vykořisťování považovat jakékoliv jiné chování pachatele, kterým kořistí z činnosti jiného. Kořistěním je získávání jakéhokoliv neoprávněného majetkového prospěchu. Nelze provést zákonný výčet jednotlivých forem vykořisťování taxativním způsobem. Mohla by pak nastat situace, kdy v konkrétním případě určitý způsob vykořisťování nebude pod toto ustanovení obsahově subsumovatelný (jde např. o nucené žebření či otrocky zneužívané pomocnice v domácnosti).

Sňatek

Tato forma obchodu spočívá v koupi nevěsty, obvykle z chudé země či oblasti, a její vykořisťování v domácnosti, nucení k výkonu neplacené práce či prostituce. V prostředí ČR dochází k nuceným sňatkům občanek ČR s cizincem za účelem legalizace jeho pobytu.

⁷ Definice otroctví je obsažena např. v čl. 1 Úmluvy o otroctví z r. 1926 (165/1930 Sb.).

⁸ Definice dle čl. 2 Úmluvy o nucené či povinné práci Mezinárodní organizace práce č. 29 (1930).

⁹ Obvykle do značné míry uzavřené dílny (např. v textilním průmyslu), kde jsou lidé nuceni pracovat v otrockých podmínkách.

Obchodování s lidmi za účelem žebroty

Toto je časté zejména v jihovýchodní Asii, ale objevuje se také v Evropě (i v ČR) a na jiných místech. Spočívá v získávání osob, zejména dětí, starých lidí a postižených, kteří jsou kvůli věku či postižení jednoduchým cílem, a v jejich vykořisťování při získávání peněz žebrotou. Děti bývají nuceny i ke kapesním krádežím, protože nejsou v případě dopadení trestně zodpovědné. Zisk pak musí odevzdávat pachateli nebo organizované skupině.

Obchodování s lidmi za účelem odnímání orgánů

Zahrnuje pouze obchodování s lidskými bytostmi za tímto účelem, nezahrnuje obchod s lidskými orgány samotnými.

1.1 Vztah/rozdíly mezi definicemi OSN a EU

Definice, obsažená v Protokolu OSN o obchodování s lidmi, tvořila základ Rámcového rozhodnutí Rady o boji proti obchodování s lidmi z 19. července 2002. Definice, přijaté na úrovni EU, obsahují povětšinou tytéž prvky. Stejně jako OSN rozlišuje i EU mezi obchodováním s lidmi a umožněním nelegálního vstupu do země (pašování migrantů).¹⁰ Na druhé straně však Rámcové rozhodnutí o obchodování s lidmi neobsahuje všechny prvky definice OSN. Rámcové rozhodnutí se především nevztahuje na obchodování s lidmi za účelem vynětí orgánů. Jiné části definice EU jsou přesnější¹¹ a odrážejí charakter tohoto legislativního nástroje: Rámcové rozhodnutí je právně závazný dokument, na jehož základě členské státy EU musí svou vnitrostátní legislativu upravit v souladu s povinnostmi na úrovni EU v oblasti harmonizace trestního práva.¹² Posledním rozdílem je, že protokoly OSN pojednávají obchodování s lidmi a pašování migrantů komplexně. Zahrnují aspekty pomoci obětem, jejich ochrany a repatriace a také prevence, kooperace (včetně výměny informací a vzdělávání), opatření na hranicích a zajištění dokumentů. Naproti tomu jsou uvedené dokumenty EU především součástí legislativy EU v oblastech trestního práva a trestního řízení. Protokol OSN o obchodování s lidmi i Rámcové rozhodnutí Rady EU o boji proti obchodování s lidmi jasně rozlišují mezi obchodováním s lidmi a prostitucí. Ani z jednoho dokumentu nevyplývá konkrétní pozitivní či negativní stanovisko k (nevynucené) prostituci (dospělých); jednotlivé členské státy mohou v rámci svých právních rámců naložit s problémem prostituce jako takové libovolně. Otázku vymezení obchodování s lidmi je proto třeba odlišit od otázky, jaký politický a/nebo právní přístup k prostituci je (nebo by měl být) uplatňován pro řešení problému obchodování s lidmi. Nucené nebo povinné práce nebo služby, otroctví, praktiky podobné otroctví, nevolnictví ani Protokol EU o obchodování s lidmi, ani Rámcové rozhodnutí nevysvětlují, co se pro účely těchto dokumentů míní zneužíváním práce nebo služeb jiné osoby. Na druhé straně výrazy jako „povinné nebo nucené práce nebo služby“, „otroctví“, „praktiky podobné otroctví“ nebo – v Protokolu OSN o obchodování s lidmi – „nevolnictví“ zahrnují zpřesňující charakteristiky, které je odlišují od „obyčejných“ špatných pracovních podmínek, a to i těch, v nichž je určitá osoba sociálně nebo ekonomicky zneužívána.

¹⁰ Na jedné straně Rámcové rozhodnutí Rady z 19. července 2002 o boji proti obchodování s lidmi (OJ L 203, 1. 8. 2002, s. 1); na straně druhé Směrnice Rady 2002/90/EC z 28. listopadu 2002, definující zprostředkování nedovoleného vstupu, tranzitu a pobytu (OJ L 328, 5. 12. 2002, s. 17) a Rámcové rozhodnutí Rady ze stejného dne o posílení trestněprávního rámce znemožňujícího takovéto zprostředkování (OJ L 328, 5. 12. 2002, s. 1).

¹¹ Jde například o vymezení toho, že v případech, kdy je zneužito autority nebo bezbranného postavení, neexistuje pro oběť jiná skutečná a přijatelná alternativa než podrobit se zneužívání, článek 1. 1 (c) Rámcového rozhodnutí o obchodování s lidmi.

¹² Definice obchodování s lidmi, užívaná Evropelem, se zatím liší od té, kterou vymezuje Rámcové rozhodnutí o boji proti obchodování s lidmi, a musí být upravena. Viz Kapitola 6.

Většina těchto výrazů se navíc objevuje v dřívějších mezinárodních dokumentech, například ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948. Článek 4 stanoví: „Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.“ Článek 1(1) Úmluvy o otroctví z roku 1926 ve znění Protokolu z roku 1953 definuje otroctví jako „stav nebo postavení osoby, nad níž je vykonávána částečná nebo úplná moc související s právem vlastnictví.“ Oddíl I, článek 1 Dodatkové úmluvy o zrušení otroctví, obchodu s otroky a institucí a praktik otroctví podobných z roku 1956 neobsahuje všeobecnou definici takových praktik. Hovoří však o zotročování dlužníků, nevolnictví, vynuceném manželství a také o praktikách, kdy je žena předána jiné osobě za cenu, kterou obdrží nebo zdědí další osoba. Tyto praktiky je možné pokládat za nejrelevantnější příklady praktik podobných otroctví, jež se smluvní státy zavázaly potlačovat.¹³ Článek 8 Mezinárodní úmluvy o občanských a politických právech (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCRP) z roku 1966 a článek 4 Evropské úmluvy o lidských právech stanoví, že nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví, ani být nucen vykonávat nucenou nebo povinnou práci. V rámci těchto dokumentů je otroctví chápáno nejen jako částečný nebo úplný výkon moci související s právem vlastnictví, ale i jako skutečné faktické zničení právní subjektivity dané osoby. Koncept otroctví nicméně bývá vykládán jako označení otroctví v klasickém smyslu. Nevolnictví (servitude) představuje širší koncept, zahrnující podmínky práce nebo provozování služby, které daný jedinec nemůže změnit nebo z nichž se nemůže vymanit. Jedná se tedy o obecnější pojem, zahrnující všechny možné formy nadvlády jedné osoby nad druhou.¹⁴

1.2 Obchod s lidmi, zejména se ženami

Obchod lidmi je velmi lukrativní a neustále vzkvátá. Skutečný rozsah tohoto kriminálního jevu ale nelze podchytit. Přesná čísla lze, pro množství nejasných údajů, jen těžko zjistit. Odhady se často zakládají na různém chápání tohoto obchodování a nelze je tedy srovnávat. K prostituci nutí pasáci/organizace své oběti i v nucenou závislostí na drogách. Nejobecnější odhady zahrnují do trhu s lidmi i sňatkové podvody nebo nucené práce.

Obchod s lidmi je miliardovým obchodem. Jako celek je obsáhlejší a lukrativnější než například mezinárodní obchod s drogami, ale oba tyto obchody jsou úzce propojeny. Současný kvetoucí obchod s lidmi by nebyl v této míře myslitelný bez přispění státní byrokracie. Pohraniční policie, státní zastupitelstvo nebo soudy dostávají od mafií úplatky nebo s nimi přímo spolupracují. Vysoké zisky pro pachatele jsou spojeny jen s velmi malým rizikem, a to také hlavně proto, že úřady pro trestní stíhání jsou odkázány na svědčící oběti. Ovšem jen velmi zřídka se stává, že oběť podá svědectví proti skupině provozující tento druh obchodování. Pachatelé svým obětem často vyhrožují násilím nebo i smrtí, a to jak oběti samotné, tak její rodině či dětem. Pokud je oběť z jiné země, hrozí jí navíc vyhoštění a návrat zpět do míst, kde má velmi malé šance na užití sebe samé a své rodiny. Přínejmenším v zemích původu, pro které je obchod s lidmi typický, platí, že zodpovědnost žen a dětí za ekonomické přežití jejich rodin celkově vzrůstá. Na druhé straně je nezaměstnanost v těchto zemích velmi vysoká. Ženy jsou, zejména při velkých raziích, rovnou vyhoštěny do země původu a je s nimi zacházeno hůře než se samotnými pachateli anebo pachatelkami. Na jejich výpověď není vůbec brán zřetel.

¹³ Weisbrodt, D. a Anti Slavery International. Zrušení otroctví a jeho současných forem (Abolishing Slavery and its Contemporary Forms), Úřad vysokého komisaře pro lidská práva, U. N. Doc. HR/PUB/02/4 (2002).

¹⁴ Wijers, M. Zákazy otroctví a podobných praktik a jejich vztah k rozvoji současného chápání obchodování s lidmi [The prohibitions on slavery and related practices], Paper International Protection of Human Rights, květen 2002.

Obchodování s lidmi, zejména se ženami, představuje rozšířený a dlouhodobě známý jev. Ženy byly kupovány, prodávány a sexuálně zneužívány po celá tisíciletí.¹⁵ Obchod se ženami je skutečně rozsáhlý. Až do poslední doby tvořily většinu žen, transportovaných do Evropy, ženy pocházející z jihu – z Asie, Afriky, Latinské Ameriky. V západoevropských zemích se obchodování se ženami začalo výrazněji rozmáhat v 70. letech 20. století, avšak skutečného rozkvětu dosáhlo poté, co padla železná opona ve východní Evropě. Tento region v období od poloviny 70. let do roku 1980 ve velmi krátkém čase předstihl tradiční zdrojové země. O deset let později nastoupila éra žen a dívek i ze zemí bývalého Sovětského svazu.

Při obchodování s lidmi dochází ke zneužívání lidí jinými osobami. Obchodované osoby jsou drženy pohružkami nebo fyzickým násilím na nějakém, často od domova vzdáleném, místě nebo v cizině, jsou nuceny k práci, kterou by dobrovolně nevykonávaly, nebo v podmínkách, které by pro ně byly za běžných okolností nepřijatelné. Často se stává, že za práci nedostávají žádnou nebo jen velmi malou mzdu, musejí pracovat dlouhé hodiny bez možnosti odpočinku a stravy.¹⁶

Moderní forma otroctví se v podobě obchodování s lidmi začíná objevovat koncem 19. a počátkem 20. století. Tehdejší prameny hovoří o „obchodování s bílým masem“ – to aby se odlišil vývoz evropských žen do Ameriky (USA, Argentina) a do muslimských zemí (zejména Osmanská říše) od tehdy běžného obchodování s černými otroky.

Během 20. století obchod se ženami pokračoval a týkal se především dovozu žen z chudých zemí Latinské Ameriky, Asie a Afriky do Evropy, Severní Ameriky a bohatých zemí Středního a Dálného Východu.

Obrovský nárůst obchodu se ženami v Evropě nastal po rozpadu Sovětského Svazu. Později, v důsledku válek na Balkáně, se významným centrem obchodu s lidmi staly státy bývalé Jugoslávie. Ještě nedávno fungovalo v oblasti Brčko v Bosně a Hercegovině tržiště, kde bylo možné koupit, kromě běžně prodávaného zboží, i lidi.

Obchod s lidmi se v posledních letech stal velmi výnosnou oblastí, která ziskem směle konkuruje obchodu se zbraněmi a drogami.¹⁷

Nejčastěji zmiňovanou formou obchodování s lidmi, zejména v oblastech USA a Evropy, je obchodování se ženami v prostředí sexuálního průmyslu.¹⁸

1.3 Základní znaky obchodu s lidmi

Obchod s lidmi lze charakterizovat třemi základními znaky

- transport,
- donucení,
- vykořisťování.

Transport

Transportem se rozumí jakékoliv přemístění osoby mimo její obvyklou sociální strukturu, nemusí to být nevyhnutně přemístění s překročením státních hranic. Obchod s lidmi často probíhá i uvnitř

¹⁵ V žádné době a v žádném městě světa nehrály lehké ženy a prostitutky větší roli než ve zlatém věku řecké kultury v Aténách a Korintu. V Římě určovalo právo nevěstkám výjimečné postavení. Prostitutky často byly předmětem v důležitých státních ustanoveních. Ve středověku si muž mohl koupit čtyři prostitutky za stejnou cenu jako jedno vejce. Chmelík: Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita, Historie prostituce.

¹⁶ Podle odhadů Mezinárodní organizace práce je na celém světě ročně obchodováno minimálně 2,45 milionů osob.

¹⁷ Odhaduje se, že celkový příjem z obchodu s lidmi se pohybuje od 8,5 do 12 miliard EUR ročně.

¹⁸ Podle Mezinárodní organizace práce je z celkového počtu osob vykořisťováno v této oblasti 43 % všech obchodovaných osob. Ženy jsou však obchodovány také za účelem vykořisťování při nucené práci mimo sexuální průmysl.

jednoho státu. Osoby jsou obchodovány mezi regiony či oblastmi, obvykle z chudších do bohatších oblastí. Neznalost prostředí a jazyka je pak nevýhodou, kterou obchodníci zneužívají k prohloubení kontroly nad obchodovanými osobami anebo k jejich manipulaci.

Donucení

Donucením se rozumí přímé násilí nebo pohrůžka násilím, zneužití omylu, závislosti či tísně, ale také lest. K získání obětí obchodníci často zneužívají omylu obchodovaných osob. K obchodování tak v mnoha případech dochází tehdy, když obchodník nabídne potenciální zájemkyni anebo zájemci práci, ale zamlčí či nepravdivě vyličí některé skutečnosti. Tento omyl se nejčastěji týká druhu práce, odměny nebo pracovních podmínek.

Vykořisťování

Vykořisťováním se rozumí využívání jiných osob k prostituci či jiným formám sexuálního zneužívání, nucená práce či služby, otroctví či praktiky podobné otroctví, útlak nebo odnímání orgánů. Téměř všechny tyto termíny již mají výklad, používaný v běžné praxi, anebo jsou jejich definice obsaženy v mezinárodních smlouvách.

Určujícím znakem obchodu s lidmi je jednoznačně JEDNÁNÍ PACHATELE za pomoci jedné z forem donucení ZA ÚČELEM VYKOŘISŤOVÁNÍ oběti a MAJETKOVÉHO PROSPĚCHU pachatele.

Obchod s lidmi tedy musí vykazovat tyto následující 3 základní znaky

▪ Jednání obchodníků

Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá. Obchod s lidmi často probíhá i uvnitř jednoho státu, nemusí to být nevyhnutelně přemístění s překročením státních hranic. Osoby jsou obchodovány mezi regiony či oblastmi, obvykle z chudších do bohatších oblastí.

▪ Prostředky donucení

Kdo jiného, za použití násilí, pohrůžky násilím anebo zneužitím jeho omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá. Častým prostředkem nátlaku či donucení bývá zabavení cestovních dokladů nebo nutnost splácet dluh za různé služby spojené se zprostředkováním práce, dopravou nebo dalšími, i fiktivními, službami. V této souvislosti však existuje rozdíl mezi obchodem s dětmi (osobou mladší 18 let) a dospělými, neboť u dětí není podmínkou klasifikace trestného činu „Obchodování s lidmi“ žádná forma donucení, tj. postačuje přítomnost samotného vykořisťování.¹⁹

▪ Účel vykořisťování

Využívání osob s úmyslem jinou osobu vykořisťovat:

- k pohlavnímu styku nebo jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání,
- k otroctví nebo nevolnictví,
- k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování.

1.4 Jaké to je být obětí obchodu s lidmi?

Představte si, že se dozvíte o lákavé nabídce na práci v zahraničí, při které si vyděláte dost peněz na lepší život. Někdo, komu důvěřujete – může to být člen rodiny nebo kamarád někoho, koho celkem dobře znáte – vám nabídne, že vám pomůže dostat se za prací. Představte si, že po příjezdu vám

¹⁹ § 232a odst. 1 TZ, ČR.

seberou doklady a hlídají každý váš pohyb, nutí vás k prostituci nebo k jiným činnostem v nelidských podmínkách a při tom dostáváte jen mizivý nebo žádný plat. Možná zjistíte, že za přepravu, ubytování, jídlo nebo za vyřízení dokladů vám vznikl dluh, který každý den narůstá a který nedokážete splatit.²⁰

Jaké to je být fyzicky, emocionálně a sexuálně zneužíván v takové situaci? Být prodán, abyste vydělával peníze druhým? Nemít pas ani peníze, nerozumět jazyku, jakým se tu mluví, nikoho neznat, nikomu nevěřit, bát se a nevědět, na koho se obrátit o pomoc?

Je těžké se vžít do situace úplné ztráty kontroly nad svým vlastním životem. Během toho, co čtete tyto řádky, jsou po celém světě najímáni lidé, aby byli prodáni na doslova otrockou práci. Donucení k prostituci je jedním ze způsobů, jak pachatelé obchodu s lidmi při minimálních nákladech vydělávají obrovské částky tím, že nalákají dívky a ženy na vidinu lepšího života. Je to forma organizovaného zločinu, která hluboce zasahuje do lidských práv obětí a má na jejich životy dlouhotrvající vážné následky.

Různé zdroje potvrzují, že zranitelnou skupinou žen jsou migrantky²¹, které jsou pro obchodníky s lidmi snadnou kořistí. Pracují často za velmi nevýhodných podmínek; obvykle nemají zdravotní pojištění, neznají svá práva, jsou vystavovány fyzickému i psychickému zneužívání a dostávají jen zlomek své mzdy, přičemž její větší část si ponechávají „zprostředkovatelé" práce.

Moc, podvod a zneužití jsou základními rysy tohoto zločinu.²² Přitom, jestliže jsou uplatněny prvky všech tří kategorií, konstituujících obchod s lidmi (jednání, prostředky, účel), souhlas obětí obchodování s lidmi se zamýšleným vykořisťováním nebude zohledněn. Platí však výjimka, týkající se dětí. Najímání, přeprava, transfer, přechovávání nebo přijetí dítěte za účelem zneužívání je považována za obchod s lidmi vždy.

Cílem Pařížské úmluvy z roku 1910 bylo stanovení společné politiky boje proti kořistění z prostituce žen nebo nezletilých dívek, nebo prostituce žen, které byly týrány nebo vystaveny nátlaku. Strany se zavázaly k trestnímu postihu obchodu s nezletilými, i když se tak děje s jejich souhlasem.²³

Skutečnost, že nucená práce má v těchto případech charakter prostituce, není podstatná. Ve většině evropských zemí není obchod se ženami synonymem prostituce. Ženy jsou prodávány rovněž i pro různé sňatky a nucené domácí práce.

Nucené sňatky, které jsou nejméně zdokumentovanou oblastí nakládání s obchodovanými ženami, jakož i nucená práce, byly do koncepce obchodu se ženami začleněny až pekingskou Deklarací a Platformou pro akci, dokumenty, přijatými čtvrtou světovou konferencí o ženách, v roce 1995.²⁴ Pekingská Deklarace čtvrté světové konference o ženách zdůraznila naléhavou potřebu zásahu proti obchodu se ženami, který je porušováním práv žen.²⁵

²⁰ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi neuvádí *expresis verbis* definici obětí obchodu s lidmi. Implicitně však z ustanovení čl. 3 vyplývá, že obětí obchodu s lidmi je každá fyzická osoba, vůči níž byla uplatněna kombinace elementů jednání, prostředků a účelu specifikovaných v čl. 3. Pokud je touto osobou dítě, je považováno za oběť, i když nebyly použity prostředky specifikované v čl. 3 a).

²¹ Překvapením může být vývoj počtu žadatelů o azyl. Ačkoli se režim na hranicích uvolnil, cizinců, kteří by chtěli v Česku zůstat, paradoxně ubývá. Důvodem je přísná restriktivní politika EU vůči cizincům. /ČSÚ/.

²² Ke spáchání trestného činu není nezbytné, aby pachatel jednal proti vůli dané osoby. Trestný čin je dokonán už samotným najmutím či zlákáním; faktické dopravení do ciziny není nezbytným předpokladem obchodování s lidmi z pohledu Českého právního řádu. Trestní postih pachatele obchodování s lidmi (§ 232 TZ) 140/1961 Sb. Trestní zákon, Obchodování s lidmi. Ve znění: 413/2005.

²³ The International Convention for the Suppression of White Slavery traffic, May 4, 1910, III, L. N.T.S. 278.

²⁴ Beijing Deklaration and platform for Action, U. N. Doc. A/CONF 177/20, at. Par. 130 b) / Rozšiřující koncepci vyjádřil i generální tajemník OSN ve zprávě o obchodu se ženami a dívkami. (Report of the Secretary General on Traffic in Women and Viro, U. N. Doc. A /51/309 at. Par. 5.

²⁵ První světová konference o ženách – Mexiko (1975); Druhá – Dánsko (Kodaň, 1980); Třetí – Nairobi (Keňa, 1985). Trafficking in Human Beings. Burelu NRM, Hague 2002.

V evropském kontextu pak nucenou prostituci a nucený sňatek prohlásila Evropská Unie za dvě formy sexuálního vykořisťování, které jsou účelem obchodu se ženami (Definovala Evropská komise ve sdělení z r. 1996).

Obchod se ženami je dynamický proces. Tím máme na mysli, že tato situace může začít souhlasem ze strany ženy či dohodou a pak skončit donucením či podvodem nebo naopak. Oběti obchodu se ženami za účelem sexuálního vykořisťování jsou mladé ženy a nezletilé dívky. Výzkum, provedený pro potřeby OSN, ukázal, že se věk obchodovaných žen za účelem prostituce v následujících dvou letech snížil na 13 let.²⁶ Kromě prostituce jsou ženy nuceny i k práci uklízeček, pomocnic v kuchyni atp. Často pracují ve zdraví škodlivém prostředí bez časového omezení – někdy i 12-15 hodin denně. V důsledku zotročení a závislosti mají tyto ženy celou řadu fyzických a psychických potíží. Neméně obtížná je i situace žen, které jsou prodány zájemcům o manželky a společnice. Cílem obchodu se ženami mohou být bohužel i nucená těhotenství, vyjímání orgánů, využívání obětí v kriminálních činnostech atd.

Příběhy lidí, kteří byli obchodováni, jsou různé. Člověk může například přijmout nabídku práce v zahraničí či ve velkoměstě, a to jak přes agenturu, tak od někoho ze svého okolí (známý, kamarád, partner, někdo z rodiny). Podepíše neúplnou či nesrozumitelnou pracovní smlouvu nebo smlouva není uzavřena vůbec.

I když z domova lidé odjíždějí nejčastěji dobrovolně, v cizině pak dají doklady další osobě (např. pod příslibem vyřízení pracovního povolení). Místo pravých dokladů mohou dostat falešné nebo jim obchodníci doklady nevrátí vůbec.

Zprostředkovatelé také často nabízejí, že zajistí vše, co je spojeno s cestováním (např. víza, dopravu, ubytování), a to buď za úplatu, nebo na "dluh". O výši vzniknuvšího dluhu se však obchodované osoby dozvědí obvykle až na místě. Dluh často neúměrně rychle narůstá (k částce se připočítává ubytování, ošacení, strava...) a je pak používán jako prostředek nátlaku či vydírání. Tak vzniká dlužní otroctví.

Teprve na místě, což bývá často v cizině, se lidé dozvědí, že budou vykonávat jinou práci, než bylo dohodnuto nebo že ji budou vykonávat za úplně jiných podmínek, než se kterými původně souhlasili. V cizí zemi jsou lidé zranitelnější, protože např. neznají jazyk a často ani nevědí, kde se nacházejí. Obchodníci také mohou vyhrožovat tím, že policie v místě je uplacená, že pokud se pokusí utéci, někdo ublíží jejich blízkým.²⁷

Oběť obchodování s lidmi musí proti své vůli vykonávat nejrůznější formy práce (např. na stavbách, v továrnách, v restauracích, v supermarketech, v domácnostech aj.) za nízkou nebo vůbec žádnou mzdu a v naprosto nepřijatelných podmínkách (např. neomezená pracovní doba, nebezpečné pracovní prostředí atd.). V takové situaci se v podstatě ocitají též tisíce nelegálních pracovníků v řadě zemí, kteří se spoléhají na služby mafií, zprostředkovávající nelegální práci.

Řada lidí je obchodována také za účelem zneužívání ke kriminální činnosti. Oběťmi se stávají často právě děti, vzhledem k tomu, že jsou ve většině zemí do určitého věku beztrestné nebo jim hrozí jen nízké tresty. Nuceny bývají například k prodeji drog, kapesním krádežím, loupežím, žebrání atp.

²⁶ Dr. W. Bruggeman, „Trafficking for purposes of sexual Exploitation“, conference paper for Vienna Conference; Ann D. Jordan, „Commercial Sex Workers in Asia: A blind Spot in Human rights Law“, vol. 2, editors Kelly D. Askins, Dorean M. Kleniv, Transnational Publisher, Inc 2000.

²⁷ Ukradené úsměvy. Souhrnná zpráva o dopadech obchodu se ženami a dívkami v Evropě na tělesné a duševní zdraví.

1.5 Jak poznat, že jde o obchod s lidmi

Není snadné na první pohled rozpoznat, jestli byla žena k prostituci donucena, nebo jestli poskytuje sexuální služby dobrovolně. Podle Úmluvy Rady Evropy o boji proti obchodu s lidmi: každý členský stát má vybavit své příslušné orgány osobami, které jsou vyškolené a kvalifikované pro předcházení a boj proti obchodu s lidmi, pro identifikaci obětí a pro pomoc obětem, včetně dětí, a zajistit, aby různé orgány vzájemně spolupracovaly i s příslušnými podpůrnými organizacemi, aby oběti mohly být identifikovány při postupu, plně zohledňujícím specifickou situaci žen a dětí, které jsou oběťmi a, v přiměřených případech, aby jim mohla být vydána povolení k pobytu.²⁸

Ženy, donucené k prostituci

- mohou být cizinky (nejčastěji ze zemí, jako je Ukrajina, Bulharsko, Rusko, Slovensko, Moldavsko, Rumunsko, Vietnam nebo Čína), ale i Češky;
- často nemají osobní doklady, protože jim byly odebrány, aby nemohly utéci;
- pomocí prostitute splácí domnělé dluhy za přepravu, zprostředkování práce, ubytování a legalizaci pobytu;
- je na ně vyvíjen fyzický i psychický nátlak: bití, týrání, vystavení působení drog, vyhrožování fyzickou likvidací jich samých i jejich rodin v zemi původu;
- musí poskytovat sexuální služby za jakýchkoliv podmínek: je na nich pácháno násilí, jsou nuceny k pohlavnímu styku bez ochrany, musí být k dispozici téměř nepřetržitě;
- obávají se hanby: obchodníci s lidmi vyhrožují těmto ženám, že prozradí jejich rodinám, čím se zde zabývaly;
- bojí se poprosit kohokoliv o pomoc, protože neznají místní jazyk a nejsou si vědomy svých práv, někdy se ani necítí jako oběti závažného trestného činu. Mohou se také bát, že je zákazník napojen na zločince, kteří je zneužívají;
- jsou často prodávány z jednoho podniku do druhého, aby jejich závislost a dluh ještě narostly, aby si nevytvořily osobní vazby s ostatními dívkami nebo se zákazníky;
- bojí se policie, protože jim obchodník řekl, že policii podplatil a že má na policii přátele, bojí se zatčení a vyhoštění.

Jakých znaků obchodu s lidmi si můžete všimnout

- žena může být smutná, nešťastná, vypadat pohube, nemocně a unaveně;
- může být zamlklá a držet se stranou ostatních žen v podniku, nekomunikuje, působí plaše a ustrašeně;
- někdy jsou u ní patrné stopy po fyzickém násilí (modřiny, zranění);
- někdy mluví o tom, že by se chtěla vrátit za svou rodinou, za dětmi, není s nimi v kontaktu;
- někdy s vámi může tato žena sama chtít hovořit o svých potížích nebo vás přímo požádá o pomoc, pokud vám důvěřuje;
- z erotického podniku vychází pouze v doprovodu, nemůže se volně pohybovat, jít nakupovat apod., nemůže odejít, je stále pod dohledem;
- nesmí odmítnout zákazníka;
- má zkreslené představy o realitě „venku“ – neví, kolik stojí běžné zboží, neví nic o zemi, ve které se nachází, zná jen místo, kde pracuje;
- nemá u sebe pas ani mnoho osobních věcí;

²⁸ Identifikace oběti – článek 10.

- odevzdává převážnou část výdělků pasákovi nebo manažerovi klubu, případně čeká na peníze, které jí majitel klubu „spoří“;
- často mění místo působení;
- může se dokonce stát, že jde o velmi mladou dívku (méně než 18 let), v tom případě je pravděpodobné, že se jedná o obchod s lidmi nebo o komerční sexuální zneužívání dítěte.

1.6 Obchodování se ženami a zdravotní problémy obětí tohoto zločinu

Zdravotní problémy obětí obchodování se ženami představují závažný problém nejen pro samotné ženy a pro poskytovatele služeb, ale i pro pracovníky správních, policejních a soudních orgánů. Účast ženy v soudním řízení často závisí na jejích emocionálních a intelektuálních schopnostech. Poskytnutí vhodné péče o tělesné zdraví a dostatečné psychologické podpory může usnadnit zotavení a umožnit ženě efektivně spolupracovat s úřady, například jako důvěryhodný svědek proti obchodníkům s lidmi.²⁹ Oběti obchodování se ženami trpí velkým množstvím různých zdravotních problémů, z nichž mnoho může být závažných a chronických. Pro tyto ženy je tedy důležité, aby měly k dispozici vhodnou pomoc a podporu, jež přispěje k jejich zotavení, osamostatnění a reintegraci.

Řada nevládních mezinárodních organizací spolu s odborníky v této oblasti doporučují

- Schválit národní legislativu, vyžadující poskytování zdravotní péče obětem obchodu se ženami.³⁰
- Zavést legislativní opatření zamezující průtahům při přiznávání právního postavení obětem obchodování se ženami, jež jim zpřístupňuje zdravotnické služby.³¹
- Vytvořit postupy a vyhradit rozpočtové položky, určené pro pokrytí okamžitých a dlouhodobých zdravotních potřeb obětí obchodování se ženami.
- Podporovat poskytování interní lékařské péče v organizacích sociálních služeb a útulcích.
- Ve spolupráci s mezinárodními organizacemi (jako např. WHO, IOM, UNICEF) vytvořit a publikovat propagační brožurky o zdraví určené ženám z rizikových skupin nebo vykořisťovaným ženám.
- Zřídit informační zdroje, týkající se obchodování se ženami, které budou k dispozici lékařům a dalším zdravotním odborníkům poskytujícím péči jednotlivým obětem tohoto obchodování.
- Vyžadovat, aby policejní a imigrační úředníci reagovali na okamžité zdravotní potřeby a závažné stavy ženy svěřením do odborné lékařské péče ještě před zahájením výslechu atd.³²
- Poskytovat ženám zdravotnické služby speciálně určené pro oběti obchodování s lidmi ihned po jejich návratu domů, pokud stávající služby nejsou dostatečné pro jejich zdravotní potřeby, a to bez ohledu na finanční možnosti žen.

²⁹ Podle Úmluvy Rady Evropy o boji proti obchodu s lidmi /čl.12 odst. 6/ přijme každá smluvní strana legislativní nebo jiná opatření, která jsou potřebná na zabezpečení toho, aby pomoc oběti nebyla podmíněna její ochotou vypovídat jako svědek.

³⁰ V národní legislativě, vztahující se na oběti obchodování, uznat právo těchto obětí na odškodné, jež by jim pomohlo při řešení celé řady zdravotních následků takového obchodování a s tím souvisejících trestných činů. Zimmermann, C. and Watts, C., WHO ethical and safety recommendations for interviewing trafficked women. 2003, London School of Hygiene and Tropical Medicine /World Health Organisation: London/.

³¹ Podle Úmluvy Rady Evropy o boji proti obchodu s lidmi /čl. 12, odst. 1, b)/ přijme každá smluvní strana legislativní nebo jiná opatření pro pomoc obětem, pro přístup k nezbytnému lékařskému ošetření. Poskytnutí lékařské péče zaručuje i Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi /čl. 6 odst. 3, c)/.

³² Je nutné zajistit, aby všechny otázky, týkající se zdravotního stavu, byly pokládány v soukromí a v jazyce, jemuž žena (oběť obchodování se ženami) rozumí. Herbert, T. B. and Cohen, S., Stress and immunity in humans: a meta-analytic review. Psychosomatic medicine, 1993. 55(4): str. 364–379.

- Přiznat ženám, které se vrátí do vlasti, stejný nárok na státem garantované zdravotnické služby jako mají ostatní obyvatelé dané země bez ohledu na délku doby nepřítomnosti či nehrazení příspěvků do systému zdravotního pojištění.

Doporučení pro poskytovatele zdravotnických služeb

- Zajistit, aby veškerá lékařská vyšetření byla dobrovolná a byla prováděna v souladu s mezinárodními lidskými právy a profesními etickými a zdravotními zásadami;
- Respektovat právo ženy na sexuální a reprodukční zdraví umožněním bezpečně interrupce, doporučením dobrovolného testování HIV, případně zajištěním přístupu k antiretrovirálním lékům a postexpoziční profylaxi;
- Úzce spolupracovat s místními organizacemi, které poskytují podporu obětem obchodování se ženami a pomáhat jim k nabízení rozsáhlé zdravotní péče obětem;
- Zajistit ženám důvěrnost lékařských záznamů a respektování jejich práva na veškeré lékařské a zdravotní dokumenty;
- Uvědomit si, že řešení posttraumatických zdravotních problémů obětí obchodování se ženami je vícestupňový proces, který zahrnuje:
 - krizovou nebo naléhavou intervenční péči;
 - podporu tělesného zotavení a duševního vyrovnání ženy;
 - péči v rámci dlouhodobého zvládnutí příznaků.

Doporučení pro organizace poskytující služby obětem obchodování se ženami

- Zajistit výcvik personálu, aby byl schopen obětem obchodování se ženami předávat písemné anebo ústní zdravotní informace, např. informace o sexuálním nebo reprodukčním zdraví (včetně infekce HIV a dalších sexuálně přenosných chorob), duševním zdraví, infekcích, zranění a zvládnutí bolesti;
- Vyhodnocovat rizika při zajišťování bezpečných a realizovatelných možností ubytování pro ženy, které unikly z rukou obchodníků s lidmi;
- Respektovat práva ženy na reprodukci nabídkou kontaktu s bezpečným interrupčním pracovištěm;
- Spolupracovat s důležitými poskytovateli zdravotnických služeb včetně praktických lékařů, genitourinárních odborníků, psychiatrů, dermatologů, gynekologů, interrupčních a detoxikačních pracovišť a pohotovosti tak, aby žena měla k dispozici komplexní škálu potřebné péče;
- Zajistit, aby při zvládnutí zdravotních komplikací, jako jsou například sexuálně přenosné infekce (HIV), byly testy i léčba dobrovolné;
- Zajistit, aby různé programy upřednostňovaly léčebné a zdravotní potřeby žen při prvním kontaktu.

Lékařská intervence

Skutečnost, že každé obchodované osobě nebude odmítnuto poskytnutí neodkladné lékařské péče, které bude zákonitě spojeno s diagnostickoterapeutickým rozhovorem, je konkrétním naplněním mezinárodních závazků, ke kterým se připojila i ČR na poli boje proti obchodu s lidmi. Z tohoto pohledu je důležité odstranění případných bariér, které mohou zabránit kontaktu obchodované osoby s lékařem. Zdravotní sestry a pracovníci na recepcích a v příjmových kancelářích by měli být instruováni tak, aby při podezření na kontakt s obchodovanou osobou zprostředkovali rychlý kontakt s lékařem. Tento požadavek respektuje psychologickou tíseň obchodovaných osob, často spojenou se silným pocitem ohrožení života. Jako vhodná se ukazuje zkušenost s uveřejněním informačního

materiálu pro obchodované osoby a jejich známé či příbuzné v čekárně. Některým obchodovaným osobám v důsledku syndromu vyhýbavého chování stačí získat kontaktní informace o organizacích poskytujících cílenou pomoc obchodovaným osobám. Z tohoto důvodu se jeví umístění takového materiálu ve více jazykových verzích ve volně přístupných prostorách zdravotnického zařízení hned u vchodu jako velmi vhodné. Kontakt s lékařem často bývá ojedinělá možnost sociální komunikace obchodované osoby s jedincem, který nepatří do skupiny obchodníků, zprostředkovatelů, hlídačů a falešných tlumočnicků, a navíc díky profesionalitě lékařů vytváří předpoklad pro identifikaci obchodované osoby.

Sexuálně přenosné infekce a HIV u diagnostikovaných žen

Podle studia partnerského výzkumného týmu,³³ vzhledem k působení v sexuálním průmyslu a s tím souvisejícím sexuálním násilím, nucenému sexuálnímu styku a pohlavnímu styku bez ochrany, existuje u obchodovaných žen vysoké riziko nakažení řadou sexuálně přenosných infekcí. Výzkumy ohledně sexuálního násilí stále častěji poukazují na souvislost mezi sexuálním násilím a sexuálně přenosnými infekcemi. I když klinické testy výskytu sexuálně přenosných infekcí a infekce HIV nespádaly do rozsahu této studie, byly ženy dotázány, zda byly během obchodování diagnostikovány nebo léčeny s některou sexuálně přenosnou infekcí.

Z výzkumu vyplývá³⁴, že (44 %) obchodovaných žen bylo diagnostikováno a léčeno se sexuálně přenosnou infekcí nebo infekcí reprodukčních orgánů. Mezi tři nejčastěji uváděné infekce patřila kandidóza (33 %), trichomoniáza (12 %) a bakteriální vaginóza (11 %). Pozitivní diagnózu HIV uvedly 2 z těchto žen. Jedna žena uvedla, že je těhotná a současně infikována HIV a také jinou sexuálně přenosnou infekcí. Tento případ zdůrazňuje význam testování na HIV, poradenství před testem i po testu a informování o vhodných zařízeních, kde dokáží zvládat jak klinický stav, tak psychologické a sociální dopady, jimž bude žena bezpochyby čelit. 17 % žen uvedlo, že v době, kdy byly v područí obchodníků, prodělaly nejméně jednu interrupci. Těhotenské testy a interrupce patřily mezi první žádosti po kontaktování služeb sociální pomoci. Údaje, týkající se vhodné a včasné zdravotní péče v oblasti sexuálního a reprodukčního zdraví. Tato péče musí vycházet z léčebných protokolů určených pro ženy pracující v sexuálním průmyslu a z postupů v oblasti poradenství a podpory žen, které se staly obětí sexuálního násilí. S ohledem na skutečnost, že mnoho žen bylo ke komerčnímu sexu nuceno, bude nezbytná specializovaná péče, která zajistí, aby ženy nebyly podpůrnými službami dále traumatizovány nebo stigmatizovány.

Se sledovanými ženami bylo obchodováno v celkem 24 zemích.³⁵ Více než polovina se stala předmětem obchodu v členských státech Evropské Unie, 38 % v jiných evropských zemích a 8 % v mimoevropských státech. Kromě žen, obchodovaných v hlavních státech, na něž se studie zaměřila.³⁶ Nejmladší respondentce bylo 15 let a nejstarší 45 let. Největší věkovou skupinu tvořily ženy ve věku 21 až 25 let (42 %). Mladistvé ve věku 15 až 17 let představovaly 12 % vzorku.³⁷ Pouze 11 žen bylo v okamžiku, kdy opustily domov, vdaných nebo žilo s partnerem; téměř 89 % žen v té době nežilo s manželem ani partnerem. Skoro devět desetin žen bylo vykořisťováno obchodníky s lidmi déle než jeden měsíc, 10 % po dobu delší než dva roky a 11 % méně než jeden měsíc. Téměř jedna pětina žen uvedla, že se s obchodníkem znal její příbuzný nebo příbuzná. Některé ženy prodala přímo rodina.

³³ Animus Association Foundation (Bulharsko), International Organization for Migration (Ukrajina) a Moldavsko), La Strada (Česká republika), On the Road (Itálie), Pegasa (Belgie) a Poppy Project (Spojené království).

³⁴ Této studii se zúčastnilo 207 žen (pocházely z celkem 14 zemí, mezi nimiž byly i čtyři členské státy EU).

³⁵ Ne všechny ženy uvedly cílovou zemi a řada žen uvedla více než jednu cílovou zemi.

³⁶ Itálie – 18 %, Velká Británie – 16 %, Turecko 15 %, Ruská federace 14 %, Německo 8 %.

³⁷ „Ukradené úsměvy“ – Souhrnná zpráva o dopadech obchodu se ženami a dívkami v Evropě na tělesné a duševní zdraví.

1.7 Obchodování s dětmi

Děti jsou vůči obchodování zvláště zranitelné – jak uvnitř jednoho státu, tak i přes hranice – neboť je pro obchodníky snazší získat je donucením, klamem nebo manipulací. Děti jsou více závislé na dospělých a mají omezené možnosti úniku ze vztahu založeného na vykořisťování. Děti mají omezené schopnosti plně chápat důsledky svých kroků. Tudíž, i když dítě s obchodováním či vykořisťováním souhlasí, nelze z takového souhlasu vycházet a nelze jej použít proti dítěti. To odráží i Palermský protokol, kde definice uvádí, že v případě dětí není nezbytné použití síly, donucení nebo klamu. Některé skupiny dětí – například děti žijící na ulici, děti v ústavech, děti z minoritních nebo jinak znevýhodněných skupin a dívky – jsou zvláště zranitelné vůči obchodování, protože se jim nedostává příležitosti, vzdělání a podpory. Zároveň existuje zvláštní poptávka po dětech za účelem sexuálního vykořisťování (formou dětské prostituce nebo dětské pornografie), za účelem ekonomického vykořisťování (levná pracovní síla, žebrání, kapsářství, prodej drog) a za účelem nelegální adopce. Děti jsou zranitelnější vůči závažným dopadům obchodování a vykořisťování a i dopadům imigračních politik a politik potírání trestné činnosti.³⁸ Dětské oběti bývají někdy obchodníkům prodány přímo rodiči a jsou často vystaveny nebezpečnému cestování. Mohou být sexuálně zneužívány a/nebo vykořisťovány v nelegálních činnostech nebo v jiných formách ekonomického vykořisťování, vystaveny násilí ze strany vykořisťovatelů a klientů. Často žijí na ulicích nebo v nevhodném prostředí, bez péče dospělých a bez přístupu ke zdravotní péči, vzdělání a sociálním službám. Tyto děti většinou nemají žádný právní statut a nemohou se tudíž ucházet o přiměřenou ochranu, neboť se obávají vystěhování. Jsou-li tyto děti odhaleny policejními orgány, nakládá se s nimi často jako s nelegálními migranty, jsou kriminalizovány, drženy ve vazbě (kde dochází někdy k jejich zneužívání) a potom vystěhovány do země původu. Rodiny nestojí o návrat dítěte kvůli stigmatizaci a následně může dojít k jejich znovuobchodování. Tyto zkušenosti mohou mít na dítě dlouhodobé negativní důsledky. Děti vyžadují vyšší míru ochrany než dospělí. Děti však nejsou pouze oběťmi, které potřebují být chráněny, ale mají též svá práva. V souladu se statutem podle Úmluvy OSN o právech dítěte (UNCRC) jsou schopny vlastního rozhodování a kroků a jejich názor by měl být brán v potaz v souladu s článkem 12 UNCRC.³⁹ Posílit postavení dětí – s cílem zvýšit jejich odolnost a posílit ochranné faktory v rámci jejich prostředí – je klíčové jak z hlediska prevence, tak z hlediska návratu a reintegrace.

Děti požívají zvláštních práv v souladu s celou řadou mezinárodních dokumentů. Úmluva OSN o právech dítěte (1989), kterou ratifikovaly všechny členské státy EU, je nejdůležitějším právním rámcem pro vytváření politiky týkající se dětí.

UNCRC definuje „dítě“ jako osobu mladší 18 let a vymezuje celou řadu základních principů a práv: ochrana nejlepších zájmů dítěte,⁴⁰ zásada nediskriminace,⁴¹ právo na spoluúčast,⁴² právo na přežití a další rozvoj.⁴³ Úmluva dále obsahuje konkrétní články,⁴⁴ které se týkají vykořisťování, zneužívání a obchodování. Další relevantní články pokrývají právo na ochranu dětí bez rodin⁴⁵ a zákaz vazby.⁴⁶

³⁸ Shamin, I. (2001) Mapping of missing, kidnapped and trafficked children and women: Bangladesh Perspective, Ženeva: IOM.

³⁹ Článek 12 (1) UNCRC zaručuje právo dítěte vyjádřit svůj názor svobodně a ve všech věcech, které se jej týkají. Názorům dětí je dána příslušná závažnost v souladu s věkem a vyspělostí dítěte.

⁴⁰ Čl. 3.

⁴¹ Čl. 2.

⁴² Čl. 12.

⁴³ Čl. 6.

⁴⁴ Články: 32, 33, 34, 35, 36.

⁴⁵ Čl. 20.

⁴⁶ Čl. 37.

Další relevantní úmluvou je volitelný Protokol o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii. Tento Protokol jde nad rámec Palermského protokolu, neboť se týká i trestných činů, které nejsou svou povahou nadnárodní a na kterých se nepodílí organizovaný zločin. Týká se i obchodu s orgány a nelegální adopce. Navíc tento Protokol uvádí, že souhlas dítěte není relevantní, pokud je konečným cílem vykořisťování dítěte.

Třetím dokumentem je Úmluva, týkající se zákazu a neprodlených opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce, číslo 182 (1999), přijatá mezinárodní organizací práce (MOP), která definuje nejhorší formy dětské práce.⁴⁷

Nakonec je třeba zmínit Haagskou úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodních adopcích jako zásadní dokument, týkající se obchodování s dětmi za účelem mezinárodní adopce.

Zvláštní ustanovení, týkající se dětí, jsou též obsažena v Protokolu OSN o obchodování. Protokol je třeba chápat ve světle Úmluvy o právech dítěte. Co se týče definice „vykořisťování“ v Protokolu, je třeba přihlídnout k UNCRC, která uvádí, že dítě má právo na ochranu před „ekonomickým vykořisťováním a jakoukoliv prací, která může být nebezpečná nebo která narušuje vzdělání dítěte či která může poškodit zdraví dítěte, jeho fyzický, duševní, duchovní, morální nebo sociální rozvoj“, jakož i před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání, zejména formou dětské prostituce nebo pornografie.⁴⁸ Navzdory neexistenci solidní právní základny k ochraně práv dětí ve Smlouvě EU existuje na evropské úrovni celá řada relevantních právních dokumentů. Mezi ně patří článek 24 Charty základních práv, který upravuje povinnost chránit nejlepší zájmy dítěte, a který je přílohou Smlouvy, článek Amsterodamské úmluvy, týkající se trestných činů na dětech a návrh Ústavy, který obsahuje dva články k právům dítěte. Pokud dojde k ratifikaci Ústavy, bude i v rámci evropského legislativního rámce existovat jasnější právní základ pro ochranu nejlepších zájmů dítěte.

Doporučení

V souladu s Úmluvou OSN o právech dítěte a v souladu s Protokolem OSN o obchodování s lidmi lze doporučit:

- Definice slova „dítě“ jako každé osoby mladší 18 let by měla být respektována právními úpravami EU i jednotlivých států;
- „Vykořisťování“ podle Protokolu OSN je třeba chápat ve světle UNCRC a Úmluvy MOP č. 182 o nejhorších formách dětské práce a mělo by zahrnovat minimálně všechny formy sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání, ekonomické vykořisťování, užívání dětí pro nezákonné činnosti, jakoukoliv práci, která je svou povahou nebezpečná a narušuje výchovu dítěte nebo může poškodit jeho zdraví, fyzický, duševní, duchovní, morální nebo společenský vývoj a dále nelegální adopce a odběr orgánů;
- Zjednání, dopravení, ukrývání, zadržování nebo vydání dítěte za účelem jeho vykořisťování by mělo spadat do definice pojmu „obchodování s dětmi“ bez ohledu na to, zda má mezinárodní nebo vnitrostátní povahu a zda se na něm podílí organizovaný zločin.
- Přístup, zohledňující práva dítěte, má tvořit normativní rámec pro další rozvoj politik a opatření proti obchodování s lidmi jak na evropské, tak na státní úrovni.

⁴⁷ Článek 3: Pro účely této Úmluvy se pojmem „nejhorší formy dětské práce“ rozumí: (a) všechny

formy otroctví a praktiky otroctví podobné, jako je prodej a obchodování dětí, nevolnictví, nucené nebo povinné práce včetně nuceného nebo povinného nábory dětí pro využití v ozbrojených konfliktech; (b) užití, najímání nebo nabízení dítěte za účelem prostituce, výroby pornografie či pornografických vystoupení; (c) užití, najímání nebo nabízení dítěte pro nezákonné činnosti, zejména pro výrobu a obchodování s drogami tak, jak je definují platné mezinárodní předpisy; (d) práce, která je svou povahou či okolnostmi, za kterých se provádí, taková, že by mohla poškodit zdraví, bezpečnost nebo morálku dětí.

⁴⁸ UNCRC, čl. 32 a 34.

- Kroky, prováděné ve vztahu k obchodovaným dětem se musí opírat o zásady, vytyčené v Úmluvě OSN o právech dítěte. Jde zejména o tyto zásady:
 - Zásada „nejlepšího zájmu“: při všech úkonech je třeba mít primárně na zřeteli nejlepší zájmy dítěte. Ostatní ohledy, týkající se imigrace nebo potírání trestné činnosti, jsou druhotné. Dětské oběti obchodování nelze stíhat;
 - Právo na účast: názory dětí by měly být brány v úvahu ve všech věcech, které se jich týkají, avšak s ohledem na jejich věk a zralost;
 - Zásada „nediskriminace“: s obchodovanými dětmi by mělo být především nakládáno jako s dětmi; ohledy na jejich národnost či jiný statut jsou druhotné.
- Politická opatření, týkající se obchodování s dětmi, se mají opírat o holistický a integrovaný přístup s cílem posílit účinnost jejich mandátu, jakož i spolupráci různých organizací a orgánů. Je třeba vzít v úvahu různé aspekty problému, jako jsou různé druhy vykořisťování, fáze cyklu obchodování, fáze intervence atd., jakož i jejich propojenost.
- Zvláštní pozornost je třeba ze strany EU věnovat i obchodování s dětmi mimo Evropu (kupříkladu dětské vojáky, dětské zemědělské a domácí pracovníky).
- Evropská unie by měla vyčlenit zvláštní zdroje na boj proti obchodování s dětmi mimo EU i v rámci EU.

Ochrana dětí

Každá souhrnná preventivní strategie, jejímž cílem je chránit děti, aby se nestaly obětmi obchodování a souvisejícího vykořisťování, by měla být v souladu se zásadami a ustanoveními UNCRC, jakož i s vnitrostátní právní úpravou týkající se dětí, přičemž ta sama by měla být v souladu s výše zmíněnými zásadami a ustanoveními.⁴⁹ Úroveň zranitelnosti dětí a příležitosti pro jejich vykořisťování, zneužívání a násilí na nich jsou v přímé úměře k úrovni ochrany a příležitostí, které jsou státy schopny a ochotny poskytnout a garantovat každému dítěti na svém území. Tato záruka ochrany je zvláště relevantní u nejvíce zranitelných skupin dětí, jako jsou děti cizích státních příslušníků a migrantů, které v rozporu se zásadami a ustanoveními UNCRC často nemohou požívat stejné příležitosti jako děti státních příslušníků. Jeden z kořenů příčin obchodování je chudoba. Obchodované děti často pocházejí z chudých rodin v zaostalých oblastech světa, kde je chudoba všudypřítomná. Každé sedmé dítě na světě zůstává bez vzdělání, 70 % z nich jsou dívky. Nízký sociální statut dívek z nich činí oběti zvláště zranitelné a v některých případech bývají dívky jednoduše prodány přímo rodiči. Některé děti pocházejí z rodin, které jsou nestabilní a neschopné poskytovat řádnou péči. Jiné děti se staly de facto dětmi ulice nebo byly umístěny do ústavů, kde jsou vystaveny zneužívání a zanedbávání, a stávají se tak zranitelnými v kontaktu s pachateli.

Z výše uvedeného vyplývá, že preventivní mechanismy musejí být dlouhodobé i krátkodobé. Dlouhodobé preventivní mechanismy zahrnují pomocné a podpůrné programy EU s cílem vybudovat řádně fungující systémy ochrany dětí v zemích původu, zlepšit přístup ke vzdělání, zejména pro dívky, a pozvednout sociologické a ekonomické podmínky v zemích původu.

Děti jsou obchodovány v přímém důsledku působení organizovaného zločinu a rodiny jsou často nuceny prodat své děti pachatelům. Větší úsilí potírat organizovaný zločin by tudíž mělo i preventivní účinek, třebaže opatření, zacílená na jednu nebo dvě země, by ve svém důsledku mohlo pouze problém přesunout jinam.

Informovat děti a jejich rodiny je také klíčové – kampaně musí být zacíleny na konkrétní rizikové skupiny. Osvětu je třeba provádět i na straně poptávky včetně osvěty o právech dětí. Je tudíž nezbytné

⁴⁹ Wolthuis, A., Blysk, M. (2001) Trafficking in children for sexual purposes from Eastern Europe to Western Europe. Amsterdam. Ecpat Europe Law Enforcement Group.

otevřít legální migrační příležitosti pro rodiny a děti, které jsou nad minimální věkovou hranicí pro práci.

Doporučení

Každé politické či legislativní opatření, jehož cílem je prevence obchodování s lidmi, by mělo obsahovat zvláštní ustanovení, týkající se prevence násilí, zneužívání a vykořisťování dětí. Základním vodítkem pro všechna taková opatření, týkající se dětí, by měla být UNCRC. Dalším relevantním dokumentem v této oblasti je Úmluva MOP, týkající se zákazu a bezprostřední akce k odstranění nejhorších forem dětské práce z roku 1999 a dále opatření proti sexuálnímu zneužívání dětí, přijatá na 2. světovém kongresu proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí, který se konal v prosinci 2001 v Jokohamě. V oblasti prevence obchodování s dětmi je třeba dále rozvíjet, implementovat a šířit formy nejlepší praxe.

Mezi dětskou populací představují nejzranitelnější skupinu migrující děti, kterým by měla být zaručena stejná úroveň ochrany a stejné možnosti jako dětem – občanům daného státu, tedy bez ohledu na jejich statut z hlediska pobytu.

Rozvojové programy a programy spolupráce EU by se měly explicitně zaměřit na klíčové příčiny obchodování s dětmi. Tyto programy by měly obsahovat následující prvky:

- zlepšení situace v oblasti přístupu dětí ke školnímu vzdělání a k přípravě na povolání a zvýšení úrovně školní docházky, zejména u dívek a minoritních skupin (například romské děti);⁵⁰
- snížení počtu dětí opuštěných jejich rodinami a podpora alternativních řešení, jiných, než je institucionální péče, mezi které patří náhradní rodinná péče a adopce, pokud možno v zemích původu (v souladu se zásadou subsidiarity mezinárodní adopce) s cílem zlepšit jejich životní podmínky. Spolu s tím je třeba zavést přísnější dohled nad institucemi, náhradními rodinami a nad mezinárodní adopcí;
- péče o děti žijící na ulici pomocí poskytování jídla, zdravotní péče, neformálního vzdělávání a/nebo přístřeší, společně s ochranou proti vykořisťování a zneužívání, kterým mohou být vystaveny;
- informace pro rodiny a děti o právech dítěte, bezpečné migraci a rizicích obchodování pomocí přednášek ve školách a jinde tak, aby byly osloveny i děti stojící mimo formální vzdělávací systém;
- péče o děti dotčené ozbrojenými konflikty, ztrátou domova a jinými humanitárními krizemi.

Ve vztahu k poptávce by měly členské státy přijmout konkrétní opatření k potírání různých forem vykořisťování dětí: sexuální vykořisťování se zvláštním zaměřením na dětskou prostituci a dětskou pornografii; ekonomické vykořisťování; nelegální adopce a odnímání orgánů.

Členské státy by měly přijmout opatření v souvislosti s mizením obchodovaných a vykořisťovaných dětí z ubytovacích středisek, kam byly umístěny, neboť zde existuje riziko dalšího obchodování a/nebo vykořisťování.⁵¹

Je třeba rozšířit možnosti pro legální migraci za prací a pro slučování rodin s cílem snížit počet nedoprovázených dětí, které se často stávají oběťmi obchodování.

Hraniční kontroly by se měly zvláště zaměřit na nezletilé děti cestující bez doprovodu, na děti necestující s členy své rodiny a na děti bez příslušných dokladů. Nedoprovázené děti a děti bez

⁵⁰ Údaje o školní docházce a o dětské populaci by měly být využívány za účelem identifikace skutečných nebo možných obětí obchodování s dětmi. Trafficking in Human Beings. Supplementary figures. Second report of the Dutch National Reporter. Hague 2003, Victims, (61).

⁵¹ Punishing forced labour and trafficking in person. The special case of children, (17).

řádných dokladů by neměly být vráceny do místa začátku cesty a ani by jim neměl být odepřen vstup, ale měla by na ně být uplatňována zvláštní ochranná a vyšetřovací opatření. Imigrační, pohraniční a jiné policejní orgány by měly takové děti neprodleně odkázat příslušným úřadům sociální péče. Pokud je dítě doprovázeno dospělým, který není schopen prokázat na základě platných dokladů, že má zákonné oprávnění, je třeba neprodleně přijmout příslušná opatření k ochraně dítěte. Příslušníci, kteří vedou s takovými dětmi pohovory, by měli projít příslušným školením, na kterém by se měly podílet nevládní organizace. Navíc by měla být zavedena povinnost držení pasu nebo cestovního dokladu pro děti bez ohledu na věk a měly by být zavedeny mechanismy prověřování „vztahů“ mezi dítětem a doprovázející dospělou osobou. Spolupráce mezi pohraniční policií, dalšími policejními orgány a neziskovými organizacemi, zabývajícími se pomoci dětem, by měla být zlepšena.

Při zpracování žádostí o víza je třeba věnovat pozornost dětem cestujícím bez rodinných příslušníků a totožnost dětí a doprovázející dospělé osoby je třeba ověřit na základě dokumentu totožnosti s fotografií. Cílem tohoto postupu je ochrana dítěte a jeho nejlepších zájmů.

Sejmutí biometrických údajů dětí jak v zemi původu, tak v zemích cílových se jeví užitečné, avšak mělo by být prováděno pouze pro ochranu dítěte a jeho nejlepších zájmů, a nikoli pro účely imigrační politiky (například pro účely zákazu pobytu). Snímání biometrických údajů by nemělo být traumatizující a mělo by být prováděno způsobem ohleduplným k dítěti. Navíc, pokud k takovému snímání dojde, mělo by podléhat přísnému dohledu s ohledem na právo na soukromí a ochranu osobních údajů.

Členské státy by měly přijmout vnitrostátní právní úpravu v souladu s Haagskou úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodní adopci,⁵² která by bránila nežádoucím postupům ze strany adopčních agentur a předcházela negativním praktikám při legálních mezinárodních adopcích.

1.8 Příčiny obchodování se ženami

Zhoršující se ekonomická situace spolu s rostoucí nezaměstnaností na jedné straně a přísliby lukrativního zaměstnání na straně druhé vedou mnoho žen k tomu, aby pod vidinou snadných zisků odcházely do zahraničí.

K příčinám, pro které se ženy rozhodnou pro práci v cizině, patří i genderová nerovnost⁵³ a společensky tolerované násilí na ženách, spolu s alkoholismem rodičů, nátlaky na vyšší vzdělání (některé z nich se domnívají, že peníze, které potřebují na své další vzdělávání, mohou rychleji vydělat v zahraničí), prání špinavých peněz, které umožňuje obchodníkům s lidmi získat společenský statut a legalizovat své bohatství. Průvodním jevem je často korupce správních a soudních orgánů a prorůstání organizovaného zločinu do politických struktur státu na všech úrovních. Určitým novým jevem v této oblasti je větší účast žen v zločineckých strukturách.

Určujícím aspektem obchodu se ženami a příčinou jeho dramatického nárůstu jsou astronomické zisky na straně jedné a malé riziko trestního postihu na straně druhé. Atraktivní je rychlá návratnost vložených investic. V případě jedné obchodované ženy se kuplíři vrátí vložené peníze za dva až tři

52 Viz. <http://hcch.e-vision.nl>

53 Nerovnoprávnost pohlaví v zákonech i v praxi (feminizace bíd, genderová diskriminace). Gender - je pojem, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování, spojované s obrazem muže a ženy, jsou formovány kulturou a společností. Působení genderu ukazuje, že určení rolí, chování a norem, připisované ženám a mužům, je v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Gender není podmíněn geneticky či "přírozenou" daností, ale je určován společenskými a kulturními hodnotami a tradicemi. Jejich závaznost je tedy dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami. Na rozdíl od pohlaví, které se nemění podle času či místa. *Ženy v labyrintu mužů?* – Petra Rakušanová, Praha, 2006.

dny. Všechny další příjmy jsou čistým ziskem zahrnujícím možnost dalších příjmů z opětovného prodeje oběti.

K rozvoji obchodu s lidmi v celosvětovém měřítku přispívají především tyto faktory

- nerovnováha mezinárodních ekonomických vztahů, politická nestabilita v zemích původu;
- destabilizace demografické situace a pracovního trhu ve zdrojových zemích, kde dochází k nenapravitelným ztrátám lidských zdrojů;
- ohrožení veřejného zdraví a rozpad společenských vazeb;
- silný tlak sociálního okolí na ženu,⁵⁴ vysoká poptávka po levném prodejním sexu a po levné pracovní síle;

Otázka ženské rovnoprávnosti představuje jednu ze stěžejních oblastí zájmu OSN od jejího založení v roce 1945. OSN sehrála hlavní úlohu v globálním boji za podporu a ochranu práv žen, v úsilí zajistit ženám rovný přístup do veřejného života a rovnost příležitostí ve všech oblastech ekonomického a sociálního rozvoje. Komise pro postavení žen vypracovala mezinárodní směrnice a normy pro rovnost žen a zamezení jejich diskriminace. K nejvýznamnějším patří Úmluva o odstranění diskriminace žen, přijatá v roce 1979, a Opční protokol k této úmluvě z roku 1999.

- nedostatečná informovanost veřejnosti i obětí, nedostatečné právní vědomí;
- obecná tendence k nižšímu ohodnocení žen v pracovním procesu, špatný přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem žen;⁵⁵
- posunutý systém hodnot ve společnosti;
- přílišná orientace na principy tržního chování;
- morální nedocnění vlastní osobnosti, neschopnost seberealizace;
- mýtus snadného a pokojného života na Západě, protichůdné mýty o obětech obchodování s lidmi;
- touha žen uniknout z nudného, neperspektivního životního stylu a sociální kontroly původního prostředí.

Tyto ženy se snaží hledat východisko ze své složité ekonomické a sociální situace, a je třeba přiznat, že i tvrdé podmínky obchodování se ženami v zahraničí jsou pro ně přijatelnější než realita v zemích původu. Mnohé z nich od začátku tuší, co je v cizině čeká, ale mají pocit, že nemají co ztratit, protože legální migrace je pro ně nedostupná, a ony přitom musí uživit sebe, své děti nebo i celé rodiny.

Jednotlivé faktory vyvolávající a podporující obchod se ženami

Hlavní příčinou prostituce jsou velké sociální rozdíly, bída a nezaměstnanost, za kterou nenesou vinu. Oběťmi obchodu s lidmi jsou především ženy z chudých zemí. Oběti prostituce doufají, že migrací a prodejem svého těla zajistí lepší životní úroveň rodině, která zůstala v zemi původu.

V západní Evropě a USA je velká poptávka po manželkách, pomocnicích v domácnosti a pracovnících v sexuální oblasti ze zemí "třetího světa" a východní a střední Evropy. Dotyčné ženy se považují celkově za skromnější, exotičtější a houževnatější než Západoevropanky. Podle toho, z jaké oblasti žena pochází, se klíše liší. Jako důvod se někdy také uvádí, že se muži v zemích západní Evropy a Severní Ameriky ve značné míře nedokáží srovnat s postupující liberální emancipací žen. Od žen imigrantek se očekává, že se podřídí již proto, že jsou v cizí zemi.⁵⁶

S rostoucí nezaměstnaností a bídou stoupá zodpovědnost žen za ekonomické přežití jejich rodin. Lidé z chudých zemí rovněž migrují, protože podléhají mýtu, že v bohatých zemích Evropy a USA po

⁵⁴ Doplňující informace na st. 195-197.

⁵⁵ Doplňující informace na st. 176-179.

⁵⁶ Churches in Europe against Trafficking in Women. Background information. Necessity of taking part in a difficult discussion, (59).

těžkých začátků dosáhnou tolik proklamované "nezávislosti", "svobody", "blahobytu" a "bezpečí". Některé ženy věří, že je čeká "šťastný osud" jako prostitutku v dojemném americkém filmu "Pretty Woman".

Vzdělávání a výchova by měly prosazovat sebeúctu mužů a žen, vzájemnou úctu a spolupráci mezi ženami a muži, bourat genderové stereotypy.

Násilí se týká nás všech a všichni se musíme snažit o to, aby bylo vykořeněno a aby se postiženým ženám/mužům a jejich dětem pomohlo.

Určitou pomocí oběti je legislativa, zákony pro nás však nejsou řešením příčiny problému, ale pouze malou oporou pro oběť násilí. V současnosti existují jen malé formy pomoci a mezi lidmi je příliš málo ochoty si vzájemně pomáhat. Také je malá solidarita s postiženým/nou a oběť je mnohdy pokládána za viníka.

Celý problém je potřeba řešit celkovou změnou myšlení, hodnot a systému, který je už ze své podstaty utlačovatelský a násilnický.

V tomto problému se převážně angažují nevládní organizace, které svou pozornost zaměřují především na prevenci, pomoc obětem a velkou měrou usilují o změnu zákonů, které však samy o sobě nic neřeší, a i policie zákony často nedodrží – k oběti násilí se často chovají hrubě, znásilněné ženy jsou vyslýchány muži, kterým se stydí svěřit. Řešit situaci můžeme my sami – třeba organizováním různých vzdělávacích aktivit ve skupinách, organizacích a vzájemnou solidaritou, která je mnohem efektivnější formou řešení tohoto problému. Jestliže nebudeme odporovat stávajícímu společenskému a ekonomickému uspořádání a tím i obchodu se ženami/děťmi/mladistvými a růstu a legitimizaci sexuálního průmyslu, tak potom akceptujeme vizi budoucnosti, kdy je země rozdělena na ty, kterým systém umožní si "vydělávat" v tzv. legálních zaměstnáních a na ty, kteří jsou nuceni pracovat v sexuální průmyslu. Člověk prodává svou pracovní sílu tak, aby mohl uživit sebe a potažmo svou rodinu. Což se stejně mnoha lidem ne(po)daří. V současnosti se ukazuje, že neexistuje jedna základní příčina obchodování se ženami, která by sama o sobě mohla objasnit, proč tento jev existuje. V kořenech obchodování lze nalézt souhrn mnoha faktorů a příčin, které vyvolávají a podporují obchod se ženami. Výčet jednotlivých příčin obchodování s lidmi a faktorů podporujících tuto činnost nemůže být nikdy konečný, a proto jsem se zaměřil jen na nejzákladnější z nich.

2 Mezinárodní a evropské aktivity a dokumenty o obchodování s lidmi

Obchodování s lidmi je závažným porušením lidských práv obětí. Dotýká se lidské důstojnosti, svobody pohybu, práva na soukromí a sebeurčení a odporuje zásadám uvedeným ve všech významných mezinárodních a evropských dokumentech o lidských právech. Jedná se zejména o **Všeobecnou deklaraci lidských práv (1948)**,⁵⁷ **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966)**,⁵⁸ **Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen (1979)**,⁵⁹ **Úmluvu o právech dítěte (1989)**⁶⁰ a **2. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte proti obchodování s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii (2000)**,⁶¹ **Evropská úmluva o lidských právech a základních svobod (1950)**,⁶² **Evropská sociální charta (1996)**.⁶³ Proto prakticky všechny mezinárodní organizace a instituce věnují problematice obchodování s lidmi velkou pozornost.

První vnitrostátní zákony i úmluvy o zákazu obchodu s bílými otroky sledovaly především omezení výskytu venerických chorob ve městech a jejich šíření na vojenských a námořních základnách. **V roce 1815 přijal Kongres ve Vídni první Právnický akt proti obchodu s otroky.** První všestranná Smlouva o potlačení obchodu s otroky byla přijata v roce 1841, dále následoval **mnohostranný Generální akt berlínské konference (1885), doplněný Generálním aktem Bruselské konference (1890), který byl revidován St. Germainskou úmluvou v roce 1919.**

Pařížská úmluva o zákazu obchodu s bílými otroky z roku 1904⁶⁴ navazovala na mezinárodněprávní zákaz obchodu s otroky (sledovala harmonizaci postupu ve vnitrostátní sféře a spolupráci signatárních států při dozoru na železnicích a přístavech). Tato úmluva, stejně jako **úmluva z roku 1910** (o níž jsme mluvili v první kapitole, str.14), se omezuje pouze na potírání obchodu se ženami a nezletilými dívkami.⁶⁵ Výsledkem zvýšeného úsilí komplexněji pokrýt celou problematiku obchodování s lidmi bylo rozšíření zákazu i na obchod s chlapci v tzv. **Ženevské**

⁵⁷ Čl. 3 - zákaz mučení nebo podrobování nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, čl. 4 – zákaz otroctví, nevolnictví a nucené práce.

⁵⁸ Čl. 2: všeobecný zákaz diskriminace, čl. 7: zákaz mučení nebo podrobování nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, čl. 8 - odst. 1: zákaz všech forem otroctví a obchodu s otroky, odst. 2: zákaz nevolnictví, odst. 3: zákaz nucené práce nebo povinné práce.

⁵⁹ Čl. 6 - závazek přijmout veškerá příslušná opatření k potlačení všech forem obchodu se ženami a vykořisťování prostitutek žen, čl. 11 - závazek přijmout veškerá nutná opatření k odstranění diskriminace žen v zaměstnání (vztahující se mj. na pracovní příležitosti, pracovní podmínky, odměnu za práci, sociální zabezpečení, ochranu zdraví).

⁶⁰ Čl. 32 - ochrana před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoli nebezpečné dětské práce, čl. 34: ochrana před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním, čl. 35 - ochrana před únosy, prodejem dětí a obchodováním s nimi, čl. 36: ochrana před všemi formami vykořisťování, čl. 37 - ochrana proti mučení a zbavení svobody.

⁶¹ Čl. 3 – závazek států kriminalizovat v souvislosti s prodejem dětí: nabízení, dodávání a přijímání dětí a) k sexuálnímu vykořisťování, b) k odebírání orgánů pro zisk, c) k nasazování dětí na nucenou nebo povinnou práci; a d) k adopci, pokud byla porušena sjednaná mezinárodní pravidla; v souvislosti s dětskou prostitucí: nabízení, opatrování, kuplířství a poskytování dětí k prostituci, čl. 8, odst. 1: závazek zajistit ochranu práv a oprávněných zájmů dětských obětí ve všech stádiích trestního řízení.

⁶² Čl. 3 - zákaz mučení, čl. 4 – zákaz otroctví a nucené práce, čl. 5 – právo na svobodu a osobní bezpečnost, čl. 6 - právo na spravedlivé soudní řízení.

⁶³ Čl. 2. 3 – právo na spravedlivé, bezpečné a zdravé pracovní podmínky, čl. 4 – právo na spravedlivou odměnu za práci, čl. 19 – právo migrujících pracovníků a jejich rodin na ochranu a pomoc.

⁶⁴ The International Agreement for the Suppression of the Slave trade, May 18, 1904, I.L.N.T.S. 83.

⁶⁵ Vyhláška č. 162/1922 Sb. z. a n., o mezinárodním ujednání o potírání obchodu s bílými otroky z 18. 5. 1904, doplněná protokolem schváleným VS OSN 3. 12. 1948, a o mezinárodní úmluvě o potlačení obchodu s děvčaty z 4. 5. 1910, doplněná protokolem schváleným VS OSN 3. 12. 1948.

úmluvě z roku 1921.⁶⁶ **Mezinárodní úmluva o potlačování prodeje plnoletých žen, podepsaná v Ženevě v roce 1933**, doplňující předchozí úmluvy, se zabývala mezinárodním prodejem plnoletých žen, a to pouze, docházelo-li k prodeji z jedné země do druhé. Úmluva též stanovila ochranu „plnoletých“, nikoliv pouze bílých plnoletých žen, jak tomu bylo v předchozích úmluvách.⁶⁷

Pro kontrolu vnitrostátního zabezpečení mezinárodně přijatých závazků nevytvářely příslušné úmluvy zásadní kontrolní mechanismus. Pakt Společnosti národů svěřil této organizaci pouze obecný dohled nad úmluvami o obchodu se ženami. (Pakt Společnosti národů, čl.23, lit. c. text Paktu viz Dokumenty ke studiu mezinárodního práva a politiky, Praha 1957, s. 22-34).

Tyto předválečné smlouvy přestaly platit s nabytím platnosti **konvence z roku 1949**, která již svým názvem vymezuje okruh osob, kterým poskytuje ochranu – **Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a vykořisťování prostitucí jiných osob**. Od této doby se začíná obsah pojmu „obchodování se ženami“ posouvat. Zejména v současnosti je chápán mnohem širěji, a v důsledku tohoto širšího chápání postupně nahrazován termínem „obchodování s lidmi“. Chráněny jsou nyní nejen ženy, ale lidé obecně, tj. také muži i děti. Mezinárodní úmluva z roku 1949 chápe ženy jako objekty práva a tak je i chrání. Zakotvuje premisu, podle níž prostitute „per se“ představuje jednu z forem násilí páchaného na ženách. Z tohoto pohledu jsou problematizovány činnosti a služby spojené s prostitucí jako takové, nikoli však nátlak, podvod či zneužití, proti kterým je ve skutečnosti nutné bojovat. Není tak rozlišeno násilné jednání od svobodného rozhodnutí ženy pracovat v sexuálním průmyslu.

Relevantní ustanovení úmluvy: závazek k potrestání každé osoby, která

- Jinou osobu obstará, zláká či svede k prostituci nebo využívá její prostitute, a to i s jejím souhlasem;⁶⁸ Provozuje, úmyslně financuje či se jinak účastní na financování veřejného domu nebo vědomě pronajímá či najímá budovu nebo jiné místo nebo jejich část k prostituci jiných osob;⁶⁹
- Závazek trestat přípravu, pokus i veškeré formy účastenství.⁷⁰

2.1 Obchodování s lidmi v mezinárodním právu a dokumenty s mezinárodní platností

Zásadním mezníkem v boji proti obchodování s lidmi byla mezinárodní Úmluva o nadnárodním organizovaném zločinu přijatá v italském Palermu 13. prosince roku 2000. Tuto úmluvu doprovázel **Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi**. Koncepce samotného Protokolu vychází z dosavadních poznatků, včetně těch, které přinesla implementace starších úmluv. Především bere na zřetel, že boj s touto kriminalitou je dlouhodobou obtížnou záležitostí a vyžaduje ohled na situaci v národních státech. Příslušné závazky a povinnosti proto směřují k dosažení výsledné situace. To ponechává stranám Protokolu dostatečný prostor pro volbu nejvýhodnějších prostředků i stanovení vlastní národní strategie k realizaci opatření stanovených protokolem. Protokol definuje obchodování s lidmi způsobem uvedeným v tabulce 1.

⁶⁶ Čl. 2. Mezinárodní úmluvy č. 123/1924 Sb., o potírání obchodu se ženami a dětmi, doplněná protokolem, schváleným VS OSN 20. 10. 1947. Úmluva byla schválena v Ženevě dne 30. 9. 1921 a vstoupila v platnost dne 29. 9. 1923.

⁶⁷ The International Convention for the Suppression of the Traffic in Women of Full Age, May 18, 1933, 150 L.N.T.S. 431.

⁶⁸ Čl. 1.

⁶⁹ Čl. 2.

⁷⁰ Čl. 3, 4.

Tabulka č.1: Definice obchodování s lidmi⁷¹

<p>„Obchodování s lidmi“ znamená najímání, přepravu, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo za pomoci předání nebo přijetí plateb či výhod, a to za účelem získání souhlasu osoby, mající kontrolu nad jinou osobou. Zneužívání zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných, jiné formy sexuálního zneužívání, nucenou práci nebo poskytování služeb, otroctví nebo podobné praktiky jako otroctví, nevolnictví nebo odnětí orgánů;</p>	<p>Souhlas oběti obchodování s lidmi se zamýšleným zneužíváním uvedeným v pododstavci a) tohoto článku, nebude brán v úvahu, jestliže byl použit jakýkoliv způsob, uvedený v pododstavci (a); najímání, přeprava, převoz, přechovávání nebo přijetí dítěte pro účely zneužívání bude považováno za „obchodování s lidmi“, i když nezahrnuje některý ze způsobů uvedených v pododstavci (a) tohoto článku;</p> <p>„dítě“ znamená jakoukoliv osobu mladší osmnácti let.</p>
---	---

Protokol obsahuje první všeobecně přijatou definici obchodování s lidmi, která zahrnuje všechny aspekty tohoto kriminálního jevu.

Na rozdíl od starších instrumentů mezinárodního práva trestního vychází protokol z komplexnosti problému a usiluje o vyváženost mezi potřebou trestně stíhat pachatele nutností chránit práva obětí a poskytovat pomoc postiženým osobám. Protokol klade důraz na násilné a podvodné praktiky trestné činnosti spojené s obchodem s lidmi. Přitom u osob mladších osmnácti let není k naplnění skutkové podstaty obchodování s lidmi zapotřebí uplatnit jakýkoliv donucovací prostředek. Touto koncepcí jde protokol nad rámec všech dosud přijatých mezinárodněprávních úprav problematiky obchodování s lidmi.

Znovupotvrzení Pekingské deklarace

Pekingské prohlášení a Akční platforma ze IV. Světové konference o ženách (1995)⁷² Relevantní ustanovení: čl. 113, b) zahrnutí prodeje žen a nucené prostituce do pojmu násilí páchaného na ženách, čl. 122 – účinné potlačení obchodu se ženami a dívkami k sexuálnímu službám je otázkou naléhavého významu. Plnění příslušných dokumentů je nutno revidovat a zpřísnit. Zvláštní zpravodajka pro násilí na ženách se vybízí, aby se zabývala otázkou mezinárodního obchodu se sexuálními službami, jakož i otázkou nucené prostituce, čl. 130 b) učinit příslušná opatření, která by se zaměřila na kořeny problému, které napomáhají obchodování se ženami a dívkami za účelem prostituce a jiných forem komercializovaného sexu, nuceného manželství a nucené práce, zejména na zpřísnění stávajících zákonů.

V roce 2005 (4. března) byl ukončen první týden 49. zasedání Komise pro postavení žen OSN, revidující Pekingskou deklaraci (Peking + 10).⁷³ Touto deklarací jsou znovu, zcela a univerzálně potvrzeny závazky přijaté v Pekingské deklaraci. Závazky, obsažené v Pekingské deklaraci (Pekingská platforma pro akci), se týkají zlepšení postavení žen a definují 12 kritických oblastí, v nichž se členské státy OSN zavázaly zlepšit situaci žen ve společnosti. Vláda USA předem

⁷¹ Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi.

⁷² Pekingské prohlášení a Akční základna, přijaté na 16. plenární schůzi, konané dne 15. 9. 1995, A/CONF. 177/20, zpráva ze IV. Světové konference o ženách, Peking, 4. - 15. 9. 1995, Edice dokumentů k otázkám rovnoprávného postavení mužů a žen.

⁷³ Během tohoto týdne proběhla mobilizace ženských a feministicky orientovaných organizací z celého světa, směřující k odražení pokusu vlády USA, Vatikánu a dalších podporujících konzervativních skupin (pocházejících zejména z USA) zvrátit přijetí společné Politické deklarace Komise.

připravila a zveřejnila dodatky k návrhu Politické deklarace zpracované Komisí, přičemž k získání jejich podpory použila různé formy nátlaku na rozvojové státy. V těchto dodatcích bylo uvedeno, že „... při znovupotvrzení Pekingské deklarace nebudou vytvářena žádná nová lidská práva a v závazcích přijatých deklarací není obsaženo právo na umělé přerušování těhotenství...[c]“

Podle pozdějšího tvrzení zástupců vlády USA byli připraveni odstoupit od těchto dodatků již na začátku zasedání Komise, nicméně k tomu nedošlo a celý týden nebylo jasné, jaké bude závěrečné stanovisko vlády USA; celá situace působila velmi zmateně také díky neustálé snaze USA získat pro své dodatky podporu od dalších států a nevládních skupin. V závěru prvního týdne byl však původní návrh Politické Deklarace bez dodatků či doplňků přijat a Pekingská deklarace znovu potvrzena. Čtyři zúčastněné státy (USA, Kostarika, Panama a Nikaragua) uvedly svá „stanoviska“ jako doplnění ke zprávě ze zasedání Komise. Podle jejich stanoviska nezakládá výklad pojmu „znovupotvrzení Pekingské deklarace“ (reaffirmation) nový lidskoprávní závazek, ani právo na přerušování těhotenství. Mobilizace na podporu znovupotvrzení Pekingské deklarace, vedená ženskými a feministicky orientovanými organizacemi z celého světa, byla úspěšná. Zároveň byly potvrzeny snahy vlády USA, Vatikánu a dalších konzervativců pokusit se o zvrácení původního konsensu obsaženého v Pekingské deklaraci.

Kromě Politické deklarace zmíněné výše, rozhodlo zasedání Komise také o přijetí několika rezolucí, které byly navrženy různými státy. První z nich se týká problematiky obchodování se ženami a druhá ekonomického rozvoje žen, obě předložené USA. Další navržené rezoluce se týkají palestinských žen (každoročně navrhovaných Komisí tzv. skupinou G77, tvořenou rozvojovými státy), genderového mainstreamingu [d] (rovněž z dílny G77), Institutu pro studia, vzdělávání a výzkum – INSTRAW (G77), afghánských žen (návrh Velké Británie), HIV/AIDS (připravených skupinou jihoafrických států), zvláštního zpravodaje o antidiskriminačním právu (Rwanda) a původních obyvatel (Bolívie). Vyjednávání a diskuse o vyjmenovaných dokumentech a jejich znění začala již v prvním týdnu zasedání Komise, zejména diskuse o znění Rezoluce o obchodování se ženami a Rezoluce o ekonomickém rozvoji; nicméně většina důležitých jednání probíhá právě v tomto, druhém týdnu zasedání Komise. Zástupci feministických a ženských nevládních organizací, stejně tak jako obdobně smýšlejících jiných skupin, se aktivně zapojují do těchto diskusí a pracují na terminologii a obsahu dokumentů tak, aby bylo zajištěno, že konečné znění dokumentů přijatých na 49. zasedání Komise skutečně respektuje ženská práva a napomáhá jejich prosazení.

Znovupotvrzení Pekingské deklarace může na první pohled vypadat jako poměrně nedůležitý krok, nicméně v rámci současného politického kontextu v OSN jde o klíčový moment, potvrzující, že závazky vyplývající z Pekingské platformy pro akci jsou stále aktuální a že jde o významný dokument, který uznává a podporuje prosazení ženských lidských práv, včetně práv reprodukčních.

Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva v létě roku 2002 předložil Mezinárodní zásady a směrnice pro lidská práva a obchodování s lidmi.

Další dokumenty OSN, týkající se problému obchodování s lidmi a ochrany lidských práv žen:

- **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966)⁷⁴**

Relevantní ustanovení: čl. 2 – všeobecný zákaz diskriminace, čl. 6, odst. 1 – právo vydělávat si na živobytí svou prací svobodně vybranou nebo přijatou, čl. 7 – právo na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, čl. 9 – právo na sociální zabezpečení.

⁷⁴ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), (UN – GV Res) 2200A (XXI) z 16. 12. 1966, UNTS Vol 993, str. 3. V platnost vstoupil dne 3. 1. 1976.

- **Úmluva OSN o právech všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin (1990).**⁷⁵
- **Vídeňská deklarace ze Světové konference o lidských právech (1993).**⁷⁶

Za důležitý dokument s mezinárodní platností lze považovat i **Zákon na ochranu obětí obchodování s lidmi, který byl přijat v USA v roce 2000.** Zákon se věnuje úpravě pobytu obětí obchodování s lidmi na území USA a upravuje rovněž jejich nárok na sociální dávky. Zároveň hodnotí pokrok, kterého bylo dosaženo v různých zemích světa v oblasti boje proti obchodování s lidmi. Toto hodnocení je periodicky obnovováno a vytváří tak politický tlak na státní instituce, aby se daným jevem náležitě zabývaly. Česká republika byla již podruhé vyhodnocena jako země, která splňuje stanovená kritéria a je zařazena do první skupiny.

2.2 Evropská právní úprava obchodování s lidmi (v rámci Evropské rady)

Vývoj právní úpravy

- Rada Evropy uspořádala první seminář, věnovaný obchodování s lidmi, ve Štrasburku v roce 1991;
- V letech 1992 - 1993 vznikla expertní skupina pro boj proti obchodování s lidmi;
- V roce 1996 vznikl Akční plán boje proti obchodování s lidmi;
- V roce 1997 přijalo Parlamentní shromáždění Doporučení č. 1325 k obchodu se ženami a nucené prostituci v členských státech Rady Evropy. Relevantní ustanovení: Doporučení vypracovat konvenci k obchodu se ženami a nucené prostituci a vydat speciální opatření k potírání tohoto jevu v členských státech Rady Evropy.⁷⁷
- V roce 1997 přijal Výbor ministrů Doporučení č. R (97), týkající se zastrahování svědků/yň a práva na obhajobu. Relevantní ustanovení: obsahuje všeobecná opatření na ochranu svědků/yň v trestním řízení a zvláštní opatření ve vztahu k organizované kriminalitě.⁷⁸
- V roce 2000 přijal Výbor ministrů další Doporučení č. 11 o opatřeních proti obchodu s lidmi spojenému se sexuální vykořisťováním. Relevantní ustanovení: Doporučení přepracovat legislativu a praxi v členských státech se zřetelem k prevenci, ochraně obětí a trestnímu stíhání obchodníků s lidmi.⁷⁹
- V roce 2001 bylo přijato Doporučení č. 16 o prevenci sexuálního vykořisťování dětí;
- V roce 2002 vznikla studie o vlivu informačních technologií na obchodování s lidmi;
- Poprvé v historii se šéfové států a vlád 46 evropských demokracií, všech členů Rady Evropy, sešli 16. a 17. května (r.2005) v Královském zámku ve Varšavě na summitu evropské jednoty, kde byly znovu potvrzeny základní hodnoty, na kterých spočívá Rada Evropy, byl stanoven politický mandát organizace a naznačeny obrysy jejích akcí v budoucích letech. Role a oblasti hlavních činností Rady byly definovány v průběhu tří hlavních okruhů jednání:
 - **Evropská jednota, evropské hodnoty** - První zasedání (16. 5. dopoledne) bylo příležitostí pro členské státy, aby potvrdily svůj závazek společným hodnotám a principům RE - na

⁷⁵ International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families (MWC), A /RES/ 45/158 z 18. 12. 1990, ČR dosud nepodepsala. Více na str. 126.

⁷⁶ Zpráva ze světové konference o lidských právech, Vídeň, 14. – 15. 6. 1993 (A/CONF. 157/24). Více na str. 91.

⁷⁷ Recommendation No 1325 (1997) of the Parliamentary Assembly on traffic in women and forced prostitution in Council of Europe member states, 23. 4. 1997.

⁷⁸ Recommendation No R (97) of the Committee of Ministers to Member States Concerning Intimidation of Witnesses and the Rights of the Defence, 10. 9. 1997.

⁷⁹ Recommendation No R (2000) 11 of the Committee of Ministers to Member States on Action Against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual exploitation, 19. 5. 2000.

prvním místě demokracii, lidským právům a přednosti práva - na celém kontinentu. V tomto kontextu je prioritou záruka rostoucí účinnosti Evropské úmluvy o lidských právech, jedinečného systému ochrany lidských práv Rady.

- **Výzvy postavené před evropské společností** - Druhé plenární zasedání bylo věnováno jednáním, předcházejícím akcím, které by měly reagovat na nové hrozby, které ohrožují bezpečnost evropských obyvatel, jako je terorismus, korupce, organizovaný zločin a také obchod s lidskými bytostmi. Při této příležitosti byly otevřeny k podpisu tři nové úmluvy, vztahující se k prevenci terorismu, k jeho financování a k obchodu s lidmi. Otázky, týkající se budování lidštější Evropy, kde má každý své místo, byly také předmětem jednání - např. sociální vyloučení, ochrana dětí, účast na politickém životě, podpora kulturní různorodosti a interkulturní dialog.
- **Evropská architektura** - Třetí a poslední jednání (17. 5. dopoledne) mělo za hlavní téma zabezpečení lepší spolupráce a komplementárnosti mezi Radou Evropy a ostatními partnerskými evropskými organizacemi.

Nový evropský nástroj boje proti obchodu s lidmi, Úmluvu o opatřeních proti obchodu s lidmi (dále „Úmluva“), přijala 8. května 2005 Rada ministrů Rady Evropy. Dokument byl otevřen k podpisu na uvedeném summitu evropské jednoty ve Varšavě 16. a 17. května 2005⁸⁰. Návrh Úmluvy Rady Evropy zpracoval Výbor pro boj proti obchodování s lidmi⁸¹, vytvořený v roce 2003 Radou Evropy. Návrh byl přijat, avšak je třeba zmínit, že na počátku roku 2005 jednalo Parlamentní shromáždění Rady Evropy ve Štrasburku o znění vypracovaného návrhu Evropské úmluvy proti obchodu s lidmi. Se zněním návrhu však nebylo spokojeno a požadovalo provedení několika desítek změn. Shromáždění vytklo návrhu především nedostatečný důraz na ochranu obětí obchodu s lidmi. Tyto výtky byly vzaty v úvahu při vypracování finální schválené podoby Úmluvy. Cílem Úmluvy je prevence a potlačování všech forem obchodu s lidmi na národní a mezinárodní úrovni, ať jsou spojeny s organizovaným zločinem či nikoli. Úmluva vytyčuje hlavní cíle boje proti obchodu s lidmi, kterými jsou především prevence, a to i s ohledem na genderovou stránku problému, ochranu lidských práv obětí, návrh rámcové úpravy ochrany a pomoci obětem a svědkům, efektivní odhalování a vyšetřování a podpora mezinárodní spolupráce.

Úmluva zakotvuje odpovědnost právnických osob a povinnost státu postihovat záznamy využívající služeb obchodovaných osob.⁸²

Tvůrci Úmluvy vidí základní hodnotu tohoto dokumentu v tom, že vychází z lidskoprávních principů a zaměřuje se především na ochranu a prosazování práv obchodovaných osob. Dokument prozatím podepsalo 30 zemí, přičemž ČR mezi nimi zatím není.

⁸⁰ Byla podepsána Arménií, Rakouskem, Chorvatskem, Kypr, Islandem, Lucemburskem, Maltou, Moldavskem, Norskem, Polskem, Portugalskem, Rumunskem, Srbskem a Černou Horou a Švédskem.

⁸¹ Committee on Action against Trafficking in Human Beings – CAHTEH.

⁸² Článek 22 – Odpovědnost právnických osob - Každá smluvní strana přijme legislativní a jiná opatření, potřebná ke stanovení zodpovědnosti právnických osob za trestné činy, v souladu s touto úmluvou, spáchané v jejich prospěch jakoukoli fyzickou osobou, konající buď vlastním jménem, nebo jako součást orgánu právnické osoby, která má vedoucí postavení v rámci právnické osoby, založené na:

- pravomoci zastupovat právnickou osobu;
- pravomoci přijímat rozhodnutí jménem právnické osoby;
- pravomoci vykonávat kontrolu v rámci právnické osoby.

Cíle Úmluvy

Předcházet a bojovat proti obchodu s lidmi při zaručení rovnosti pohlaví, chránit lidská práva obětí obchodu, vypracovat ucelený rámec na ochranu a pomoc obětem a svědkům při zaručení rovnosti pohlaví, jakož i zajistit účinné vyšetřování a trestní stíhání, podporovat mezinárodní spolupráci při boji proti obchodu s lidmi.

Tato úmluva zavádí specifický monitorovací mechanismus na zajištění účinné realizace ustanovení smluvními stranami. Úmluva platí pro všechny formy obchodu s lidmi, ať už národní nebo mezinárodní, napojené nebo nenapojené na organizovaný zločin.

Definice obchodu s lidmi podle Úmluvy

„Obchod s lidmi“ znamená nalákání, přepravu, transfer, ukrytí nebo převzetí osob formou hrozby nebo použití násilí nebo jiných forem donucování, únosu, podvodu, lhaní, zneužití moci nebo bezbranného postavení nebo odevzdání nebo přijímání plateb nebo výhod k dosažení souhlasu osoby, která má kontrolu nad jinou osobou, pro účely vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje přinejmenším vykořisťování pro prostituci nebo jiné formy sexuálního vykořisťování, nucenou práci [e] nebo služby, otroctví nebo praktiky podobné otroctví, zotročování nebo odběr orgánů;

Činnosti podle úmluvy

- Každá smluvní strana přijme opatření na zavedení nebo posílení národní koordinace mezi různými orgány odpovědnými za předcházení a boj proti obchodu s lidmi.
- Každá smluvní strana zavede a/nebo posílí účinné politiky a programy pro předcházení obchodu s lidmi takovými formami, jako výzkum, informace, zvýšení povědomí a vzdělávací kampaně, sociální a ekonomické iniciativy a školicí programy, zvláště pro osoby ohrožené obchodem a pro odborníky zabývající se obchodem s lidmi.
- Každá smluvní strana podporuje přístup založený na lidských právech a používá přístup rovnosti pohlaví a přístup citlivý k dětem.
- Každá smluvní strana přijme, podle potřeby, vhodná opatření k umožnění legální migrace, zvláště prostřednictvím přesných informací příslušných úřadů o podmínkách umožňujících legální vstup a pobyt na jejím území.
- Každá smluvní strana přijme specifická opatření na snížení ohroženosti dětí obchodem, jmenovitě vytvářením ochranného prostředí.
- Na opatřeních, zavedených v souladu s tímto článkem, se podílejí, podle potřeby, nevládní organizace, jiné příslušné organizace a jiné prvky občanské společnosti zaměřené na předcházení obchodu s lidmi a ochranu a pomoc obětem.

Vykonávání této úmluvy jednotlivými stranami bude monitorovat skupina expertů pro boj proti obchodování s lidmi (dále jen „GRETA“). GRETA je složená z minimálně 10 členů a maximálně z 15 členů při zohlednění vyváženosti pohlaví a zeměpisné vyváženosti, jakož i multidisciplinární expertízy. Jsou voleni výborem stran na funkční období 4 let, s možností zvolení nejvíce ve dvou po sobě jdoucích obdobích a jsou vybíráni ze státních občanů států, jež jsou stranami této úmluvy. Volba členů GRETA je založená na těchto zásadách:

- budou vybíráni z osob s vysokým morálním charakterem, známých pro jejich uznávané schopnosti v oblasti lidských práv, pomoci a ochraně obětem, v akcích proti obchodování s lidmi nebo které mají zkušenosti v oblastech stanovených touto úmluvou;
- zasedají a jsou nezávislí a nestranní při výkonu svých funkcí a jsou schopni vykonávat povinnosti efektivně;
- žádný stát nemůže mít ve skupině expertů pro boj proti obchodování s lidmi dva členy;

- měli by zastupovat hlavní právní systémy.

Postup pro volbu členů GRETA je určen v prvním roce po vstupu této úmluvy v platnost Výborem ministrů po poradě se stranami úmluvy a po získání jejich jednohlasného souhlasu. GRETA přijme vlastní jednací řád.⁸³

ER Rozhodně odsuzuje obchod s lidmi, který podryvá uplatňování lidských práv a uráží lidskou důstojnost a integritu. Vítá, že na summitu ve Varšavě byla předložena k podpisu Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodu s lidmi, vyzývá k její co nejširší ratifikaci a požaduje, aby rychle vstoupila v platnost. Podle ER tato Úmluva představuje významný krok kupředu v boji proti obchodu s lidmi. Posílí prevenci, účinné stíhání pachatelů a ochranu lidských práv obětí obchodu s lidmi, k tomu nezávislé monitorovací mechanismy, které Úmluva ustavuje, zajistí její účinnou realizaci všemi stranami. ER bude podporovat těsnou spolupráci mezi Radou Evropy, Organizací spojených národů, Evropskou unií a Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě na tomto poli - Akční plán přijatý na Třetím summitu ve Varšavě.

Jsou i další dokumenty Rady Evropy, týkající se problému obchodování s lidmi a ochrany lidských práv žen:

- Především **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950)**.⁸⁴ Relevantní ustanovení úmluvy: Čl. 3 – zákaz mučení nebo podrobování nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, čl. 4 – zákaz otroctví, nevolnictví a nucené práce, čl. 14 - všeobecný zákaz diskriminace, mj. z důvodu pohlaví, národnostního nebo sociálního původu.
- **Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů č. 116 (1983)**.⁸⁵ Relevantní ustanovení úmluvy: Čl. 2, odst. 1 – závazek států přispět k odškodnění, nemůže-li být náhrada úplně zajištěna z jiných zdrojů, čl. 2, odst. 2 – závazek odškodnit oprávněnou osobu i pokud pachatel nemůže být stíhán nebo potrestán, čl. 11 – závazek informovat potenciální žadatele o možnostech odškodnění.

Je třeba zdůraznit, že i další mezinárodní instituce se věnují problematice obchodování s lidmi. Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) se bojem proti obchodování s lidmi zabývá od roku 1991

- Moskevský dokument – 1991;
- Charta Evropské bezpečnosti – Istanbul, 1999;
- Vytvoření „Task Force“ [f] Oslo, 1999;
- Usnesení Ministerské rady č.1 – Vídeň, 2000;
- Usnesení Stálé rady č. 426;
- Usnesení Ministerské rady č. 6 - Bukurešť, 2001;
- Posledním významným dokumentem OBSE v tomto úseku je Deklarace o obchodování s lidmi přijatá na zasedání Ministerské rady OBSE v prosinci 2002 v Portu. V současné době je, v návaznosti na tuto Deklaraci, připravován Akční plán OBSE proti obchodování s lidmi. Rovněž Ekonomické fórum OBSE, které se konalo v květnu 2003 v Praze, bylo věnováno tomuto tématu.

⁸³ Článek 36 – Skupina expertů pro akce proti obchodování s lidmi.

⁸⁴ European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms ze 4. 11. 1950, European Treaty Series (ETS) č. 005. V platnost vstoupila dne 3. 9. 1953.

⁸⁵ European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes z 24. 11. 1983, ETS č. 116. Úmluva vstoupila v platnost podle jejího čl. 15 odst. 1 dne 1. 2. 1988.

2.3 V rámci Evropské Unie

- Rezoluce Evropského parlamentu k vykořisťování prostitutek a obchod s lidmi (1989).⁸⁶ Relevantní ustanovení: Návrh rozvoje společné strategie zákonných a jiných opatření k potírání obchodu se ženami nucenými k prostituci.
- Rezoluce Evropského parlamentu k obchodu se ženami (1993).⁸⁷ Relevantní ustanovení: Zdůraznění potřeby mezinárodní spolupráce a zlepšení právního postavení postižených žen.
- Smlouva, vycházející z článku K. 3 Smlouvy o Evropské Unii o zřízení Evropského policejního úřadu (Smlouva o Europolu) /1995/.⁸⁸ Relevantní ustanovení: čl. 2 odst. 2 - zahrnutí prevence a potírání obchodu s lidmi do kompetence Europolu.
- V roce 1996 byla reakcí EU na znepokojivou situaci v oblasti obchodování s lidmi příprava globální a multidisciplinární strategie boje proti obchodování s lidmi, která kladla důraz na pomoc obětem a nutnost zapojení všech institucí a organizací do boje proti této trestné činnosti.
- V červnu 1996 se ve Vídni konala evropská konference o obchodu se ženami. Byla organizována Evropskou komisí a mezinárodní organizací pro migraci. Bylo to poprvé, kdy se Evropská komise zabývala touto problematikou;
- Rezoluce Evropského parlamentu k obchodování s lidmi (1996). Relevantní ustanovení: Výzva adresovaná Komisi a členským státům, aby přijaly jasnou definici pojmu „obchodování s lidmi“ a tento považovaly za porušování lidských práv a za závažný zločin.
- Společné opatření, přijaté Radou na základě článku K. 3 Smlouvy o Evropské Unii, týkající se vypracování podpůrného a výměnného programu pro osoby, kterým přísluší provádět opatření k potlačování obchodu s lidmi a sexuálního vykořisťování dětí (1996).⁸⁹
- V tomtéž roce byl rozšířen mandát Europolu o problematiku obchodování s lidmi a zahájen první program STOP (Za uskutečňování programů STOP je rovněž odpovědná Evropská komise). Programem STOP chce podpořit a posílit kontakty a praktickou spolupráci mezi různými subjekty, jež nesou odpovědnost za akce proti obchodu se ženami v členských státech. Jeho smyslem bylo iniciovat, podporovat a posilovat praktickou spolupráci mezi různými subjekty v členských zemích a zdokonalovat formou školení profesní dovednosti orgánů činných v trestním řízení. Program byl ukončen v prosinci 2000, v roce 2001 na něj navázal program STOP II.
- V únoru 1997 Rada EU schválila Společný postup boje proti obchodování s lidmi a sexuálnímu zneužívání dětí, ve kterém vyzvala členské státy k revizi trestní legislativy, soudní spolupráci a ochraně obětí při soudním procesu.
- V roce 1997 byla zahájena iniciativa DAPHNE proti násilí na dětech, mládeži a ženách, která v prosinci 2000 přešla ve čtyřletý program DAPHNE (Program DAPHNE může přispět na konkrétní projekty, jako je např. linka pomoci. Finanční zdroje jsou však velmi omezené. Komise pro ženská práva se snažila zvýšit rozpočet na 7 milionů ECU, ale nepodařilo se.). Cílem této „iniciativy“ je podporovat mezinárodní aktivity a činnost nestátních neziskových organizací pracujících v oblasti potírání násilí na ženách, mladých lidech a dětech, a to jak ve smyslu pomoci obětem, tak v oblasti prevence a podpory rizikových skupin. Program DAPHNE vstoupil v roce 2004 do druhé fáze, pro období 2004 až 2008 je vyčleněn rozpočet 50 milionů EUR.

⁸⁶ V úředním věstníku Evropských společenství byla zveřejněna pod č. 89/C 120, str. 352.

⁸⁷ V úředním věstníku Evropských společenství byla zveřejněna pod č. 93/C 268, str. 141.

⁸⁸ V úředním věstníku Evropských společenství byla zveřejněna pod č. 95/C 316, str. 2.

⁸⁹ V úředním věstníku Evropských společenství bylo zveřejněno dne 12. 12. 1996 pod č. 96/L 322, str. 7.

- V dubnu 1997 přijala Ministerská konference pod patronací EU Haagskou ministerskou deklaraci o evropských pravidlech pro efektivní opatření v oblasti prevence a boje proti obchodování se ženami za účelem sexuálního vykořisťování (např. jmenování národního reportéra a umožnění dočasného pobytu pro oběti). Na této konferenci byly předloženy rovněž mnohé návrhy. Jeden z nich je rozhodující: vyšetřování a postih obchodu se ženami musí být zaměřeny proti pachatelům, ne proti těm, kdo jsou oběťmi těchto praktik. Je to zásada, která zní jednoduše a logicky, a která ale vyžaduje přijetí četných opatření, aby se mohla dodržovat. Haagská ministerská deklarace navrhuje řadu koherentních a konkrétních opatření na národní úrovni pro prevenci obchodu se ženami, pro pomoc obětem při podávání trestního oznámení, pro odhalování, vyšetřování a postih pachatelů, pro poskytování odpovídající ochrany obětem, pro odškodnění, podporu a zajištění ze strany orgánů činných v trestněprávním řízení. Dále obsahuje řadu doporučení pro zlepšení spolupráce na evropské úrovni, která se týká i zemí, kandidujících na vstup do EU. Deklarace má zároveň zvláštní hodnotu v tom, že se orientuje na oběti obchodu se ženami. Na rozdíl od obchodu s drogami nebo zbraněmi se obchod se ženami týká přímo lidských bytostí. Oběťmi jsou lidé a jejich perspektivy, potřeby musí tvořit nedílnou součást veškerých přijatých opatření. Je to ne jen potřebné, ale i nutné, protože bez pomoci obětí a jejich ochoty svědčit je účinný postih pachatelů nemožný. Jsou to jejich práva, která jsou porušována, jejich životy jsou ničeny.
- V prosinci 1998 vyhodnotila Evropská komise dosažené výsledky a naplánovala další aktivity, jako například posílení spolupráce mezi vládními institucemi a nevládním sektorem v zemích zdrojových, tranzitních a cílových, multidisciplinární přístup apod. Kandidátské země byly vyzvány k tomu, aby v rámci přístupového partnerství bojovaly proti obchodování s lidmi na národní úrovni i v rámci prohloubení spolupráce s EU.
- Od května 1999 jsou aktivity EU v oblasti boje proti obchodování s lidmi explicitně vyjádřeny v kapitole VI. Amsterdamské dohody (policejní a soudní spolupráce). Dohoda z Amsterdamu obsahuje paragraf, podle kterého spadá boj proti obchodu s lidskými bytostmi do kompetence EU. Článek K. 1 jasně stanoví, že členské státy by měly vyvinout společně akce pro boj s organizovaným zločinem, jakým je obchod s lidmi.
- Na zasedání Evropské rady v Tampere v říjnu 1999 zazněla další výzva k úpravě legislativy a sjednocení postihu pachatelů v členských zemích EU.
- V letech 1999 - 2001 byl pro účely boje proti obchodování s lidmi využíván program PHARE.
- V září 2001 se v Bruselu konala porada ministrů spravedlnosti a vnitra členských a kandidátských států, na níž bylo přijato 12 závazků pro boj proti obchodování s lidmi. Rovněž Evropský parlament vždy považoval za nutné se v dané oblasti aktivně angažovat.
- K nejdůležitějším evropským dokumentům, vztahujícím se k obchodování s lidmi, patří i Rámcové usnesení k boji proti obchodu s lidmi přijaté Radou Evropské unie 19. července 2002, a Legislativní návrh Evropské komise o povolení krátkodobého pobytu pro oběti obchodování s lidmi z 11. února 2002. Rámcové usnesení, vycházející z široké definice obchodování s lidmi, mimo jiné požaduje zavedení trestní odpovědnosti právnických osob a sjednocení trestních sazeb za účelem usnadnění mezinárodní soudní i policejní spolupráce na úseku boje proti obchodování s lidmi. Materiál je závazný pro členské země EU, které mají modifikovat svoji trestní legislativu a uvést ji do souladu s požadavky obsaženými v tomto dokumentu. Na základě výše uvedeného Legislativního návrhu se připravuje Směrnice EU o povolení krátkodobého pobytu obětí, které jsou ochotny podílet se na vyšetřování trestné činnosti pachatelů a trestním řízení proti nim, jež se má stát součástí přijímaného „acquis“[g].
- Evropská komise, ve spolupráci s Mezinárodní organizací pro migraci, uspořádala v listopadu 2002 v Bruselu Evropskou konferenci o prevenci a boji proti obchodování s lidmi. Na této

konferenci byla přijata Bruselská deklarace, která má ambice stát se hlavním nástrojem pro budoucí politickou linii Evropského parlamentu, Evropské komise i Rady. V září roku 2002 se konala Evropská konference o předcházení obchodování s lidmi a boji proti němu - Celosvětová výzva pro 21. století, výstupem z jednání se stala Bruselská deklarace, která se zaměřuje na podporu dalšího rozvoje evropské a mezinárodní spolupráce, přijímání konkrétních opatření, standardů, příkladů a mechanismů určených k prevenci a potírání obchodování s lidmi. Je nutno dodat, že deklarace není závazná.

- Radou EU bylo dne 13. června 2002 schváleno rámcové rozhodnutí o evropském zatykači. Jeho povinné přijetí bylo stanoveno na 1. ledna 2004, ale řada členských států se rozhodla začít je uplatňovat už v roce 2003. Evropský zatykač je vydán soudním rozhodnutím členského státu Evropské unie a vyžaduje se jím zatčení a předání určité osoby jiným členským státem. V případě, že je možné za konkrétní trestný čin uložit trest odnětí svobody s horní hranicí sazby alespoň tří let, je prolomena zásada dvojí (oboustranné) trestnosti. To znamená, že stačí, když je skutek trestný podle práva dožadující se země a není nutné, aby byl trestný podle práva země dožadované. Je výslovně stanoveno 32 takových protiprávních jednání (patří mezi ně právě např. obchodování s lidmi), v ostatních případech může být předání podmínováno dvojí trestností.
- 9. prosince 2005 byl Radou EU přijat Akční plán EU boje a prevence obchodu s lidmi (EU plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings).

Plán se zaměřuje na dobré praktiky a standardy, vyzývá členské státy ke koordinaci politik v oblasti svobody, bezpečnosti, vnějších vztahů, rozvojové spolupráce, sociálních věcí a zaměstnanosti. Zdůrazňuje nutnost ochrany práv obchodovaných osob v průběhu celého procesu a vytvoření standardů EU, vycházejících z Evropské konvence proti obchodu s lidmi.

Tento plán definuje konkrétní prostředky, standardy a postupy, jakými bojovat proti obchodování s lidmi a veškerým formám vykořisťování jak na úrovni EU, tak i členských států. Akční plán se zaměřuje na prevenci OSL prostřednictvím zvyšování veřejného povědomí o problematice v cílových i zdrojových zemích, posilováním ekonomického, legálního a politického postavení žen ve společnosti, zvyšováním regionální a nadregionální spolupráce relevantních aktérů, či standardizací a zlepšováním imigračních předpisů. V prosinci 2005 uveřejnila Evropská komise Sdělení Komise: Akční program, týkající se legální migrace. Předkládaný plán politiky vychází z existujícího rámce v předmětné oblasti. Definuje cestovní mapu pro zbývajících období Haagského programu (2006-2009) a uvádí akce a legislativní iniciativy, které Komise zamýšlí realizovat za účelem soudržného rozvoje politiky „Společenství“ v oblasti legální migrace (od roku 1999 byly v této oblasti přijaty čtyři směrnice a několik sdělení). Současně je příspěvkem k Lisabonskému programu Společenství přijatému v červenci 2005. Legální migrace je komplexní oblast, a plán proto navrhuje iniciativy pro její různé aspekty, jako je ekonomická migrace, přechodná období pro pracovníky z nových členských států, integrace přistěhovalců nebo boj proti ilegální migraci a zaměstnávání, včetně obchodování s lidmi. Soustředí se také na spolupráci se zeměmi původu, která je jedním z klíčových faktorů úspěšného řízení migračních toků, a problematiku informovanosti a komunikace (portál EURES, Evropská migrační síť [h] – EMN). Přílohy obsahují cestovní mapu – rozdělení připravovaných iniciativ podle roku, kdy budou realizovány, tematickou bibliografii, přehled platného acquis, týkajícího se práva na práci pro státní příslušníky třetích zemí s uvedenými termíny transpozice a tematické statistické údaje. V listopadu 2005 vydal Europol pravidelnou zprávu o

situaci v oblasti organizovaného zločinu v Evropské unii⁹⁰. Ve zprávě jsou obsaženy také informace o obchodu s lidmi. Zpráva uvádí, že nejčastějšími zdrojovými zeměmi pro OSL do zemí EU jsou Ruská federace, Ukrajina, Bulharsko, Rumunsko, Lotyšsko a Moldávie, zatímco nejvíce ilegálních migrantů přichází do EU z Číny. Podle zprávy představují zisky z obchodu s lidmi v globálním měřítku asi 7-10 biliónů USD ročně. V lednu a únoru 2005 pak Europol vydal také další tři pravidelné zprávy, týkající se ilegální migrace a obchodu s lidmi:

Trafficking in human beings for sexual exploitation in the EU: A Europol perspective, Child abuse in relation to trafficking in Human Beings a Organized illegal immigration into the European Union. Jak orgány OSN, tak i Evropské instituce pocít'ují, že je třeba v tomto úsilí pokračovat. Z jedné strany volají po jednotném přístupu trestního práva k obchodování s lidmi ve všech demokratických státech, který bude zajišťovat uplatňování efektivních, adekvátních a odstrašujících sankcí za tento trestný čin. Na druhou stranu však upozorňují na to, že Palermský Protokol i novější Rámcové usnesení k boji proti obchodu s lidmi se zaměřují hlavně na postih pachatelů. Proto požadují výraznější podporu a ochranu obětí této trestné činnosti. Shodují se na tom, že obětem by měl být umožněn pobyt v zemi, kde se zdržují, a to minimálně po dobu jednoho měsíce, než se jejich psychický a zdravotní stav natolik konsoliduje, aby se mohly svobodně rozhodnout, jak dále naložit se svým životem.

2.4 Kontrolní mechanismy a efektivní provádění závazků obsažených v mezinárodních a evropských dokumentech souvisejících s obchodem s lidmi, zejména se ženami a dětmi.

Významný vliv na stávající situaci v oblasti obchodování se ženami má diskrepance mezi tím, k čemu se jednotlivé státy zavazují v mezinárodních úmluvách, a skutečnou připraveností vnitřně provádět standarty lidských práv. Pouhá ratifikace dokumentů nestačí. Státy musí především garantovat efektivní provádění závazků obsažených v těchto dokumentech. Velký význam proto mají kontrolní zprávy o stavu lidských práv v jednotlivých státech, včetně analýz důvodů nedostatečné implementace mezinárodních závazků. Důležitou úlohu hrají i nevládní a nestátní organizace, které ve „stínových“ zprávách informují o skutečných právech postižených osob a o mechanismech vytvořených k prosazování jejich práv, jakož i o jednotlivých případech, kdy dochází k porušování těchto práv. Všechny smluvní strany Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen by měly podepsat i její Fakultativní protokol, který zavádí vyšetřovací řízení a řízení o individuálních a skupinových stížnostech. Postižené osoby by se v takovém řízení před Výborem pro odstranění diskriminace žen mohly nechat zastoupit i nevládní organizací. Je nutné doporučit také přistoupení ke statutu mezinárodního trestního soudu, který při splnění určitých podmínek připouští individuální trestní odpovědnost, mimo jiné i za násilí na ženách, tzn. za obchod s lidmi a nucenou prostituci.

Platná smluvní úprava – mezinárodní smluvní mechanismy

- **Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob**
Tato Úmluva (1949)⁹¹ patří ke starší generaci smluv mezinárodního práva trestního. Vychází z toho, že obchodování s lidmi za účelem prostituce je neslučitelné s důstojností a ctí lidské bytosti a stanoví závazek států trestat kuplířství a provozování ustanovení několika starších smluv stranami: Mezinárodní ujednání o potírání obchodu s bílými otroky (1904), doplněné Protokolem (1948), Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s bílými otroky (1910), doplněné

⁹⁰ European Union Organized Crime Report. Working directions for networking.

⁹¹ Úmluva vstoupila v platnost pro Československo již od r. 1958, ale dosud nebyla vyhlášena ve Sbírce zákonů. Text viz Flegl, V.: op. cit. 6, s 271 an.

zmíněným Protokolem, Mezinárodní úmluva o potírání obchodu se ženami a dětmi (1921), doplněná Protokolem (1947) a Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s plnoletými ženami (1933), doplněná uvedeným Protokolem.

S touto Úmluvou souvisí také Úmluva o otroctví (1926)⁹² a Dodatková úmluva o zrušení otroctví, obchodu s otroky a institucí a zvyklostí obdobných otroctví (1956).⁹³ Ta definuje otroctví jako „stav nebo postavení jednotlivce“, vzhledem ke kodifikaci obyčejových pravidel mezinárodního práva, která se utvářela již od 19. století. Postupně se prosadila i univerzální jurisdikce států pro trestní postih obchodu s otroky, který je dnes posuzován jako jeden z příkladů zločinu podle mezinárodního práva.

I když Úmluva (1949) obsahuje řadu velmi praktických ustanovení, týkajících se právní pomoci mezi státy, výměny informací, ochrany migrujících osob a shromažďování informací o cizincích, jakož i podmínek pro repatriaci do ciziny zavlčených obětí obchodu s lidmi za účelem prostituce, ve svých trestněprávních aspektech zůstává poplatná tradičnímu přístupu. Projevuje se to v tom, že Úmluva se nedotýká otázky pravomoci státu v trestní jurisdikci (čl. 11), ani zásady, že trestné činy v ní uvedené každý stát definuje a jejich pachatele stíhá a trestá podle vlastních zákonů (čl.12). Navíc nebyl zřízen žádný mezinárodní orgán ke kontrole plnění závazků podle této Úmluvy, což ještě více přispívá k její nízké efektivitě.⁹⁴

- **Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984)**⁹⁵

Cílem tohoto instrumentu, definujícího mučení (čl.1), je předcházet a trestat jednání, které naplňuje ony znaky, proti jednotlivci ze strany nebo ze souhlasu státních orgánů. Za tím účelem musí smluvní strany přijmout dostatečně účinná opatření legislativní, správní, soudní aj. Kontrolní mechanismus se inspiroval systémem mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Opčního protokolu. Byl zřízen Výbor OSN proti mučení, který kontroluje dodržování sdělení států a individuální stížnosti. Kromě toho může provádět také vyšetřování na území smluvní strany (čl. 20), pokud nečinila výhradu k tomuto ustanovení.

- **Úmluva o právech dítěte (1989)**⁹⁶

Potřeba zvýšené ochrany dětí vedla státy k uzavření Úmluvy, kde se zavázaly sledovat ve všech opatřeních nejlepší zájem dítěte (čl. 3 odst. 1) a zajistit mu v rozsahu přiměřeném jeho potřebám katalog občanských, hospodářských, sociálních i kulturních práv. Úmluva jednak opakuje řadu známých všeobecných lidských práv, jednak představuje specifická práva, týkající se postavení dětí ve společnosti (otázka adopce, sloučení rodin, obchod s dětmi, problematika vykořisťování dětí atd.). Přijaté znění Úmluvy obsahuje velmi měkké formulace jednotlivých ustanovení a ponechává tím smluvním stranám poměrně široký interpretační prostor. Kontrolní mechanismus, který připomíná monitorování, typický pro oblast sociálních a kulturních práv, je založen na zprávách smluvních stran posílaných Výboru pro práva dítěte a jejich následném posuzování.

Práce tohoto orgánu nedisponuje závazností a autoritou, kterou by bylo možné srovnat s postavením Evropského soudu pro lidská práva nebo Výboru pro lidská práva podle Opčního protokolu k mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (1966). Výbor přijal dokumenty, ve kterých doporučuje smluvním stranám jednotnou strukturu zpráv a systematické členění podle přesně definovaných otázek. Tyto kroky mohou nesporně

⁹² Vyhlášená pod č. 165/1930 Sb.

⁹³ Československo ji ratifikovalo v r. 1958, ale nebyla vyhlášena ve Sbírce zákonů.

⁹⁴ Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. Pavel Šturma. Str. 41 – 42.

⁹⁵ Vyhl. FMZV č. 103/1988 Sb.; Flegl, V.: op. cit. 6, s. 205.

⁹⁶ Vyhl. FMZV č. 104/1991 Sb.; Flegl, V.: op. cit. 6, s. 81.

přispívat k větší přehlednosti zpráv a ke kvalitě závěrů Výboru. Jeho posudky však patří do sféry politických a morálních doporučení, která nemají právní závaznost. Úspěch takového kontrolního mechanismu proto záleží především na kvalitě dialogu mezi dotyčným státem a Výborem a na vůli státu doporučení respektovat a implementovat do vnitrostátní praxe.⁹⁷

- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1979)

Tato Úmluva je zaměřená proti jakémukoli rozlišování, vyloučení nebo omezení na základě pohlaví (čl.1), ukládá státům jak ústavní a legislativní zakotvení rovnosti mužů a žen, tak další právní i faktická opatření ke zlepšení postavení žen. Úmluvou zřízený Výbor pro odstranění diskriminace žen (CEDAW) je příslušný posuzovat periodické zprávy států o plnění těchto závazků. Pravomoc přijímat individuální stížnosti však nemá. Přestože je kontrolní mechanismus koncipován jako slabý, tato Úmluva znamená pro svůj komplexní přístup velký pokrok oproti jednoúčelovým smlouvám starší generace, jako jsou Úmluva o politických právech žen (1953), Úmluva o státním občanství vdaných žen (1957), Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství (1962). Žádná z těchto tří úmluv totiž ani žádný kontrolní mechanismus nezavedla.

V roce 1995 CEDAW navrhl koncepci o možnosti doplnit kontrolní mechanismus Úmluvy o stížnosti jednotlivců na základě přijetí příslušného opčního protokolu. Kromě přijetí stížností jednotlivce by Výbor dostal oprávnění zahájit šetření ve státě, který je stranou Úmluvy, pokud by získal informace o jejím hrubém a systematickém porušování.⁹⁸

2.5 Legislativní opatření v České republice (v souvislosti s obchodováním s lidmi)

V Listině základních práv a svobod (dále jen „Listina“), která je součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen „ČR“), jsou zakotvena základní práva a svobody, jež podléhají ústavní ochraně. Jak Listina, tak mezinárodní smlouvy o lidských právech obsahují jasný zákaz nedovolených aktivit souvisejících s obchodem s lidmi, Ústava ČR navíc stanoví **přednost mezinárodních smluv (nejen o lidských právech) před zákony.**⁹⁹

Obchod s lidmi je v mezinárodních dokumentech vnímán jako závažné a nepřípustné porušování lidských práv. Práva a svobody, zaručené Listinou základních práv a svobod, však nestačí. Jsou pouze základním rámcem, který je nutné doplnit o další opatření, a tak umožnit aplikaci daných práv v praxi. **Listina základních práv a svobod je v případě obchodování s lidmi dotčena v Oddíle 1 – rovný přístup ke všem osobám, článek 7 – nedotknutelnost osoby a ochrana před krutým a nelidským zacházením, článek 8 – osobní svoboda, článek 9 – nucená práce, článek 10 – lidská důstojnost, článek 14 – svoboda pohybu.**

Obchod s lidmi v trestním zákoně ČR

Obchod s lidmi v zákonech České republiky prošel řadou změn. Nejprve trestní zákon řešil pouze problematiku obchodování se ženami, která byla později rozšířena o ustanovení Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku podle § 246 trestního zákona.

⁹⁷ Blíže srov. Scheu, H.: Mezinárodní ochrana práv dítěte, v: Mezinárodní právo na přelomu tisíciletí, AUC Iuridica 3-4/1998 (v tisku).

⁹⁸ Viz Report by the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, A/CONF.177/7 (21. 6. 1995); srov. Hýbnerová, S.: Mezinárodněprávní ochrana lidských práv žen, Acta Universitatis Carolinae Iuridica 3-4/1996. s. 117 a násl.

⁹⁹ Ústava České republiky, čl. 10.

V roce 2004 byl, v souladu s definicí podle Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, upraven v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění (dále jen „TZ“) trestný čin **Obchodování s lidmi [i] – § 232a**.

Tato legislativní změna byla provedena novelou trestního zákona, zákonem č. 537/2004 Sb. Danou novelou došlo ke zrušení § 246 obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku. Nově zavedená skutková podstata důsledně **rozlišuje obchodování s lidmi mladšími 18 let (dětmi)**, které je prohlášeno za trestné v každém případě, a obchodování **s osobami staršími 18 let**, u nichž je vázána možnost trestního postihu pachatele na podmínku použití určité formy nátlaku, které zabrání této osobě svobodně se rozhodovat (násilí, pohrůžky násilím nebo lsti). Osobám mladším 18 let se dostává vyšší zákonné ochrany podle prvního odstavce před tím, než se staly obětí obchodu s lidmi ve formě sexuálního vykořisťování, pornografie, nelegální práce, otroctví apod., protože není důležité, zda pachatel jedná se souhlasem poškozeného nebo proti jeho vůli. Zákon tak zohledňuje skutečnost, že v tomto věku není ještě dokončeno psychické zrání nezletilých a mladistvých osob, které nejsou zcela schopny spolehlivě posoudit všechny následky svého rozhodování a jednání. Proti tomu druhý odstavec poskytuje stejné jednání jako odstavec předchozí, ale s tím rozdílem, že chrání osoby starší 18 let. Protože u těchto osob zákon nechce omezovat jejich svobodu rozhodování, postihuje pouze takové jednání, které je činěno proti vůli poškozeného. Další dva odstavce zpřísnují trestní sazbu v takových případech, kdy trestný čin má závazné následky nebo zavrženíhodný motiv.

Uvedená novela trestního zákona zavedla do českého právního řádu také tzv. eurozatykač (§ 21 odst. 2 TZ). **Občan ČR tak může být vydán jinému členskému státu EU na základě evropského zatýkacího rozkazu**. Novelizované ustanovení nyní umožňuje stíhat za tento čin i pachatele, kteří obchodují s lidmi v rámci jednoho státu, aniž by je dopravovali do ciziny, jak to dřívější text zákona vyžadoval.

Obchod s lidmi bývá v některých případech spojen také s další trestnou činností, jako je např. únos, újma na zdraví, znásilnění, odnímání orgánů, donucení k prostituci, týrání. V procesu obchodování je oběť často vystavena různým typům násilí.

S obchodováním s lidmi souvisí i řada dalších aktivit, které naplňují skutkovou podstatu trestného činu. Především se jedná o **kuplířství [j]** podle ustanovení **trestního zákona § 204**. Doposud uvedená ustanovení trestního zákona v něm byla zakotvena k provedení Mezinárodní úmluvy o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a vykořisťování prostitute z roku 1949. Dále uváděné trestné činy nemají za jediný účel postih jednání spočívajícího v obchodu s lidmi, ale je jim společné, že se jich často osoby obchodující s lidmi rovněž dopouštějí. Obchod s lidmi je vysoce organizovaná trestná činnost a součástí této organizace je i utajení všech akcí. Proto jsou na dílčí úkoly najímány osoby, které znají jen osoby nejbližší a neznají souvislosti celé akce. Například při pašování osob do cizí země za účelem jejich zapojení do prostitute jsou najati převaděči jedné republiky na určené místo v sousedním státě. Tito převaděči svým jednáním nenaplní všechny znaky skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi, i když se na něm podílí, neboť z důvodu utajení účel přepravy osob do ciziny neznají. Proto mohou být stíháni jen za jednání, kterého se dopustili a budou zpravidla trestně stíháni za čin nedovoleného překročení státní hranice.

Dále se může jednat o trestný čin **Omezování a zbavení osobní svobody podle § 231 a § 232. [k]** Oba trestné činy spočívají v tom, že pachatel neoprávněně brání jinému v užívání jeho osobní svobody, zejména volného pohybu. Jestliže má omezování svobody dočasný charakter, bude se zpravidla jednat o omezování osobní svobody, zatímco zbavení osobní svobody bude mít trvalé následky nebo alespoň dlouhotrvající charakter. V obou případech se musí jednat o neoprávněný zásah.

Trestného činu **vydírání [l]** podle § 235 trestného zákona se dopustí ten, kdo jiného násilím, pohrůžkou násilím nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Je to

další z trestných činů, který ohrožuje svobodu člověka. Ustanovení § 237 **útisk** [m] chrání stejný zájem jako u trestného činu vydírání. Tohoto trestného činu se dopustí osoba, která jinou osobu nutí něco konat, opomenout nebo trpět a využívá k tomu tísně této osoby nebo její závislosti na pachateli. U tohoto trestného činu využívá závislost poškozeného na své osobě (např. poměr dlužník – věřitel, učitel – žák apod.) nebo tísně poškozeného (jeho nepříznivých okolností osobních, rodinných, finančních apod.). Trestného činu podle § 171a se dopustí ten, kdo pro jiného organizuje nebo jinému umožní **nedovolené překročení státní hranice**. [n] Za organizování se považuje jednání, kterým pachatel nedovolené překročení státní hranice zosnoval nebo řídil. Nedovoleně překročí státní hranici ten, kdo ji překročí bez platných cestovních dokladů nebo mimo místo, které je k překročení státní hranice určeno (hraniční přechod, turistická stezka apod.).

Spáchání trestného činu podle § 163a spočívá v založení **zločinného spolčení**, [o] účasti na činnosti tohoto spolčení a nebo v podpoře takového spolčení. Nezbytnými znaky zločinného spolčení je, že se jedná o společenství více osob (nejméně tří), které má vnitřní organizační strukturu s rozdělením funkcí a dělbou činností, jehož záměrem je soustavné páchání úmyslné trestné činnosti.

Pro trestný čin podle § 276 může být trestně stíhán ten, kdo odejme dítě nebo osobu stíženou duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinutou z opatrování příslušné osobě (rodiče, opatrovníci apod.).

Dne 1. 1. 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, který zařadil do trestního zákona nový § 217a svádění k pohlavnímu styku.[p] Nově zavádí trestnost sexuálního zneužívání osob zejména ve věku 15–18 let. Ustanovení § 217 – ohrožení mravní výchovy [q] postihuje jednání, jímž pachatel vydá osobu mladší osmnácti let nebezpečí zpustnutí tím, že ji svádí k zahálčivému či nemravnému životu, umožní jí vést takový život, závažným způsobem poruší svou povinnost pečovat o takovou osobu. Postihnout podle § 217 lze osobu, která nabídne, slíbí nebo poskytne osobě mladší osmnácti let za pohlavní styk s ní, nebo za její pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplatu nebo jinou výhodu či prospěch.

Oblasti, které přímo souvisí s problematikou obchodování s lidmi a jejich právní úprava

Kontrolní mechanismy na úseku práce a zaměstnanosti jsou v České republice poměrně propracované. **Základními právními předpisy v oblasti dodržování pracovních podmínek a standardu jsou zákoník práce¹⁰⁰, zákon o zaměstnanosti¹⁰¹ a zákon o inspekci práce¹⁰².**

Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. vytváří legislativní podmínky pro zaměstnávání cizinců. Z pohledu podmínek pro zaměstnávání cizinců na území ČR se rozlišuje několik kategorií cizinců, jejichž právní režim je upraven odlišně. Tento zákon nabyl účinnosti 1. 10. 2004. Ustanovení (§ 97 písm. f) umožňuje obětem stát se po dobu trestního řízení do určité míry finančně nezávislími.

Striktní svázanost pracovního povolení s povolením k pobytu vylučuje cizince z užívání služeb zaměstnanosti, především z pobírání příspěvku v nezaměstnanosti, na který si během svého zaměstnání v ČR přispívají a který pak nemohou pobírat, nebo musí ihned po ukončení pracovního poměru ČR opustit.

Pobyt obchodovaných osob na území České republiky

Od vstupu České republiky do Evropské unie (EU) rozlišuje české právo, v souladu s právem evropským, 2 kategorie cizinců: občany EU a jejich rodinné příslušníky na straně jedné a občany

¹⁰⁰ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰¹ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰² Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů.

třetích zemí na straně druhé. První skupina má výrazně příznivější postavení v mnoha oblastech práva, např. i co se týče pobytu na území ČR. **Základní právní normou**, která upravuje podmínky vstupu a pobytu cizinců na území České republiky, je zákon č.326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, v platném znění (dále jen „zákon o pobytu cizinců“). Možnost úpravy pobytu obchodovaných osob se často odvíjí od skutečnosti, zdali je obchodovaná osoba ochotná spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Pobyt obchodovaných osob zařazených do „Programu“, které na území ČR sice pobývají nelegálně, ale spolupracují s orgány činnými v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“), se často na základě doporučení policie řeší udělením víza k pobytu nad 90 dnů za účelem strpení pobytu na území (§ 33 zákona o pobytu cizinců). Novela zákona o pobytu cizinců provedená zákonem č. 161/2006 Sb., zavedla nový typ dlouhodobého pobytu, kterým je **dlouhodobý pobyt za účelem ochrany na území** (§ 42e zákona o pobytu cizinců). Tento institut byl do českého právního řádu zaveden v rámci transpozice Směrnice Rady 2004/81/ES ze dne 29. dubna 2004 o povolení k pobytu pro státní příslušníky třetích zemí, kteří jsou obětmi obchodování s lidmi nebo kterým pomohli k nedovolenému přistěhovalectví a kteří spolupracují s příslušnými orgány. **Cílem je motivovat cizince ke spolupráci s OČTŘ a podílet se na odhalování a stíhání pachatelů trestných činů převaděčství a obchodování s lidmi.**

Právní úprava prostituce. Legalizace prostituce zaměstnává českou legislativu již zhruba od počátku 90. let. V roce 2006 byl Poslanecké sněmovně předložen vládní návrh zákona o regulaci prostituce, a to společně s návrhem na vypovězení Úmluvy o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob (OSN New York, 2. 12. 1949, Československá republika k úmluvě přistoupila dne 14. 3. 1958), někdy označovaná jako Newyorská úmluva¹⁰³. Poslanecká sněmovna však návrh na vypovězení úmluvy na jaře 2006 zamítla a z tohoto důvodu se nezabývala ani samotným návrhem zákona, který byl s úmluvou v rozporu.

Trestněprávně lze postihovat protiprávní jednání, která s prostitucí přímo či nepřímo souvisí¹⁰⁴

- zdravotní odpovědnost provozovatele sexuálních služeb – šíření nakažlivé choroby (§ 189-192 TZ), ohrožování pohlavní nemocí (§ 226 TZ), kořistění z prostituce včetně nucené a násilné prostituce - kuplířství (§ 204 TZ), další ustanovení, spojená s problémem násilné prostituce: zavlečení do ciziny (§ 233 TZ), pohlavní zneužívání (§ 243 TZ) aj.;
- mládež chrání hlavně § 217a TZ – svádění k pohlavnímu styku a dále pak § 205 TZ – ohrožování mravnosti.

Česká republika je navíc vázána mezinárodními smlouvami o lidských právech, které se přímo či nepřímo vztahují k problematice obchodu s lidmi

Jsou to např. již výše zmiňovaná Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob (OSN 1949), Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Rada Evropy 1950), Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (OSN 1979), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (OSN 1966), Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (OSN 1966), Úmluva o otroctví (1926). Pro problematiku obchodu s lidmi je rovněž velmi důležitá Úmluva Mezinárodní organizace práce (MOP) č. 29 o nucené nebo povinné práci, neboť pojem nucené práce definuje.

¹⁰³ Zavazuje smluvní státy k přijetí opatření směřujících k vymýcení prostituce a obchodování s lidmi. Smluvní státy si kladly za cíl tyto jevy, které nejsou slučitelné s důstojností člověka a ohrožují jak jednotlivce, tak společnost, zcela odstranit, zejména přijetím represivních opatření.

¹⁰⁴ Metodická příručka TSP, str. 110–111. Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Praha 2005.

Po vstupu do EU jsou navíc podstatné i unijní předpisy

Zejména se v této souvislosti jedná o Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 19. července 2002 o potírání obchodování s lidmi a také Směrnice vztahující se k pobytu obchodovaných osob na území zemí cílových¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Směrnice Rady 2004/81/EC o povolení k pobytu pro občany třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo kteří byli předmětem jednání, umožňujícího nelegální migraci, pokud spolupracují s příslušnými orgány.

3 Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi

Podpora a ochrana obětí – vymezení pojmu

Ustanovení k zajištění bezpečnosti a ochrany práv obětí obchodu s lidmi a svědků je jádrem Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi (dále Protokol). Opatření vztahující se k právu oběti na přístup k soudu a na spravedlivý proces upravuje výlučně Protokol ve čl. 6, který stanoví povinnost chránit soukromí a totožnost oběti obchodu s lidmi. Státům je zanechávána možnost posoudit odůvodněnost takového postupu v rozsahu možném podle vnitrostátního práva¹⁰⁶. Protokolem je vyjádřeno i právo oběti na ochranu soukromí před zahájením, v průběhu a po skončení řízení. Protokol v závazné formě uvádí pět základních principů spravedlnosti pro oběti obchodu s lidmi¹⁰⁷ v trestním řízení, k nimž náleží: právo na informace, právo na právní pomoc, právo prezentovat svá stanoviska, právo na soukromí a právo na bezpečnost. Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování je závažný kriminální jev a hrubé porušení základních lidských práv obětí. Jeho eliminace představuje složitý problém, který je třeba řešit komplexně, prostřednictvím preventivních a represivních opatření a systematické podpory obětí této trestné činnosti. Z lidského hlediska je podpora a ochrana obětí prioritou, kterou je třeba se zabývat okamžitě. Podmínkou účinné pomoci je koordinace aktivit všech subjektů, které mohou přispět k řešení komplikované situace obětí. Jednotlivé, navzájem izolované aktivity několika nevládních nebo mezinárodních organizací nejsou efektivní. Hlavní odpovědnost za řešení problému nesou státy. To se týká nejen vytváření efektivního systému pomoci obětem obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, do něhož budou zapojeny všechny státní i nevládní instituce a organizace schopné poskytovat obětem účinnou a kvalifikovanou pomoc, ale i zabezpečení základního financování tohoto systému. Zároveň by stát měl tuto činnost koordinovat, průběžně monitorovat, vyhodnocovat a navrhopvat kroky ke zlepšení situace. Tato odpovědnost je závazná, je-li stát signatářem Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, který doplňuje Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a další mezinárodně právní či politické dokumenty.

EU

Haagská ministerská deklaráce zavazuje členské státy poskytovat obětem adekvátní pomoc, včetně bezpečného ubytování, zdravotní a sociální pomoci, poradenství v mateřském jazyce nebo v jiném jazyce, kterému rozumějí a kterým se dostatečně dobře domluví, a odpovídající finanční pomoc. Pomoc sociální, zdravotní, finanční a právní by jim měla být k dispozici i po celou dobu soudního procesu.¹⁰⁸

Rada Evropy

Doporučení výboru ministrů o opatřeních proti obchodu s lidmi, spojenému se sexuálním vykořisťováním, navrhuje členským státům zřídit přijímací centra, kde budou obchodované osoby informovány o svých právech a kde jim bude poskytnuta psychologická, zdravotní, sociální a administrativní podpora usnadňující a umožňující jejich reintegraci do zemí původu nebo

¹⁰⁶ Ibid. čl. 6, odst. 1. V příslušných případech a v rozsahu možném podle domácího práva se zavazuje každý členský stát chránit soukromí a identitu obětí obchodování s lidmi včetně, mimo jiné, přijetí takových právních postupů, které uchovávají toto obchodování důvěrným.

¹⁰⁷ Justice for victims. Trafficking and legislation. General problems faced by trafficking women.

¹⁰⁸ The Hague Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation, 26. 4. 1997, DCE/97 – 429, část III. 2. 1.

v hostitelské zemi.¹⁰⁹ Z tohoto ustanovení vyplývá, že začleňování obchodovaných osob do společnosti by mělo proběhnout nejen u osob po návratu do jejich vlasti, ale vztahuje se i na osoby, které zůstávají v zemích cílových.

OBSE

V Závěrečné zprávě z Doplňkového zasedání ve Vídni roku 2000 je obsaženo doporučení, aby účastnické státy nabízely obětem obchodování s lidmi programy zaměřené na sociální pomoc a opětovnou integraci do společnosti včetně poskytování bezpečných domovů, poradenství v jazyce, který dotyčná osoba ovládá, lékařské péče, školení, jež by zahrnovala jak výuku jazyka, tak výcvik dovedností, a dále přístup k pracovním příležitostem a pomoc s opětovným návratem do vlastní, či s integrací v cílové zemi. Dle závažnosti zločinu by mělo být obětem poskytováno odškodné.

V mnoha různých zemích není dosud vytvořen fungující systém spolupráce mezi subjekty zapojenými do pomoci obětem obchodování s lidmi (nejsou zajištěny podmínky pro ochranu a rehabilitaci obětí).¹¹⁰ Ve většině evropských států – členů EU - jsou policisté specializovaných policejních útvarů sice vyškoleni natolik, aby byli schopni při policejním zásahu oběť identifikovat, ale pokud s nimi oběť odmítne komunikovat a spolupracovat, pokud nespáchala žádný trestný čin a má v pořádku osobní doklady, je jedinou možností policie nabídnout jí služby nevládní organizace. Oběť, která policii díky špatným zkušenostem s policií v zemi původu (korupce, spolupráce s převaděči a obchodníky s lidmi) často nedůvěřuje, tuto nabídku odmítá a vrací se zpět do prostředí sexuálního průmyslu - do prostředí, které zná, ve kterém se umí pohybovat a které pro ni představuje určitou jistotu. Díky tomu je počet obětí, které se dostanou do péče nevládních organizací přes kontakt s policií, poměrně nízký.

Kontaktuje-li nevládní organizaci oběť či její příbuzní (výjimečně klient nebo zdravotnické zařízení), je oběti nabídnuta krizová intervence, azylové ubytování a nezbytná lékařská péče. Tím jsou možnosti nevládní organizace prakticky vyčerpány. Tyto organizace nemají postačující kapacitu na systematicky prováděnou sociální rehabilitaci obětí, rekvifikaci, lékařskou péči (pokud oběti nemají zdravotní pojištění), právní poradenství apod. Nejčastějším východiskem z takové situace je přesvědčit oběť o výhodách dobrovolného návratu do země původu.

3.1 Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi

Z hlediska vyšetřování případů obchodování s lidmi a trestního stíhání pachatelů by však bylo žádoucí vytvořit fungující systém ochrany obětí obchodu s lidmi. Model tohoto systému poskytují různé nevládní organizace, ale i státní orgány některých evropských států.¹¹¹ Podle modelu spolupráce s obětí však bude účinný jen za předpokladu, že jí bude možné něco nabídnout. Musí to být alternativa, která ji přesvědčí o tom, že je pro ni výhodné opustit tvrdý, vykořisťující, ale známý svět sexuálního průmyslu se všemi momentálními sociálními kontakty, začít důvěřovat cizím

¹⁰⁹ Recommendation No R (2000) 11 of the Committee of Ministers to Member States on Action Against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, 19. 5. 2000, část 26.

¹¹⁰ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 6. odst. 4, 5, 6. Každý členský stát má brát ohled, při aplikaci ustanovení tohoto článku, na věk, pohlaví a zvláštní potřeby obětí obchodování s lidmi, v jednotlivých případech na zvláštní potřeby dětí, včetně příslušného bydlení, vzdělávání a péče. Každý členský stát má vynaložit úsilí k zajištění fyzické bezpečnosti obětí obchodování s lidmi po dobu, po kterou se nacházejí na jeho území. Každý členský stát má zajistit, že jeho domácí právní systém bude obsahovat opatření, která zajistí obětem obchodování s lidmi možnost získat náhradu za utrpěné škody.

¹¹¹ Center for women victims of violence, Vienna, Centre de prévention des violences conjugales et familiales, Brussels, Danish work group against trafficking in women, Copenhagen, La Strada, Czech Republic o.p.s. Také Odbor bezpečnostní politiky ministerstva vnitra ČR, Praha, Amnesty for Women, Hamburg.

lidem z řad policistů a pracovníků nevládních organizací a začít s nimi spolupracovat. V rámci této alternativy jí musí být především poskytnuto bezpečné ubytování, musí být zabezpečeny její základní potřeby a hlavně musí získat další perspektivu. Tyto služby jí mohou za finanční podpory státu poskytnout nevládní organizace.

V první řadě by se mělo jednat o měsíční krizovou intervenci. Dlouhodobější perspektivu, přesahující rámec měsíční krizové intervence, bude možné poskytovat těm obětem, které projeví ochotu spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a pomáhat jim při vyšetřování a objasňování trestné činnosti kuplířů a obchodníků s lidmi. Zařazení do programu podpory a ochrany obětí musí být založeno na principu dobrovolnosti a musí vycházet z předpokladu, že oběť justice for victims přeruší styky s kriminálním prostředím. Informace, které oběť poskytne orgánům činným v trestním řízení, by měly být alespoň přiměřeně relevantní.

Cílem modelu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování je vybudovat systém, ve kterém bude každá instituce zapojená do pomoci obětem znát své místo a bude vědět, co má v daném okamžiku dělat a na koho se obrátit. Všechny instituce musí jednat v nejlepším zájmu obětí, což nevyklučuje, že od nich mohou požadovat dodržování určitých pravidel. Model je vytvořen zároveň tak, aby minimalizoval jeho případné zneužití ze strany obětí nebo kriminálního prostředí.

Podle Úmluvy Rady Evropy o boji proti obchodu s lidmi má každá smluvní strana přijmout legislativní anebo jiná opatření potřebná pro pomoc obětem při jejich fyzickém, psychickém a společenském zotavování. Tato pomoc zahrnuje přinejmenším:

- životní úroveň, vhodnou pro zajištění jejich existence prostřednictvím opatření, jako jsou: přiměřené a bezpečné ubytování, psychologická a materiální pomoc;
- přístup k nezbytnému lékařskému ošetření;
- překladatelské a tlumočnické služby, pokud jsou potřeba;
- poradenství a informace, zvláště pokud jde o jejich práva a služby pro ně použitelné, v jazyce, kterému rozumějí;
- pomoc při tom, aby jejich práva a zájmy byly uplatněny a zohledněny v příslušném stádiu trestního řízení proti pachatelům;
- přístup ke vzdělání pro děti.¹¹²

Cílovou skupinou, z hlediska nastavení modelu, jsou oběti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Tato forma obchodování s lidmi je prozatím nejvíce zmapována. Model bude nutné ověřit nejprve v praxi, poté modifikovat a případně rozšířit o další skupiny obětí obchodování s lidmi (oběti nucené práce, služeb, otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů). Do tohoto širšího modelu by měly být zahrnuty i oběti mužského pohlaví a děti.

Základní principy modelu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování

Cíl modelu:

- zabezpečit základní ochranu lidských práv a důstojnosti obětí;
- motivovat oběti ke svědecké výpovědi, a tak napomoci orgánům činným v trestním řízení při odhalování, stíhání, usvědčení a potrestání pachatelů;

Cílová skupina modelu:

- vstup do programu bude umožněn všem ženám, které důvodně uvedou, že se staly oběťmi obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování;

¹¹² Článek 12 – Pomoc obětem. Úmluva Rady Evropy o boji proti obchodu s lidmi.

Nabídka obětem

▪ 1. fáze

Po vstupu do programu bude oběti poskytnuta krizová intervence a psychosociální pomoc; v případě cizinky s nelegálním pobytem bude vstup do programu doprovázen žádostí o udělení výjezdního víza; v průběhu krizové intervence se oběť-cizinka musí rozhodnout, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení; v případě, že se oběť-cizinka rozhodne pro spolupráci, musí policie ověřit, zda oběť splňuje podmínky pro udělení víza za účelem strpění pobytu; nespolupracující oběti-cizince bude nabídnut program dobrovolného návratu - odmítne-li dobrovolný návrat, bude po vypršení platnosti výjezdního víza následovat její vyhoštění - dobrovolný návrat bude možný, na základě žádosti, kdykoli. Časový limit pro udělení a platnost víza, pro policejní a soudní vyšetřování a pro další důležité rozhodování orgánů činných v trestním řízení, týkající se práv obětí obchodování se ženami, by měl stanovit každý stát samostatně podle svého vnitrostátního práva. Krizová intervence by měla probíhat déle než jeden měsíc.

▪ 2. fáze

Spolupracující oběť-cizinka požádá po měsíční krizové intervenci o vízum za účelem strpění pobytu, po dobu trvání trestního řízení je možné tento postup opakovat; po skončení trestního řízení bude oběti-cizince nabídnut dobrovolný návrat do země původu.

▪ 3. fáze

V případech hodných zvláštního zřetele a na žádost oběti může cizinecká policie (nebo jiný státní úřad) oběti-cizince udělit trvalý pobyt z humanitárních důvodů. Program dobrovolných návratů by měla realizovat Mezinárodní organizace pro migraci IOM.

Pro ženy z malých měst a vesnic bývá návrat mnohem složitější než pro ženy z velkých lokalit, kde je anonymita přece jen větší. Pokud žena pochází třeba z velmi konzervativního prostředí na venkově, tak jen představa, že by se někdo doslechl o tom, že byla prostitutkou, jí nedovolí vrátit se. To, že byla k prostituci nucena, že se stala obětí obchodování, se obvykle ztratí po cestě. Pro některé ženy je tedy návrat úplně nemožný. Také jim často hrozí konkrétní nebezpečí, protože obchodníci znají přesně místo, kde před svým odchodem žily a kde dnes žijí jejich rodiny.

Financování

- Aktivity spojené s aplikací modelu by měly být hrazeny z rozpočtu projektů OSN, ER, EU;
- Náklady na péči o oběti by měly být financovány z prostředků státního rozpočtu.

Evropská úmluva o odškodnění násilných trestných činů (1983) formuluje v čl. 2 odst. 1 povinnost smluvních stran přispívat ke kompenzaci těch, kdo utrpěli vážné zranění nebo poškození zdraví jako přímý následek mezinárodního zločinu násilí, jestliže kompenzace by měla být poskytována, i když pachatel nemůže být stíhán nebo potrestán¹¹³. Na ministerské konferenci EU v Haagu 26. dubna 1997 bylo dohodnuto, že veřejné i soukromé zdroje jsou nezbytné k zajištění kompenzace obětí obchodu za ekonomicky vyčíslitelné škody způsobené obchodováním s lidmi. V zásadě však státy rezervují tzv. státní kompenzace (state compensation) pro oběti, které utrpěly vážnou škodu na zdraví v důsledku závažných zločinů¹¹⁴.

¹¹³ Čl. 2, odst. 2.

¹¹⁴ K témuž viz: Goodey, J., *Compensating Victims of Violent Crime in the European Union: The Case for State Restitution*, in *Reparation And Victim-Focussed Social Work* (B. William, ed.) s. 16-33, Jessica Kingsley publisher, London 2002; Goodey, J., *Recognizing Organized Crime's Victims: the Case of Sex Trafficking in the EU*, in *Policy Response to Transnational Organized Crime* (A. Edwards, P. Gill, eds.), Routledge, London 2002.

Ustanovení Úmluvy zavazuje smluvní strany ke stanovení vhodných postupů s cílem „poskytnout přístup ke kompenzaci a odškodnění obětem trestných činů“. Ustanovení má zjevně na mysli kompenzaci, k níž by byl zavázán pachatel, nikoliv stát. Rovněž Protokol OSN od smluvních stran požaduje: „umožnit obětem obchodu s lidmi získat náhradu škody, kterou utrpěly“. Protokol ponechává otevřenou otázku, zda má být oběť odškodněna pachatelem a nebo státem. Odškodnění, poskytované státem, není zcela neznámou praxí, oběti obchodu se ženami mohou obdržet finanční kompenzace ze státního fondu za tímto účelem zřízeným. Fond může být částečně financován z konfiskovaného majetku odsouzených pachatelů.

Protokol nestanoví pro členské státy povinnost založit zákonem nějakou formu odškodnění obětí obchodu s lidmi, zajišťovanou ze státních fondů. Na druhé straně závazek (obsažený v Úmluvě i Protokolu), vnitrostátními opatřeními zajistit odškodnění oběti pachatelem, je v praxi málo účinný.

Podpora a ochrana obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování

Model a jeho fáze

Podpora a ochrana obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování musí být pojímána jako důležitý úkol státní politiky. Programy pomoci obětem jsou v mnohých státech orientovány pouze na zájmy orgánů činných v trestním řízení. Pouze několik evropských zemí zohledňuje zájmy obětí, nabízí jim možnost smysluplně využít čas, během kterého jsou k dispozici orgánům činným v trestním řízení, a po ukončení trestního řízení jim umožňuje důstojný návrat do země původu, případně podání žádosti o získání trvalého pobytu na svém území.

V navrhovaném modelu /vychází z úzké spolupráce policie a nevládních organizací/ jsou zohledněny zájmy orgánů činných v trestním řízení (do druhé fáze modelu jsou zahrnuty pouze oběti, které se po uplynutí stanoveného časového limitu rozhodnou pro spolupráci s orgány činnými v trestním řízení), ale i zájmy obětí.

Přijetí modelu umožní předejít situacím, kdy nevládní organizace identifikují oběť, ale nejsou schopny se o ni adekvátně postarat nebo pro ni zajistit legalizaci pobytu na území, a proto ji urychleně vracejí do země původu. Policie se o těchto případech většinou nedozví a oběti nemají možnost ani čas si rozmyslet, zda chtějí s policií spolupracovat.

Krizová intervence

1. fáze – krizová intervence - výjezdní vízum

Program pomoci obětem by měl být zahájen v okamžiku, kdy se policie nebo jakákoliv jiná státní, nevládní nebo mezinárodní organizace či instituce kontaktuje s osobou, která prohlásí, že se stala obětí obchodu s lidmi a žádá o pomoc. To by mělo být v první fázi jedinou podmínkou zařazení oběti do programu krizové intervence. Krizová intervence bude potenciální oběti poskytována po dobu jednoho měsíce. V komplikovaných případech, kdy se u oběti vyskytnou fyzické nebo psychické problémy, bude možné délku krizové intervence prodloužit. Krizová intervence nebude podmíněna bezprostředním rozhodnutím oběti pro spolupráci s orgány činnými v trestním řízení ani tím, jak důkladná je její znalost zločineckého prostředí. Návrh na zařazení do programu krizové intervence je v kompetenci organizace, která naváže s obchodovanou ženou první kontakt, ať již je to policie nebo nevládní organizace.

Oběť bude v zájmu své bezpečnosti po dobu krizové intervence ubytována v azylovém bytě nebo ve speciálních zařízeních, ve kterých mají největší zkušenosti s poskytováním péče obětem obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Protokol zavazuje strany k úsilí o zajištění fyzické bezpečnosti oběti obchodu s lidmi, pokud jsou na jejich území, a k poskytování pomoci a nejruznějších služeb.

Praxe v jednotlivých vybraných státech ukazuje, že proces harmonizace vnitrostátní úpravy ochrany obětí obchodu s lidmi odpovídá mezinárodním závazkům a standardům.

Belgie

Rozhodování o povolení k pobytu je centralizováno; rozhodnutí spočívá na Úřadu pro cizince (Foreign Nationals Office). Policie nebo sociální pracovníci, kteří zjistí cizí státní příslušníci, jejichž pobyt je nelegální, popíší okolnosti jejího zajištění. Pokud je zde důvodné podezření, že je obětí obchodu se ženami, jsou povinni informovat sociální centrum zabývající se obchodem se ženami. Policie je povinna možným obětem předat informaci o jejich sociálním zabezpečení. Současně je informován Úřad pro cizince. Oběti obchodu se ženami jsou povinny opustit stát do 45 dní.¹¹⁵ V případě, že oběť během 45 denní lhůty podá žalobu nebo učiní výpověď u policie nebo soudece, je jí vystaveno povolení k setrvání ve státě na 3 měsíce, včetně vystavení dočasného pracovního povolení.¹¹⁶

Itálie

V Itálii není stanovena lhůta, do které je oběť povinna podat žalobu a rozhodnout se, zda bude vypovídat. Imigrační zákon z roku 1998 stanoví podmínky, za kterých je udělováno povolení k pobytu z humanitárních důvodů, a ten také umožňuje poskytnout obětem relativně rozsáhlou sociální podporu. Pokud je cizinka obětí obchodování nebo jiného krutého vykořisťování, poskytuje se jí ubytování z humanitárních důvodů. Ubytování z humanitárních důvodů by jí mělo osvobodit od kontaktu s kriminálními živly a umožnit jí participovat na sociálně integračních programech. Udělení povolení k pobytu není striktně závislé na tom, zda dotyčná relevantně přispěla k boji se zločinem. Jednou z podmínek však je, že se zapojí do integračních programů. V případě, že participaci na nich přeruší nebo v případě, že bude pokračovat v prostituci, jí hrozí odejmutí ubytování. Ubytování je poskytováno zpravidla na 6 měsíců, ale může být prodlouženo, včetně odpovídajících sociálních dávek.

Imigrační zákon neumožňuje deportaci oběti obchodu se ženami do státu, kde by mohla být jakkoli perzekuována. Ochrana proti společenské perzekuci je důležitá zvláště pro ty cizinky, které by mohly po návratu do země původu strádat kvůli ztrátě společenského postavení.

Organizace Stella Polare pracuje s oběťmi obchodování, hlavně se ženami. Mají na to program sociální ochrany a cílem programu je mimo jiné poskytnout podporu obětem a pomoci jim najít samy sebe. Organizace realizuje další projekty – např. rádio pro migranty atd. Pracovníky organizace tvoří odborníci: Ředitelka organizace, Kulturní pracovník, ten kdo zprostředkovává kontakt s cizinkami. Obstarávala vzdělávací program, a zároveň byla i sociální pracovnící, psycholožkou na stáži.

Stella Pollare pracuje na velmi podobném principu jako La Strada a Charita v ČR. Stará se o oběti obchodování se ženami za účelem sexuálního vykořisťování. Organizace je financována vládou – ministerstvem pro rovné příležitosti. Dívky se do organizace dostávají přes policii, neziskové organizace, zdravotnické služby.¹¹⁷ Program je určen pro oběti obchodování se ženami, kterým je nabídnuto ubytování v chráněných bytech, zdravotní služby (doprovod na vyšetření), sociální pomoc (kapesné), zaměstnání, pomoc při hledání ubytování do budoucna. Dívky mohou zůstat v programu až 1 rok. Pokud jim Program nevyhovuje, mohou odejít dříve. Chtějí-li naopak zůstat v Programu déle, musí napsat speciální žádost na policii, která dívce udělí další povolení k pobytu. Dívka dostává povolení k pobytu v Programu nejprve na ½ roku, poté na dalších ½ roku. Od dívky se očekává, že policii sdělí informace o svých „manažerech“, tzn. o těch, kteří z ní udělali zboží - pachatelích

¹¹⁵ Dobu mají k dispozici na případné zahájení soudního řízení. V této době přijímají podporu a radu sociálního centra.

¹¹⁶ V případě, že řízení není do tří měsíců ukončeno, může oběť požádat o povolení k pobytu na 6 měsíců.

¹¹⁷ Ochrana práv obětí obchodování je v Itálii zakotvena v Imigračním zákoně z roku 1998 – v článku 18, kde je stanoveno, že každá oběť obchodování má právo na ochranu.

trestného činu obchodování s lidmi. I když dívka žádné informace orgánům činným v trestném řízení neposkytne, pořád má nárok na ochranu.

Když si žena či dívka do doby skončení Programu najde zaměstnání mimo prostituce a řádně pracuje na plný úvazek, může jí být uděleno dlouhodobé povolení k pobytu za účelem práce. Pracovníci Stelly Polare se snaží, aby o získání a udržení se v zaměstnání dívka či žena usilovala, protože je to pro ni výhodné. Pokud se tak nestane a klientka nechce pracovat ani chodit do školy, musí se vše hlásit policii ve speciální zprávě. Klientka pak nedostane povolení k pobytu, musí se vrátit do země původu. Rozdíl mezi českým projektem a italským je, že žena či dívka umístěná v Programu (vždy jsou to cizinky) chodí v prvním ½ roce do školy, kde se učí italskou gramatiku a konverzaci. Organizace jim také najde zpočátku „chráněné“ zaměstnání, kam dívka chodí na 4 hodiny denně po dobu 3 – 6 měsíců a učí se zde získávat základní pracovní návyky – např. práce servírky, prodavačky, pomocné síly v kuchyni. Organizace má speciální smlouvy s poskytovateli těchto pracovních míst a žena je placena za tuto práci v rámci Programu státem (dostává 320 euro měsíčně), zaměstnavatel jí tedy neplatí. Tato možnost práce se dá vnímat jako „rekvalifikační kurz“. Po zhruba 6 měsících by se dívka měla snažit najít opravdové zaměstnání na 6–8 hodin denně placené zaměstnavatelem.

Dívka z Programu odchází, když má řádné zaměstnání a bydlení. Většina klientek bydlí ve speciálních bytech ve městě, které mají utajenou adresu, nesmí si vodit návštěvy a nikdo nesmí vědět, kde bydlí (kromě rodiny, důvěrných přátel...). Pokud je žena nebo dívka spolehlivá, může bydlet i mimo tyto byty (např. u přítele) a stále být zařazena v Programu.

Německo

Cizinecké úřady, které se v Německu zabývají migranty, řídí vlády jednotlivých spolkových republik (území). Ministerstva vnitra spolkových republik jsou oprávněna vystavit povolení k pobytu i příkaz k deportaci z území Německa. Ochrana obětí a svědků obchodování s lidmi s cizí státní příslušností je závislá na rozhodnutí vládních orgánů jednotlivých republik. Také v některých spolkových zemích pracují centra sociální pomoci.

Cizinec nesmí být vyhoštěn, pokud to odporuje principům zákona o azylu a ochraně uprchlíků. Tyto normy mohou být použity také k individuální ochraně obětí obchodu se ženami.

Podle informací federálního ministerstva vnitra Německa:

Osoba, která vlastní platný cestovní dokument, resp. cestovní pas, a je žadatelem o azyl v České republice, není oprávněna žádat o azyl v Německu. Podle německého azylového zákona cizinci, kteří cestují přes bezpečnou třetí zemi (a to je případ České republiky), nemohou požádat o azyl v Německu a azyl zde nemohou dostat. Výjimka je přiznávána osobám, které před vstupem do bezpečné třetí země měly uděleno německé vstupní vízum, nebo je výjimka přiznávána z humanitárních důvodů nebo mezinárodních závazků, které zabraňují Německu navrátit danou osobu do bezpečné třetí země. Jestliže není důvod k udělení výjimky, musí být daná osoba navrácena do České republiky.¹¹⁸

Francie

Ve Francii není přesně určen termín, do kdy musí oběť obchodování se ženami podat žalobu nebo se rozhodnout vznést obvinění. Status oběti závisí na legalitě nebo ilegalitě jejího pobytu. Obvyklý postup pro cizince, který pobývá v zemi nelegálně, je vyhoštění. V individuálních případech může být nicméně vystaveno povolení ke krátkodobému pobytu. Této možnosti se však využívá zřídka. Postup, který bude zvolen, závisí ve velké míře na referenci policie, která je s obětí v bezprostředním kontaktu. V případě, že je oběť v zemi legálně, je zde několik institucí, na které se lze obrátit (policie, justice, nevládní organizace). Oběti dostanou o centrech, která pomáhají obětem, informace od policie. Je však na jejich vlastním rozhodnutí, zda s nimi vstoupí do kontaktu.

¹¹⁸ Zamítnutí žádosti o azyl v České republice. Jestliže žádost o azyl v České republice je zamítnuta, je osoba podle mezinárodních smluv, jejímiž signatáři jsou jak Česká republika, tak i Německo, oprávněna žádat o azyl v Německu.

Nizozemí

Postup je shodný jako v Belgii.

Velká Británie

Podle informací Anti-Slavery International je většina obětí obchodu se ženami, zjištěných úřady, vyhoštěna ze země. Z tohoto důvodu je také nemožné o nich získat dostatek informací. Informace z příslušných vládních institucí nejsou k dispozici.

Praxe těchto několika zemí ukazuje, že do budoucna bude žádoucí vytvořit síť několika nevládních organizací, které budou schopny poskytovat obětem adekvátní péči a pomoc. Organizace, u kterých si stát služby spojené s podporou a ochranou obětí objedná, projdou výběrovým řízením. V jeho rámci budou muset vyhovět stanoveným kritériím, což bude zárukou požadovaného standardu poskytovaných služeb.

Během krizové intervence se oběť rozhodne, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení či nikoli. Nevládní organizace jí vysvětlí, že její setrvání v programu přesahující dobu jednoho měsíce bude záviset na tom, zda bude ochotna spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Ženy často nenaléhají na postih pachatelů, protože se bojí, aby ony samy nebyly nakonec postiženy orgány činnými v trestním řízení za to, co se jim stalo. K tomu hlavním důvodem jejich odmítnutí svědčit proti obchodníkům je poskytování pouze dočasné (na dobu trestního řízení) a omezené ochrany obětem obchodu se ženami.

Důležitost široce koncipovaných ochranných opatření našla své vyjádření v Doporučení No. R (2000) 11 Rady Evropy, vyzývající členské státy k „vytvoření takového systému ochrany obětí, který poskytne efektivní prostředky k boji proti zavražďování, stejně jako i reálnému ohrožení fyzické bezpečnosti obětí a jejich rodin (Protokol rovněž neukládá žádnou povinnost chránit rodinu oběti nalézající se obvykle v zemi původu), jak v zemích cílových, tak i v zemích původu.“¹¹⁹

Policie i nevládní organizace se společnými silami pokusí oběť přesvědčit, že je v jejím zájmu i v zájmu dalších potenciálních obětí pomáhat orgánům činným v trestním řízení při vyšetřování případů obchodování s lidmi a usvědčení pachatelů. Se zavedením modelu do vnitrostátního právního řádu vzniká situace, kdy nevládní organizace, které jsou součástí systému, budou policii informovat o každé oběti, která bude zařazena do programu.

V zájmu všech zúčastněných je, aby byla policie informována o oběti, která má zájem vstoupit do programu, co nejdříve. Je to nezbytné proto, aby mohla policie legalizovat pobyt oběti na území cizího státu, aby mohla co nejdříve prošetřit všechny okolnosti případu a potvrdit nebo vyloučit, zda jde skutečně o oběť obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Jedná se i o preventivní opatření, které má zabránit zneužívání programu nepovolanými osobami, případně osobami nasazenými do prostředí zločineckou organizací.

Pokud oběť nemá v pořádku osobní doklady (nemá cestovní pas nebo má propadlé vízum), budou nevládní organizace anebo centra zabývající se touto problematikou ve spolupráci s policií usilovat o urychlené legalizování pobytu cizinky na území cizího státu. Jako nejvhodnější se jeví aplikace výjezdního víza, ve kterém bude uvedeno, že cizinka musí do určité doby, stanovené státem, opustit území republiky. Policie nebo zastupitelský úřad státu neudělí cizinci výjezdní vízum, pokud nesplní podmínky uvedené ve vnitrostátním právu nebo mezinárodních závazcích.

¹¹⁹ Větší rozsah ochranných opatření je obsažen v Haagské ministerské deklaraci Evropských pravidel pro efektivní opatření k předcházení a boji proti obchodu se ženami za účelem sexuálního vykořisťování /European Guidelines for Effective Measure to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation, 26. 4. 1997, DCE/97-429, part. III.2.1./

Všechny obchodované osoby tak budou mít možnost legalizovat svůj pobyt na území bez ohledu na to, zda se rozhodnou pro další spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Především se tak případům, kdy je osoba bez dokladů vyhoštěna, přestože je u ní důvodné podezření, že se stala obětí obchodování s lidmi. Jestliže se jednoznačně prokáže, že jde o oběť obchodování s lidmi, ukončí cizinecká policie přestupkové řízení o nezákonném vstupu dané osoby na území republiky, pokud k takovému jednání ze strany oběti v minulosti došlo.

V případě, že se oběť rozhodne, že nebude spolupracovat, bude jí po uplynutí 30 dnů poskytnuta pomoc při návratu do vlasti, tzv. „dobrovolný návrat“, prostřednictvím Mezinárodní organizace pro migraci IOM. Jestliže se oběť nechce nebo nemůže ze závažných důvodů vrátit do země původu, obrátí se na cizineckou policii s žádostí o přezkoumání, zda neexistuje důvod pro případné prodloužení jejího pobytu na území cizího státu.

Rozhodnutí repatriovat oběti obchodu s lidmi musí být přijímána s patřičným ohledem na bezpečnost repatriované osoby. Protokol předpokládá a také upravuje repatriaci oběti do země původu,¹²⁰ ale nestanoví žádnou povinnost pro příslušné státní orgány v cílových zemích, kde obvykle probíhá soudní řízení, nabídnout repatriovaným obětem ochranu před odvetou pro jejich repatriaci do země původu. V tomto směru je rozsah povinné ochrany podstatně nízký a neodpovídá standardům OSN obsaženým v Deklaraci základních principů spravedlnosti pro oběti zločinů a zneužití moci z roku 1985¹²¹. Nezahrnutí ochrany oběti po návratu do země původu je v protokolu částečně kompenzováno stanovením závazku zvážit přijetí opatření dovolující obětem obchodu s lidmi zůstat trvale nebo dočasně na území daného státu¹²². Toto opční ustanovení je již v praxi uplatňováno v relevantních případech, např. v USA a některých zemích EU (v Belgii, Holandsku, Německu, Itálii a nyní i v České republice), s cílem zajistit si spolupráci oběti anebo svědkyň, kde však je taková ochrana povětšinou nezbytností.

Stejný postup bude aplikován (mluvíme o repatriaci) v případě, kdy bude oběť ochotna s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat, avšak nemá již další informace, které by byly využitelné v trestním řízení proti pachatelům, není-li její přítomnost u soudu nutná nebo jestliže bylo trestní stíhání pachatele pro nedostatek důkazů zastaveno.

Podle Úmluvy Rady Evropy o boji proti obchodu s lidmi je smluvní strana, jejímž státním příslušníkem je oběť, nebo ve které má tato osoba v době vstupu na území přijímající strany právo na trvalý pobyt, ulehčí a přijme její návrat bez nenáležitěho nebo neodůvodněného zdržení s ohledem na její práva, bezpečnost a důstojnost. V případě, že smluvní strana vrátí oběť jinému státu, vykoná se takovýto návrat s náležitým ohledem na práva, bezpečnost a důstojnost této osoby a na stav všech právních postupů, spojených se skutečností, že osoba je obětí a vykoná se přednostně dobrovolně. Žádaná smluvní strana na žádost přijímající smluvní strany ověří, zda osoba je jejím státním občanem nebo má právo trvalého pobytu na jejím území v době vstupu na území přijímající smluvní strany. Aby se ulehčil návrat oběti, která je bez řádné dokumentace, smluvní strana, které je osoba státním občanem, nebo ve které má v době vstupu na území přijímající smluvní strany právo k trvalému

¹²⁰ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 8. V případě, že členský stát navrátí oběť obchodování s lidmi do členského státu, jehož je taková osoba státním příslušníkem nebo ve kterém tato osoba v době vstupu na území přijímajícího členského státu měla právo trvalého pobytu, bude takový návrat proveden s ohledem na bezpečnost takové osoby a podle právních postupů souvisejících s faktem, že tato osoba je obětí obchodování s lidmi a bude pokud možno proveden na bázi dobrovolnosti.

¹²¹ The Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power přijatá VS OSN v roce 1985 /general Assembly 40/34 /.

¹²² Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 7. Vedle opatření přijatých podle článku 6 tohoto Protokolu, zajistí každý členský stát přijetí legislativy nebo jiných vhodných opatření tak, aby umožnil obětem obchodování s lidmi zůstat na jeho území, dočasně nebo trvale v jednotlivých případech. Při zavádění ustanovení obsaženého v odstavci 1 tohoto článku, bude brát každý členský stát příslušný ohled na humanitární a šetrné aspekty.

pobytu, souhlasí na žádost přijímající smluvní strany s vydáním takových cestovních dokladů nebo jiného povolení, které může být potřebné pro osobu, aby mohla cestovat a opětovně vstupovat na její území. Každá smluvní strana přijme legislativní nebo jiná opatření potřebná na zavedení programů repatriace zahrnující příslušné národní nebo mezinárodní instituce a nevládní organizace. Tyto programy mají za cíl zabránit tomu, aby se osoba opětovně stala obětí. Každá smluvní strana bude vyvíjet úsilí na reintegraci obětí do společnosti státu návratu, včetně reintegrace do vzdělávacího systému a na pracovní trh, zejména prostřednictvím získání a zlepšení jejich odborných znalostí. Se zřetelem na děti by měly tyto programy zahrnovat využití práva na vzdělání a opatření na zabezpečení přiměřené péče nebo přijetí rodinou nebo příslušnými pečovatelskými zařízeními. Každá smluvní strana přijme legislativní nebo jiná opatření potřebná k tomu, aby obětem byl umožněn přístup ke kontaktním informacím struktur, které jim mohou pomoci v zemi, kam se vrátili nebo repatriovali, jakými jsou orgány činné v trestním řízení, nevládní organizace, právnické kanceláře a agentury sociální péče, a to podle potřeby ve spolupráci s jakoukoli dotčenou smluvní stranou. Dětské oběti se do země nevracejí v případě, že je náznak, po vyhodnocení rizik a bezpečnosti, že takovýto návrat by nebyl v nejlepším zájmu dítěte.

Oběti, které během pobytu v azylovém ubytování spáchají trestný čin nebo pokračují v provozování prostituce, pozbývají nárok na podporu a ochranu poskytovanou v rámci programu.

Ty oběti, které mají hlubší znalost zločineckého prostředí, jsou bezprostředně ohroženy na životě a jsou ochotny spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, mohou být zařazeny do programu ochrany svědků.

2. fáze – vízum za účelem strpění pobytu

Pokud se oběť po uplynutí jednoho měsíce určeného pro krizovou intervenci nebo kdykoliv během této lhůty rozhodne spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a splňuje podmínky dalšího setrvání v programu, tj. prokáže se, že je obětí obchodování s lidmi, přerušila kontakty s kriminálním prostředím a disponuje relevantními informacemi, udělí jí cizinecká policie (jiný správní orgán) vízum za účelem strpění na určitou dobu. Vízum za účelem strpění uděluje policie nebo jiný státní úřad na žádost cizince.

Udělení víza za účelem strpění pobytu by bylo pro oběť jasným signálem zájmu ze strany státních orgánů. Zároveň by se jednalo o důležitý nástroj prevence opětovného zapojení oběti do nucené prostituce¹²³.

Oběť se po celou dobu, kdy je v péči nevládní organizace, bude účastnit dalšího sociálního programu, v případě potřeby jí bude poskytnuta lékařská, psychologická a jiná pomoc. Oběť bude mít po celou dobu účasti na sociálním programu nárok na právního zástupce, bez ohledu na svoji finanční situaci. Pokud bude mít potíže s komunikací v cizím jazyce, bude jí zajištěno tlumočení. Realizace povolení k pobytu bude všemi zapojenými subjekty pečlivě monitorována a vyhodnocována, aby se předešlo situacím, které by mohly zpochybnit celý systém. Protokol zavazuje smluvní strany k zajištění informací o příslušných soudních a správních řízeních¹²⁴. Kromě toho mají obětem obchodu s lidmi zajistit poradenství a poskytování informací ohledně jejich zákonných práv v jazyce, kterému oběti rozumí¹²⁵. Tato ustanovení mají velký praktický význam s ohledem na sociální a vzdělanostní, jakož

¹²³ Obecně se uvádí, že 50% repatriovaných žen se dostává zpět do prostředí sexuálního průmyslu.

¹²⁴ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 6. odst. 2 a) b) Každý členský stát má zajistit, aby jeho domácí právní nebo administrativní systém obsahoval opatření, která zajistí obětem obchodování s lidmi v příslušných případech: a) informování o příslušných soudních a administrativních postupech; b) pomoc při prezentování jejich názorů a zájmů na příslušných stupních trestního řízení proti pachatelům a způsobem, který nebude ovlivňovat právo na obranu.

¹²⁵ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 6. odst. 3 b).

i jazykové bariéry, které většině obchodovaných žen brání uplatňovat svá práva, ať již před soudem nebo správním orgánem.

Udělení víza za účelem strpění pobytu by mělo poskytnout oběti nárok na bezplatnou zdravotní péči. Podle stavu trestního řízení a v případě potřeby oběti prodlouží cizinecká policie vízum za účelem strpění pobytu měsíc před vypršením lhůty pro strpění pobytu.

Každý stát by měl oběti zajistit další azylové ubytování a poskytnout jí asistenci při sociální reintegraci. Oběť by v této fázi měla získat sociální dovednosti a návyky nezbytné pro její následnou integraci do společnosti. Azylové ubytování je jenom dočasné řešení, oběti se budou postupně připravovat na samostatný život.

Úmluva o odškodnění násilných trestných činů zavazuje strany k přijetí vhodných opatření k zajištění „pomoci“ obětem. V Protokolu je právo oběti na sociální pomoc konkretizováno a rozšířeno. Protokol deklaruje i seznam konkrétních forem pomoci, jako např. ubytování, poradenství, poskytování informací, zdravotní, psychologickou a materiální pomoc, zajištění zaměstnání, příležitosti ke vzdělání a zaškolení, které by stát mohl obětem obchodu s lidmi zajistit¹²⁶. Z důvodu možné finanční zátěže odmítly některé cílové země přijmout mandatorní ustanovení Úmluvy proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, op. cit. čl. 15, pro tuto oblast.

Vzorový program sociální podpory obětí obchodu se ženami v Itálii

Organizace Stella Polare pracuje s oběťmi obchodování, hlavně se ženami. Mají na to program sociální ochrany a cílem programu je mimo jiné poskytnout podporu obětem a pomoci jim najít samy sebe. Organizace realizuje další projekty – např. rádio pro migranty atd. Pracovníky organizace tvoří odborníci: Carla – ředitelka organizace, Hermína – kulturní pracovník, ten kdo zprostředkovává kontakt s cizinkami. Silvie – obstarává vzdělávací program a zároveň je i sociální pracovnící, Barbara – psycholožka, Frančeska - psycholožka na stáži.

Stella Pollare pracuje na velmi podobném principu jako La Strada a Charita v ČR.

Stará se o oběti obchodování se ženami za účelem sexuálního vykořisťování. Organizace je financována vládou – ministerstvem pro rovné příležitosti. Dívky se do organizace dostávají přes policii, neziskové organizace, zdravotnické služby. Ochrana práv obětí obchodování je v Itálii zakotvena v Imigračním zákoně z roku 1998 – v článku 18, kde je stanoveno, že každá oběť obchodování má právo na ochranu. Program je určen pro oběti obchodování se ženami, kterým je nabídnuto ubytování v chráněných bytech, zdravotní služby (doprovod na vyšetření), sociální pomoc (kapesné), zaměstnání, pomoc při hledání ubytování do budoucna. Dívky mohou zůstat v programu až 1 rok. Pokud jim Program nevyhovuje, mohou odejít dříve. Chtějí-li naopak zůstat v Programu déle, musí napsat speciální žádost na policii, která dívce udělí další povolení k pobytu. Dívka dostává povolení k pobytu v programu nejprve na ½ roku, poté na dalších ½ roku. Od dívky se očekává, že policii sdělí informace o svých „manažerech“, tzn. o těch, kteří z ní udělali zboží – pachatelích trestného činu obchodování s lidmi. I když dívka žádné informace orgánům činným v trestném řízení neposkytne, pořád má nárok na ochranu.

¹²⁶ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 6, odst. 3. Každý členský stát má přijmout implementující opatření za účelem poskytnutí psychického, psychologického a sociálního zotavení obětí obchodování s lidmi včetně, v příslušných případech ve spolupráci s nevládními organizacemi, dalšími příslušnými organizacemi a jinými součástmi občanské společnosti a, v jednotlivých případech, poskytnutí:

- a) příslušného bydlení;
- b) poradenství a informace v jednotlivých případech, týkající se jejich zákonných práv, v jazyce, kterému oběti obchodování s lidmi rozumějí;
- c) lékařské, psychologické a materiální pomoci;
- d) zaměstnání, vzdělání a školení.

Když si žena či dívka do doby skončení Programu najde zaměstnání mimo prostituci a řádně pracuje na plný úvazek, může jí být uděleno dlouhodobé povolení k pobytu za účelem práce. Pracovníci Stelly Polare se snaží, aby o získání a udržení se v zaměstnání dívka či žena usilovala, protože je to pro ni výhodné. Pokud se tak nestane a klientka nechce pracovat ani chodit do školy, musí se vše hlásit policii ve speciální zprávě. Klientka pak nedostane povolení k pobytu, musí se vrátit do země původu. Rozdíl mezi českým projektem a italským je, že žena či dívka umístěná v Programu (vždy jsou to cizinky) chodí v prvním ½ roce do školy, kde se učí italskou gramatiku a konverzaci. Organizace jim také najde zpočátku „chráněné“ zaměstnání, kam dívka chodí na 4 hodiny denně po dobu 3–6 měsíců a učí se zde získávat základní pracovní návyky – např. práce servírky, prodavačky, pomocné síly v kuchyni.... Organizace má speciální smlouvy s poskytovateli těchto pracovních míst a žena je placena za tuto práci v rámci Programu státem (dostává 320 euro měsíčně), zaměstnavatel jí tedy neplatí. Tato možnost práce se dá vnímat jako „rekvalifikační kurz“. Po zhruba 6 měsících by se dívka měla snažit najít opravdové zaměstnání na 6–8 hodin denně placené zaměstnavatelem.

Oběť z Programu odchází, když má řádné zaměstnání a bydlení. Většina klientek bydlí ve speciálních bytech ve městě, které mají utajenou adresu, nesmí si vodit návštěvy a nikdo nesmí vědět, kde bydlí (kromě rodiny, důvěrných přátel...). Pokud je žena nebo dívka spolehlivá, může bydlet i mimo tyto byty (např. u přítele) a stále být zařazena v Programu¹²⁷.

3. fáze – žádost o povolení k trvalému pobytu z humanitárních důvodů

Obětem, které spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, nezávisle na tom, zda jejich svědectví mělo zásadní význam pro usvědčení pachatelů a u kterých úspěšně probíhá sociální reintegrace, může cizinecká policie (jiný úřad) po ukončení soudního řízení udělit povolení k trvalému pobytu z humanitárních důvodů, pokud se ze závažných důvodů nechtějí nebo nemohou vrátit do země původu (ohrožení jejich života, rodin...).

V případě, že cizinka-oběť obchodování s lidmi získá trvalý pobyt a v zemi původu má přímé příbuzné, zejména pak nezletilé potomky nebo manžela, měl by jim rovněž být umožněn trvalý pobyt na území daného státu.

Pokud oběť nezíská povolení k trvalému pobytu z humanitárních důvodů, bude cestou IOM organizován její dobrovolný návrat do země původu.

3.2 Policie

Podle modelu musí být oběť již při prvním kontaktu s policií informována o možnostech ochrany ze strany policie (tajný svědek) a poučena o svých právech, pravidlech vedení trestního řízení proti pachatelům a o možnosti pomoci ze strany nevládních a mezinárodních organizací. Poučení by nemělo probíhat pouze formou tiskopisu, který se dá oběti přečíst, protože oběti jsou v této situaci dezorientované, neuvědomují si plně své postavení nebo neovládají češtinu natolik, aby byly schopny pochopit smysl čteného textu. Pokud žena prohlásí, že se stala obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, policie ji dle možností izoluje od ostatních zadržovaných, aby se zabránilo jejímu zastrasování, ovlivňování apod. Zajištění dostatečných prostor umožňujících tento postup je jedním z nejdůležitějších faktorů při realizaci modelu. Ženám bude nabídnuta možnost zúčastnit se programu pomoci obětem obchodování s lidmi a budou jim vysvětleny podmínky zařazení do programu. Bezprostředně po tomto výsledku policie umožní pracovníkům nevládních organizací, aby se se zadržеныmi ženami sešly a informovaly je o možnostech programu pomoci. O místě a času

¹²⁷ Petra Hamerníková a Jana Poláková, „Chcete vědět, jak se pracuje s oběťmi obchodování v Itálii?“, Praha, 2004.

konání této schůzky by měla policie informovat pokud možno s 24 hodinovým předstihem. Tím umožní, aby se připravily na možné přijetí nových klientek.

Pokud oběť přijme nabídku účastnit se programu podpory a ochrany, zajistí policie její přepravu do místa azylového ubytování.

Pokud klientka nemá v pořádku doklady, nevládní organizace informuje cizineckou policii o tom, že se v její péči nachází klientka bez dokladů a požádá o legalizaci jejího pobytu. Policie má zjistit, zda tato žena je skutečnou obětí a prověřit, zda žena splňuje podmínky pro udělení víza za účelem strpění pobytu.

Pro běžného policistu, který se nespecializuje na boj proti organizovanému zločinu, je obtížné odlišit problém prostituce, kuplířství a obchodu s lidmi. Navrhuje se proto vytvořit speciální výukový model, který bude možné přizpůsobovat potřebám různých forem vzdělávání policie. Cílem výukového modulu bude naučit policisty identifikovat případy obchodu s lidmi, posílit spolupráci mezi různými policejními útvary, zkvalitnit spolupráci s nevládními a mezivládními organizacemi a posílit kontakt s veřejností. Podobné kurzy by bylo možné koncipovat i pro další orgány činné v trestním řízení. Na tvorbě výukových programů i na jejich realizaci by se měly významnou měrou podílet nevládní a mezivládní organizace.

Pro praktický výkon policejní práce navrhujeme vytvořit přehledný manuál obsahující hlavní kritéria boje proti obchodování s lidmi (národní legislativa, resortní nařízení, seznam azylových domů, základní kritéria odlišující dobrovolnou prostituci od prostituce nucené apod.).

Při vyšetřování každého případu obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování by mělo být realizováno souběžné šetření zaměřené na vyhledávání, dokumentaci a zajišťování výnosů z vyšetřované trestné činnosti. Jeho smyslem je získat potřebné informace o finančních tocích a získat přístup k prostředkům pachatelů. Pokud se podaří zmrazit jejich účty nebo zabavit jejich majetek, lze tím účinně předcházet páchání další trestné činnosti. Zabavené zisky z trestné činnosti spojené s obchodováním s lidmi by mohly být v budoucnu účelně využívány pro usnadnění sociální reintegrace obětí nebo jako kompenzace pro ně.

3.3 Mezinárodní organizace pro migraci (dále „IOM“)

Podle modelu IOM bude spolupracovat s různými nevládními organizacemi při přípravě společných akcí zaměřených na prevenci obchodu s lidmi a zvyšování povědomí odborné i široké veřejnosti o tomto jevu, např. ve sdělovacích prostředcích, působením ve školách, organizováním seminářů apod. Zaměří se zvláště na snížení poptávky po sexuálních službách, působení na klienty a upozorňování na skutečnost, že mezi dobrovolnými prostitutkami se mohou vyskytovat oběti obchodování s lidmi.

IOM by měla připravit seznam nevládních organizací poskytujících na území různých států azylové ubytování, včetně jejich adres a dalších kontaktních informací (telefon, fax, e-mail). Součástí seznamu budou i informace, zda jsou uvedené subjekty schopny a připraveny poskytovat služby obětem obchodu s lidmi a zda s těmito oběťmi již mají nějaké zkušenosti. Každá z uvedených organizací poskytne své kontakty do jednotné databáze, která bude v budoucnu spravována a průběžně aktualizována.

V rámci svého zapojení do modelu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování IOM využije svých zkušeností z poskytování komplexních migračních služeb a možností spolupráce se svými misemi operujícími po celém světě (celkem 150 misí). Hlavní úloha IOM bude spočívat v zajišťování dobrovolného, organizovaného, bezpečného, důstojného a úspěšného návratu cizinek obchodovaných v zahraničí do země původu. Konkrétně se jedná o asistenci před cestou, v jejím průběhu i po ukončení, včetně poskytování informací o možnostech

pomoci v zemi původu. IOM má možnost výrazně snížit cestovní náklady na základě dohody s přepravními společnostmi.

IOM bude v rámci programu pomáhat obětem-cizinkám vracejícím se do země původu se sociální reintegrací. K tomu využije svých misí v zahraničí a jejich kontaktů na místní nevládní organizace. V případě repatriací se jeví jako optimální řešení poskytování „kapesného“ navracející se oběti, a to minimálně ve výši 50 USD.

4 Regulace prostituce samostatným zákonem (prostituce a obchod se ženami)

Podle zprávy Interpolu narůstá počet případů, kdy se oběti obchodování se ženami rekrutují z řad prostitutek. To znamená, že ženy, které pracují v této sféře, představují nejohroženější skupinu z pohledu problematiky obchodování se ženami.

Prostituce je závažný společenský problém s řadou negativních bezpečnostních, sociálních a zdravotních dopadů. K problémům, které s sebou prostituce nese, patří nedobrovolná prostituce a organizovaný zločin, komerční, sexuální zneužívání dětí, drogová kriminalita, daňové úniky, zdravotní rizika, obtěžování veřejnosti a narušování každodenního života měst a obcí, zejména v příhraničních regionech sousedních států.

Stávající právní řád, a to i v některých demokratických zemích, reguluje pouze část problémů, které s sebou prostituce přináší. Vzhledem k tomu, že prostituci chybí legislativní rámec, je velmi obtížné tento problém řešit v celosvětovém měřítku.

V případě přijetí regulačního zákona by bylo nutné vypovědět Úmluvu o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob, která je s tímto zákonem v rozporu. Tato Úmluva zavazuje státy, strany úmluvy, přijmout aboliční systém, který regulaci prostituce zakazuje.¹²⁸ Problémy s jeho aplikací mají zejména státy upřednostňující vnitrostátní úpravu legalizace prostituce. Některé státy ratifikaci Úmluvy odmítají s tím, že domácí legislativa je dostačující, aby chránila ženy před nucenou prostitucí a před vykořisťováním z titulu provozování prostituce.¹²⁹ Rada mezinárodních nevládních organizací pracujících v oblasti ženských práv spolu s odborníky v této sféře navrhuje regulovat prostituci samostatným zákonem, který vytlačí prostituci z ulic a omezí negativní jevy, které prostituce přináší. Prostituce se stane druhem podnikání na základě zvláštního právního předpisu bez možnosti ji vykonávat v zaměstnaneckém poměru. Nabízení prostituce bez příslušného osvědčení bude nezákonné. Osoba, vykonávající sexuální služby, bude plnit řadu povinností, například platit sociální a zdravotní pojištění, odvádět daně a pravidelně se podrobovat lékařským prohlídkám.

Prostituce bude umožněna pouze ve speciálních zařízeních k tomu určených, přičemž provozování těchto zařízení bude živností. Osvědčení či povolení pro tento podnik by vydával příslušný obecní úřad v místě, kde by měla být činnost vykonávána. Město (obec) by mělo mít kompetenci rozhodnout, zda prostituci umožní či ji úplně zakáže, a to včetně speciálních podniků.¹³⁰

Existuje ale i jiný názor. Např. v Itálii zastávají někteří odborníci stanovisko, že by takový zákon mohl zhoršit situaci prostitutek a prostitutů. Nebudou totiž nikomu na očích a zneužívání prostitutek se ve skutečnosti může ještě zvýšit. Když budou prostitutky pracovat v uzavřeném prostoru, navíc někde na málo rušném místě, budou úplně v moci svých klientů a pasáků. Naopak zastánci regulačního zákonné úpravy tvrdí, že pokud bude prostituce provozována na konkrétních místech, v domech, na

¹²⁸ Úmluvu dosud ratifikovalo, nebo k ní přistoupilo, pouze 72 států (ČR přistoupila v roce 1952).

¹²⁹ Ulla Ohse, *Forced Prostitution and Traffic in Women in West Germany*, 1994.

¹³⁰ Přijetí regulačního zákona by přineslo to pozitivum, že by umožnilo cizinkám, které se chtějí prostituci věnovat, získat pracovní povolení a povolení k pobytu na území konkrétního státu. Nebyly by tudíž odkázány na kuplíře a obchodníky s lidmi a alespoň u této skupiny žen by se snížilo riziko toho, že se stanou oběťmi obchodování se ženami.

jejichž pronájem bude uzavřena smlouva, pak lze velmi lehce identifikovat lidi, kteří se budou snažit zneužívat prostitutky.¹³¹

Lze souhlasit s názorem většiny odborníků, kteří navrhují regulovat prostituci samostatným zákonem, který vytlačí prostituci z ulic a omezí negativní jevy, které prostitute přináší.

V zásadě směřuje vývoj k uznání prostitute za formu zaměstnání, a v důsledku toho se více zaměřuje na ochranu lidských práv a na pracovněprávní a sociálněprávní ochranu prostitutek. Zejména je to patrné i z Deklarace Valného shromáždění OSN o odstranění násilí na ženách z 20. prosince 1993,¹³² která do rozsahu pojmu „násilí na ženách“ zahrnuje nikoliv prostituci per se, ale také obchod se ženami a nucenou prostituci. Světová konference o lidských právech pořádaná ve Vídni v roce 1993, uznala mezinárodní obchod se ženami za „rodově (gender) specifickou formu násilí“, která jednak narušuje, jednak snižuje nebo anuluje možnost, aby ženy požívaly svých lidských práv a základních svobod. Vídeňská deklarace a Akční platforma přijaté na této konferenci trvají na odsouzení a odstranění této formy násilí.¹³³ Také Pekingské prohlášení a Akční platforma z roku 1995¹³⁴ odsuzují prodej žen a samu nucenou prostituci. Tento posun v chápání problematiky obchodování se ženami umožňuje posílit práva žen a přispívá k eliminaci násilí na ženách ve všech jeho formách.

4.1 Čtyři odlišné přístupy k prostituci

Prostituce je obecně definována jako pohlavní styk s jinou osobou nebo osobami za úplat. V České republice není prostituce sama o sobě trestná, pokud však nebudí tzv. veřejné pohoršení (v takovém případě by mohla být kvalifikována jako přestupek).¹³⁵

Ve smyslu výše uvedené definice je k problematice té tzv. „prodejné lásky“ přistupováno ve většině právních řádů. Rozdíly jednotlivých právních řádů jsou však více méně jen v tom (s výjimkou Spolkové republiky Německo), do jaké míry tento jev jednotlivé státy buď tolerují, nebo postihují represivní formou, popřípadě do jaké míry mají osoby provozující tento způsob života přístup k jakémusi sociálnímu zajištění nebo zabezpečení, anebo do jaké míry mohou požívat ze strany společnosti ochrany svého života, důstojnosti a společenského postavení a uplatnění. Přitom ve vnitrostátní právní úpravě jsou identifikovatelné čtyři odlišné přístupy:

- **Reglementace** (regulační) – trpí prostituci, resp. ji legalizuje a podřizuje omezením a kontrole. Regulační přístup lze rozdělit do dvou kategorií.
 - Klasický regulační systém, kdy je prostituce regulována správnými orgány a jejich dohledem nad zákonem povolenými veřejnými domy;
 - Regulační přístup je systém, ve kterém je regulace zajišťována nepřímými mechanismy, jako jsou daně, povinné zdravotní prohlídky.¹³⁶

¹³¹ Italská vláda přišla s návrhem zákona, který by vytlačil z ulic prostitutky i prostitutky a soustředil je ve zvláštních veřejných domech. Zákon by měl oficiálně ochraňovat před vykořisťováním a zneužíváním asi padesát tisíc pracovníků a pracovníc, kteří se podle odhadů živí v Itálii sexem, La – Strada.

¹³² Č. 2 b) Deklarace Valného shromáždění OSN o odstranění násilí na ženách z 20. 12. 1993, (UN-GV Res) 48/104. Z anglického jazyka předložil „proFem, Konzultační středisko pro ženské projekty o.p.s.“.

¹³³ Zpráva ze Světové konference o lidských právech, Vídeň, 14.-25. 6. 1993 (A/CONF. 157/24).

¹³⁴ Kapitola 6., část D., odstavec 113 b), str. 89 Akční základny z 15. 9. 1995 (A/CONF. 177/20), Zpráva ze čtvrté konference o ženách, Peking, 4.-15. 9. 1995, Edice dokumentů k otázkám rovnoprávného postavení mužů a žen.

¹³⁵ Právní slovník, strana 695, C. H. Beck, 2001/.

¹³⁶ Státy, které podřizují prostitutky zdravotním a jiným speciálním kontrolám, zakrňují: Austrálie, Peru, Turecko, Řecko, Rakousko, Mexiko, Švýcarsko.

- **Abolice** (aboliční) přístup - neřeší problém prostituce jako takové, ale zaměřuje se na postih jevů, které jí doprovázejí (např. kuplířství, obchodování se ženami). Aboliční přístup samotnou prostituci trestněprávně nepostihuje.¹³⁷
- **Represivní** (prohibiční) přístup - zakazuje a trestá prostituci jako takovou, a to jak prostitutky, tak i zákazníky. Prohibiční paradigma je založené na zákazu a trestním postihu každého chování a všech osob angažovaných v prostituci, včetně prostitutek samotných.¹³⁸
- **Dekriminalizace** – jako systém chápe prostituci jako zaměstnání, dekriminalizuje nejen prostituci per se, ale i osoby těžící z prostituce tím, že respektuje právo každého svobodně naložit se svými příjmy. Tento směr reprezentuje vnitrostátní úprava Holandska.¹³⁹

Formy výše uvedených přístupů (tedy represe a regulace) se v jednotlivých právních rádech liší. Jsou voleny například formy stanovení minimálního věku, vymezení zón pro pouliční prostituci, stanovení podmínek pro provozování veřejných domů, registraci prostituujících osob, pravidelné lékařské kontroly, povinnost platit sociální a zdravotní pojištění a odvod daní z příjmu.

Pokus o případnou harmonizaci různých zákonů a praxe států ve vztahu k prostituci, eventuálně upřednostnění jednoho modelu,¹⁴⁰ nemůže přinést žádoucí efekt nezávisle na systémech uplatňovaných v různých státech, cílem harmonizačního úsilí je proto společný postup proti obchodu s lidmi za účelem prostituce a proti nucené prostituci. Bez ohledu na diskusi, kterou článek 6 Úmluvy vyvolal, kauzální nexus mezi obchodováním se ženami a prostitucí existuje a příslušná právní úprava, má-li být efektivní, musí z tohoto kontextu vycházet.

4.2 Vnitrostátní úprava prostituce v některých zemích

Ženská prostituce

Tendence k diskriminaci prostituce a zejména těžení z této činnosti podporují (hlavně v ekonomicky silných zemích) skutečnost, že (tato činnost) je stále více chápána jako součást podnikání v tzv. „sexbyznysu“ a přináší nejen vysoké příjmy, ale vytváří i nové skupiny vykonavatelů prostituce:

- Okrajovou, téměř nepostižitelnou skupinou, jsou tzv. luxusní prostitutky s vlastní, početně omezenou klientelou. Jedná se o ženy "na úrovni", schopné své klienty v případě potřeby i reprezentovat. Jejich věk se pohybuje mezi 20 a 30 lety, i více. Jejich příjmy jsou vysoké a prostředím, v němž se pohybují, luxusní.
- Další kategorií prostitutek jsou "hotelové prostitutky". Jejich věk se pohybuje kolem 20 let a výše. Podle úrovně podniků, v nichž pracují, ovládají alespoň jeden cizí jazyk a mají dobré vystupování. Je mezi nimi i řada vysokoškolaček. Služby poskytují po telefonické dohodě buď na hotelových pokojích nebo v bytech. Často poskytují služby cizincům na delší pobyt. Ve většině případů mají úzkou vazbu na hotelový personál a také na jejich činnosti bývají komerčně zainteresováni taxikáři. Své služby inzerují i v zahraničním tisku. K této skupině lze přiřadit i různé dívky z podniků a diskoték, které si prostituci příležitostně přivydělávají.

¹³⁷ Státy, které jsou považovány za převážně aboliční, zahrnují: Thajsko, Bangladéš, Hongkong, Indii, Ukrajinu, Polsko, Českou republiku, Slovenskou republiku, Lotyšsko, Bulharsko, Finsko, Dánsko, Španělsko, Portugalsko, Francii, Belgie, Velkou Británii, Kanadu, Niger, Kamerun, Dominikánskou republiku, Kolumbii.

¹³⁸ Mezi státy uplatňující prohibiční přístup patří USA (s výjimkou státu Nevada), Filipíny, Japonsko, Barma, Nepál, Uganda, Namibie, Tanzanie, Mali, Malta, Slovinsko, Čína, Rumunsko, Vietnam.

¹³⁹ Radhika Coomaraswamiand, Lisa M. Kois, „Violence against Women“ v. Women and International Human Rights Law, op. cit. pozn. 2, s. 177.

¹⁴⁰ viz čl. 6. Newyorské Úmluvy.

- V posledních letech se rozšířil počet žen, které provozují prostituci ve vlastních bytech, často za spoluúčasti svých manželů či druhů. Škála poskytovaných služeb je široká (od běžných až po perverzní praktiky), stejně jako klientela (od sousedů a stálých zákazníků, přes klientelu, získanou prostřednictvím inzerátů či telefonu, po klienty z inzerce Internetu). Přehled o bytové prostituci neexistuje, lze ale předpokládat, že v souvislosti s ní existuje celá řada kriminálních, zdravotních i sociálních rizik včetně ohrožování mravní výchovy mládeže.¹⁴¹

Způsob, jak se Evropské země s těmito problémy vyrovnávají, odpovídá výše uvedeným kategoriím regulace.

Francie

Prostituce není zakázána, ale vyhledávání klientů je trestné. Prostitutka si nemůže pronajmout byt pro vykonávání své práce.¹⁴² Francie ukládá daně z provozování veřejných domů (fakticky tím legalizuje organizaci a spravování těchto zařízení). Velké dani podléhají i ženy, které poskytují sexuální služby samostatně;

Finsko

Finský parlament schválil v červnu 2006 zákon, který trestně postihuje využívání sexuálních služeb za úplatu s osobou, která je obětí obchodu s lidmi. Klient, který zaplatí za sexuální služby, může být potrestán vězením až na šest měsíců;

Německo

Trestá se zneužívání prostituce, zatahování do prostituce, donucování k prostituci. Provozování a spravování veřejných domů je zakázáno.

Trestní zákon (čl. 180) zakazuje obchodování s lidmi;

Rakousko

Prostituce není zakázána. Poskytovat sexuální služby může žena, která má licenci. Její získání předpokládá: legální pobyt v zemi, každý týden obnovované lékařské vysvědčení, doklad o trestní bezúhonnosti, plnění povinné registrace a věk nad 18 let. Kuplířství je trestné, v ostatním mohou jednotlivé spolkové země volit odlišný přístup;¹⁴³

Itálie

Prostituce není v Itálii profesí a provozuje se pouze venku – tedy pokud dívky vyhledávají zákazníky na ulici. Pokud je provozována uvnitř (tedy v klubech, soukromých bytech), je trestná.¹⁴⁴ Oficiálně noční kluby neexistují – pouze lap-dance kluby, kde je prostituce provozována v kabinkách, ale skrytě. Všechny jevy spojené s prostitucí jsou trestné, včetně penalizování zákazníků. K jejich usvědčení slouží kamery v ulicích a fotografie je jim poslána domů, s rizikem, že obálku může otevřít manželka nebo děti, což svědčí o snaze morálně odsoudit a odradit zákazníka. Zákazníkům může být také udělena pokuta. Policisté v ulicích si např. všimají podezřelých, pomalu projíždějících automobilů v oblastech, kde se vykonává prostituce. Pod nepřímým tlakem policie jsou především prostitutky, protože nemohou vykonávat sex v klubech, bytech ani na veřejných prostranstvích, v autech zákazníka atd. Je jim tedy tato práce znemožňována, jak jen to jde. V lokalitách, kde pracují,

¹⁴¹ Women trafficking research. II stage, Non – Governmental Organization „Women for Future“, prostitution. (14 – 15).

¹⁴² Od roku 1993 nesmí ani bydlet se svým sex-partnerem, v takovém případě by byla považována za kuplířku. Viz publikace – „Z Lásky nebo za peníze: kuplíři a provozování prostituce.“ Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

¹⁴³ Např. „Zákon o prostituci Dolního Rakouska“ z 12. 7. 1984.

¹⁴⁴ Zákon z roku 1958 o „Zrušení právní úpravy prostituce a boj proti využívání jiných osob“ zakládá represivní přístup státu k této problematice.

projíždí jedno policejní auto za druhým a kontrolují dívkám doklady a zadržují, lustrují, tím pádem odrazují zákazníky.¹⁴⁵

Holandsko

Patří k velmi liberálním zemím, která spíše legalizuje prostituci, avšak zakazuje zřizování veřejných domů a trestá takovou prostituci, která se pohybuje mimo rámec daného zákona. Provozování „prodejné lásky“ považuje za zvláštní odvětví podnikání, avšak současně ji zakazuje provozovat těm, kdo nejsou občany EU.

V západní Evropě inkasují noví „majitelé“ za sexuální služby dívek obvykle 40 – 90 eur, movití klienti však mnohdy neváhají zaplatit i 1500 eur. Dívky samotné dostávají z této částky obvykle jen minimální díl. Zákazníků je stále dost a nejstarší řemeslo na světě prosperuje. Realistické sociální politiky uznávají, že prostituce rozhodně nezajde na úbytě. Názory na řešení problému však nejsou jednotné. Ozývají se hlasy požadující tvrdé postihy tohoto fenoménu, i hlasy volající po jeho legalizaci a reglementaci sexuálních služeb, které by podléhaly řádnému zdanění.¹⁴⁶

4.3 Obtíže spojené s abolicionistickou koncepcí z roku 1949, stručné porovnání právní úpravy prostituce v některých zemích, návrh možného řešení ve vztahu k právnímu řádu v těchto zemích

V úvodu této části je třeba se ještě jednou vrátit k výše uvedené Úmluvě z 2. 12. 1949 O potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob.

Tato Úmluva, přestože je ze strany OSN považována za úmluvu mající vztah k lidským právům, není jen smlouvou o lidských právech, jde o smlouvu trestněprávní, jelikož jejím obsahem je závazek státu trestat jednání, které Úmluva zakazuje. Úmluva se zároveň řadí do kategorie smluv postihujících zločinnost mezinárodního významu, která se vyznačuje tím, že určitá protiprávní jednání, která narušují hodnoty společně sdílené řadou států, jsou postihována nezávisle na tom, kde jsou spáchána. Tato Úmluva předpokládá potlačení prostituce jako jevu neslučitelného s lidskou důstojností. Filosofii předmětné Úmluvy je prohlásit v ní vyjmenované činy (např. obstarání prostituce jinou osobou či využívání prostituce jiné osoby, v obou případech i se souhlasem této osoby, dále provozování či financování nevěstince a pronajímání budovy za účelem prostituce jiných osob) za trestné a trestat je. Podle závěrečného protokolu k předmětné Úmluvě se připouštějí pouze přísnější podmínky, než jsou v samotné Úmluvě uvedeny.

V žádném případě se nepřipouštějí podmínky méně přísné. Podobně se nahlíží i na situaci, kdy by stát vyjmenované trestné činy netrestal. Pokud stát na toto trestání rezignuje a tyto činy za postizitelné neprohlásí, mohlo by to být z mezinárodně právního hlediska protiprávní chování státu ve vztahu k uvedené Úmluvě o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob. Úmluva neobsahuje možnost uplatňovat výhrady, přesto v souladu s Vídeňskou úmluvou o smluvním

¹⁴⁵ The situation in Italy. Information from the Ruth Network. Churches in Europe against Trafficking in Women. Conference of European Churches.

¹⁴⁶ Rada Evropy vytýká vládám řady zemí bagatelizování problému a požaduje přijetí konvence, zosílení trestů za nucení k prostituci a dohledu nad zprostředkovateli práce. Nabízení sexuálních služeb za úplatu se zřejmě nepodaří potlačit. Je ale nutné rozhodně vystupovat proti pašování žen a dětí pro prostituci, jejich týrání a pomáhat obětem vymanit se z tohoto svérázného druhu otroctví.

právu byly v praxi učiněny. Šlo však o výhrady procedurální, nikoliv věcné. Pokud jde o možnost vypovězení citované Úmluvy, tato možnost existuje (jde o dvanáctiměsíční výpovědní lhůtu).¹⁴⁷

„Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob“ tedy chápe prostituci jako něco, co je neslučitelné s důstojností a ctí lidské bytosti a co ohrožuje blaho jednotlivce, rodiny a společnosti. Smluvní státy jsou tak nuceny zaujmout tvrdý represivní postoj, jak k osobám provozujícím prostituci, tak k osobám, které ji podporují nebo o jejím provozování vědí. Logickým důsledkem tohoto postoje je zatlačení prostituce do ilegality na okraj společnosti, její kriminalizace a zneužívání organizovaným zločinem. Z dikce i obsahu předmětné Úmluvy je patrné, že vznikala v poválečném období, které bylo mimo jiné charakterizováno nepříznivou sociálně-ekonomickou situací, nesmiřitelným politickým rozdělením světa, paternalistickým přístupem k řešení sociálních problémů. V té době vrcholilo i abolicionistické pojetí řešení celé řady sociálních problémů a boj o rovné postavení žen. Současná situace je zásadně odlišná – změna politických poměrů, liberalizace společenských postojů, otevření hranic, globalizace ekonomiky a životního stylu jsou provázány i negativními průvodními jevy těchto sociálních procesů. K nim patří i masová ekonomická migrace, růst kriminality a organizovaného zločinu a nebývalý rozvoj prostituce a problémů s ní souvisejících.

To vše vede k potřebě přehodnocení Úmluvy a jejího dopadu na schopnost států efektivně reagovat na nežádoucí rozvoj sociálně patologických jevů provázejících prostituci.

V této souvislosti je třeba uvést, že řada evropských demokratických států i světových velmocí k této Úmluvě nikdy nepřistoupila. Z členů Evropské unie například – Rakousko, Německo, Nizozemí, Velká Británie, Řecko, Švédsko, Irsko, z ostatních států – Švýcarsko, Spojené státy americké, Kanada, Austrálie.¹⁴⁸

Za inspirující pro právní řád České republiky si lze vzít právní úpravu Spolkové republiky Německo, a to z toho důvodu, že upravuje jak oblast práva veřejného (ustanovení trestněprávní, fiskální i regulativy pro oblast komunální politiky), tak práva soukromého (občanské a pracovněprávní).

Evropská ženská lobby se dlouhodobě věnuje tématu obchodování se ženami a prostituce. V rámci svého projektu Podpora preventivních opatření k potírání obchodování s lidmi vydala příručku s názvem „Souvislost mezi prostitucí a obchodováním za účelem sexuálního zneužívání“.¹⁴⁹ Příručka analyzuje faktory, které vedou ženy a děti k prostituci a taktiky, které využívají pasáči a obchodníci; dále rozebírá vliv poptávky na obchodování se ženami; zabývá se legislativou, mezinárodními mechanismy lidských práv, dopadem obchodování na ženy a obsahuje i případové studie.

V úvodu je představena situace, týkající se obchodovaných žen a dívek ve světě. Organizace spojených národů předpokládá, že 80 % lidí, kteří jsou obchodováni, jsou obchodováni za účelem sexuálního zneužívání, přičemž většinu z nich tvoří ženy a děti. Odhaduje se, že do západní Evropy je každoročně prodáno 120 000 žen a dětí.¹⁵⁰

Z příslušných materiálů a z dokumentů zaangażovaných mezinárodních organizací plyne, že mnoho obchodovaných žen v Evropě pochází z východní Evropy. Ve Vídni pochází z východní Evropy více

¹⁴⁷ Poznámka: Článek 25 Úmluvy – „Po uplynutí pěti let od doby, kdy tato úmluva nabyla účinnosti, ji může každá smluvní strana této úmluvy vypovědět písemným sdělením, zaslaným generálnímu tajemníkovi OSN. Výpověď nabude pro vypovídající stranu účinnosti za jeden rok po dni, kdy generální tajemník OSN obdržel toto sdělení“.

¹⁴⁸ Státy, které k citované Úmluvě nepřistoupily, mají v současné době již po několik let fungující legislativu, která umožňuje regulovat prostituci včetně rizik, která ji doprovázejí. Helm, Th. Van der & Mens, L. van. *Mobility in prostitution in the Netherlands*. Amsterdam: EUROPAP.

¹⁴⁹ Na projektu spolupracuje EWL s neziskovou organizací Koalice proti obchodování se ženami (CATW), se švédskou vládou a s americkým Úřadem pro monitorování a potírání obchodu s lidmi.

¹⁵⁰ Ministerstvo zahraničí Spojených států se domnívá, že na světě je každoročně uvnitř jednotlivých států a mezistátně obchodováno 600 000 až 800 000 osob, přičemž 80 % z nich tvoří ženy a dívky a zhruba 50 % jsou příslušníci a příslušnice menšin.

než 70 % prostituovaných žen. V Německu se ve čtvrtích červených luceren nachází 15 000 žen z Ruska a z východní Evropy. Mnoho z nich se podle výzkumu Mezinárodní organizace pro migraci nachází ve vykřičených domech, erotických klubech a masážních salonech, které jsou finančně kontrolovány kriminálními skupinami z Ruské federace, Turecka a bývalé Jugoslávie. V regionu jihovýchodní Evropy (Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Kosovo, Makedonie, Rumunsko, Srbsko, Černá hora) tvoří 90 % cizinek, které jsou součástí sexuálního průmyslu, oběti obchodování, přičemž 10 až 15 % z těchto žen je mladší 18 let. Většina obětí pochází z Albánie, Bulharska, Moldavska a Rumunska.¹⁵¹

Poznámky dále upozorňují na souvislosti, na které je nutné se v boji proti obchodování a prostituci zaměřit:

- **Genderová rovnost** – Projekt klade při boji s prostitucí důraz na prosazování genderové rovnosti jako základu demokracie v zemích, odkud obchodované ženy pocházejí. Klíčové je také zlepšování ekonomické situace žen v nových členských státech EU a regionu jihovýchodní Evropy, protože ta je důvodem mnoha problémů, se kterými se ženy musí vyrovnávat a které vedou k tomu, že mnoho těchto žen končí jako prostitutky. Chudoba se zde více podepsala na ženách než na mužích. Ženy čelí tomu, že nemají možnost se vzdělávat a současně se snižuje jejich příjem i sociální podpora.
- **Chudoba** – Chudoba vytváří a udržuje obchodování s lidmi. V boji proti obchodování s lidmi je nutné se zaměřit na chudé ženy, protože obchodníci zneužívají jejich situace.
- **Poptávka** – Podle EWL je nutné vynaložit stejnou energii, která je zaměřena na omezování zdrojů prostituce a obchodování, také na omezování poptávky. Není dostačující se zaměřit pouze na oběti, ale je nutné apelovat na odpovědnost těch, kteří si prostitutky kupují a hrají tak strategickou roli v obchodování se ženami.
- **Ženská lidská práva** – V boji proti násilí na ženách je nutné se zaměřit na ženská lidská práva. Vlády musí rozpoznat souvislost mezi prostitucí a obchodováním a musí si uvědomit skutečnost, že prostituce je násilí, páchané na ženách. Je nutné, aby státy implementovaly efektivní sankce proti pasákům, obchodníkům s lidmi a těm, co je „nakupují“.

4.4 Jaký je rozdíl mezi prostitucí a obchodem s lidmi?

Rozlišujeme tzv. prostituci se souhlasem a nucenou prostituci, kterou jsou nuceny vykonávat obchodované ženy. Pokud žena vykonává prostituci se souhlasem, má možnost „zůstat v systému“ (sociálním, rodinném atd.), její pohyb není neustále kontrolován, má zisk, může si vybírat zákazníky, používat ochranu. Hlavními kritérii jsou dobrovolnost a možnost komunikace s okolím. Násilí (jak psychické, tak fyzické) se v tomto případě objevuje zřídka.

Je-li žena k prostituci nucena, jsou její podmínky naprosto opačné. U takové ženy navíc dochází k psychickému poškození, traumatu, žena se cítí stigmatizována, objevují se pocity viny a hanby.

Obchodování se ženami v oblasti prostituce

Provázanost obchodu se ženami s prostitucí je patrná zejména co se týče subjektů, neboť oběťmi obchodu se ženami se nejčastěji stávají prostituující se osoby, současně se obchodníci etablojí především z řad kuplířů a majitelů erotických podniků. Oběti obchodování se ženami ve sféře prostituce je možno rozdělit do dvou základních skupin: ženy, které jsou zapojeny do sexuálního

¹⁵¹ Doplnující informace ohledně prostituce na str. 173 - 174, „Prostituce a sexturisti“, „Mýty a realita“.

průmyslu nedobrovolně, a ženy, které se pro prostituci rozhodují samy a teprve později se távají oběťmi obchodování. Obě skupiny žen se ocitají v situaci, kdy jim jsou odpírána základní lidská práva a svobody, jako je právo rozhodovat o svém těle, právo na svobodnou volbu práce prostitutky a sjednání pracovních podmínek, právo ukončit tuto činnost, právo na svobodu pohybu, právo nakládat se svými vlastními věcmi, osobními doklady, výdělkem apod.¹⁵²

Abstrakcí sledovaných kauz lze vytvořit přibližný model průběhu trestného činu obchodování se ženami, který však bude odlišný v závislosti na tom, zda je páčán jednotlivci nebo sítí mezinárodního organizovaného zločinu a zda dívka jedná dobrovolně a zná všechny okolnosti jednání pachatele, nebo zda je obchodována proti své vůli.

Sexuální turistika

Obchod se ženami a sexuální turistika sice představují dva rozdílné jevy, ukazuje se však, že sexuální turistika pravidelně připravuje půdu pro prosperující obchod se ženami. Nejdříve se vyvine potřebná poptávka po ženách v zemích, odkud pocházejí turisté, a následně se přes sexuální turistiku etablují kontakty a obchodní cesty nezbytné pro obchod se ženami. Lze pozorovat, že země, ze kterých pocházejí oběti obchodu se ženami, se stávají i vyhledávanými cíli sexuální turistiky (Brazílie, Kuba, Dominikánská republika, Kostarika, Maroko, Keňa, Maďarsko, Indie, Thajsko, Kambodža, Malajsie, Filipíny a Indonésie).

„Novodobí otrokáři“ pocházející zejména z USA, Kanady, Austrálie, Nového Zélandu, Číny, Japonska, Hongkongu, Singapur, Saudské Arábie, Kuvajtu, Velké Británie, Norska, Švédska, Německa, Francie a Belgie skupují cestovní agentury, hotely, finanční podíly některých leteckých společností operujících na linkách mezi Evropou, Severní Amerikou a Asií. Jejich činnost se odrazila zejména v prudkém rozvoji turistiky, přičemž příjmy z ní tvoří například na Filipínách čtvrtinu domácího národního produktu a v Thajsku dokonce celou třetinu. V nedávné zprávě OSN se uvádí, že 60 % ze čtyř milionů návštěvníků Thajska sem přijíždí za „levným sexem“. UNICEF konstatuje, že v Japonsku se na rozvoji tohoto nového druhu podnikání podílejí „bohatí obchodníci, kteří v něm hledají odpočinek a uvolnění ze stresu konkurenčního prostředí byznysu, stejně jako v něm kdysi nacházeli rozptýlení a zábavu vojáci po bitvě“.¹⁵³

„Cestovní boom“ v Asii nastal v 70. letech. Bohatí Japonci zvýšili poptávku po sexuální turistice do chudších sousedních států, neboť Japonci vykazovali podstatně vyšší příjem na jednu osobu než jiné jihoasijské státy.

V cílových zemích obchodování bývá masová sexuální turistika, která je spojena i s vykořisťováním žen, společností tolerována a oficiálními místy spíše podporována, než odsuzována, neboť představuje mnohdy hlavní zdroj příjmů a významně ovlivňuje hospodářský růst těchto států.

4.5 Z výše uvedeného lze učinit závěr, že zásadní omezení či úplná likvidace prostituce vyžaduje řadu koncepčních, organizačních a ekonomických opatření.

Mezi tato opatření patří

- Především je třeba organizovanou prostituci trestat, individuální - tolerovat. A to jen ten druh individuální prostituce, která není nikomu na obtíž a kterou si domluví muž se ženou bez jakýchkoliv dalších prostředníků ve svém soukromí, mezi čtyřma očima. Zákonodárci by totiž měli, tak jako ve Švédsku, odsouhlasit zákon, který by stanovil, že nákup sexu na veřejných

¹⁵² Wijers, M.: Příčiny a důsledky obchodu se ženami z pohledu Haagské deklarace, in: Obchod se ženami v postkomunistických zemích střední a východní Evropy, La Strada Česká republika (ed.), Praha 1998, str. 61.

¹⁵³ Tesařík, B.: Fascinující výpověď o podsvětí lidské společnosti na sklonku tisíciletí, in: Demografie – revue pro výzkum populačního vývoje, ročník 41, č. 1/1999, str. 58.

prostranstvích budí veřejné pohoršení, tudíž je takové chování trestné (stejně jako si ani exhibicionista nesmí kdekoliv beztrestně rozepínat kabát a odhalovat se). Na základě tohoto zákona by se mohli tvrdě postihovat muži – klienti. Sexuální turisté by mohli např. dostávat vysoké pokuty za to, že staví auta v místech, kde lze získat prostitutku. K tomu účelu by sloužily skryté kamery i nasazené policistky coby prostitutky. Pokud by zákazník nechtěl zaplatit pokutu, bylo by mu zabaveno auto do doby, než zašle pokutu z domovského státu. Ženy by byly, tak jako ve Švédsku, za prostituci beztrestné, ovšem nesměly by si otevřít “provozovnu”, to už by trestné bylo, takže i prostituce by byla tímto značně omezena.

- Umožnit současným erotickým podnikům, aby se přeorientovaly na hodinové hotely. Pokud chtějí být někteří muži nezodpovědně promiskuitní, ať si tak činí. Ale na ulici, v barech by placený sex a vyhledávání klientů bylo spojeno s rizikem trestního postihu. Neboť klienti by nikdy neměli jistotu, zda zrovna nenarazili na ulici či v baru na policejní provokatérku;
- V těchto hodinových hotelích zavést povinné registrační pokladny a pravidelně kontrolovat, zda jsou vydávány doklady o placení za pokoj. Tento způsob by umožňoval kontrolu a zdanění příslušných případů;
- Zveřejňování jakékoliv reklamy a inzerce na veřejně placený sex by bylo trestné nejen v tištěných médiích, ale i všude na internetu. Jedině tímto způsobem by organizovaná prostituce, spojená vždy s organizovaným zločinem, zejména s obchodem se ženami, radikálně sklesla. Bylo by vhodné propagaci prostituce stíhat nejen v tiskovinách, ale i na internetu;
- Zrušit a zakázat všechny erotické podniky jako vysoce nemorální, mafiánská doupata, plná drog, násilí a organizovaného zločinu. Trestat porušování zákazu efektivně, nelépe finančním postihem, popřípadě i vězením. Placený sex si každý hledá sám, soukromě, individuálně a na vlastní nebezpečí. Stát není oprávněn podporovat u občanů promiskuitní chování. A už vůbec se dostávat do postavení organizátora. Naopak by měl všemi vhodnými způsoby podporovat pevné partnerské vztahy a rodinu;
- Velice tvrdě trestat kuplíře, pasáky a obchodníky se ženami, kteří celý ten sexuální byznys organizují a profitují z něho. Učinit efektivní opatření k zamezení korupce policistů, aby nepodléhali korupci ze strany pasáků i prostitutek. Pro jistotu každého půlroku provést přesuny pracovníků orgánů trestního řízení.
- Zavést ve školách povinnou sexuální výchovu, jejímž hlavním cílem by bylo dětem natrvalo vtisknout do hlav, že největším štěstím na světě je pevný vztah dvou lidí v harmonickém manželství, kde panuje láska, cit a zodpovědnost. Vysvětlit dětem, že láska a sexualita je to nejhezčí, co mohou muž a žena spolu sdílet, že komerční sex bez lásky je ponižující. Ovšem velmi důležité je učit obě pohlaví věrnosti a zodpovědnosti. Společnost, která chlapce vychovává ke konzumní promiskuitě a dívky k velké vypočítavosti, je zdegenerovaná! Již malé děti by si měly osvojit, že obchod se sexem je nemorální, diskriminující a trestný a je v rozporu se základními lidskými právy.

5 Obchod s lidmi a násilí na ženách

Mezinárodní organizace uvádějí, že oběťmi obchodování s lidmi se často stávají ženy, které v minulosti trpěly (anebo musely trpět) násilí projevující se v různých formách, které chtěly utéct od svých rodin, utéct z nudného a nespokojeného života, od strachu a násilí a takto se dostaly až do zahraničí, bohužel ale byly prodány obchodníkům se ženami.

Násilí je každý čin, jehož následkem je, že oběť dělá něco, co nechce dělat a který v ní vyvolává strach. Násilí nemusí znamenat fyzický kontakt, protože zastrašující chování, slovní vyhrožování a psychické týrání má stejné následky. Chování, které nemusí být považováno za násilí, ale je pokládáno jen za prostředek, jak "ze sebe dostat vztek" (křik, nadávání, rozčilení, zlostné obviňování) – je násilím, pokud k něčemu nutí nebo děsí jinou osobu.¹⁵⁴

Násilí na ženách je projevem historicky nerovných vztahů mezi muži a ženami. Tyto mocenské vztahy vedly k nadvládně mužů nad ženami, jejich diskriminaci a bránily rovnoprávnému postavení žen ve společnosti. Jisté tradiční a zvykové praxe udržují nízké společenské a ekonomické postavení žen v rodině, na pracovišti, v komunitě a ve společnosti a garantují jim jen omezená práva. Zejména v rozvojových zemích mají ženy velmi ztížený přístup ke vzdělání. Uvádí se, že ze 640 milionů žen jsou dvě třetiny analfabetek. Ženy často nemají možnost získat kvalifikovanou práci ani ve své vlasti, ani v cílových zemích obchodování, neboť tato je vyhrazena pouze mužům. Nezaměstnanost je i ve většině průmyslově vyspělých zemích podstatně vyšší u žen než u mužů. Jako možné řešení se ženám nabízí právě práce v neformálních pracovních sektorech – v domácnosti nebo v sexuálním průmyslu.

5.1 Násilí na ženách

Často se stává, že před tím, než se ženy dostaly do rukou obchodníků, byly dotazovány na své zkušenosti s fyzickým a sexuálním násilím v minulosti. U těch žen, které byly zneužívány už v minulosti, obchodování jen prohloubí zhoubné důsledky pro jejich tělesné a duševní zdraví. Studie různých populačních skupin ukazuje, že negativní účinky opakovaných traumat jsou větší než v případě jednotlivé traumatické zkušenosti. Minulá zkušenost žen s fyzickým a sexuálním násilím, jehož vysokou míru odhalila studie různých mezinárodních nevládních organizací, může nabídnout určité důležité představy o profilu tělesného a duševního stavu žen, které se dostanou do rukou obchodníků s lidmi, a může mít významné důsledky pro jejich bezpečnost po návratu domů.

Četnost násilí spáchaného na sledovaných ženách v minulosti odpovídá nejvyšším úrovním genderového násilí, které byly v jednotlivých státech světa zjištěny. **Podle nejnovější mezinárodní studie Světové zdravotnické organizace WHO** o násilí a zdraví žen dosahuje četnost sexuálního zneužívání před dovršením 15 let věku od 1 % do 21 %, přičemž pouze ve třech geografických oblastech, v nichž studie probíhala (z celkových 15), byla míra mnohem vyšší. Studie WHO dále uvádí¹⁵⁵, že četnost sexuálního a fyzického násilí ze strany partnera a jiných osob vůči ženám nad 15 let dosahuje 18,5 % až 75, 8 %, přičemž ve většině studovaných geografických oblastech je nižší než 60 %. Podle studia partnerských výzkumných týmů - Animus Association Foundation (Bulharsko), International Organization for Migration (Ukrajina a Moldavsko), La Strada (Česká republika), On the Road (Itálie), Pegasa (Belgie) a Poppy Project (Spojené království) - více než polovina respondentek (60 %) přiznala nějakou formu násilí před tím, než se dostaly do rukou obchodníků

¹⁵⁴ Deklarace z roku 1993 o odstranění násilí páchaného na ženách (Vídeňská deklarace) uvádí násilí páchané na ženách jako „jeden z hlavních mechanismů, kterými jsou ženy nuceny do podřízeného postavení ve srovnání s muži“.

¹⁵⁵ World Health Organization. Overview of child and adolescent health. /citování 8. ledna 2006/; k dispozici na: <http://www.who.int/child-adolescent-health>.

s lidmi, přičemž 32 % bylo sexuálně zneužíváno a 50 % fyzicky týráno. Jedna čtvrtina žen byla jak fyzicky týrána, tak sexuálně zneužívána. Každá sedmá respondentka uvedla, že v minulosti byla ještě před dovršením věku 15 let sexuálně zneužita pod nátlakem. 52 žen, před tím, než se dostalo do rukou obchodníků s lidmi, bylo sexuálně zneužíváno pod nátlakem rodinným příslušníkem.

Násilí páchané na ženách je každý projev rodově podmíněného násilí, který má nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo duševní újmu žen, spolu s vyhrožováním těmito činy, zastrašováním a úmyslným omezováním svobody, a to ve veřejném i soukromém životě.¹⁵⁶

Podle Vídeňské deklarace ze Světové konference o lidských právech (1993) /18/ jsou neslučitelné s důstojnou hodnotou lidské bytosti rodově specifické formy násilí včetně všech forem sexuálního obtěžování a vykořisťování, a proto musí být odstraněny.

Strach z násilí, z obtěžování, je trvalým omezováním pohybu žen a omezuje i jejich přístup ke zdrojům a základním aktivitám. Nerovnost pohlaví vede k nadvládě mužů nad ženami a k diskriminaci žen. V patriarchálních systémech hodnota muže či ženy nespočívá ve vlastní osobě, naopak, lidé přebírají pozice, která jim daný systém přisoudí. Vybočení z role může znamenat nástup strachu ze ztráty tváře a strach ze ztráty hodnoty a ohrožení společenského pořádku.¹⁵⁷

Násilí páchané na ženách je jedním z hlavních společenských mechanismů, které vnucují ženám podřízené postavení vůči mužům. V mnohých případech se násilí páchané na ženách a dívkách vyskytuje v rodinách nebo v domácnostech, kde se násilí toleruje. Zanedbávání, tělesné a sexuální zneužívání a znásilňování dívek a žen rodinnými příslušníky nebo jinými členy domácnosti, také výskyt manželského a mimomanželského zneužívání, sexuální obtěžování často neřeší oběť ani rodina. Je obtížné zjistit skutečný počet násilných případů, protože oběti často násilí před svým okolím tají.

Jako překážka rozchodu působí také tradiční obraz role ženy. Konvenční pojetí rolí vyžaduje po ženách tak jako tak jisté sebezapření. Úkolem ženy je péče o partnera a děti. Žena je silná, pokud se sebe samé a svých potřeb vzdá nebo je potlačí. Odpovědnost za vlastní život jí přísluší jen s ohledem na naplnění této role. Ženám je často vštěpováno, že nesmějí být agresivní, neboť nesou odpovědnost za emoční klima ve vztahu a rodině a že za vzniklé problémy na tomto poli jsou samy vinny.

Mezinárodním dnem proti násilí na ženách byl Valným shromážděním OSN v prosinci 1999 vyhlášen 25. listopad. Valné shromáždění OSN přitom vyzvalo vlády jednotlivých zemí, mezinárodní organizace i jednotlivé neziskové organizace, aby na tento den pořádaly akce zaměřené na zvýšení povědomí o tomto problému. Neoficiálně byl tento den slaven již od 80. let 20. století, v České republice poprvé v roce 1995.

Pod pojmem „násilí na ženách“ přitom Valné shromáždění OSN rozumí „činy schopné způsobit fyzické, sexuální nebo psychické poškození, ať již ve veřejném nebo soukromém životě.“ Obecně je pod tímto pojmem rozuměno domácí násilí, sexuální zneužívání, obchod se ženami či jiné genderově podmíněné násilí. Rozhodnutí o vyhlášení Mezinárodního dne proti násilí na ženách (54/134) bylo přijato i s ohledem na Deklaraci o eliminaci násilí na ženách z prosince 1993 a na Všeobecnou deklaraci lidských práv i řadu dalších deklarací.¹⁵⁸

Od devadesátých let 20. století si tento den neziskové organizace po celém světě připomínají v rámci 16 akčních dnů proti genderovému násilí – ty vyvrcholí vždy Dnem lidských práv 10. prosince.

¹⁵⁶ Deklarace OSN proti násilí na ženách, ekonomická a sociální rada, 1992.

¹⁵⁷ Norwood Robin. Women who love too much. A life – changing book for women. London, 2004.

¹⁵⁸ Jako den proti násilí na ženách byl 25. listopad připomínán neoficiálně od roku 1981, kdy byl takto vyhlášen ženskými organizacemi v Kolumbii na památku sester Patrie, Minervy a Marie Teresy Mirabalových, politických aktivistek v Dominikánské republice zavražděných roku 1960 na pokyn dominikánského diktátora Rafaela Trujilla.

V České republice byl 25. listopad jako den proti násilí na ženách poprvé připomenut v roce 1995 Koordinačním kruhem prevence násilí na ženách. Od tohoto roku byly na tento den (či v rámci 16 akčních dní) pořádány informační akce každoročně.

Formy násilí páchaného na ženách

- **domácí násilí:** Domácí násilí zahrnuje útoky proti ženám doma a v rámci rodiny. Ženy jsou doma vystavovány fyzickému napadání. Sexuální násilí páchané rodinnými příslušníky na ženách zahrnuje incest a znásilnění manželem. Ženy však zažívají také psychologické zneužívání, např. hrozby, že bude podlomen jejich status v rodině, zaměstnání či blízkém okolí.
- **škodlivé tradiční praktiky:** Tento termín se vztahuje k násilí, které je činěno ženám v určitých komunitách a společnostech již po tak dlouhou dobu, že jsou považovány za součást tamní kultury. Tyto násilné praktiky vedou každým rokem k úmrtí a invaliditě miliónů žen.
- **násilí na ženách během válek a ozbrojených konfliktů:** V době války jsou ženy a dívky nejbezbrannější vůči útoku. Znásilňování, únosy dětí a sexuální mučení jsou považovány za nejdestruktivnější zbraně nepřátelské armády.
- **sexuální násilí v občanské společnosti:** Sexuální násilí páchané na ženách a dívkách existuje všude na světě. Zahrnuje incest a manželské znásilnění, stejně jako znásilnění páchané na cizích či známých ženách¹⁵⁹.

5.2 Domácí násilí

Násilné chování v rámci rodiny a v partnerských vztazích často není chápáno jako násilí. Obětí násilí v rodině se může stát kterýkoli člen rodiny, stejně tak se všichni vyskytují mezi pachatelí/kami. Domácí násilí je bagatelizováno na úroveň výměny názorů, vnímáno jako část výchovy nebo běžná součást řešení partnerských či manželských problémů. Násilí a týrání může nastat kdykoli - na začátku vztahu, ale i po letech společného života. Pod termínem domácí násilí rozumíme jakýkoliv čin genderem podmíněného násilí, který má nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo psychickou újmu nebo utrpení členů/členek rodiny, hrozbu takovému násilím, zastrašování nebo úmyslné omezování svobody, a to ve veřejném i soukromém životě. Domácí násilí se vyskytuje bez ohledu na výšku příjmu, společenskou vrstvu, vzdělání, věk, náboženství a kulturní příslušnost. Skutečná příčina násilí pochází z nerovnováhy moci – ekonomické, sociální, fyzické, psychické. Agresivní chování je z velké části naučené v dětství a mládí jako způsob řešení konfliktů a problémů, tedy přejímáním vzorů z původní rodiny. Současný systém produkuje negativní jevy – např. sociální nejistotu, obtížnou ekonomickou situaci rodiny, nedostatek bytů, náročné životní situace, chronický nedostatek času, různé závislosti a další - které jsou základnou pro domácí násilí.¹⁶⁰

Formy násilí jsou různé podle pohlaví – to velmi významně souvisí s výchovou, genderovými stereotypy, s tím, jaké kulturní podmínky a vzorce chování jsou připisovány mužům a ženám v pohádkách, příslovích, pořekadlech, školních učebnicích, médiích a v našem každodenním životě. Pojem domácí násilí je velmi aktuální a stále více diskutovanou oblastí zahrnující širokou škálu projevů patologického chování. Například muži ve větší míře využívají fyzické násilí – ale i sexuální,

¹⁵⁹ Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen zakazuje jakékoli činění, vyloučení a omezení na základě pohlaví.

¹⁶⁰ Freidenwall, Lenita: Women's Political Representation and Gender Quotas – The Swedish Case, Working Paper Series 2003, The Research on Gender Quotas – A Key to Duality, Department of Political Science, Stockholm: Stockholm University, 2003.

citové a psychické, protože ve výchově chlapců je kladen větší důraz na samostatnost, soutěživost, "zdravou" agresivitu, potlačování emocionální projevů.¹⁶¹

Projevy domácího násilí

- Fyzické násilí - zahrnuje všemožné formy brutálního zacházení: kopání, tahání za vlasy, pálení, mlácení s úmyslem až usmrtit. Podle všech zkušeností násilí časem eskaluje a stává se stále častějším a brutálnějším.
- Vyvolávání strachu - strach před dalším násilím je často nejsilnějším nástrojem útlaku. Potom už vůbec není nutné použít tělesné násilí, již obava před ním zastrašuje. Často je vyhrožováno třetím osobám (dětem, příbuzným, ale i domácím zvířatům).
- Psychické násilí – zahrnuje citové a slovní týrání; postižení to pociťují jako narušení pocitu vlastní hodnoty a psychického zdraví. K této formě násilí patří např. zesměšňování na veřejnosti, urážlivé vyjádření o vzhledu nebo vlastnostech, osočování.
- Sociální násilí - je chování, které má za cíl člověka izolovat. Patří sem např. zákaz styku s rodinou nebo přáteli, uzamčení v bytě, zablokování telefonu apod.
- Ekonomické násilí - znamená zneužití moci disponovat finančními prostředky. Muž/žena např. nedává na živobytí finanční prostředky nebo jenom nedostatečné množství, zatajuje výšku svých příjmů a majetek, ale kontroluje příjmy partnera/ky.
- Sexuální násilí – zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na člověku vynucené. Sexuální násilí je aktem agrese a zneužití moci a není výsledkem nekontrolovatelných sexuálních pudů! K strategii uplatňování kontroly patří i prostředky, které se na první pohled nepovažují za součást násilí: ubezpečování o lásce po týrání, "udobřování" prostřednictvím sexuality, apelování na morální svědomí, vyhrožování sebevraždou, atd.

Znásilnění

Současný právní systém vnímá znásilnění jako pohlavní styk uskutečněný proti vůli ženy. Stále je bráno jako společenské stigma pro ženu a její rodinu, vina je mnohdy přisuzována více oběti než útočníkovi. Strach a stud oběti, společně s nedůvěrou různých institucí, často vedou k tomu, že znásilnění zůstává neřešeno/neoznámeno.

Sexuální zneužívání

Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či sexuální vykořisťování ženy/muže nebo dítěte. Dítě bývá nejčastěji sexuálně zneužíváno osobou, které bylo svěřeno do péče, známými rodiny, ale např. i jinými členy/kami rodiny, pedagogy/žkami nebo někým cizím. Počet zneužitých dětí je neuvěřitelně vysoký.

Sexuální obtěžování

Představuje nevíтанé sexuální návrhy, které oběti ztěžují práci a vytvářejí nepříjemné, zastrašující prostředí. Terčem nejsou jen mladé a atraktivní ženy, mohou jím být i ženy starší, v některých případech muži. Tento jev je úzce spojen s mocí – obtěžování většinou přichází ze strany zaměstnavatele/kyně či nadřízené/ho, pro oběť je proto těžké se bránit, pokud chce zůstat v daném zaměstnání. Stávají se i případy, kdy je obtěžován už i žadatel či žadatelka o práci při pohovoru.¹⁶²

¹⁶¹ Podle Úmluvy o odstranění diskriminace žen, čl. 16: Státy, smluvní strany, přijmou veškerá příslušná opatření k odstranění diskriminace žen ve všech věcech, týkajících se manželství a rodinných vztahů, a zejména zajistí, na základě rovnoprávnosti mužů a žen.

¹⁶² Wijers, M. & Lap – Chev, L. Trafficking in women, Forced labour and slavery – like practices in marriage, domestic labour and prostitution Utrecht: STV.

Řada evropských států s touto problematikou bojuje s pomocí nové legislativy. Nový zákon z Rakouska uvádí například právo na vykázaní a zákaz vstupu, které umožňuje osobě, ohrožené násilím, nechat z bytu policií vykázat člověka, od něž násilí hrozí, případně takovému člověku nechat zakázat vstup do bytu a bezprostředního okolí. Zákaz vstupu může být desetidenní, případně až dvacetidenní. O vykázaní rozhoduje Okresní hejtmanství, četnictvo či policie, přičemž přešetření tohoto nařízení musí následovat během 48 hodin. Zákon dále ošetřuje prozatímní opatření pro případ, kdy je potřeba, aby ochrana obětí platila nad 10 dní zákazu vstupu. Na základě žádosti existuje i možnost prozatímního opatření, které ohrožující osobě může zakázat výskyt na určitých místech a zákaz kontaktu s ohroženou/ým příslušnicí/příslušníkem.¹⁶³ Na Slovensku bylo v červnu 2002 přijato několik novel zákonů na pomoc obětem domácího násilí: trestní zákon, trestní pořádek, zákon o přestupcích, zákon o odškodnění obětí násilných trestných činů, občanský zákoník a občanský soudní pořádek. V trestním zákoně byly zpřísněny tresty pro pachatele a upraveny další podmínky, týkající se konkrétních definic trestných činů, zákon se zabývá i ochrannou léčbou pachatelů, soud může pachateli i omezit pohyb ve smyslu zákazu přiblížení se k bytu poškozené osoby aj. Poškozená osoba navíc nemusí podávat souhlas s trestním řízením. Rada Evropy vyzývá členské státy přijmout opatření proti násilí páchanému na ženách, včetně domácího násilí. Cílem těchto opatření je zřídit účelové uskupení, které bude vyhodnocovat pokrok v boji proti násilí na ženách na národní úrovni a vytvořit nástroje pro kvantifikaci vývoje na celoevropské úrovni s cílem vypracovat návrhy konkrétních akcí. „Bude připravena celoevropská kampaň proti násilí páchanému na ženách, včetně domácího násilí, a uskuteční se v těsné spolupráci s dalšími evropskými a národními aktéry, včetně nevládních organizací.“¹⁶⁴ Přetrvávající násilí na ženách ve všech formách je základní bariérou znemožňující ženám plně využívat svá základní lidská práva. Problematiky násilí se dotýkají další ustanovení.

5.3 Příčiny násilí

Násilnické ženy vnímají moc a kontrolu jako základnu svých intimních vztahů. Násilnickým chováním uvolňují vlastní nespokojenost a současně tak znemožňují vyjádřit potřeby "svých" žen. Násilí tedy nevede k řešení konfliktů, ale k jejich potlačování. Násilničtí muži mají často tradiční názory na roli muže a ženy. Žena se má starat o domácí pohodu, citové věci a domácnost, muž má rodinu zabezpečit a je to on, kdo má i rozhodovat. Rovněž v případě násilnických žen jde primárně o získání a udržení moci. Násilné činy nebo hrozby násilím, které se vyskytují buď v domácnostech či v komunitě nebo které vykonává či toleruje stát, zasévají strach a nejistotu do života žen/mužů a jsou překážkou při vývoji a dosahování rovnoprávnosti. Na násilí, páchaném na ženách/mužích, draze doplácet jednotlivci i společnost z hlediska sociálního, zdravotnického i ekonomického.¹⁶⁵

Postižené zhusta domácí násilí neřeší – ze studu z násilné zkušenosti ve vlastní rodině nebo z důvodu závislého vztahu k pachateli. Sousedí a známí se obvykle od násilí distancují, neboť považují rodinu za něco intimního. Násilí se v realitě většinou neomezuje pouze na ojedinělou příhodu. Často je opomíjen fakt, že zakoušené násilí má vzrůstající tendenci se sociálními následky pro postižené. Oběti jsou často pokládány svým okolím za méněcenné. Platí za neschopné žít v dobrém a funkčním partnerství. Nezúčastnění mohou stěží pochopit, proč postižené/ní zůstávají i nadále ve vztahu. Nezřídká je obětí samotným a jejich chování podsouvána vina za uskutečněné násilnosti. Zdánlivě

¹⁶³ Zákon o ochraně proti násilí, novela 1. 1. 2000

¹⁶⁴ Akční plán přijatý na třetím summitu ve Varšavě 20. 5. 2005.

¹⁶⁵ Podle Úmluvy o odstranění diskriminace žen, čl. 5: Státy, smluvní strany, přijmou veškerá příslušná opatření: a) ke změně společenských a kulturních zvyklostí, pokud jde o chování mužů a žen, s cílem dosáhnout odstranění předsudků a zvyků a všech jiných praktik založených na myšlence podřazenosti nebo nadřazenosti některého z pohlaví nebo na stereotypních úlohách mužů a žen.

nevyřešitelná spirála násilí existuje především proto, že je pro partnerky po prvním násilném zážitku těžké svého trýznitele opustit. Vnímání domácího násilí jako veřejného problému se v kapitalismu/demokracii objevuje teprve krátce – při líčení násilností je domácí násilí přesto leckdy ještě považováno za nevěrohodné a oběti se setkávají – např. v rozvodovém řízení – s postojem, že přece tak hrozné to být nemohlo, když přes to všechno zůstaly se svým manželem. Mnohé oběti však žijí v naději, že jejich partner/partnerka své chování ještě změní a stále znovu věří slibům svého protějšku. Čím déle ve vztahu zůstávají, tím více do něj investují a tím těžší je se rozejít. Neschopnost obrany může zároveň způsobit ochromení v rámci jiného jednání a aktivity. V některých případech má velký vliv i skutečnost, že partnera znají nejen jako násilníka, ale také jako milého a cenného partnera, podle okolností také jako porozumění plného a trpělivého rodiče. S ním možná vstoupily do velkého milostného vztahu a s tím spojily mnoho snů a přání. Selhání vztahu může pro oběti násilí znamenat selhání vlastní schopnosti milovat a udržet vztah. Velkou roli může sehrát i ekonomická závislost na partnerovi – nezaměstnanost může být příčinou ekonomické závislosti. V průmyslových regionech jsou ve větší ekonomické závislosti ženy, regiony např. s vysokým cestovním ruchem naopak zaměstnávají více ženy.

Osamělý rodič/ka (ve většině případů jde o ženy) s dětmi bez vlastního bytu má jen velmi mizivou šanci získat vlastní byt. V neposlední řadě mnoho žen/mužů doufá, že násilí přestane, když se sami vyvarují určitého chování. Také strach z násilného partnera bývá mnohdy důvodem, proč oběť není schopná vztah ukončit.

V některých asijských a afrických zemích tiká časovaná bomba, k jejímuž ničivému výbuchu zřejmě dojde v nejbližších dvaceti letech. Neustále totiž roste počet mladých mužů, kteří marně hledají životní partnerku.

„Vztah k mužům a ženám je v mnoha společnostech zřetelně odlišný,“ uvádí Therese Heskethová z londýnské univerzity, jež se dlouhodobě zabývala studiem tohoto jevu. Ve většině asijských a severoafrických států totiž došlo a dochází ke zřetelnému úbytku mladých žen. Rodiče dávají přednost synům jako pokračovatelům rodové linie, zatímco na dcery pohlížejí s despektem. Zbavují se jich ještě před narozením nebo i po něm. Pokud některé z nich přece jenom přijdou na svět, dostává se jim menší péče i pozornosti, včetně lékařské, takže umírají dříve než mužští potomci.

Následky jsou ovšem dramatické. „V příštích dvaceti letech bude v Číně a Indii asi o 12 až 15 procent mladíků více než dívek,“ předpovídá vědkyně. Mnoho z nich se proto nebude moci nikdy oženit. A to ve společnosti, která vysoce preferuje úlohu rodiny a dbá na tradice.¹⁶⁶ Navíc poptávka značně převyší nabídku a kandidátky na nevěsty si budou moci začít vybírat mezi vhodnými uchazeči. Největší šanci dostanou pochopitelně nejlépe situovaní. Na mladíky ze sociálně slabých vrstev čeká nejspíš samota. Právě ta je ale nesmírně nebezpečná. Oprávněně lze předpokládat, že sexuální frustrace může vyvolat zatím latentní násilnické sklony, vést k vyššímu zapojování do organizovaného zločinu a rozmanitých teroristických organizací.

Ani Evropa není imunní. Obdobnému nebezpečí, jež plyne z nedostatku žen, se zřejmě bude muset postavit i Evropa, jak vědci ilustrují na příkladu Německa. Přesněji řečeno jeho nových spolkových zemí na teritoriu bývalé Německé demokratické republiky. V současné době je tam bez partnerky každý sedmý muž.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Brown Lyn M., Gilligan Carol, Meeting at the crossroads: women's psychology and girl's development (Cambridge 1999).

¹⁶⁷ Na stovku představitelů silnějšího pohlaví ve věku mezi 18 a 29 lety totiž podle statistických údajů připadá jen 86,5 ženy. cit. Elizabeth Moltmann – Wendell's / At My Body. A Theology of Embodiment, 1995.

5.4 K jednotlivým jevům

V každé společnosti jsou ukazateli násilí chudoba, diskriminace a neznalost. Ale nejhorším nepřítelem bezpečnosti a důstojnosti žen je kapitalismus ve spojení s kulturními silami udržujícími mužskou dominanci a ženskou podřízenost. K nejextrémnějším formám násilí patří vraždy. K činům, pokládaným za násilí páchané na ženách, patří porušování lidských práv žen po čas ozbrojeného konfliktu, vraždění, systematické znásilňování, sexuální otroctví a nucené těhotenství. Mezi činy, pokládané za násilí páchané na ženách, patří také nucená sterilizace a nucená interrupce, nucené používání antikoncepce, vyvražďování novorozenců ženského pohlaví a prenatalní rodová selekce. V neposlední řadě se mezi násilí na ženách řadí i četné plastické operace, které probíhají zdánlivě "dobrovolně" a pod narkózou, ale jedná se o hrubé zásahy do lidského těla, které v drtivé většině případů nejsou vůbec potřebné - naopak mohou ženám v budoucnosti způsobit nemalé zdravotní komplikace.

Statistika

Státy Severní Ameriky a západní Evropy záměrně uvádíme první v pořadí. Je to proto, že média nám předkládají tyto země jako vzor demokracie, svobody a ekonomické prosperity.

USA

- 2–3 miliony mužů napadají svoje partnerky;
- 21–34 % všech dospělých žen bylo fyzicky napadeno svým partnerem;
- každých 15 sekund některou ženu zbije její manžel nebo partner;
- u 70 % rozvádějících se manželských párů se vyskytvalo fyzické násilí vůči manželce;
- více než 30 000 amerických mužů bylo zabito ve válce ve Vietnamu, ve stejném období bylo v rámci domácího násilí zabito víc než 17 000 amerických žen;
- ve vyspělých státech se rodově podmíněné násilí odmítá, avšak na veřejnosti se často propaguje např. "rapovou hudbou", jejíž texty jsou často sexistické.

Kanada

- každá 10. žena je obětí domácího násilí.

Latinská Amerika

- ve 12 státech Latinské Ameriky může pachatel znásilnění dostat milost, pokud navrhne ženě sňatek.

Rakousko

- 54 % vražd se odehrává v rodině;
- v 90 % vražd je obětí žena nebo dítě;
- ročně je 150 000 – 300 000 žen obětí domácího násilí;
- 50–70 % dětí (jejichž matky jsou týrané) jsou vystaveny přímému fyzickému, psychickému nebo sexuálnímu násilí;
- podle informací vídeňské policie dochází denně asi k 25 až 100 policejním zákrokům, které "řeší" domácí násilí.

Německo

- v každém 3. manželství bylo užito násilí. Žena se stává obětí vraždy 5x častěji než muž.

Kosovo

- hlavním heslem genocidy bylo "zabít nebo znásilnit" – tisíce žen, znásilněných během války porodilo nechtěné děti, ženy jsou považovány za poskvřené. Existují a distribuují se pornokazety s reálnými záběry žen, znásilněných během válečného konfliktu.

Bangladéš, Nepál, Pákistán, Indie, Alžír

- zohavování žen kyselinou. Muži míří kyselinou ženám do tváře, aby se již nezalíbily žádnému muži. Zákon, který klasifikuje útok kyselinou jako hrdelní zločin, se nepoužívá. Útoky byly zaznamenány i v USA, Anglii, Itálii, Jamajce, Vietnamu.

Indie

- zneužívání a prodávání dívek do otroctví;
- nucení k prostituci;
- rodiče své dcery prodávají do bohatých rodin;
- porodit holčičku znamená neštěstí – holčičky v kojeneckém věku umírají na různé "záhadné nemoci" apod. Indie se již stala terčem mezinárodní kritiky – v dětské populaci je podstatně méně dívek než chlapců.

Pákistán

- vraždy ve jménu cti. Ženy umírají pod rukama svých otců, manželů, bratrů za to, že pošpinily svým chováním čest rodiny – většinou jsou ubodány, uškrnuty nebo rozčtvrceny sekýrou.
-Jordánsko, Irán, Kuvajt, Saudská Arábie
-kamenování nevěrných žen – nevěrné ženy nebo ty, které jsou manžely podezírány z nevěry, jsou zavražděny dříve, než se dostanou před soud.

Čína

- populační politika jednoho dítěte, mít dceru je špatná investice – v dospívajících populacích je velmi málo dívek v poměru ke chlapcům;
- zabíjení plodů a novorozenat ženského pohlaví;
- nejvíce ženských sebevražd na světě.

Tibet

- násilná sterilizace tibetských žen komunistickým čínským systémem.

Afrika

- ročně jsou 2 000 000 dívek obětí ženské obřízky. Obřízka je prováděna primitivními nástroji a bez umrtvení. S rostoucí migrací stoupá počet ženských obřízek v Evropě. Přistěhovalci většinou minimálně jednu generaci dodržují své tradice.

Ghana

- ženy jsou znásilňovány, bity, nuceny k těžké práci
- mladá děvčata se stávají nevěstami bohů - slouží ve svatyních tradičních západoafrických bohů – vykonávají těžkou práci pro kněze, slouží jako milenky a rodí děti, všechn výtěžek patří knězi, někdy musí rodina dodat další pannu jako náhradu.

Súdán

- ženy jsou ve velmi nízkém věku nuceny do předem smluvených sňatků a mrzačeny ženskou obřízkou

Mauretánie

přežívá otrokářské uspořádání společnosti – ponižování, týrání, bití, znásilňování.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Doplnující informace ohledně násilí na str. 178 - 188, „Skutečné případy násilí“.

6 Obchod s lidmi, celosvětový fenomén

Obchodování s lidmi, které je často právem označováno jako novodobé otroctví, je celosvětově rozšířený problém. Obecně spočívá v nakládání s lidmi za pomoci různých forem donucení (použití síly, nátlaku, podvodu apod.) za účelem jejich vykořisťování (např. v prostituci nebo nucené práci). Oběti obchodu s lidmi jsou nuceny vykonávat různé činnosti za nelidských podmínek, zatímco jiné osobě tím vznikají obrovské zisky téměř bez jakýchkoliv nákladů. Obchod s lidmi je závažným porušováním lidských práv obětí.

Spousta lidí dobrovolně odchází pracovat nelegálně, i s vědomím, že budou pracovat za nižší sazby, než je v dané zemi obvyklé, souhlasí s tím, vědí o tom. Ale nikdo je nenutí, můžou kdykoliv odejít. Jakmile jsou tato práva porušena, jde už o obchodování s lidmi. Člověk, který je na území cizího státu nelegálně, je daleko zranitelnější a zneužitelnější.

Obchodování se ženami jako akt mezinárodní zločinnosti

V mezinárodní právní úpravě je obchodování se ženami kvalifikováno jako akt mezinárodní zločinnosti s povinností přijmout příslušná opatření k potrestání zločinců, k ochraně obětí a zabezpečení prevence.

Úmluvy, přijaté v rámci OSN a týkající se obchodu se ženami, i když zajišťují mezinárodněprávní ochranu lidských práv, nezakládají přímo odpovědnost jednotlivců. Ta je vyhrazena chování, které je upraveno obecným mezinárodním právem a uplatňuje se při porušení kogentně chráněného všeobecně uznávaného dosaženého stupně lidskosti a nese proto označení zločin proti lidskosti (těchto zločinů se pojmově nemůže dopustit jednatel ve svém statutu fyzické osoby, ale pouze jedná-li jako orgán státu a nebo jako osoba pod ochranou státu).¹⁶⁹

Výčet těchto zločinů proti lidskosti je obsažen v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu (1998)¹⁷⁰. Z hlediska zkoumané problematiky je podstatné, že mezi vyjmenovanými zločiny proti lidskosti jsou i zločiny sexuální, páchané převážně na ženách s ohledem na jejich biologická specifika. Jedná se o zotročování, znásilnění, sexuální otroctví, nucenou prostituci, nucené těhotenství a sterilizaci nebo jinou podobně závažnou formu sexuálního násilí (Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, stejně jako Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii ve svých statutech uvádějí zotročování, zahrnující i obchodování se ženami a dětmi, jako zločin proti lidskosti).

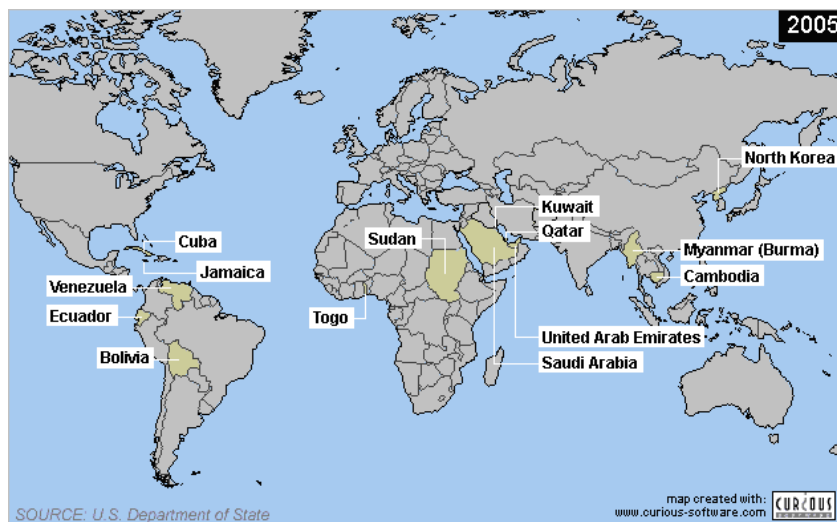
Zločiny proti lidskosti páchané na ženách (jako podstatné a účinné individuální i kolektivní zbraně sloužící k mentální i fyzické devastaci nepřítele /pro vojenské a politické účely/), se liší od kriminálních činů páchaných s cílem dosažení finančního nebo jiného materiálního prospěchu a upravené v instrumentech mezinárodního práva trestního, včetně Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména se ženami a dětmi.

Kancelář pro monitorování a boj s pašováním lidí vlády USA hodnotí stupnicí 1 až 3 všechny státy světa, kde tento problém existuje. Jedničkou jsou klasifikovány země, jejichž vlády efektivně bojují proti pašování osob, dvojkou státy, kde se vlády sice snaží proti obchodu s lidmi zakročit, jejichž úsilí se ale nesetkává s odpovídající efektivitou, a trojkou země, které s tímto nešvarem bojují nedostatečně. Stupněm číslo jedna je hodnoceno 15 zemí, mezi nimi například Německo, Rakousko

¹⁶⁹ Viz Čepelka, Č., David, V., Úvod do teorie mezinárodního práva, AUB Iuridica No. 51, Brno 1983, s. 188; Šturma, P., Mezinárodní trestní soud, stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Univerzita Karlova v Praze, nakl. Karolinum 2002.

¹⁷⁰ Čl. 7, odst. 1: Do zločinů proti lidskosti je zahrnuto zotročování, mučení, znásilnění, sexuální otroctví, nedobrovolná prostituce, vynucené těhotenství, nedobrovolná sterilizace a další formy sexuálního násilí, čl. 7, odst. 2: Definice zotročování obsahuje výslovně také obchod s lidmi, zejména ženami a dětmi.

i Česká republika. Ve druhém pásmu je 75 zemí, od Maďarska, Slovenska až po Rusko. Ve třetím pásmu, a tedy na černé listině, která už přináší jisté překážky v mezinárodních vztazích, například: Kuba, Dominikánská republika, Bosna a Hercegovina, Barma. Jsou tu i další země, uvedené na mapě (obrázek č. 1).

Obrázek č.1: Nejhůře hodnocené země

Americký Úřad pro monitoring a potírání obchodu s lidmi je meziresortním institutem při Ministerstvu zahraničních věcí, jehož úkolem je koordinovat snahy v boji proti obchodu s lidmi v celosvětovém měřítku, jelikož tvrdý postup proti této novodobé formě otroctví je jednou z priorit americké zahraniční politiky. Kromě jiných aktivit zveřejňuje tento úřad každoročně obsáhlé zprávy o obchodu s lidmi, které kriticky hodnotí stav a vývoj v oblasti obchodování s lidmi ve 142 zemích světa a člení tyto státy podle jejich snahy o řešení problému obchodu s lidmi do 4 kategorií.

Česká republika je podle zpráv Amerického Úřadu pro monitoring a potírání obchodu s lidmi zařazena do první kategorie, tedy do kategorie zemí, které "zcela naplňují minimální standardy pro boj proti obchodování s lidmi" (v této skupině je kromě ČR ještě dalších 24 států, např. Francie, Dánsko, Itálie, Kanada, Německo, Rakousko, Nizozemí, Polsko atd.).¹⁷¹

Státy nejsou do skupin rozděleny podle toho, zda se na jejich území obchodování s lidmi vyskytuje či nikoliv, jelikož touto formou moderního otroctví je zasažen de facto celý svět, nýbrž podle toho, jaká opatření státy v boji proti obchodu s lidmi činí, přičemž nezbytná jsou opatření v oblasti represe, prevence i ochrany a péče o oběti obchodu s lidmi.

Podle zprávy dosáhla Česká republika v boji proti obchodování s lidmi značného pokroku, který USA intenzivně sleduje. Pozitivně je hodnocena především změna trestního zákona, která zavedla trestnost všech forem obchodu s lidmi, včetně nucené práce. Program podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi, při kterém Ministerstvo vnitra spolupracuje s nevládními organizacemi a který se jako velmi efektivní ukazuje nejen při ochraně lidských práv obětí, ale i pro trestní řízení proti pachatelům, řadu preventivních a osvětových aktivit zaměřených na skupiny obyvatel, cílené na ohrožené skupiny obyvatel (např. mladé ženy), zákazníky komerčních sexuálních služeb i na širokou veřejnost i systematické vzdělávání státních zaměstnanců (policistů, státních zástupců) v problematice obchodu s lidmi.

Oblastí, ve které by se ČR měla zlepšit, je relativně nízký počet pachatelů, odsouzených za obchod s lidmi a poměrně nízké tresty, které jsou těmto pachatelům ukládány soudy.

¹⁷¹ Výroční zpráva o obchodování s lidmi pro rok 2007, kterou vypracovalo a na svých internetových stránkách zveřejnilo americké ministerstvo zahraničí.

Některá z opatření ČR byla dokonce zařazena do kapitoly "International Best Practices", tedy do těch aktivit jednotlivých zemí, která jsou dávana za příklad zemím ostatním. Konkrétně se jedná o zřízení specializovaných webových stránek na policejním intranetu, které jsou na obchod s lidmi zaměřeny a kde jsou policistům přístupné veškeré informace o obchodu s lidmi, včetně např. aktuálních trendů nebo návodů k identifikaci obětí obchodu s lidmi.

Vláda České republiky zcela splňuje minimální standardy pro eliminaci obchodování s lidmi. V roce 2004 posílila vláda ČR legislativu potlačující obchodování s lidmi a svůj pilotní program pro pomoc obětem obchodování s lidmi přeměnila na celonárodní, vládou financovaný program. Zatímco statistiky o vymahatelnosti práva v této specifické oblasti se během sledovaného období (od poslední zprávy) zlepšily, tresty udělené obchodníkům s lidmi zůstaly nízké.

Stíhání

Police ČR zvýšila svou schopnost vyšetřovat případy a usvědčovat pachatele obchodování s lidmi ve sledovaném období, avšak celkový počet případů předaných k soudnímu stíhání na základě zákonů potírajících obchod s lidmi zůstal nízký a vynesené rozsudky zůstaly mírné. Novelizace trestního zákona, platná od listopadu 2004, zakázala všechny formy obchodování s lidmi včetně zneužívání pracovní síly a vnitrostátního obchodování s lidmi. Maximální trestní sazba pro pachatele byla zvýšena z 12 na 15 let s minimální sazbou dva roky nepodmíněně. V roce 2004 vyšetřovaly české úřady 30 jednotlivců podezřelých z trestné činnosti obchodování s lidmi a 19 jich bylo stíháno. Soudní orgány shledaly vinnými 12 pachatelů obchodování s lidmi, o sedm více než v roce 2003. Z těchto dvanácti osob tři obdržely nepodmíněné tresty vězení v délce trvání od tří do pěti let a devět jich obdrželo podmíněné tresty. Do výcvikových a učebních plánů pro policejní složky byly zahrnuty části o obchodu s lidmi a nová policejní intranetová stránka poskytuje informace rozšiřující povědomí o této trestné činnosti. Ačkoliv žádný státní úředník nebyl obžalován ani obviněn ze spolupodílnictví na obchodu s lidmi, stále se objevují podezření ze zapojení příslušníků cizinecké a pohraniční policie na zprostředkování nelegálních přechodů hranic. V roce 2004 spolupracovala Česká republika na vyšetřování případů obchodování s lidmi s Německem, Slovenskem, Rakouskem, Polskem a Ukrajinou.¹⁷²

Česká republika je zdrojovou, tranzitní a cílovou zemí pro ženy a děti do západní Evropy a USA. Oběti obchodování s lidmi jsou nelegálně přiváženy z Ukrajiny, Ruska, Běloruska, Moldávie, Litvy, Rumunska, Bulharska, Slovenska, Číny a Vietnamu především za účelem sexuálního zneužívání. České oběti obchodování a ty, které Českou republikou projíždějí, jsou dopravovány do západní Evropy a Spojených států amerických, někdy přes třetí země. Vnitrostátní obchodování s lidmi se objevuje v oblastech s nízkou zaměstnaností a směřuje do okolí Prahy a oblastí sousedících s Německem a Rakouskem. Ženy romského původu jsou nejrizikovější skupinou obětí vnitrostátního obchodování s lidmi a téměř vždy jsou prodávány osobou, s níž jsou v příbuzenském poměru, či osobou, která jim byla známa.¹⁷³

¹⁷² STATISTIKY – na st. 191 - 193.

¹⁷³ SITUACE V ROMSKÝCH KOMUNITÁCH V ČESKÉ REPUBLICĚ. Závěrečná zpráva z projektu Lidská práva v praxi. La Strada, Česká republika.

6.1 Následující výňatek pojednává o zemích, kde se obchod se ženami bezprostředně dotýká i České republiky

Rumunsko

Rumunsko je zdrojovou a tranzitní zemí pro pašování lidí z Východu dále do zemí západní Evropy. Vláda sice podniká určitá opatření, ta ale nejsou dostatečně efektivní. Spolu s mezinárodní organizací pro migraci (IOM) rozjela informační kampaň. Rumunská legislativa pamatuje na pašování lidí tresty od 3 do 28 let vězení, z trestných činů souvisejících s pašováním lidí bylo v poslední době obviněno kolem 150 pachatelů. Ministerstvo vnitra má speciální jednotku, která se pašováním lidí zabývá. Ochrana obětí obchodu s lidmi je zatím v počátečním stádiu, potřebná legislativa se zavádí do praxe.

Rusko

Rusko je jedním z hlavních zdrojů pro pašování žen za účelem sexuálního využití. Ruské zákony zatím nedovolují účinný boj proti pašování lidí, úřady nedokáží účinně chránit oběti a policie nestíhá pašeráky tak, jak má. Teprve v dubnu 2003 byly zákony proti obchodu s lidmi zapracovány do balíku zákonů, který nedávno schválila Státní дума.

Velká Británie

Británie se stává oblíbenou cílovou stanicí pro pašeráky žen z různých částí světa a Británie dělá jen málo pro to, aby tento trend změnila. S tímto nebývale tvrdým prohlášením vystoupil náčelník londýnské mravnostní policie Simon Humprey, který vládě vytýká, že před kriminalitou tohoto druhu zavírá oči. Obchodníci se ženami vylákají dívky do ciziny příslibem slušného výdělků, a pak je nutí k prostituci. Podle dva roky starého údaje gangy ročně přivezou do Británie patnáct set žen. Vrchní superintendent Simon Humprey v rozhovoru pro BBC uvedl, že boj proti pašerákům žen, zvláště z východní Evropy, podkopává laxnost jiných úřadů a jakási benevolence "novodobého otroctví" celou britskou společností. Podle Humpreyho by se měl obchod se ženami potírat přísněji než hospodářská kriminalita, což se prý neděje. Policie podle něj nemá dost nástrojů na stíhání gangů a zásahy proti nim nejsou považovány za prioritu. Možná i kvůli pocitu, že si situaci, do níž se dostaly, si zaviniily samy.

Srbsko a Černá Hora

Srbsko je tranzitní a zdrojovou zemí pro ostatní státy Balkánu a západní Evropy. Speciální zákony proti pašování lidí schválil místní parlament až na jaře 2003, v minulém roce policie zatkla a obvinila 104 potenciálních pachatelů a obvinila je za trestné činy, které s pašováním lidí souvisí. Policie nyní sice má adekvátní výcvik i speciální jednotku, problémem je ale pomalé soudnictví. Stát zatím nemá program ochrany obětí, pomáhají mezinárodní organizace.

Slovensko

Slovensko je tranzitní a zdrojovou pro západ Evropy i zemí cílovou. V roce 2002 byly uvedeny do praxe nové dodatky ke stávajícím protidrogovým zákonům, země má speciální jednotky policie, vláda při potírání tohoto problému úzce spolupracuje především s Německem. Situaci ale komplikuje korupce v řadách policie. Stát zatím nemá mechanismy na ochranu obětí, na toto téma vede diskusi s nevládními organizacemi.

Ukrajina

Hlavní zdrojová země pro ženy a dívky pro oblast Střední a Západní Evropy a Blízkého východu. V pašování se angažují speciální agentury, které působí pod hlavičkou běžných cestovních kanceláří. Ukrajinské zákony pašování osob zakazují, v minulém roce policie vyšetřovala 169 trestných činů, 41 bylo dovedeno do soudu, 17 pachatelů dostalo nepodmíněné tresty vězení. Neexistuje žádný celostátní program na ochranu obětí, policie spolupracuje na lokální úrovni s nevládními organizacemi. Poskytují obětem utajené ubytování a mobilní telefony, aby mohly v případě ohrožení přivolat policii.

Kazachstán

Zdrojová a tranzitní země pro Evropu a Izrael. Zákon na pašování lidí pamatuje článkem číslo 330 a policie skutečně vyšetřovala pro toto podezření mnoho potenciálních pachatelů, žádný z případů ale nebyl doveden k soudu (!).

Moldávie

Zdrojová země pro pašování žen a dětí do ostatních zemí Evropy a Blízkého východu. Pašování lidí je podle místních zákonů zakázáno, v minulém roce vyšetřovala policie 42 případů pašování osob, 8 bylo dotaženo k soudu, 2 pachatelé dostali tresty od 10 do 15 let vězení. Všeobecným problémem je korupce státního aparátu, nedostatek prostředků a ochrana obětí, která tu prakticky neexistuje.

Bělorusko

Zdrojová a tranzitní země pro pašování žen a dětí do Evropy. Vláda si tento problém přiznává, nedostatek peněz a kvalifikovaných expertů ji ale znemožňuje s ním účinně bojovat. Místní zákony trestají pašování za účelem sexuálního nebo jiného zneužití, vyšetřování ale vážne na nedostatečné odborné erudici policie. Ta se snaží spolupracovat se svými německými kolegy. Díky této spolupráci se podařilo objevit 160 obětí a zlikvidovat 10 organizovaných gangů, které působily na běloruském území. Vláda také poskytuje obětem omezenou pomoc prostřednictvím státních zdravotnických zařízení a úřadů práce. Bylo zaznamenáno šikanování obětí policií, která jim vyhrožovala tím, že jejich případy bude vyšetřovat jako kriminální činy.

Bulharsko

Tranzitní a zdrojová země pro Evropu a Jižní Afriku. Zákony trestají pašování lidí až 10 lety vězení, v minulém roce bylo na jejich základě vyšetřováno 40 podezřelých a osvobození se dočkalo 200 žen a dětí. Policie zatím nemá speciální jednotku, která by se touto činností zabývala. Překážkou je také nedostatek expertů a korupce. Ochranu obětem vláda nezajišťuje, spolupracuje v tomto směru s nevládními organizacemi.

6.2 Obchod s lidmi jako organizovaný zločin a internacionalizace obchodu se ženami

Obchodování se ženami je problematikou strukturální povahy. Týká se celé řady nežádoucích a nedovolených aktivit umocněných globalizací a moderními technologiemi a má velký dopad na sociální, ekonomickou a organizační složku současné společnosti. Tento zločin zahrnuje vykořisťování „práce“ jiné osoby v podmínkách podobných otroctví. Oběti jsou podmaňovány, týrány, dochází k extrémním krutostem stejně jako při mnoha dalších typech útlačku a nátlaku. Uvedená trestná činnost je mnohostranná, je spojena se silnými zločineckými organizacemi, cestovními agenturami, samostatnými skupinami lidí, ale i vysoce postavenými úředníky státních orgánů.

V obchodu s lidmi se v současnosti angažují jak skupiny jednotlivců, tak i mezinárodně propojené sítě pachatelů. V praxi se ve stále větší míře prosazuje spolupráce domácích pachatelů se zahraničním organizovaným zločinem. Organizovaný zločin zaměřený na obchod s lidmi tvoří ve většině případů skupiny volně spojených jednotlivců vedených autoritativními osobnostmi. Uplatňují se i hierarchicky uspořádané zločinné struktury „mafie“, anebo je obchod s lidmi organizován a prováděn etnicky homogenními skupinami (v Evropě např. albánskými, čínskými, tureckými). Nejaktivnější skupiny mají vždy velmi dobré spojení se zeměmi původu obětí.

Trestná činnost, která postupně přerůstá v organizovaný zločin a souvisí s obchodem se ženami: nedovolené překročení státní hranice, organizování nelegální migrace, kuplířství, vražda, vydírání, podvod, podílňictví, legalizace výnosů z trestné činnosti, obchod s lidskými orgány, obchodování s drogami atd.

Zřejmý fakt, že obchodování s lidmi jako organizovaný zločin¹⁷⁴ představuje jedno z nejzávažnějších bezpečnostních ohrožení státu a společnosti, lze podepřít poukazem na skutečnost, že v podmínkách dnešní doby nejde již pouze o tradiční zločinecké struktury /mafie/ působící v hranicích národních států či v blízkém zahraničí, ale o vpravdě globální fenomén, který je díky rozvoji komunikačních a dopravních technologií nesmírně operativní a flexibilní. Z tohoto důvodu představují aktivity tohoto organizovaného zločinu v dané zemi jak riziko pro vnitřní bezpečnost a pořádek, tak i ohrožení vnější bezpečnosti, neboť jde stále častěji o pronikání a aktivity zločineckých struktur pocházejících či sídlících ve vzdálenějším zahraničí. Nebezpečnost této trestné činnosti je dána i tím, že sféry svých zájmů velmi flexibilně mění podle toho, v jaké oblasti se jim právě naskýtá možnost dosahovat maximálních zisků.

Obrovský rozsah organizovanosti a internacionalizace kriminálních sexuálních aktivit, spojených s obchodem se ženami, nucení k prostituci a jiným sexuálním službám, zvyšuje riziko viktimizace žen.

Existují čtyři stupně této viktimizace

- V případech, kdy byly ženy uneseny - naprosté donucení;
- Osoby, které byly podvedeny tak, že jim byla přislíbena práce v rámci legální ekonomiky a později zjistily, že jsou přinuceny k sexuálnímu otroctví;
- Osoby, které byly podvedeny polopravdivými sliby o práci v „zábavním průmyslu“ nebo jako tanečnice či striptérky;
- Ženy, které před svým odjezdem ze země původu věděly, že budou pracovat jako prostitutky, ale netušily, v jakém rozsahu budou ponižovány, uvrhnuty do dluhů, kontrolovány a vykořisťovány.¹⁷⁵

V oblasti prevence předpokládá Protokol zavedení komplexních politik a programů cílených na předcházení a boj s touto formou zločinnosti a na ochranu zejména žen a dětí před opakovanou viktimizací. Ve vztahu k veřejnosti by zúčastněné státy měly dbát na výzkum, mediální a informační kampaně, sociální a ekonomické programy pro prevenci a boj s obchodem s lidmi. V této souvislosti se předpokládá spolupráce s nevládními organizacemi a občanskými iniciativami.

Zpráva UNICEF/OHCHR/OBSE/ODIHR [r] o obchodování s lidmi v jihovýchodní Evropě uvádí, že se v tomto regionu vyskytují vesnice, z nichž více než polovina obyvatel emigrovala do zahraničí.¹⁷⁶ V některých vesnicích se již vůbec nevyskytují ženy. Ti obyvatelé, kteří mají nějaké peníze, využívají služeb převaděčů. Ostatní uzavírají smlouvy s obchodníky s lidmi, na jejichž základě získávají prostředky na živobytí. Tuto částku si ale ženy z těchto rodin musí „odpracovat“ v zahraničí. Vyskytují se i takové případy, že ženu, která své dluhy již splatila, její majitelé nahlásí policii, a ona je deportována.¹⁷⁷ Majitelé ženy jsou předem domluveni s pohraniční policií, která ženu při návratu prohledá a zabaví jí úspory.

¹⁷⁴ Je to druh skupinové závažné organizované trestné činnosti páchané více nežli dvěma osobami, vyznačující se dlouhodobostí, rozdělením činností, plánovitostí, konspirativností a mezinárodním propojením, s orientací na dosažení maximálních zisků nebo na získání vlivu na veřejný život ve společnosti bez ohledu na použité prostředky.

¹⁷⁵ Aronowitz, A.: Smuggling and trafficking in human beings: The phenomenon, the markets that drive in and the organisations that promote it. In: European Journal on Criminal Policy and Research. Vol. 9, No. 2, Summer 2001, ISSN 0928 – 1371.

¹⁷⁶ Moldova, Association of social Protection of Women, 2005.

¹⁷⁷ Podle Ústavy pro Evropu by měla Evropská Unie zavést společnou přistěhovaleckou politiku, jejímž cílem bude předcházet nedovolenému přistěhovalectví a obchodování s lidmi, zajistit spravedlivé zacházení s příslušníky třetích zemí. /7. prostor svobody, bezpečnosti a práva. Ústava pro Evropu/.

Zejména v posledních deseti letech byly zjištěny rostoucí tendence obchodování se ženami. Lze předpokládat nárůst této trestné činnosti v souvislosti se zvýšením volnosti pohybu osob po rozšíření Evropské Unie. Tisíce žen (které se již staly oběťmi obchodování se ženami a byly morálně zdeptané a zastrášené) se vrátilo na území svého státu, avšak i dnes jsou bezbranné a často nemají prostředky pro elementární existenci (a vzhledem ke své minulosti mají omezenou možnost získat práci).

Řada mezinárodních nevládních organizací odhaduje, že na celém světě se každoročně stane oběťmi obchodování s lidmi 700 tisíc až dva miliony žen a dětí, přičemž s 300 až 500 tisíci žen a dětí se každoročně obchoduje v rámci Evropy a do Evropy. Čísla uváděná různými organizacemi a institucemi se sice dost výrazně liší,¹⁷⁸ ale vždy jsou alarmující. Obchod s lidmi za posledních pět let vzrostl téměř o padesát procent a výnosy z nezákonného obchodování se odhadují na deset bilionů dolarů ročně.¹⁷⁹

Obchodování s lidmi, často nazývané jako novodobé otroctví, generuje obrovské nezákonné zisky. Cena za nákup žen se pohybuje kolem 1250-1500 EURO a cena služeb poskytovaných klientům se pohybuje kolem 250-300 EURO za hodinu. Obchodování s lidmi se tak stalo třetím nejvýnosnějším typem kriminální činnosti, hned vedle obchodování s drogami a nelegálního obchodování se zbraněmi.

Současné mezinárodněprávní nástroje zřetelně demonstrují, že ony samy nejsou adekvátními prostředky k prosazování sociálních změn. Mezinárodněprávní standardy je proto nutno transformovat do vnitrostátního právního řádu, aby se k postiženým osobám vůbec dostaly, a jejich dodržování důsledně vyžadovat. Artikulace práv přitom zůstává nejdůležitějším krokem tohoto procesu.

Smluvní instrumenty a dokumenty slouží k harmonizaci vnitrostátního trestního práva přijetím pravidel, usnadňujících spolupráci států při postihu pachatelů kriminálních činů spojených s obchodem žen před vnitrostátními soudy. Součástí obsahové adaptace vnitrostátního zákonodárství jsou opatření určená k ochraně obětí této trestné činnosti v průběhu trestního řízení a zajištění ochrany ženám a dětem. Účelem těchto harmonizačních instrumentů je usnadnit spolupráci smluvních stran při postihování pachatelů příslušných trestních činů před vnitrostátními soudy a zamezit tomu, aby se v některých zemích pachatelé mohli spoléhat na malá rizika trestního postihu.

Můžeme obecně konstatovat, že dlouhodobé řešení problematiky obchodu se ženami spočívá hlavně v posílení ekonomického, společenského a právního postavení žen a v zabezpečení jejich práv jako práv žen přistěhovalkyň, sexuálních pracovník, svědkyň (nejen během procesu, ale i po něm), žen postižených.

6.3 Způsoby získávání nových obětí a jejich přeprava

Najímání žen se většinou skládá z různých stupňů lži, podvodů, lstí a úkladných jednání. Násilí nebývá užito až do chvíle, kdy se oběti "jemnou cestou" dostanou do rukou „konečných uživatelů", tzn. nových vlastníků.

Studie o obchodování se ženami ze střední Evropy, kterou provádí IOM, ukazuje, že metody najímání narůstajícího počtu žen pocházejících ze zemí střední a východní Evropy, jsou daleko méně formální

¹⁷⁸ ATW-Anti Trafficking Work Group, Global Fund for Women, FTW – Foundation for Trafficking in Women, Human Rights Law Group, La strada – mezinárodní program prevence obchodu se ženami.

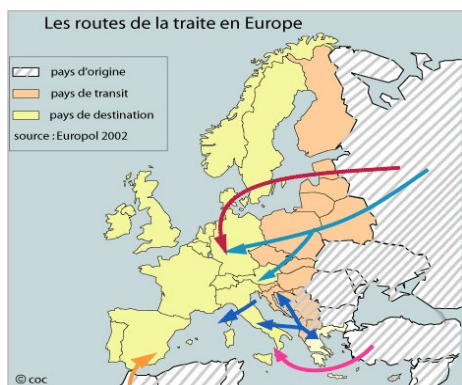
¹⁷⁹ Financial Times. 2002.

než se obecně předpokládá.¹⁸⁰ Bylo zjištěno, že více než polovina z obětí byla získaná přáteli, rodinnými známými a jejich přáteli, nebo dokonce naprosto neformálním způsobem na ulici, diskotéce nebo v baru. Překupnické agentury často předstírají, že hledají modelky, tanečnice, číšnice či manželky pro osamělé bohaté pány.

Ve skutečnosti jde o zástěrku, za níž se skrývají profesionální pašeráci žen, kteří dodávají čerstvé síly nejen do západní Evropy, ale také na Střední a Dálný východ a do Ameriky. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) udává, že mnoho mladých žen prodávají překupníkům jejich vlastní rodiny, anebo tyto ženy odchází se souhlasem svých manželů, milenců a rodičů, kteří v nejstarším řemesle vidí vítaný příspěvek do rodinného rozpočtu. Podvodné jednání se neomezuje jen na fiktivní nabídky práce či sňatků. V zásadě je k použití každá lež, která bude úspěšná. Ne vždy je oběť nalákána vidinou zaměstnání. V případě, že metody náboru nejsou úspěšné nebo vhodné, je použito donucení, které zahrnuje nejrůznější způsoby vyhrožování, vydírání, omezování osobní svobody, fyzické, emocionální či sexuální zneužívání. K získání povolnosti oběti se též často používají drogy. Téměř vždy se praktikuje odebrání cestovních dokladů, peněz či jiných cenností. Podle údajů Europolu jsou metody využívané obchodníky s lidmi pro přepravu obětí přes hranice stejné jako metody používané při převádění ilegálních migrantů. Náleží k nim padělané cestovní doklady, ať již pasy nebo víza, pracovní nabídky nebo studentské stáže.¹⁸¹ Obchodníci s lidmi mohou, ale nemusí být aktivně zapojeni do transportu obětí. Některé zločinecké skupiny transportují ženy až na místo určení, což jsou buď erotické kluby nebo jiná zařízení provozující prostituci, nebo na místa obchodu s nevěstami či přímo k zájemcům o koupi manželky. V jiných případech jeden zločinecký gang dopraví oběť na hranice a další pak do místa určení. Modely a trasy obchodu s lidmi jsou, stejně jako u dalších forem organizovaného zločinu, velmi flexibilní a rychle se mění. Trasa v každém konkrétním případě závisí na momentálních podmínkách v tranzitní, popř. cílové zemi, velice často bývá podmíněna kontrolami policie. Vzhledem k nutnosti flexibility je většinou dopředu známa jen původní lokalita, ve které byla oběť získána, a místo určení. V mnoha případech se pak trasy alespoň přibližně shodují s trasami, na kterých probíhá pašování drog či zbraní. Mnoho později obchodovaných osob se však do ČR dostane legálními způsoby, např. na základě turistického víza. Hlavními cílovými zeměmi jsou, pokud mluvíme o obchodu s českými ženami, zejména Německo a Rakousko, dále Itálie, Francie, Španělsko, Nizozemsko, Švýcarsko, Belgie a USA. Dopravní tepny a způsob přepravy obětí závisí též na geografických vzdálenostech zemí původu a realizace prodeje. Získat informace o tom, jak probíhá verbování dívek do erotických salónů na Západě není nic jednoduchého. Oficiální místa se tváří, že problém neexistuje, popřípadě že se s ním nedá nic dělat. Neoficiálně vám někteří úředníci dají najevo, že zabývat se touto trestnou činností je pod jejich úroveň. Takže se často stává i to, že jediní, kdo se situací můžou něco udělat, jsou nevládní organizace. Dopravní tepny a realizace prodeje jsou zachyceny na obrázcích č. 2, 3, 4.

¹⁸⁰ Lederer, L. J. (2001). Human Rights Report on Trafficking in Women and Children; a Country by Country Report on a Contemporary form of Slavery, Washington: The Protection Project, School of Advanced International Studies, Johns Hopkins University.

¹⁸¹ Human Right Watch, A Modern Form of Slavery: Trafficking of Burmese Women and Girls into Brothels in Thailand, 1993.

Obrázek č.2: Přeprava obětí v Evropě

Obrázek č.3: Přeprava obětí z Ruska

Obrázek č.4: Realizace prodeje

6.4 Tři čtvrtiny vědí, do čeho jdou

Jaká je tedy situace podle pracovníků mezinárodních organizací. Hlavní příčinou je samozřejmě zoufalá ekonomická situace v některých oblastech. Z oficiální průměrné mzdy okolo 100 dolarů se dá přežít jen velmi obtížně, a tak stále více lidí odchází za prací do zahraničí, ať do Ruska nebo kamkoli na Západ. V Zakarpatí, podle sociologických průzkumů, 70 procent (!) obyvatel přiznává, že pracovalo nebo pracuje v zahraničí (velká většina z nich nelegálně), a to je přirozeně ideální prostředí pro gangy, zásobující veřejné domy v západní a střední Evropě, včetně České republiky.¹⁸² Inna Švab, koordinátorka ukrajinské La Strady, odhaduje, že asi tři čtvrtiny dívek, které skončí jako prostitutky, víceméně vědí, do čeho jdou. Zbytek ale nikoli. Nechají se nalákat na inzeráty, slibující práci například prodavačky nebo dělnice, a teprve na místě zjistí, o co se jedná ve skutečnosti. Jenže to bývá pozdě. Ale rozpoznat tyto falešné inzeráty není jednoduché. Jedinou záchranou je neodevzdávat zaměstnavateli doklady a mít v zemi někoho, na koho se můžete obrátit. To v praxi často nejde, protože svůj pas musíte odevzdat kvůli vyřízení pracovního povolení a dalším formalitám.

Vzácné ale nejsou ani případy násilného únosu. Vyšetřovatel prokuratury v Užhorodu nám vypravuje o dvou dívkách, které byly uneseny z diskotéky. Tři týdny byly drženy v jednom mukačevském hotelu, protože mladší z nich neměla pas. Nebylo jí ještě šestnáct, kdy je státní orgány mladistvým vydávají. Nakonec obě skončily v jednom veřejném domě u Karlových Varů. Po několika měsících se jim podařilo během policejní razie utéct a s pomocí La Strady se vrátily domů. Pachatelé byli odsouzeni, český majitel klubu se skrývá někde v Evropě. Šťastný konec, jakých je bohužel velmi málo.

Čeho se bojí obchodované ženy nejvíc?

Řeklo by se, proč více dívek, které skončí v erotických klubech nedobrovolně, nesebere odvalu a neuteče? Jenže systém zastrahování je vysoce efektivní. Organizátoři si pečlivě zjišťují informace o dívkách, vědí, odkud pocházejí, jaká je jejich rodinná situace. Výhrůžky zabitím blízkých fungují více než dobře. Ale nemusí se jednat o takto drastické metody. V naprosté většině případů totiž stačí pohrůžka, že se o jejich práci dozví jejich blízcí. Zveřejnění informace, že dívka byla prostitutka, by ji v očích příbuzných a sousedů absolutně znemožnilo. Nikoho by už nezajímalo, zda to bylo dobrovolně či z přinucení. Toto téma je prostě tabu.

A tak se většina se svou situací prostě smíří. Doufá, že až si odpracuje částku, kterou za ni majitel erotického klubu zaplatil, bude moci odejít. Systém je propracovaný a státní úřady nejsou schopné zajistit elementární ochranu ani potrestat pachatele. Pachatelé za trestný čin obvykle dostávají dva roky podmíněně. Takže ve své činnosti mohou klidně pokračovat s tím, že příště už snad mít nebudou takovou smůlu. A situace je ještě horší.¹⁸³

¹⁸² IOM, trafficking and prostitution: The growing exploitation of migrant women from Central and Eastern Europe, Geneva, Ludwig Boltzmann. Institute for Human Rights, Vienna 2000. Legal study on the combat of trafficking in women.

¹⁸³ Další informace na str. 188 - 191: „Obchodníci se ženami se orientují na mladé ženy. (Psychický nátlak na ženách)“, „Prodávané Asiatky“.

7 Migrace a obchodování se ženami

Feminizace migrace [s]

Od počátku 80. let celosvětově stoupá podíl žen na celkovém počtu migrujícího obyvatelstva. Dnes tvoří ženy už více než 50 % migrujících. Zatímco dříve ženy hlavně provázely jako rodinné příslušnice mužské migranty, v současnosti stoupá počet žen, které se samy musejí starat o své děti a celé rodiny, a tak samostatně migrují za vyšším výdělkem a lepší životní úrovní. Tento jev se nazývá „feminizace migrace“.¹⁸⁴

Jaký je rozdíl mezi ilegální migrací a obchodem s lidmi?

Mechanismus obchodu s lidmi, především jeho počáteční fáze, může v něčem připomínat (ilegální) migraci. Existují i případy, kdy jsou ilegální migrace či převoz propojeny s obchodem s lidmi.

Obchod s lidmi však není (ilegální) migrací a tyto dva fenomény je třeba přesně rozlišovat. Hlavními znaky, podle nichž lze obchod s lidmi a migraci odlišit, jsou: Migrace – je dobrovolná; v případě ilegální migrace a převozu (ty jsou také dobrovolné) se jedná o organizovaný přesun osob za hranice jiného státu za účelem zisku (v tomto případě získávají obě strany – převaděč finanční zisk a „klient“ vstup do cizího státu). Vztah mezi oběma stranami končí v momentě příjezdu do cílové země. Obchod s lidmi – je nedobrovolný. Je zde přítomen podvod, násilí, zneužití, únos atd. v celém procesu či v některých jeho fázích. Transport je pouze jednou z fází – cílem je dlouhodobé zneužívání práce a služeb obchodovaných osob v cílové zemi.

Rozšíření obchodu s lidmi v Evropě za posledních léta se dává často do souvislosti se specifickou migrační situací, která se vytvořila po rozpadu komunistického bloku a po ratifikaci Schengenské dohody.¹⁸⁵

V souvislosti s obchodem s lidmi hrají důležitou úlohu také média globalizovaného světa. Dostupnost důležitých informací na celém světě současně způsobuje, že obrazy způsobu života v západních zemích denně pronikají prostřednictvím televizních obrazovek, plakátů, obchodní reklamy i do těch nejchudších oblastí planety, a i ty nejméně majetné konfrontují s bohatstvím, přepychem, pohodlím a dalšími sociálními a kulturními vymoženostmi nejbohatších zemí světa. Velká část lidí se s těmito ikonami ztotožňuje a snaží se jejich poselství naplnovat.¹⁸⁶ Vedle motivačních faktorů, které se často zahrnují pod název survival migration a pracovní migrace, jsou právě tyto motivace jednou z příčin zvýšeného migračního útoku.

Další příčinou rostoucího obchodování s lidmi je sice relativní prostupnost, ale stálá existence státních hranic. Hranice lze překonat, ale často velmi obtížně bez pomoci další osoby. Specializované skupiny najímané k překonání těchto překážek přijímají od migrantů peníze, a ti se jim pak vydávají zcela do rukou a mohou být jimi obchodováni.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Follmar, P.: Důvody a vývoj obchodu se ženami, in: *Advocats for Women – Dokumentace: Odborný trénink pro právnický vzdělané ženy k tématu Násilí na ženách a ženská práva*, Praha, 1999, str. 66.

¹⁸⁵ Možnost volného pohybu přes hranice velké části zemí Evropské unie vytváří velký a špatně kontrolovatelný prostor, který skýtá nové možnosti skupinám organizovaného zločinu. Také větší prostupnost hranic mezi zeměmi bývalého komunistického bloku dává možnosti k velkému nezákonnému pohybu osob, zboží, peněz.

¹⁸⁶ V řadě zemí světa je však naplňování těchto poselství nesmírně obtížné, nákladné, vysilující a někdy také nemožné. Nejedná se jen o ikony luxusního spotřebního zboží, ale také o ikony zdraví, štěstí nebo života v míru.

¹⁸⁷ Skupiny převaděčů, jako součást řetězce obchodu s lidmi, samy zvyšují poptávku po migraci inzercí a rozšiřováním nepravdivých zpráv, CHANGE (Anti-Trafficking Programme (ATP)), Great Britain, 2006.

Obchod se ženami je dnes pravděpodobně nejpodstatnější složkou obchodu s lidmi. Mezi faktory, které na toto postavení působí, patří individualizace a feminizace migrace.¹⁸⁸ Migrující ženy jsou najímány na různé typy prací, ale často právě na práce v prostředí obchodu se sexem a zábavou. Ženy, jejichž rodiny jsou v obtížné situaci dané politickými, ekonomickými a společenskými podmínkami v zemi původu, jsou často v postavení hlavního živitele rodiny. Problematická situace v zemi původu nutí ženy hledat prostředky k živobytí za hranicemi národního státu a vstoupit tak do migračního proudu. Migrace na "Západ" je pro ně většinou jedinou možností, jak změnit jejich vlastní kritickou situaci. V takové situaci člověk často přijme jakoukoli nabídku pomoci, což dostává ženu do velmi zranitelné pozice.¹⁸⁹

7.1 Migrační teorie a teorie, ověřené politiky – jako východiska k problematice obchodu s lidmi

Nízké možnosti legální pracovní migrace spolu se slabým sociálním systémem přispívají k existenci obchodu s lidmi.

K tomuto bych chtěl uvést **několik známých migračních teorií**

- **Neoklasický ekonomický přístup - Neoclassical economic approach** – tato teorie vysvětluje migraci na jedné straně rozdíly v platech (migrační pohyby obyvatel směřují ze země s nižšími do země s vyššími příjmy), a na druhé straně snahou jedince zlepšit svoji životní úroveň, a to tak, aby migrace za prací přinesla co nejvíc zisku a co nejméně ztrát.
- **Nová ekonomická teorie pracovní migrace - New Economics of Labor Migration Theory** je teorie, která zdůrazňuje důležitost kolektivního rozhodování o migraci. Rodina tím, že vysílá svého „reprezentanta“ do zahraničí za výdělkem, snižuje riziko svého ekonomického a sociálního propadnutí“.
- **Institucionální teorie - Institutional theory** zdůrazňuje roli institucí, které posilují migraci. Na území ČR existují a dobře fungují agentury, které občanům jiných států nabízejí za poplatek své nelegální služby při obdržení pracovního povolení, popř. poskytují falešné dokumenty či oddací listy nebo obstarávají živnostenská oprávnění.

Uvedené teorie jen částečně objasňují procesy obchodu s lidmi, ale nejsou dostačující z toho důvodu, že obchod s lidmi není jen pouhá migrace, a proto je nutné vycházet z obecnějších teorií.

Jako východiska k problematice obchodu s lidmi se využívá následujících teorií veřejné politiky

- Teorie tří aktérů veřejné politiky (trh-stát-občanský sektor)
- Teorie veřejného zájmu a cyklu veřejné politiky

K teorii tří aktérů veřejné politiky bych již na začátku kladl důraz na patologickou funkci trhu. V problematice obchodu s lidmi se nejedná o klasickou funkci trhu, ale o problém, který způsobují tržní mechanismy. Víme, že fungování trhu je založeno na dobrovolné smlouvě mezi prodávajícím a

¹⁸⁸ Mezinárodní organizace práce ukazuje, že feminizace migrace je charakteristická zvětšujícím se podílem žen migrantek na migračních tocích (poměry mužů a žen se liší v závislosti na zemi původu). Jejich postavení může být charakterizováno silnou subordinací na možném zaměstnavateli.

¹⁸⁹ S touto situací souvisí také skutečnost, že práce, která je jim nabízena v cílových zemích, je často pololegální nebo se jedná o takzvanou "nechráněnou" práci, na níž nelze uplatnit pracovní právo (např. práce v domácnostech bez řádné smlouvy) – Global Alliance Against Trafficking in Women (by Torsten Moritz).

kupujícím o směně. Vzhledem k tomu, že jde o velké zisky (nelegální, nezdanitelné), místo zboží obchodují s lidmi jako s komoditou a směna je dobrovolná ze strany kupujícího a prodávajícího, ale nikoliv dobrovolná ze strany oběti, můžeme mluvit o patologické funkci trhu nebo o „černém trhu“. Samozřejmě v tomto případě je to, že obchod s lidmi je v rukou organizovaných zločineckých skupin a čelí jim na druhé straně stát jako garant zákonů. Funkce občanského sektoru v této problematice je na první pohled minimální v porovnání s funkcí státu. Ale v tomto případě stát, který by měl plnit dohlížecí a trestající funkci, selhává, protože obhájcem zájmů obchodovaných osob a také poskytovatelem sociálních služeb se pro ně stává občanský sektor. Takže na jedné straně je „černý trh“ a na druhé jsou stát a občanský sektor. Převaha „černého trhu“ je v tom, že existuje poměrně malé riziko odhalení a potrestání pachatele, také disponuje velkými prostředky, což staví obchodníky s lidmi do výhodné pozice vůči státu a občanskému sektoru. Poslední ve své řadě nedisponují dostatkem zdrojů a také nedostatečná politická vůle a flexibilita stojí v opozici organizovanému zločinu. Na východisko interakce trhu, státu a občanského sektoru navazuje teorie veřejného zájmu a cyklu veřejné politiky: Jasně formulovaný problém, jakým je bezesporu obchod s lidmi, který se týká určité skupiny lidí, je veřejným zájmem, pokud je považován za závažný společenský problém, jehož řešení je v zájmu občanů daného státu. Bez ohledu na to, že problém obchodu s lidmi je definovatelný různě, představuje boj proti obchodu s lidmi závažný veřejný zájem jak z hlediska ochrany základních lidských práv či dodržování veřejného pořádku ve státě. Stát je garantem ochrany základních lidských práv všech osob na jeho území. Princip lidských práv je jedním z nejvyšších a zároveň nejzákladnějších kritérií, které je možno položit jako základ boje proti obchodu s lidmi. Spolu s teorií cyklu veřejné politiky je jedním z argumentů tvorby politiky v oblasti obchodu s lidmi. V okamžiku, kdy je společenský problém uznán jako veřejný zájem, je na místě diskuse o cyklu veřejné politiky. Veřejný zájem se stává východiskem pro formulaci cílů veřejné politiky. Na základě formulovaných cílů je vytvořena implementovaná veřejná politika s výslednými výstupy v podobě nových právních norem (především na úrovni centrální) anebo různých programů zaměřených na konkrétní problémy.

V praxi jsou jednotlivé kroky cyklu podstatně složitější, jelikož se do nich promítá značné množství různých, občas i protichůdných, zájmů. Zájmy obchodovaných osob se střetávají se zájmem aktérů vládního a nevládního sektoru. Dalším složitým bodem v aplikaci této teorie je vyhodnocení úspěšnosti dané politiky nebo stanovení kritérií tak, aby reflektovala efekt na všech úrovních, jak na úrovni potírání trestného činu, tak asistence jeho obětem.¹⁹⁰

7.2 Souvislosti obchodu se ženami a žadatelkami o azyl

První variantou, jak souvisí obchod se ženami s žádostmi o azyl je, že dojde k zatčení a k vyšetřování "majitele" obchodované ženy, které hrozí jako nelegálnímu imigrantovi vyhoštění. Žena požádá o azyl a tím oddálí odchod ze země a návrat do země původu, který by za daných okolností pro ni mohl být společensky neúnosný nebo problematický.

¹⁹⁰ Obě uvedené teorie veřejné politiky jsou platné jak pro obchod s lidmi za účelem prostituce, tak i pro obchod s lidmi za účelem nucené práce. Oběťmi obchodu za účelem prostituce jsou výhradně ženy. Co se týče nucené práce, tak oběťmi jsou ve většině případů muži. Jako příklad vytvoření právních norem v teorii cyklů veřejné politiky je rozšíření Trestního zákona ČR ze dne 29. července 2004 na další formy obchodu s lidmi, což považují za velký úspěch spolupráce státních orgánů a neziskových organizací s výzkumníky, výsledky a doporučení, které v ČR potvrzují zakotvení obchodu s lidmi za účelem nucené práce.

Druhou variantou je, že žena se z vlastní iniciativy z obchodu se ženami vyváže a požádá o udělení azylu. Většinou se jedná o určitou formu útěku, po které žena hledá bezpečné útočiště před obchodníky s lidmi, kteří by ji mohli pronásledovat.

Třetí variantou je, že prostřednictvím žádosti obchodované ženy o azyl si sami "majitelé" zabezpečují legalizaci pobytu prostitutky.¹⁹¹

Často se stává, že žena, obchodovaná v západní Evropě, je vrácena do bezpečné třetí země a zde žádá o udělení azylu. Obchod s lidmi je vázán spíše na žadatelky o azyl ubytované mimo pobytová střediska (nabídnutí ubytování může s tímto obchodem souviset).

Nejsnáze lze kvantifikovat oběti obchodu se ženami, které požádaly o azylové řízení poté, co byly zadrženy policií a dostaly se do pobytového střediska.

Azylová procedura a pomoc hledaná v pobytových střediscích může problém obchodovaných žen řešit jen krátkodobě. V této oblasti je třeba úzce spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a s nevládními institucemi, které se na pomoc obětem obchodu s lidmi specializují.

Obchod se ženami je závislý na poptávce po jejich službách. V této souvislosti upozorňujeme na skutečnost, že zákazník zůstává stranou většiny systémových kroků.¹⁹²

Můžeme obecně poznamenat, že obchod se ženami je součástí obecnějšího jevu feminizace chudoby a feminizace migrace a bezprostředně souvisí s charakterem změn, jak z hlediska prostupnosti hranic, tak z hlediska ekonomických možností.

Systémový přístup k řešení nelegálního pobytu cizinců v každé zemi by měl zahrnovat následující komponenty:

- Umožňování či usnadňování legální migrace;
- Pravidelné regulační programy;
- Měkká regulace – soft regularization;
- Vynucování práva represivními prostředky.

Každý z těchto přístupů plní jinou a nezastupitelnou úlohu.

Nelegalita pobytu cizinců na území státu je rozpor faktického stavu s právem. Na tento rozpor státní moc nejčastěji reaguje vynucováním práva, tedy represí a trestáním porušování právních předpisů, přičemž snahou je přizpůsobit faktický stav právním předpisům. Represivní potírání porušování práva je důležité, legitimní a všeobecně přijímané, v případě pobytové legality cizinců však není jediným prostředkem ani samospasitelným řešením.

Při řešení nelegální migrace většina vyspělých států sahá k opačnému přístupu, totiž k regulaci, tedy k přizpůsobování právního stavu faktickému stavu. Při regulaci nejenže se cizincům promíjí jejich pobytově právní delikty z minula (zejména nelegální pobyt a výdělečná činnost), tedy jejich nelegální jednání nejenže není důvodem k trestu, nýbrž právě se tato jednání naopak stanou právními skutečnostmi, s nimiž právo spojuje vznik nebo alespoň možnost vzniku oprávnění k pobytu. Regulační přístup tedy nelegalitu rovněž odstraňuje, ovšem postupem opačným nebo snad spíše komplementárním, než je klasická represe. Regulace bývá považována velkou částí odborné veřejnosti za metodu kontroverzní.

¹⁹¹ Pracovníci azylových zařízení se domnívají, že právě tato forma je poměrně častá. La Strada, Praha. 2007, Information from YWCA – European Headquarters, Praha.

¹⁹² S ohledem na evropské prostředí se proto doporučuje vést účinnou informační kampaň, zaměřenou na tuzemské, ale zejména zahraniční zákazníky, kteří většinou netuší, že neprovozují pouze sex za peníze, ale že jsou posledním článkem obchodu se ženami – „Animuj Association“ Foundation. La Strada Programme – Bulharsko, NGO'S project.

Umožňování či ulehčování legální migrace plní funkci preventivní a funkci nabídky alternativ k pobytové či pracovní nelegalitě. Vychází se přitom ze všeobecně přijímaného předpokladu, že nelegalita je z velké části důsledkem příliš restriktivní migrační politiky vyspělých států, která navíc plní jen zčásti své účely (např. ochrana domácího pracovního trhu) a ze skandálně velké části jen roztáčí samoučelnou byrokratickou mašinérii. Cíle migrantů, tedy nejčastěji žít a pracovat ve vyspělých státech, nejsou tudíž nutně vždy v rozporu se zájmy těchto států, anebo sice někdy jsou, ale celospolečenské škody a státní výdaje zapříčiněné pobytovou a pracovní nelegalitou jsou tak velké, že se vyplatí migraci usnadňovat, zejména pak odstraňovat nesmyslnou míru byrokratického zatížení migrace. Na tomto závěru se shodne drtivá většina odborné veřejnosti, ovšem chybí politická vůle k činům.¹⁹³

Tzv. měkká regulace je pak odpovědí na otázku, jak s pobytovou nelegalitou žít natrvalo a jak zajistit jednak základní lidská práva nelegálních cizinců, a zadruhé základní funkce státu a společnosti, v níž bude určitý počet lidí pobývat bez oprávnění. Vychází se z toho, že státům se v dohledné době nepodaří zvládnout nelegální migraci anebo snížit počet cizinců žijících v nich bez oprávnění a že zvyšující se počet cizinců bude někde pobývat nelegálně po dlouhou dobu, někdy i natrvalo. A současně se připouští, že nelegální bude samozřejmě pobyt těchto cizinců, ale jiné oblasti jejich života již nelegální být nemusejí, ba nezřídka ani nemohou být považovány za nelegální. Měkká regulace tedy pobytovou nelegalitu neodstraňuje, ale zkouší ji učinit snesitelnou jak pro cizince samotného (přitom ovšem neruší sankce za nelegální pobyt), tak pro společnost. Tento přístup je snad méně kontroverzní než klasická regulace, ovšem nevládne ohledně něj celková shoda.

Milióny pracujících žen každoročně posílají zpátky do svých domovů stovky milionů dolarů. Tyto finanční prostředky jdou na zajištění stravy a vzdělání dětí, zdravotní péči, ubytování, na podporu drobného podnikání a všeobecně zlepšují životní podmínky jejich blízkých, které musely dočasně opustit. Práce migrujících žen je přitom v hostitelských zemích natolik součástí struktury společnosti, že zůstává prakticky nepovšimnuta. Migrující ženy pracují v domácnostech, léčí nemocné a pečují o přestárlé. Přispívají svými technickými a odbornými dovednostmi, platí daně a v tichosti podporují kvalitu života, kterou mnozí považují za samozřejmost.¹⁹⁴

Ženy migrují za sňatkem, za manželi, kteří odjeli pracovat do ciziny, či samy za prací pomáhají v domácnostech, pracují jako uklízečky, pečují o nemocné, o staré a o děti. Jsou mezi nimi zemědělkyně, servírky, dělnice, vysoce vzdělané profesionálky, učitelky, zdravotní sestry, sexuální pracovnice, hostesky, běženkyně i žadatelky o azyl. Jsou mladé, staré, vdané, svobodné, rozvedené i ovdovělé. Mnohé migrují s dětmi, jiné jsou nuceny je dočasně opustit.¹⁹⁵ Mezinárodní společenství si začalo uvědomovat, nakolik migrující ženy přispívají k růstu ekonomiky a sociálního blahobytu obyvatelstva v zemi původu i v hostitelské zemi. A teprve nedávno si političtí činitelé začali připouštět hrozby a rizika, jimž ženy migrující do zahraničí čelí.

V roce 2005 (stejně jako v roce 2006) zaslaly migrující ženy do zemí svého původu podle odhadů přibližně 232 miliard dolarů. 167 miliard dolarů z této částky mířilo do rozvojových zemí, čímž tyto příspěvky podstatně převýšily oficiální rozvojovou pomoc a byly druhým největším zdrojem vnějšího přílivu finančních prostředků do rozvojových zemí po přímých zahraničních investicích.¹⁹⁶

¹⁹³ Human Trafficking and Forced Labour Exploitation. Reasons for Migration, 2006.

¹⁹⁴ Populační fond OSN (UNFPA) 6. září 2006 zveřejnil Zprávu o stavu světové populace 2006. Tématem zprávy, která vychází každoročně již od roku 1978, jsou ženy a mezinárodní migrace.

¹⁹⁵ V současné době tvoří ženy téměř polovinu všech mezinárodních migrantů na celém světě – 95 milionů či 49,6 procenta, OPU.

¹⁹⁶ Podle předpokladu odborníků je skutečná výše těchto částek ještě větší, protože odhady nezahrnují finanční příspěvky přicházející neformálními kanály.

Přestože existuje naprostý nedostatek spolehlivých celosvětových údajů, řada studií zaměřených na konkrétní země ukazuje, jak kriticky důležité jsou tyto finanční příspěvky od migrujících žen. Z celkové výše jedné miliardy dolarů, které zaslali migranti zpět na Srí Lanku v roce 1999, poskytly ženy přes 62 procent. Z přibližně šesti miliard dolarů zasílaných každoročně na Filipíny na konci 90. let minulého století poskytovaly migrující ženy celou třetinu. Přestože ženy celkově zasílají méně než muži, studie ukazují, že svým rodinám poskytují větší poměrnou část svého menšího příjmu.¹⁹⁷ Tento výsledek odráží priority při utrácení peněz migrujících žen na celém světě. Kromě zasílání peněz přispívají migrující ženy svým společenstvím i jinými způsoby. Světová banka připisuje zlepšení zdravotního stavu dětí a nižší procento úmrtnosti vzdělání ve zdravotní péči, jež ženy získávají v zahraničí.

Masivní odliv zdravotních sester, porodních asistentek a lékařek z chudších do bohatších zemí patří mezi největší problémy, které mezinárodní migrace v současnosti představuje. Vzdělané ženy a muži se uchylují k migraci jako k prostředku zlepšení svého života i života své rodiny. Na druhé straně čelí jejich země bezprecedentní krizi ve zdravotnictví.¹⁹⁸

V řadě chudých zemí kolabují zdravotní systémy a mají chronický nedostatek finančních prostředků, základního vybavení i zaměstnanců. Zdravotní sestry odcházejí kvůli špatnému platu, špatným pracovním podmínkám či nedostatku příležitostí, pacienti trpí a zdravotnické systémy se rozpadají. Například v roce 2000 opustilo Ghanu dvakrát více zdravotních sester než kolik jich absolvovalo zdravotní školu. Světová zdravotnická organizace (WHO) doporučuje minimální poměr 100 zdravotních sester na každých 100 tisíc lidí. Řada chudých zemí se tomu však ani zdaleka nepřibližuje. V některých státech (Uganda) je poměr nižší než deset zdravotních sester na 100 tisíc lidí ve srovnání s více než dvěma tisíci sestrami na tentýž počet osob v bohatších zemích. V Evropě je tento poměr desetkrát vyšší než v Africe a Jihovýchodní Asii. Je nepravděpodobné, že opatření, která mají tento odliv zamezit, sníží poptávku.¹⁹⁹ Například vláda Spojených států předpokládá, že do roku 2020 obsadí přes milion pozic zdravotních sester. Částečným důvodem je demografické stárnutí obyvatelstva způsobené nižším procentem porodnosti a delším průměrným věkem v průmyslových zemích.

Řadě žen otevírá migrace dveře do nového světa větší rovnosti a úlevy od útlaku a diskriminace, které omezují jejich svobodu a brání rozvinutí schopností. Příspěvek migrujících lidí, zejména žen, může doslova přeměnit kvalitu života v zemích jejich původu i v zemích hostitelských. Tyto výhody však nejsou zadarmo. Migrace totiž má i svou stinnou stránku. Miliony migrujících žen čelí rizikům – od otroctví moderní doby v podobě obchodu s lidmi po zneužívání pracovníků v domácnostech – která svědčí o nedostatku adekvátní ochrany práv a příležitostí migrovat bezpečně a legálně. Diskriminační je rovněž politika, implicitně či explicitně bránící ženám migrovat legálně, nebo ta, která je odkazuje na práci v neregulovaných sektorech, v nichž jsou zranitelnější vůči zneužívání.²⁰⁰

Výpomoc v domácnosti představuje jeden z největších sektorů práce pohánějících mezinárodní migraci žen. Milionům migrujících žen poskytuje příležitost zlepšit svůj život i život svých dětí. Avšak vzhledem k soukromému charakteru takové činnosti se tyto ženy mohou ocitnout ve velkém ohrožení.

¹⁹⁷ Z jedné studie OSN vyplynulo, že bangladéšské ženy pracující na Blízkém východě posílají domů v průměru 72 procent svých výdělků, z čehož 56 procent jde na zajištění každodenních potřeb, zdravotní péče a vzdělání.

¹⁹⁸ Nejnovější studie ukazují, že úmysl migrovat do zahraničí má obzvláště vysoké procento zdravotnických pracovníků, žijících v rozvojových zemích. Globální komise pro mezinárodní migraci uvádí, že více lékařů z Malawi v současné době provozuje svou praxi v severoanglickém Manchesteru než v celém Malawi.

¹⁹⁹ WHO odhaduje, že do roku 2008 bude Velká Británie potřebovat o 25 tisíc lékařů a 250 tisíc sester více než v roce 1997.

²⁰⁰ Za slabou mezinárodní spolupráci a neexistenci opatření určených na ochranu migrujících žen před využíváním a zneužíváním musejí platit ti nejzranitelnější – někdy i svým životem.

Zprávy o jejich zneužívání přicházejí z celého světa. Ženy pracující v domácnosti se stávají oběťmi útoků, znásilnění, bývají přetěžovány, je jim odírán plat, odpočinek, soukromí či přístup k lékařským službám, jsou slovně či fyzicky týrány a jsou jim zabavovány cestovní doklady. Nejextrémnější formy zneužívání ústí ve vážná zranění či dokonce smrt.

Ženy pracující v domácnosti jsou jen zřídka pod ochranou pracovních zákonů – vzhledem ke skutečnosti, že pracují v soukromé sféře, jsou vůči využívání obzvláště zranitelné.²⁰¹

Přestože nucená migrace představuje riziko pro všechny, jichž se týká, čelí ženy a dívky zvláštnímu nebezpečí – a to během útěku, v dočasně vyhledaném útočišti i při finálním usídlení.²⁰² V kontrastu s tím jsou ženy nedostatečně zastoupeny mezi žadateli o azyl, protože na tvrzení o pronásledování kvůli pohlaví se často nebere ohled. Vypukne-li ozbrojený konflikt, jsou to převážně ženy a dívky, kdo nese na svých bedrech péči o mladé, staré a nemocné. Ženy a dívky se rovněž často stávají oběťmi znásilnění ze strany ozbrojených sil. Mnohé se následně musejí potýkat s nechtěným těhotenstvím, nákazou HIV, reprodukčním onemocněním či zraněním.²⁰³ Jisté skupiny žen – například ty, které vedou domácnosti, bývalé bojovnice, ženy přestárlé, nemocné, vdovy, mladé matky a dospívající dívky bez doprovodu – jsou obzvláště zranitelné a vyžadují zvláštní ochranu a podporu. Ženy-uprchlíci čelí specifickým rizikům. Přestože se v uprchlických táborech často těší poměrně dobrému přístupu k péči o reprodukční zdraví, ženy a dívky stále nemají rovné postavení, když přijde na fungování tábora, budování míru a obnovování klidu. To je závažný nedostatek, který v konečném důsledku brání rekonstrukci po ozbrojeném konfliktu.

7.3 Stále častěji migrují i mladí lidé

Mnozí opouštějí své domovy jen s několika osobními věcmi, hrstkou peněz a sporadickými informacemi ohledně místa, kam mají namířeno. Nesou však s sebou velké výhody mládí: nezdolnost, vynalézavost a vytrvalost.²⁰⁴ Z výsledků průzkumů v ubytovnách v Mexiku a Střední Americe – tranzitních bodů pro migranty mířící do Spojených států – vyplynulo, že 40 procent nově příchozích byli dospívající mezi 14 a 17 lety. Studie provedené podél hranic mezi Thajskem, Myanmarem a Čínou ukazují, že hranice překračují dokonce i třináctileté děti.

Rozvinuté země, zejména ty se stárnoucím obyvatelstvem, těží z mladých migrantů, kteří nejenže přebírají většinu manuálních prací, ale také přebírají rostoucí podíl vysoce vzdělané a odborné práce. Mladí lidé migrují, protože nemohou najít zaměstnání, pokračovat ve svém vzdělávání nebo normálně žít s pocitem bezpečí a jistoty. Migrují, protože nenacházejí tyto podmínky doma.²⁰⁵ Přestože migrace mladých lidí snižuje pracovní sílu produktivní věkové skupiny v zemích původu, mladí migranti posílají zpět do svých domovských zemí peníze a když se vrátí, přinášejí s sebou své odborné dovednosti a zkušenosti.

I když však mladí lidé nabízejí tak mnoho, vzhledem ke svému mládí čelí riziku využívání. Platí to zejména u mladých dívek, které jsou zranitelnější vůči znásilnění a dalším formám násilí páchaného na ženách. Vzhledem k téměř naprosté absenci dat v tomto ohledu je pro politické činitele ještě

²⁰¹ V současné době má pouze 19 zemí zákony či pravidla specificky ošetřující práci v domácnosti. Zaměstnavatelé, kteří takové ženy zneužívají, jsou jen zřídka stíháni a usvědčeni – přestože v Hongkongu, Číně a Singapuru se několik případů obzvláště hrubého zacházení podařilo dostat k soudu. Když už nemají jiné východisko, řada žen zneužívaných v domácnostech se pokusí o útěk.

²⁰² V roce 2005 tvořily ženy přibližně polovinu z 12,7 milionů uprchlíků.

²⁰³ Odhaduje se, že plných 25 procent žen-uprchlíků v plodném věku je v jiném stavu.

²⁰⁴ Mladí lidé ve věku mezi 10 a 24 lety v současné době představují přibližně třetinu všech mezinárodních migrantů.

²⁰⁵ Rostoucí počet tvoří studenti, kteří se po dokončení studia rozhodnou zůstat v hostitelské zemi.

obtížnější určit, kolik mladých lidí každoročně migruje. Jedno je však jisté – mladým lidem je často odpírána příležitost migrovat legálně právě kvůli jejich věku.²⁰⁶

Migranti jsou především lidské bytosti s lidskými právy

Díky globální komunikaci a dopravě se lidé těší větší svobodě pohybu než kdykoli předtím. Migraci by však neměla podněcovat nerovnost, nejistota, vylučování ze společnosti a omezené příležitosti. Zatímco vlády a experti diskutují o tom, jak migraci co nejlépe zvládat, faktem zůstává, že snahy o snížení chudoby, dosažení rovnosti pohlaví a posílení rozvoje budou muset ujit ještě dlouhou cestu k dosažení zlepšeného migračního systému. Tato opatření jsou nutná ke zmenšení rozdílu mezi bohatými a chudými a rozšíření příležitostí pro všechny – včetně žen, které v řadě zemí čelí obrovským překážkám. Klíčové je zavedení adekvátní imigrační politiky, jež bude brát v úvahu nejen ekonomické zájmy, ale i lidská práva a rovnost pohlaví.

Přestože ženy a mladí lidé vždy tvořili podstatou část mezinárodních migrantů, jejich přínos zůstává z velké míry nepovšimnut. Je třeba zvýšit snahu bojovat proti xenofobii, násilí, využívání a obchodu s lidmi a upravit migrační politiku, aby lépe odrážela skutečné postavení těch, kteří migrují a proč. Potřebná je také správná vize a vedení, aby se veřejné debaty odvrátily od reakční senzacechtivosti a důrazu na „odlišnost“ k pochopení našeho společného lidství, které nás spojuje ve světě, který je stále více bez hranic.

Z migrace se stalo jedno z nejvíce zpolitizovaných a aktuálních témat v Evropě. Přijímajícím společnostem mohou pracovní migranti posloužit jako politicky, sociálně a ekonomicky příhodná kategorie lidí. Kvůli nedostatečnému zastoupení a právům v přijímajících zemích lze migranty například zneužívat ekonomicky jako levnou pracovní sílu, sociálně jako obětího beránka (svádí se na ně vina za nestabilitu v dané zemi), a dokonce i politicky v souvislosti s bezpečností země. Ve vysílajících zemích jsou pracovní migranti často terčem podobné sociální, politické a ekonomické manipulace. Sociálně a politicky vzato mohou být vnímáni jako nevlastenečtí či dokonce jako „zrádci“. Ekonomicky vzato ale vysílající společnosti téměř vždy těží ze zasílání peněz domů i z dalších forem investic ze strany migrantů. I když existuje hodně literatury o situaci migrantů v cílových zemích, mnohem méně pozornosti se soustředí na roli a místo pracovních migrantů ve vysílajících zemích, které přitom nejvíce ovlivňují příčiny a způsoby migrace. „Normy“ a společenská praxe vysílající společnosti jsou často určující pro rozhodnutí odejít pracovat do ciziny a pro výběr země, typu práce, životního stylu atd. Jedna z nejviditelnějších charakteristik migrace za prací je, že lidé pracující za hranicemi udržují vazby na svou vlast, a tudíž nepřímo ovlivňují život své země, komunity a rodiny, a to samozřejmě i po svém návratu.²⁰⁷

K regulaci problému ochrany práv migrujících osob (potenciálních obětí obchodu se ženami) by mohla přispět Úmluva OSN o právech všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin (1990). Doposud nevstoupila v platnost, podmínkou platnosti je ratifikace minimálně 20 státy (stav k 8. 1. 2002). Relevantní ustanovení úmluvy v souvislosti obchodu s lidmi, nucené práce atd. čl. 10 – zákaz mučení a jiného krutého nelidského či nedůstojného zacházení nebo trestání, čl. 11, odst. 1 – zákaz otroctví a nevolnictví, odst. 2 – zákaz nucené nebo povinné práce, čl. 68, odst. 1, c) závazek aplikovat účinné sankce proti osobám, které užívají násilí, výhrůžky nebo zastrašování vůči ilegálním migrantům/kám.

²⁰⁶ S cílem zajistit, aby v budoucnu jejich hlasy byly vyslyšeny, uvádí Zpráva o stavu světové populace 2007 zvláštní „vydání pro mladé“ s názvem Migrující mládí, které se specificky zaměřuje na zkušenosti mladých migrantů.

²⁰⁷ Globalization effects risk and uncertainty – by Tony Addy. Churches in Europe Against Trafficking in Women. Globalization and Migration: Globalization effects risk and uncertainty – by Tony Addy.

7.4 Migrační politika, hraniční opatření a výměna informací

Příslušné orgány členských států OSN z oblasti právní, imigrační nebo jiné příslušné orgány (podle Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi) mají navzájem spolupracovat prostřednictvím výměny informací, v souladu s jejich domácím právem, za účelem umožnění určení: Zda osoby, které překračují nebo se pokusí překročit mezinárodní hranici s cestovními dokumenty patřícími jiným osobám nebo bez cestovních dokumentů, jsou pachateli nebo oběťmi obchodování s lidmi; Typů cestovních dokumentů, které osoby použily nebo se pokusily užít k překročení mezinárodní hranice pro účely obchodování s lidmi, způsobů a metod použitých organizovanými zločineckými skupinami pro účely obchodování s lidmi včetně najímání a přepravy obětí, cest a spojení mezi osobami a skupinami, zapojenými v takovém obchodování a případná opatření pro jejich zjišťování. Členské státy zajistí nebo posílí školení orgánů v oblasti právní, imigrační a jiných příslušných představitelů v oblasti prevence obchodování s lidmi. Toto školení by se mělo zaměřit na metody používané při prevenci takového obchodování s lidmi, stíhání obchodníků a ochrana práv obětí, včetně ochrany obětí před obchodníky. Toto školení by se také mělo týkat potřeby respektu k lidským právům a citlivých záležitostí, týkajících se dětí a rozdílů mezi pohlavími, a také by měla povzbudit ke spolupráci s nevládními organizacemi, jinými příslušnými organizacemi a dalšími institucemi občanské společnosti. Členský stát, který obdrží informaci, bude jednat v souladu s požadavky členského státu, který tuto informaci poskytl, na niž se vztahují omezení.²⁰⁸ Členské státy se zavazují posílit v rámci možného rozsahu hraniční kontroly tak, jak je nutné za účelem prevence a odhalování obchodování s lidmi, přičemž mezinárodní závazky, týkající se svobodného pohybu osob tím zůstávají nedotčeny. Každý členský stát přijme legislativní a jiná přiměřená opatření k zabránění v maximálně možném rozsahu takovým užitím prostředků přepravy provozovaných obchodními dopravci, které jsou užívány ke spáchání trestných činů, stanovených v souladu s článkem 5 tohoto Protokolu. Tam, kde je to možné a bez omezení platných mezinárodních konvencí, budou taková opatření zahrnovat závazek obchodních dopravců včetně veškerých přepravních společností nebo vlastníků nebo provozovatelů jakýchkoli způsobů přepravy k zajištění toho, že všichni cestující jsou držitelé cestovních dokumentů požadovaných pro vstup do přijímacího státu. Každý členský stát přijme nezbytná opatření v souladu se svým domácím právem ke stanovení sankcí v případech porušení závazků stanovených v odstavci 3 tohoto článku. Každý členský stát přijme taková opatření, která umožní, v souladu se svým domácím právem, odepření vstupu nebo zrušení víz osobám zúčastněným na spáchání trestných činů stanovených v souladu s tímto Protokolem. Bez ohledu na článek 27 této konvence, posílí členské státy spolupráci mezi orgány kontroly hranic prostřednictvím, kromě jiného, zřízení a údržby přímých komunikačních kanálů.²⁰⁹ V rámci Rady Evropy: bez toho, aby byly dotčeny mezinárodní závazky ve vztahu k volnému pohybu osob, smluvní strany v co nejvyšší možné míře posílí také hraniční kontroly, které mohou být potřebné pro předcházení a odhalování obchodu s lidmi. Každá smluvní strana přijme v co nejvyšší míře legislativní anebo jiná přiměřená opatření pro předcházení toho, aby se dopravní prostředky spravované komerčními dopravci používaly při páchání trestných činů stanovených v souladu s touto úmlouvou. Podle potřeby a bez toho, aby byly dotčeny aplikovatelné mezinárodní úmluvy, zahrnují tato opatření zavedení povinnosti pro komerční dopravce, včetně všech dopravních společností anebo majitele nebo provozovatele všech dopravních prostředků, přesvědčit se, že všichni cestující vlastní cestovní doklady požadované pro vstup do přijímacího státu. Každá smluvní strana přijme potřebná

²⁰⁸ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 10.

²⁰⁹ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 11.

opatření v souladu se svým vnitrostátním právním řádem ke stanovení sankcí v případě porušení povinnosti uvedené v odst. 3 tohoto článku. Každá smluvní strana přijme legislativní nebo jiná opatření, v souladu se svým vnitrostátním právním řádem, potřebná pro zamítnutí vstupu nebo odebrání víz osobám zapojeným do páčání trestných činů stanovených v souladu s touto úmluvou. Smluvní strany posílí spolupráci mezi orgány hraniční kontroly, a to, mimo jiné, zavedením a udržováním přímých komunikačních kanálů.²¹⁰

Každá smluvní strana přijme opatření potřebná pro

- zajištění, že jí vydané cestovní doklady nebo doklady totožnosti jsou takové kvality, že nemohou být snadno zneužity a nemohou být snadno zfalšovány anebo nezákonně pozměněny, kopírovány nebo vydány;
- zajištění integrity a bezpečnosti cestovních dokladů nebo dokladů totožnosti vydaných smluvní stranou anebo ve jménu smluvní strany a předcházení jejich nezákonnému zhotovování a vydávání.²¹¹

²¹⁰ Úmluva Rady Evropy o boji proti obchodu s lidmi, čl. 7.

²¹¹ Úmluva Rady Evropy o boji proti obchodu s lidmi, čl. 8.

8 Prevence a řešení problému obchodování se ženami

Základním pilířem práce v oblasti prevence a vzdělávání je šíření informací o obchodování s lidmi, rizicích souvisejících s obchodem a možnostech, jak jim předcházet. Jednotlivé cílové skupiny z různých organizací upozorňují na aspekty celého mechanismu, předávají informace, jak rozeznat rizikovou situaci, jak se případně bránit a kde vyhledat pomoc. V rámci vzdělávání se šíří (zejména prostřednictvím prezentací, seminářů i publikovaných textů) odborné informace směřující k zaměstnancům v neziskových subjektech a státní sféře, ve školství i ke studentům a studentkám relevantních oborů.

Při prevenci a vzdělávání vycházíme z těchto principů:

Interaktivita

Interaktivní je takový nástroj, který motivuje cílovou skupinu k aktivitě; při přednáškách se jedná např. o nácvik modelových situací, při vývoji tiskových materiálů o volbu vhodného jazyka, který „komunikuje“ s cílovou skupinou;

Důvěrnost

Informace získané při bezprostředním kontaktu s cílovou skupinou jsou důvěrné);

Flexibilita [t]

V souvislosti s měnícími se trendy (mezinárodní nevládní organizace monitorují trendy a změny v problematice obchodování s lidmi; v souvislosti s nimi přizpůsobují a upravují aktivity) cílem všech je posilovat schopnosti osob a umožňovat činit informovaná rozhodnutí o svém životě.

Při prevenci obchodování s lidmi volíme následující nástroje

- přednášky, semináře, workshopy, besedy;
- informační materiály;
- informační technologie a média;
- provoz INFO a SOS linky.

Prevenci obchodování s lidmi lze, podobně jako další sféry prevenčního působení, realizovat ve třech základních úrovních – primární, sekundární a terciární.²¹²

Primární prevence

Obrací se především na mladé lidi, kteří jsou v posledních ročnících základních škol a středních škol a veřejnost všeobecnou a odbornou. Hlavními nástroji primární prevence jsou interaktivní semináře a informační materiály.

Zahrnuje působení na nejširší veřejnost s důrazem na děti a mládež; na této úrovni realizují různé organizace prevenční setkání na základních a středních školách či na odborných učilištích (Materiály, které jsou distribuovány širokému okruhu osob, obsahující základní bezpečnostní typy a doporučení, jak se chovat při cestě do zahraničí);

Sekundární prevence

Zaměřuje se na skupiny osob, které jsou z mnoha důvodů více ohroženy obchodem s lidmi - např. mladí žijící v zařízeních institucionální péče, osoby pracující v sex-byznysu, osoby žijící v sociálně

²¹² Prevention of Trafficking in Women in Central and Eastern Europe Utrecht: La Strada, Praha, 2006.

vyločených komunitách a také migranti a migrantky. I zde se využívá zejména semináře s informačními materiály jako hlavní metoda komunikace s příslušnými cílovými skupinami. Zabývá se rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou oběťmi trestné činnosti; Organizace bojující proti obchodování se ženami směřují svoji činnost do prostředí, kde je zvýšená koncentrace rizikových faktorů. Své aktivity realizují např. v nízkoprahových centrech pro romské děti a mládež žijící v sociálně vyloučených lokalitách, v diagnostických ústavech pro dívky či besedami s mládeží a ženami z migrujících komunit. K podpoře šíření informací jsou určeny specifické materiály, které komunikují přímo s jednotlivými cílovými skupinami, např. do sekundární prevence rovněž zahrnujeme poskytování poradenství osobám, které se dovolají na INFO a SOS linku, či se o informace ucházejí prostřednictvím emailu.

Terciární prevence

Je určena pro ty, kteří již nějakým způsobem byli dotčeni fenoménem obchodu s lidmi samotným nebo jevy s ním souvisejícími (např. děti, které byly komerčně, sexuálně zneužívány). V této fázi je cílem, společně s danou cílovou skupinou, zabránit dalšímu zneužívání a především tomu, aby se osoba v budoucnu opětovně dostala do situace, kdy bude obchodována. Mezi osoby, které byly obchodovány, šíříme informační materiály v různých jazycích s nabídkou sociálních a dalších služeb. Respektive realizované aktivity směřují tam, kde se již negativní jev projevil a snaží se zmírňovat následky tohoto jevu či předcházet jeho recidivě. Publikace materiálů pro obchodované osoby obsahuje popis situací, do kterých se obchodované osoby dostávají a nabídku služeb, které jim mohou být poskytovány. Tyto materiály jsou šířeny díky spolupráci s organizacemi, které poskytují zdravotní a sociální služby v prostředí prostituce, v migrantských komunitách, za spolupráce policie apod. Do terciální prevence lze rovněž zahrnout přímé kontakty s obchodovanými osobami, jejichž cílem je především asistence při návratu do svého státu.

Státy volí různou strategii boje a prevence s obchodem s lidmi. Některé upřednostňují boj proti kriminalitě s použitím nejružnějších zákonných restrikcí (včetně zákazu prostituce, zvýšené kontroly hranic). Jiné se orientují na vyvolání větší společenské citlivosti vůči tomuto tématu (cestou preventivních kampaní) a zaujímají liberální postoj k prostituci.

Pro lepší pochopení současného nárůstu obchodu se ženami je nezbytné podívat se na obchod se ženami ze širšího celosvětového pohledu a snažit se porozumět všem faktorům, které stojí v pozadí tohoto jevu;

Co je nutné?

Spolupráce na národní, evropské a mezinárodní úrovni, mezi nestátními neziskovými organizacemi, mezi vládami navzájem a mezi vládními a nestátními neziskovými organizacemi. Podle protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi: Členské státy mají stanovit komplexní postupy, programy a jiná opatření: k prevenci a potírání obchodování s lidmi, k ochraně obětí obchodování s lidmi, zvláště žen a dětí před tím, aby se tyto osoby znovu staly oběťmi. Členské státy vynaloží úsilí k přijetí opatření, jako jsou výzkum, informování a mediální kampaně a sociálně-ekonomické iniciativy k prevenci a potírání obchodování s lidmi. Postupy, programy a jiná opatření zavedená v souladu s tímto článkem budou v jednotlivých případech zahrnovat spolupráci s nevládními organizacemi, dalšími příslušnými organizacemi a jinými institucemi občanské společnosti. Členské státy přijmou nebo posílí opatření, včetně opatření na základě dvoustranné nebo vícestranné spolupráce, ke zmírnění faktorů, které činí osoby, zejména ženy a děti, ohrožené obchodováním, jako jsou chudoba, nezaměstnanost a nedostatek rovných příležitostí. Členské státy přijmou nebo posílí legislativu nebo jiná opatření, jako jsou vzdělávací,

sociální nebo kulturní opatření, včetně opatření na základě dvoustranné nebo vícestranné spolupráce, k odstranění potřeb, které podporují všechny formy vykořisťování osob, zvláště žen a dětí, vedoucí k obchodování.²¹³

Prosazování změn a kampaně v oblasti legislativy a soudnictví, sociální politiky, práv migrujících žen, práv prostitutek, programů asistence a posilování politických závazků v boji proti obchodu se ženami. Práce v této oblasti by se měla odehrávat na státní, evropské a mezinárodní úrovni;

Revize trestní (obecně vnitrostátní) legislativy. Soulad vnitrostátních norem s požadavky mezinárodních právních aktů, jejich zpřísnění a zavedení do praxe;

Vytvoření účinného systému ochrany obětí obchodování s lidmi;

Uznat a podporovat úlohu nevládních organizací: jsou obětem mnohem blíže, než by kdy mohl být vládní úředník. V oblasti prevence dbát na uplatňování všech instrumentů, které máme k dispozici;

Mnohem hlouběji a rozsáhleji informovat veřejnost o těchto otázkách, i s použitím sdělovacích prostředků: ovlivňovat veřejnost a veřejné mínění a začít ho měnit. Dokud se bude v naší veřejnosti marginalizovat otázka lidských práv, tj. třeba i rovnost příležitostí pro muže a ženy, veřejnost si neuvědomí, jak úzce to souvisí s fenoménem obchodu se ženami. Budou-li lidé říkat, že oběti obchodu se ženami si zavinily svou situaci samy, protože to pro ně znamená poměrně nemalý výdělek a tedy ať si pak nestěžují, měli bychom tyto lidi upozornit, jak se to týká i jich samotných, všech občanů, kteří si stěžují na vysokou kriminalitu, na šíření drog, rostoucí zdravotní ohrožení. Souvislosti souhlasu, který žena dává překupníkovi, aby jí pomohl vycestovat z její komunity/země, předznamenávají řadu otázek, které v poslední době zaměstnávají mezinárodní společnosti. Teoreticky zákon předpokládá, že dospělý člověk souhlasící s tím, že bude předmětem obchodu, si je racionálně vědom svých přání a nezasluhuje jakoukoliv dodatečnou ochranu, pokud ovšem souhlas, daný překupníkovi, nebyl souhlasem nepoučeným. Zásadní slabinou tohoto předpokladu však je, že brání mezinárodnímu společenství ve snaze zjistit, co se děje poté, co překupníci získali souhlas dané ženy. Mezinárodní společenství bohužel neučinilo mnoho pro to, aby vyřešilo rozpor mezi tím, co vypadá jako souhlas, a pozdějšími událostmi, které obvykle tento souhlas negují. Je proto velice důležité zkoumat potenciální důsledky souhlasu s cílem poukázat na faktory, které ve skutečnosti jasně negují souhlas s transakcemi, souvisejícími s obchodem s lidmi. Jinými slovy, v transakcích souvisejících s obchodem s lidmi není to, co se zdá být souhlasem ex ante ve skutečnosti souhlasem ex post.²¹⁴

Zorganizovat interdisciplinární vzdělávání pro všechny, kdo s tímto jevem přicházejí do styku, od soudců a policistů až po sociální pracovníky;²¹⁵

Vytvářet příznivější podmínky pro to, aby se oběti neobávaly informovat policii, vyšetřovací a soudní orgány.

Vytvářet také podmínky pro to, aby byly oběti reintegrované do společnosti, aby se jim dostalo pomoci zdravotní, psychologické a sociální. (IOM - mezinárodní organizace pro migraci - je schopna oběti nabídnout reintegrační program po návratu do země původu);

²¹³ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 9.

²¹⁴ Victor Nnamdí Opara, LL. M. (New York University School of Law), LL. M. (University of Toronto), LL. B. (Honors), (University of Benin).

²¹⁵ Členské státy zajistí nebo posílí školení orgánů v oblasti právní, imigrační a jiných příslušných představitelů v oblasti prevence obchodování s lidmi. Toto školení by se mělo zaměřit na metody používané při prevenci takového obchodování s lidmi, stíhání obchodníků a ochranu práv obětí, včetně ochrany obětí před obchodníky. Toto školení by se také mělo týkat potřeby respektu k lidským právům a citlivých záležitostech, týkajících se dětí a rozdílů mezi pohlavími, a také by měla povzbudit ke spolupráci s nevládními organizacemi, jinými příslušnými organizacemi a dalšími institucemi občanské společnosti. Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi. Čl. 10, odst. 2), výměna informací a školení.

Navýšit počet systematizovaných pracovních míst odboru obchodu s lidmi, útvaru pro odhalování organizovaného zločinu, služby kriminální policie;
Iniciovat aktivní zapojení do mezinárodních projektů prevence obchodu s lidmi ve zdrojových zemích;
Zajistit realizaci studie o motivačních a nemotivačních faktorech, na základě kterých se oběti obchodu s lidmi rozhodují vstoupit či nevstoupit do různých programů podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi;
Zpracovat analýzu systému finančního zabezpečení programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi a navrhnout příslušná opatření;
Výměna informací mezi orgány činnými v této sféře, mezi orgány činnými v trestním řízení.
Zanalyzovat možnosti ochrany rodinných příslušníků obětí obchodu s lidmi;
Zajistit možnost povolení k pobytu (krátkodobé, dlouhodobé) pro spolupráci s policií a se soudními orgány, také s nevládními organizacemi; Zajistit ženám měsíční rekonvalescenční pobyt zaměřený na krizovou intervenci, během níž se oběť vzpamatuje z nejhoršího a rozhodne se, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení či nikoli. Její pobyt v azylovém zařízení by měl být v každém případě formálně legalizován cizineckou policií nebo jiným úřadem státního orgánu
Posílit opatření na hranicích.

8.1 Další opatření související s prevencí obchodu se ženami

Jurisdikce

Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi neupravuje klíčovou problematiku jurisdikce států nad trestnými činy obchodování s lidmi, vztahující se k transnacionální povaze obchodu s lidmi. Smluvní stát má povinnost založit svou jurisdikci na teritoriálním základě a jurisdikci na principu aktivní personaly, když je pachatelem občan státu nebo osoba mající na jeho území pobyt, anebo je-li oběť občanem státu, pak s využitím principu pasivní personaly. V případě, že jde o alternativu k extradici, kterou stát odmítá z důvodu, že pachatel je jeho občanem²¹⁶, má stát povinnost založit jurisdikci podle principu out dedere out judicare (i v tomto případě jde o subsidiární jurisdikci). Obdobně i v případě, že potenciální pachatel není státním občanem, ale nachází se na jeho území.

Extradice

Extradice znamená vydání pachatele trestného činu ze soudní moci jedním státem státu jinému pro stíhání či výkon trestu. Toto upravují jednak mezinárodní smlouvy, tak i vnitrostátní právo. Materiální extradiční právo stanovuje, kterých trestných činů a kterých osob se extradice týká (podmínky pro extradici), formální extradiční právo stanoví průběh extradičního řízení.

Povinnost extradice může být založena pouze mezinárodní smlouvou (dvoustrannou, vícestrannou - forma extradiční doložky). Ve smlouvě je nutno stanovit, pro které trestné činy nastane extradiční povinnost (konkrétní trestný čin se pak musí přesně popsat v extradiční žádosti). Požádaný stát případ posoudí (hodně záleží na jeho praxi).

Některé státy trvají na uzavírání extradičních smluv (USA), jiným postačí zvláštní ujednání (SRN). V roce 1957 byla přijata Evropská úmluva o vydávání (přistoupila k ní i ČR, byla vydána pod č. 549/1992 Sb.). Úmluva unifikovala rámec extradice členských států. Podle Úmluvy se nesmí jednat o promlčený trestný čin. Uplatňuje se zásada oboustranné trestnosti (čin je trestný v obou státech – v dožadujícím se i dožádaném) a zásada ne bis in idem (ne dvakrát ve stejné věci).

²¹⁶ Ibid. Čl. 15, odst. 3

Stát může vydání odmítnout, podléhá-li trestný čin jeho jurisdikci. Pro politické trestné činy se extradice nepovoluje. Politické trestné činy nejsou nikde definovány (záleží na názoru dožadované strany). Výjimku tvoří atentát na hlavu státu či členy jeho rodiny, tzv. atentátní klauzule. Extradice je omezena i pro trestné činy vojenské a fiskální. Stát obvykle nevydává vlastní příslušníky, leda by se k tomu zavázal. Nevydávají se ani političtí uprchlíci, jimž byl udělen azyl.

Extradiční doložky se týkají zvláště významných trestných činů (např. penězokazectví, obchod se ženami). Zvláštní dohody se týkají válečných zločinů (je v nich obsažen všeobecný závazek vydávat válečné zločince (Norimberský tribunál, Tokijský tribunál, Tribunál pro Rwandu a pro bývalou Jugoslávii).

Extradici je nutno odmítnout v tom případě, pokud by návrat uprchlíka vedl k porušení lidských práv. Podmínky extradice pachatelů upravovala Pařížská úmluva z roku 1910.

Z hlediska Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi²¹⁷, který extradiční podmínky samostatně neupravuje, je důležitá podmínka příslušnosti osoby, která je předmětem extradiční žádosti. Úmluva respektuje odlišnou vnitrostátní úpravu a stanoví i pravidla pro případy, kdy stát vůbec nevydává své vlastní občany s tím, že pak musí zahájit trestní stíhání. Úmluva počítá i s dalšími modifikacemi vnitrostátního práva umožňujícího vydání vlastního příslušníka jen za předpokladu, že vydání bude omezeno pouze pro účel trestního řízení a k odpykání trestu bude pachatel navrácen domovskému státu.²¹⁸

Smluvní strany Protokolu Úmluvu mohou, ale nemusí považovat za právní základ pro extradiční řízení. V negativním případě požaduje Úmluva, aby státy usilovaly o uzavření smluv o vydání s jinými státy - stranami Úmluvy- s cílem realizovat příslušné ustanovení.²¹⁹ Státy, které neváží extradici na podmínku smlouvy, budou vzájemně uznávat trestné činy, na které se vztahuje Úmluva a Protokol, za trestné činy podléhající vydání.²²⁰

8.2 Lidská práva jako zásadní otázka a řešení problematiky obchodování se ženami na evropské a mezinárodní úrovni

Lidská práva

Bruselská deklarace²²¹ konstatuje, že obchodování s lidmi představuje závažné porušení lidských práv a volá po lidskoprávním přístupu k obchodování. Vezmeme-li v úvahu neoddělitelné spojení mezi prevencí a potíráním obchodování s lidmi a ochranou lidských práv obchodovaných lidí, máme za to, že integrace lidskoprávního přístupu je klíčová pro správnou analýzu tohoto jevu a pro nastavení účinné reakce na ni. Integraci v tomto smyslu rozumíme to, že lidskoprávní ohled by měl být součástí každé strategie, každého opatření a každé politiky k potírání obchodování s lidmi.

Ve smyslu mezinárodních lidskoprávních dokumentů mají státy povinnost postupovat s řádnou péčí a s cílem předcházet obchodování, vyšetřovat a stíhat pachatele obchodování a poskytnout účinnou pomoc obchodovaným osobám.²²² Ochrana práv obchodovaných osob na straně jedné a trestní

²¹⁷ Protokol samostatně upravuje většinu opatření, vztahující se k transnacionální povaze obchodu s lidmi. Avšak v tomto směru klíčovou problematiku jurisdikce států nad trestnými činy obchodování s lidmi sám protokol neupravuje a vychází z úpravy obsažené v Úmluvě proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

²¹⁸ Ibid. Čl. 16. odst. 12)

²¹⁹ Ibid. Čl. 16. odst. 5 b)

²²⁰ Ibid. Čl. 16. odst. 6)

²²¹ Deklarace z roku 2002, zaměřuje se na podporu dalšího rozvoje evropské a mezinárodní spolupráce, přijímání konkrétních opatření, standardů k prevenci a potírání obchodování s lidmi.

²²² UNHCHR, op. cit.

vyšetřování a stíhání pachatelů na straně druhé musejí být chápány jako dva vzájemně se doplňující aspekty téhož. Ve srovnání s tím, jaká pozornost je věnována trestnímu stíhání, pomoc, ochrana a náhrada obchodovaným osobám zaostávají. Toto je třeba řešit. Základními prvky lidskoprávního přístupu jsou dodržování mezinárodních lidskoprávních norem a zásada nediskriminace, vytváření standardů a odpovědnost, uznání obchodovaných osob jako nositelů práv, sebeorganizování, účast, sociální integrace dotčených skupin a komunit a zohlednění genderu, dětských práv a etnicity. Účast znamená podílení se dříve obchodovaných osob a jiných skupin na přípravě strategie proti obchodování. Navíc je třeba zajistit, aby opatření proti obchodování nepoškozovala nebo neporušovala lidská práva jednotlivců, např. migrantů, prostitutek, uprchlíků a žadatelů o azyl. Přestože obchodování s lidmi dopadá na muže i ženy, není tento jev neutrální z hlediska genderů. Ženy jsou postiženy jiným způsobem než muži s ohledem na sektory, do kterých jsou obchodovány, na formy zneužívání a na jejich následky. Ani v jiných ohledech není obchodování neutrálním jevem, ale je blízké diskriminačním praktikám, vztahům nerovnosti včetně nerovnosti rasové a etnické jak v zemích původu, tak určení, a je těmito jevy generováno. Integrace zohlednění genderů a etnického původu je tudíž nezbytná pro správnou analýzu obchodování, přípravu politiky proti obchodování a pro poskytování ochrany a pomoci. Všechny úmluvy o lidských právech se vztahují též na děti. Mezi dětmi a dospělými však existují rozdíly, které je třeba zohlednit. Mezi úmluvami má zvláštní význam Úmluva OSN o právech dítěte, která stvrzuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí a zároveň zdůrazňuje právo dětí na zvláštní formy ochrany zejména v případech obchodování. Lidskoprávní přístup jako takový poskytuje koncepční a normativní rámec, který dává směr k dalšímu rozvoji politiky v oblasti obchodování. Zároveň nabízí i rámec pro monitorování a vyhodnocování politiky proti obchodování, postupů a kroků jejího reálného i možného dopadu na obchodované osoby a další dotčené skupiny.

Doporučení

Přístup založený na lidských právech, včetně práv dětí, je třeba integrovat jako normativní rámec pro další rozvoj politických zásad a opatření proti obchodování s lidmi, a to jak na vnitrostátní, tak na evropské úrovni. Zásady a pokyny k lidským právům a obchodování s lidmi, vydané vysokým zmocněncem OSN pro lidská práva, se nabízejí jako zásadní nástroj pro přijetí takového přístupu. Evropská komise a členské státy by při přípravě a přijímání opatření proti obchodování měly vždy zvažovat dopad na lidská práva a měly by zavést mechanismy k monitorování tohoto dopadu během implementace.

Soulad s lidskoprávními normami

- S cílem zajistit soulad s lidskoprávními normami je třeba připravit „model vyhodnocování lidských práv“, a to ve spolupráci s neziskovými organizacemi a institucemi, zabývajícími se lidskými právy. Tento model slouží jako nástroj k monitorování a hodnocení dopadů zákonných norem na lidská práva, opatření a praktik proti obchodování s lidmi. Tento nástroj plní důležitou úlohu k tomu, aby opatření proti obchodování byla v souladu s ochranou lidských práv. Vedle toho by měl zajistit, že taková opatření nevytvářejí či nezhoršují existující situaci, která způsobuje rozvoj obchodování či k němu přispívá tím, že zavádí opatření a praktiky, jež dále podřívají či negativně ovlivňují lidská práva, jako je právo na soukromí, právo na svobodu pohybu, právo opustit vlastní zemi, právo na legální migraci a právo na výdělek.

- Komise se zavazuje iniciovat přijetí právně závazného instrumentu EU, který by definoval postavení obchodovaných osob s cílem ochránit jejich lidská práva. Taková iniciativa jde nad rámec současných závazků členských států v této oblasti.²²³
- Tento instrument by měl vytyčit minimální standardy zacházení, na které by měly všechny obchodované osoby nárok, a dále zajistit, že se těmto osobám dostane přiměřeného odškodnění bez ohledu na jejich způsobilost či ochotu spolupracovat v trestním řízení a svědecky vypovídat. V rámci tohoto instrumentu by měla být zvláštní pozornost věnována postavení, právům a potřebám dětí ve smyslu zásad a ustanovení příslušných úmluv.
- Členské státy by měly upřednostnit takové strategie boje proti obchodování, jejichž cílem je posílení sociální integrace, účast a sebeorganizování dotčených a/nebo rizikových skupin.

Vnitrostátní implementace mezinárodních kontrolních mechanismů v oblasti lidských práv:

- **Příklad implementace práv dětí**

Východiskem pro aktuální mezinárodní i evropské standardy ochrany dětí je Úmluva OSN o právech dítěte. Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy však naznačuje, že Úmluva OSN nebude tečkou za mezinárodními snahami o efektivní ochranu dětí. Stav dosavadních prací RE na toto téma shrnuje např. Evropská strategie pro děti (doporučení č. 1298 /1996/). Významnou součástí tohoto dokumentu je návrh nezávislé národní instituce zabývající se situací práv dětí v jednotlivých zemích. Zpráva Výboru RE pro sociální, zdravotní a rodinné záležitosti jmenuje v poznámce 6 ke své zprávě (dok. č. 7436) dvě země, ve kterých funguje instituce ombudsmana pro děti (Norsko a Rakousko). Norsko bylo první Evropskou zemí, ve které byla tato instituce zřízena pod názvem Barneombud (v r. 1981). Norsko a po něm Rakousko (v r. 1989) tím jako první země v Evropě zřídily instituci ombudsmana pro děti před přijetím Úmluvy OSN. Švédsko následovalo v r. 1993, kdy byl zřízen úřad ombudsmana pro děti.²²⁴

Rakousko zavedlo podobnou instituci pod názvem Kinderanwalt. Když parlament přijal v r. 1989 zákon o sociální péči o mládež, čl. 10 tohoto zákona stanoví, že osoby a instituce činné v péči o mládež mají poskytovat rady nezletilcům, rodičům a zákonným zástupcům ve všech záležitostech, týkajících se postavení nezletilých a úkolů rodičů, dále pomáhat při sporech ohledně péče a výchovy.

- **Příklad implementace práv žen**

Využití mezinárodních standardů lidských práv, včetně práv žen k nápravě jejich nedostatečného vnitrostátního zajištění nebo porušování, vždy závisí na míře přenesení mezinárodních závazků do vnitrostátního práva. V případě Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen nebyl dosud zcela a explicitně splněn klíčový závazek obsažený v čl. 2, který požaduje od smluvních stran zakotvit zásadu rovnoprávnosti mužů a žen ve svých ústavách nebo jiných příslušných zákonech a zajišťovat, pomocí zákonů a jiných vhodných prostředků, uskutečňování této zásady. U některých států (i u evropských demokratických) nezná právní řád jednoznačnou definici diskriminace a neřeší faktickou nerovnoprávnost mužů a žen. Obdobně považuje za závažný nedostatek v těchto státech i neexistenci skutečně efektivního a dostatečného národního implementačního mechanismu

²²³ Viz. též kapitola 5.

²²⁴ Ombudsman pro děti monitoruje problematické oblasti a státní správu, přičemž cílem kontroly je zlepšování státních služeb. Institut ochránce dětských práv je chápán jako další prostředek v boji za lepší postavení dětí ve společnosti. Ombudsmani mají přijímat otázky a stížnosti ze strany dětí a rodičů, a tím zprostředkovat nezbytný kontakt mezi státní správou a dotčenými osobami.

vybaveného přiměřenými zdroji a personálem, nedostatečná je zákonná úprava diskriminace žen ve sféře pracovněprávní, sociální a trestněprávní.

Na evropské úrovni má značný význam ve vztahu k právům žen např. doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1269 (1995) o dosažení skutečného pokroku v právech žen po r. 1995. Doporučení obsahuje soubor opatření k vyšší efektivitě vnitrostátní implementace relevantních mezinárodních instrumentů,²²⁵ tj. Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, EÚLP a Evropské sociální charty. Doporučení považuje za nezbytné legislativní vyjádření rovnosti obou pohlaví v ústavách a specializovaných zákonech a zajištění jejich efektivní aplikace. Naplnění tohoto cíle se neobejde bez efektivního implementačního mechanismu na národní úrovni, do jehož kompetence spadá především kontrola legislativních procesů a šetření diskriminační praxe státních orgánů. Národním mechanismům přísluší též odpovědnost za aktivní politiku států ke zvýšení účasti žen v politickém a veřejném životě.

8.3 Řešení problematiky v rámci OSN

Pro řešení problematiky obchodování se ženami by bylo nutné o této trestné činnosti diskutovat a usilovat o boj proti ní nejen v rámci Evropské Unie anebo Evropské Rady, ale hlavně na platformách OSN.

Opatření, která byla pro boj s obchodováním s lidmi až dosud přijata, neumožnila snížit počet žen a dětí vykořisťovaných za účelem sexuálního zotročování. Obchodování s lidmi, zejména se ženami, ve srovnání s jinými formami organizovaného zločinu ve světě narůstá nejrychleji.

Je nejvyšší čas pevně stanovit jasné a konkrétní cíle vedoucí například k tomu, že se v průběhu příštích deseti let sníží na polovinu počet osob, které jsou oběťmi obchodování s lidmi; celkovým cílem by ovšem mělo být úplné a okamžité vymýcení tohoto druhu zločinu.

OSN se domnívá, že činnosti členských států by měly být v souladu s jejich politickými prohlášeními a že členské státy by měly provádět příslušné právní předpisy účinněji, zejména zlepšením operativní spolupráce a výměnou příslušných údajů mezi sebou. OSN se domnívá, že zkoumání dílčích příčin obchodování s lidmi, zejména obchodování se ženami a dětmi za účelem sexuálního vykořisťování (tj. v důsledku kterých faktorů jsou lidé vystavováni riziku, že s nimi bude obchodováno a které faktory ovlivňují poptávku po sexuálních službách a sexuálním vykořisťování žen a dětí), by bylo nutné provést jak na vnitrostátní úrovni, tak na úrovni mezinárodní; proto vyzývá členské státy, aby pokračovaly ve výzkumech v této věci a aby přidělily nezbytné prostředky z dostupných programů z této oblasti spolu s dalšími evropskými a mezinárodními organizacemi.

K tomuto vyjádření OSN bychom chtěli dodat, že **řada mezinárodních nevládních organizací spolu se státními orgány některých evropských zemí (včetně ČR)²²⁶ se domnívají, že by právě OSN měla vyzvat členské státy k dalším úkonům:**

- Zřídit jednoznačný právní základ pro boj se všemi formami násilí na ženách, včetně obchodování se ženami, s případy útlaků a pronásledování z důvodů spojených s pohlavím, vážně se zabývat problémy vyplývajícími z prostituce na jejich území;

²²⁵ Toto Doporučení upozorňuje zejména nové členské státy, že nejdůležitější ve sféře ochrany lidských práv žen je naučit se na všech úrovních vnitrostátního rozhodování kvalifikovaně využívat mezinárodní standardy ochrany lidských práv a pracovat se všemi komparativními materiály.

²²⁶ Odbor bezpečnostní politiky. Ministerstvo vnitra České republiky.

- Do svého politického dialogu s jinými zeměmi systematicky zahrnovat problematiku nezákonného obchodování se ženami a dětmi, aby přijaly vhodná opatření podobná těm, která jsou uvedena v klauzulích o lidských právech a demokracii ve všech dohodách o spolupráci a asociačních dohodách s různými zeměmi;
- V rámci programů rozvojové spolupráce OSN a programů snižování chudoby více přispět k uplatňování rovnosti pohlaví a zohledňování dětí, naléhat na mezinárodní organizace, jako je Světová banka, Mezinárodní měnový fond a Světová obchodní organizace;
- Přednostně se zabývat bojem s chudobou žen a dětí;
- Ve snaze zabránit zneužívání a poskytovat ochranu před vykořisťováním, ověřit nebo přehodnotit svou vízovou politiku, zajistit, že zaměstnanci jejich konzulátů v zemích původu budou spolupracovat a vyměňovat si zkušenosti a že budou odborně vyškoleni v tom, jak při zpracovávání žádostí o udělení víza rozpoznat případy nezákonného obchodování s lidmi. Tito zaměstnanci by měli být také vyškoleni ke spolupráci s příslušnými nevládními organizacemi;
- Zavést telefonní linky národní a mezinárodní pomoci (tísňová volání) sloužící k boji proti obchodování se ženami a informovat veřejnost prostřednictvím informačních kampaní a také prostřednictvím celostátní a lokální televize;
- Přijmout účinná a bezodkladná opatření (včetně legislativních) proti tendenci k používání nových technologií, zejména pak internetu, k šíření informací o dostupnosti a poptávce po ženách za účelem sexuálního vykořisťování, jehož nárůst má dopad na nárůst obchodování s lidmi;
- Spolupracovat s různými mezinárodními organizacemi, jako je Mezinárodní organizace pro migraci, při vytváření obecných směrů pro sběr údajů a doporučuje co nejrychlejší vytvoření společného střediska pro zavedení společných definic (obchodování s lidmi, oběť atd.), pro shromažďování srovnatelných homogenních údajů, hodnocení situace a její vývoj, výměnu informací a evaluaci souvislostí mezi záměrem právních předpisů, politik a zásahů, týkajících se obchodování s lidmi a jejich skutečného dopadu, představit svůj vlastní program prevence obchodu s lidmi;
- Vytvořit nebo zintenzivnit informační kampaně za účelem informování o nebezpečích, zaměřené na vzdělávání ohrožených skupin společnosti v zemích původu, a rovněž upozornit veřejnost v cílových zemích na tento problém za účelem větší informovanosti a snížení poptávky; vyzvat proto členské státy, aby si uvědomily, že cestující na služebních cestách mohou přispět k řešení problému obchodování s lidmi, pokud budou aktivně zapojeni do světové činnosti a nabádání k hlášení případů, kterých byli svědky; -aby vytvořily kontaktní síť médií zabývajících se obchodováním s lidmi, aby byly zveřejňovány aktuální informace o obchodování se ženami - aby zvýšila informovanost o problému obchodování s ženami a dětmi a aby zviditelnila tuto problematiku a obrátila pozornost veřejnosti k tomuto tématu;
- Obsadit příslušné úřady kvalifikovanými lidmi, kteří jsou speciálně vyškoleni v prevenci obchodování s lidmi v rámci společných vzdělávacích programů určených pro všechny zúčastněné strany – policii, soudní moc, zdravotníky, sociální pracovníky, sdružení, specializovaná na boj a prevenci obchodování se ženami a dětmi a další, s použitím nástrojů a dovedností, které zohledňují problematiku rovnosti pohlaví;
- Vytvořit skupinu externích specialistů pracujících při policii za účelem častějšího odhalení obchodování se ženami;
- Uplatňovat a prosazovat právní předpisy, které by posílily pronásledování a zvýšily tresty obchodníkům s lidmi – fyzickým nebo právníckým osobám – (zejména uplatněním

přiměřených, účinných a odstrašujících trestů), spolupachatelům, autorům internetových stránek, na nichž je nabízeno zprostředkování obchodu s lidmi, osobám, které podněcují k sexuálním službám nezletilé nebo je zprostředkovávají, využívají či vyhledávají (pojem nezletilého by měl být definován stejně ve všech státech, tj. jako osoba mladší osmnácti let) a osobám, které se snaží tyto činnosti zahájit, a aby stíhaly praní peněz pocházejících z obchodování s lidmi;

- Trestně stíhat osoby, které vědomě využívají služeb nucené prostituce; -aby zahájily vzdělávání na policejních akademiích, školách zaměřených na sociální péči a ostatních školách o boji proti obchodování se ženami; -aby zesílily dohled nad zprostředkováváním práce tak, aby zabránily organizování mezinárodního obchodu se ženami; -aby pokračovaly v boji proti praní peněz pocházejících z obchodování s lidmi tím, že členské státy uplatňují texty přijaté na mezinárodní úrovni a aby byla, v případě potřeby, posílena stávající ustanovení, týkající se této trestné činnosti;
- Ve svých vnitrostátních právních rádech co nejrychleji provést změny v oblasti povolení k pobytu vydávanému státním příslušníkům cizích zemí, kteří jsou obětmi obchodování s lidmi, podporovat zásadu společné sociální odpovědnosti a partnerství veřejného a soukromého sektoru, včetně zapojení občanských organizací při uplatňování strategií prevence, opětovného zapojení a koordinace;
- Upevnit své styky s podniky v oblasti hotelového průmyslu a cestovního ruchu a dosáhnout tak lepší spolupráce z hlediska společenské odpovědnosti těchto podniků a podnitit je k přijetí etického kodexu, který by se týkal nezákonného obchodování s lidmi a prostituce tam, kde takový kodex chybí; má se za to, že by se příklady dobrých etických kodexů, např. kodex o sexuálním zneužívání dětí organizace ECPAT, kterou financuje UNICEF, měly vyzdvihnout a zaznamenat;
- Přijmout povinná a závazná opatření pro ochranu obětí obchodování s lidmi, neboť takováto opatření jsou nezbytná, chceme-li stíhat překupníky;
- Podepsat a ratifikovat mezinárodní dokumenty o opatřeních proti obchodování s lidmi;
- Každoročně předložit shrnutí činností, včetně vyhodnocení, jak byly uplatňovány a prosazovány právní předpisy v boji proti obchodování s lidmi;
- Zajistit koordinaci a spojitost svých činností na různých mezinárodních platformách, jako jsou Rada Evropy, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, proces revize z Pekingu, Pakt stability pro jižní Evropu a G8;
- V oblastech nejvíce postižených nezaměstnaností zavést programy spolupráce mezi místními celky a příslušnými odděleními ve věci bezpečnosti, aby se předešlo obchodování s lidmi.

Bylo by vhodné

- Zdůraznit, že propagace rovnosti pohlaví v rámci všech politik OSN a uplatňování vnitrostátních právních předpisů o rovných příležitostech mají zásadní význam pro boj s "původci" obchodování s lidmi, jako jsou chudoba, sociální vyloučení, nezaměstnanost, nedostatek vzdělání, korupce, diskriminace a násilí páchané na ženách; -zdůraznit souvislost mezi sexuálním zneužíváním a pracovním vykořisťováním při zajišťování domácích prací; že děti a dospívající mládež, jejichž závislost na jiných osobách překupníci využívají, jsou zneužívány nejen sexuálně, ale jsou rovněž otročeny, poskytovány k nezákonné adopci a nuceným pracím; vyzvat členské státy k přijetí rázných opatření, aby se předešlo a bojovalo proti všem zločinům a přečinům, kterých se na nich jiní dopouští.

- Zdůraznit, že je třeba především jasně snížit poptávku, a to prostřednictvím vzdělávacích, právních, sociálních a kulturních opatření; Že osoby, které podstoupily sexuální vykořisťování, se musí považovat za oběti; že, s ohledem na nesmírné těžkosti, jimž musí čelit, aby se dostaly z dané situace, musí členské státy přijmout nezbytné prostředky k jejich ochraně a podpoře, jako je lékařská a psychologická pomoc, právní poradenství a pomoc kvalifikovaného tlumočnicka, specifické prostředky opětovného začlenění žen, které se živily prostitucí atd., převzetí odpovědnosti za ženy a děti, které se staly obětí nezákonného obchodu s lidmi, těmto ženám a dětem by měla být nabídnuta pomoc, aby se na vlastní žádost buď mohly vrátit do své země původu nebo aby mohly začít nový život;
- Zdůraznit, že by bylo v zájmu povzbuzení obětí k výpovědi a odsouzení viníků vhodné přiznat toto právo na pobyt ve všech členských státech;
- Zdůraznit naléhavou potřebu vytvořit a uplatňovat speciální program prevence zaměřený na práva dětí a založený na spolupráci mezi zeměmi původu, tranzitními zeměmi a cílovými zeměmi; upozornit na nedostatečně koherentní vnější politiku EU vůči třetím zemím, z nichž pochází většina obětí obchodování se ženami; že, boj proti obchodování s lidmi by měl být pro Europol vyšší prioritou; domnívá se, že by finanční a lidské zdroje Europolu měly být využity tak, aby bylo možno účinněji bojovat proti obchodování s lidmi, zejména proti obchodování se ženami a dětmi a proti rozsáhlému mezinárodnímu organizovanému zločinu.
- Zdůraznit důležitost úzké spolupráce složek Europolu a rovnocenných odpovědných složek na mezinárodní úrovni v boji proti obchodování s lidmi, zejména při výměně informací o zločineckých sítích, překupnických cestách a totožnosti překupníků, aby se zvýšila účinnost stíhání, že je důležité zabývat se souvislostmi mezi obchodováním s lidmi a nezákonným přistěhovalectvím a zvážit možnosti legálního přistěhovalectví jako způsoby prevence obchodování s lidmi;

Také by bylo potřebné

- Naléhat na členské státy, aby vytvořily kontaktní střediska nebo jmenovaly národní zpravodaje, kteří by shromažďovali, vyměňovali si a zpracovávali informace o obchodování s lidmi a zdůraznit význam shromažďování srovnatelných údajů s ohledem na rovnost pohlaví, při vědomí, že je maximálně důležité zajistit důvěrnost těchto informací a zaručit přístup nevládních organizací k informacím a údajům;
- Naléhat na členské státy, aby zavedly opatření, která ve výjimečných případech umožní udělení zvláštního povolení k pobytu, aby mohly oběti cizího původu v mimořádné situaci uniknout násilí a vyzvat k zavedení programu pomoci a začlenění obětí, který by prováděla zařízení sociální péče;
- Naléhat na členské státy, aby sjednotily ustanovení trestního práva, v nichž přijmou jasnou právní definici obchodování s dětmi, založenou na mezinárodně dohodnutých standardech obsažených v Palermském protokolu a v Úmluvě OSN o právech dítěte, která by zabránila zařadit obchodování s dětmi pod kategorii obchodování s lidmi;
- Doporučit zavedení společné politiky OSN, která by se zaměřovala na vypracování právního rámce, prosazování právních ustanovení a na tresty, prevenci, soudní stíhání a odsouzení zločinců a rovněž na ochranu obětí a na jejich podporu;
- Vyjádřit svůj názor v souvislosti s tím, že mezi některými členskými státy a orgány EU přetrvávají potíže, které se týkají ratifikace a plnění určitých mezinárodních smluv a úmluv;

- Vyjádřit svůj názor v souvislosti s nedostatkem spolehlivých údajů o nezákonném obchodování s lidmi;²²⁷
- Informovat rozvojové členské státy o výsledcích studie o různých typech právních předpisů členských států z EU ve věci prostituce a obchodování se ženami a dětmi za účelem sexuálního vykořisťování;
- Vyzvat mezinárodní organizace, aby sledovaly uplatňování a společnou interpretaci stávajících nástrojů boje proti obchodování s lidmi a aby zahájily studii stávajících právních opatření a akcí na potírání obchodování se ženami a dětmi, a to na mezinárodní úrovni;
- Přiznat, že v některých členských státech dodnes chybí jakákoli analýza poptávky po prostituci jako možné pohnutky pro nezákonné obchodování s lidmi;²²⁸
- Žádat, aby se tyto ponižující praktiky prodeje a vykořisťování žen a dětí staly tématem aktivní a účinné kampaně v rámci programů Evropské unie, Evropské rady, což by mělo být vyhlášeno členskými státy v rámci jejich příslušných kompetencí;
- Posílit finanční a personální prostředky konzultačních služeb zabývajících se obchodováním se ženami a zesílit spolupráci nevládních organizací pracujících v této oblasti.

²²⁷ Ani Evropské organizace, ani Europol, ani žádný jiný orgán OSN nebyl schopen zveřejnit přesná čísla o rozsahu obchodování s lidmi na celém světě. Chybí údaje o skupinách, které jsou více ohroženy, např. ženách a dětech. Nebyla přijata účinná opatření pro řešení tohoto problému. Human Trafficking and Forced Labour Exploitation. Guidance for Legislation and Law Enforcement. International Labour Office.

²²⁸ OSN by měla vypracovat celkovou studii o dopadu legislativy členských států v oblasti prostituce na počet obětí nezákonného obchodu s lidmi. „Vilnius Women’s House”, Lithuania, „Family Care Center Bulduri”, Latvia, Center of information and support (AIDS), Estonia.

9 Zákonná situace a trestní stíhání

Obchodování se ženami představuje pro své pachatele v současnosti pouze nepatrné riziko. Obchod s lidskými bytostmi je trestnou činností páchanou plánovitě, koordinovaně, v pozadí stojí jasná dělba úkolů a mezinárodní propojení pachatelů. Z těchto důvodů lze jednotlivé články spolupráce jen obtížně vystopovat, zejména pokud samy oběti tohoto trestného činu obchodníky kryjí: ať už se tak děje ze strachu z odvetných opatření vůči nim nebo jejich blízkým či proto, že sami jsou také pachateli/kami trestných činů a obávají se odpovídajících sankcí. Jejich výpověď je přitom ve většině případů nejdůležitějším důkazním prostředkem orgánů činných v trestním řízení. Na vině jsou právní normy, které jsou v první řadě namířeny proti migrantům/kám. Sociální a právní ochrana osob a zajištění jejich základních práv a svobod ustupuje potřebám státu chránit se před přílivem cizinců.

Trestnost obchodu s lidmi je vyjádřena povinností stran Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi přijmout taková legislativní a jiná opatření, která mohou být nezbytná k tomu, aby bylo jako trestný čin stanoveno jednání uvedené v definici obchodu s lidmi, pokud by bylo spáchané úmyslně. Za trestný čin mají státy stanovit i pokus, účastenství na trestném činu a organizování nebo navádění jiných osob ke spáchání.²²⁹ Harmonizačním účelem Protokolu je naplnit požadavky trestnosti obchodu se ženami a dětmi. Podle definice není exploatace nezbytná k potrestání obchodu s lidmi, stačí, když jsou oběti předmětem některého jednání uvedeného v definici, s použitím prostředků specifikovaných „pro účel“. K trestnosti jednání pachatele není třeba, aby při svém jednání použil jakoukoliv formu nátlaku či zneužil nepříznivou situaci ovlivňující svobodné rozhodování osoby mladší 18 let. Ani souhlas této osoby není právně relevantní a nezabývá pachatele trestní odpovědností, neboť zákon zde stanoví vyšší míru ochrany těchto osob před všeobecně nepřijatelným jednáním. Jiná situace je pak u osob dospělých, tedy těch, které jsou starší 18 let. Rozdílnost úpravy je odůvodněná větší mírou nezkušenosti a bezbrannosti osob mladších osmnácti let.

Mezinárodněprávní závazky z perspektivy postihu pachatelů

Trestní právo mnoha zemí neobsahuje trestný čin obchodování se ženami.²³⁰ Toto jednání zůstává často nepotrestáno nebo je kriminalizováno pouze prostřednictvím skutkových podstat jiných trestných činů. V těchto případech však tresty pachatelů nereflektují závažnost a brutální povahu tohoto činu. Nelze opomíjet ani případy, kdy jsou trestně stíhány samotné oběti. Potřeba přijetí adekvátní legislativy se odráží v celé řadě mezinárodních standardů a opatření. Ačkoli lze jistě vést diskusi o odstrašujícím působení trestu, je třeba konstatovat, že v současnosti jsou sankce za obchodování se ženami příliš slabé.

OSN

Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s osobami, zejména ženami a dětmi zavazuje smluvní strany kriminalizovat jednání, v tomto protokolu definované; žádná pravidla, týkající se přísnosti sankcí, však nestanoví. Vlastní Úmluva (O boji proti mezinárodní organizované trestné

²²⁹ První Úmluvou, která rozšířila trestnost na pokus a přípravu zakázaného obchodu, byla Ženevská úmluva o potírání obchodu se ženami a dětmi. The Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children, September 30, 1921, X.L.N.T.S. 415.

²³⁰ Kartusch, A.: Reference Guide for Anti – Trafficking Legislative Review, OSCE office for Democratic Institutions and Human Rights, září 2001, str: 39.

činnosti) pak obsahuje pouze obecnou formulaci o trestání sankcemi, jejichž výše má odpovídat závažnosti daného trestného činu.

EU

Rámcové usnesení Rady EU o potírání obchodu s lidmi, které má pozastavit účinnost Společného opatření, přijatého Radou EU na základě článku K. 3 Smlouvy o EU, týkající se boje s nezákonným obchodováním s lidmi a sexuálními vykořisťováními dětí z roku 1997²³¹, obsahuje minimální standardy pro výši sankcí za trestný čin obchodování s lidmi. Definice tohoto pojmu vykazuje shodné znaky jako vymezení Organizace spojených národů v Protokolu o obchodování s lidmi. Návrh Rámcového usnesení zavazuje členské státy přijmout „efektivní, přiměřené a odstrašující sankce“, **včetně trestu odnětí svobody na nejméně 6 let, resp. 10 let, pokud jsou dány okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.**²³²

Rada Evropy

Podle doporučení č. 11 Výboru ministrů členských států o opatřeních proti obchodu s lidmi spojenému se sexuálními vykořisťováními²³³ by měly členské státy „zavést nebo zvýšit sankce tak, aby odpovídaly jeho závažnosti“.

OBSE

Podle Závěrečné zprávy přijaté na doplňkovém zasedání v rámci Lidské dimenze na téma: „obchodování s lidmi“²³⁴ by měly účastnické státy zavést taková opatření, jež by umožňovala konfiskaci zisků obchodníků s lidmi, přičemž by zkonfiskovaný majetek sloužil jako příspěvek vládnímu financování programů zaměřených na potřeby obětí obchodování s lidmi.

Rozbor mezinárodních závazků z hlediska efektivity jejich dopadu

Obchodování se ženami představuje jeden z nejnaléhavějších a nejsložitějších problémů v oblasti lidských práv, jenž vyžaduje adekvátní odpověď ze strany každého státu. Jeho postih by proto měl mít záležitost celého mezinárodního společenství. V současné době lze obchodování se ženami považovat za moderní formu otroctví odporující základním principům lidskosti. Přestože je celosvětově rozšířen, není stíhán se stejnou intenzitou jako například mučení nebo klasické otroctví. Trestnost tohoto jednání vyplývá přímo z pravidel obecného mezinárodního práva, bez ohledu na to, zda jde současně i o trestné činy podle vnitrostátního práva každého státu. Trestní postih může vykonat buď každý stát samostatně na základě principu univerzality, anebo podle mezinárodního trestního práva. Od těchto pravidel v obyčejové i smluvní podobě, týkajících se postihu zločinů podle mezinárodního práva, je třeba odlišit čistě smluvní instrumenty, založené na tzv. nepřímém donucovacím režimu, pod něž spadají i úmluvy zabývající se potíráním obchodu s lidmi. V těchto případech jde pouze o adaptaci (harmonizaci) vnitrostátního trestního zákonodárství s cílem usnadnit spolupráci států a umožnit postih pachatelů před příslušnými vnitrostátními soudy.²³⁵ Rozhodující roli zde hraje vnitrostátní realizace závazků, v těchto dokumentech obsažených.

²³¹ Čl. 11 Rámcového usnesení Rady EU o potírání obchodu s lidmi.

²³² Čl. 4 Rámcového usnesení Rady EU o potírání obchodu s lidmi.

²³³ Recommendation No R (2000) 11 of the Committee of Ministers to Member States on Action Against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, 19. 5. 2000.

²³⁴ Závěrečná zpráva byla přijata na druhém ze tří Doplňkových zasedání OBSE v rámci Lidské dimenze pro rok 2000 ve Vídni na téma: „Obchodování s lidmi“.

²³⁵ Šturma, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, C. H. Beck, Praha 1999, str. 39

9.1 Odpovědnost právnických osob

Obchodníci mnohdy jednají prostřednictvím právnických osob, jakými jsou například cestovní kanceláře, sňatkové agentury, sex-shopy, bary, veřejné domy nebo pracovní agentury, které těží z organizovaného zločinu nebo fungují jako krytí zločineckých skupin a zastírání původu výtěžku ze zločinu a legalizují tento zisk. Jednání právnických osob však není možné potrestat, pokud není stanovena jejich trestní odpovědnost. Stíhání pouhých jednotlivců totiž mnohdy nepostačuje k dopadení hlavních aktérů. V takových případech mohou právnické osoby dál pokračovat v obchodech navázáním spolupráce s jinými fyzickými osobami namísto těch, které již byly odhaleny. Největší zisky z obchodování s lidmi jsou však realizovány právě těmito právnickými osobami, a nikoli jednotlivci, kteří jednají jejich jmény nebo s nimi spolupracují. Navíc, odpovědnost právnických osob, ať už trestněprávní nebo občanskoprávní, je důležitá z hlediska přijímání efektivních sankcí a opatření, včetně konfiskace výnosů a kompenzace obětí. Protokol OSN o obchodování s lidmi trestní odpovědnost právnických osob nepředpokládá. Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu zavazuje smluvní strany stanovit trestní, civilní nebo správní odpovědnost právnických osob za účast na obchodování s lidmi. Takovouto odpovědností nemá být však dotčena trestní odpovědnost fyzických osob, které trestné činy spáchaly. Smluvní strany jsou dále povinny zajistit, aby se na odpovědné právnické osoby vztahovaly „účinné, přiměřené a odrazující trestní nebo jiné sankce, včetně peněžitých“.²³⁶

Článek 5 Rámcového usnesení Rady EU o potírání obchodu s lidmi (2002/629JVV) stanoví trestněprávní i občanskoprávní odpovědnost právnických osob za trestný čin „obchodování s lidmi“, pokud byl spáchán v jejich prospěch osobou, která buď samostatně, nebo jako člen jejího orgánu za ni jednala, a to na základě zastupování, rozhodovací anebo kontrolní pravomoci. Mimo jiné se stanoví odpovědnost právnické osoby i pokud spáchání trestného činu v její prospěch bylo umožněno nedostatečnou kontrolou nebo zanedbáním kontroly ze strany odpovědné osoby. Právní kroky podniknuté proti právnické osobě nesmí vyloučit trestní stíhání fyzických osob, které spáchaly nebo napomáhaly ke spáchání tohoto trestného činu. Článek 6 se pak zabývá sankcemi ukládanými právnickým osobám ve formě trestů nebo administrativních opatření. Jedná se, jak už bylo výše řečeno, o minimální právní standardy, které musí každý členský stát EU dodržet. Je tedy možné ukládat tresty přísnějších, nikoli však mírnějších. Kromě pokut lze právnické osoby sankcionovat přechodným nebo trvalým zákazem výkonu obchodní zakázky a subvence soudně nařízenou likvidací či přechodným nebo trvalým uzavřením zařízení, které bylo využito nebo mělo být využito ke spáchání trestného činu „obchodování s lidmi“.

Rada Evropy

Podle doporučení č. 11 Výboru ministrů členskými státem o opatřeních proti obchodu s lidmi spojenému se sexuálním vykořisťováním by měly členské státy přesně stanovit trestní i civilní odpovědnost právnických osob a přijmout sankce specifické pro tyto osoby.

České trestní právo je založeno na individuální odpovědnosti fyzických osob za zavinění, nezná odpovědnost právnických osob. Trestní zákon otázku odpovědnosti právnických osob výslovně neřeší. Nauka i praxe však vycházejí z názoru, že právnická osoba nemá vůli, proto nelze založit její trestní odpovědnost. Za trestné činy spáchané právnickou osobou může být trestně odpovědný jen jednotlivec, který, jako představitel nějakého kolektivního orgánu, trestný čin spáchal nebo se na něm účastnil. U kolektivních orgánů mohou být odpovědni všichni jejich členové jako jednotlivci, pokud

²³⁶ Č. 10 Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

následek zavinili.²³⁷ Správní a civilní odpovědnost právnických osob je naopak v českém právním řádu obsažena.

Extrateritoriální jurisdikce

Obchodování s lidmi se často odehrává vně národních hranic jednotlivých států, z tohoto důvodu je nutno se zabývat otázkou uzákonění a realizace jurisdikce států k trestnímu stíhání pachatele bez ohledu na to, zda nezákonné chování bylo uskutečněno na území toho státu, který stíhání provádí, či zda se jedná o vlastního státního příslušníka. To je důležité s ohledem na nadnárodní charakter trestného činu „obchodování“ a na zachování možnosti potrestat pachatele, i pokud se přemístí na území jiného státu.

OSN

Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu zavazuje každý smluvní stát přijmout opatření nezbytná k uplatnění vlastní jurisdikce v souvislosti s trestným činem spáchaným na jeho území (teritoriální pravomoc). Kromě toho může smluvní strana rovněž uplatnit svou jurisdikci v souvislosti s jakýmkoli trestným činem spáchaným mimo jeho území (exteritoriální pravomoc), pokud:

- je spáchán proti jeho státnímu příslušníku (pasivní princip personality);
- je spáchán jeho státním příslušníkem (aktivní princip personality);
- jedná se o závažný trestný čin spáchaný organizovanou zločineckou skupinou mimo jeho území za účelem spáchání závažného trestného činu na jeho území;
- jedná se o účastenství na spáchání trestného činu nebo pokus o dokonání takového činu mimo jeho území za účelem spáchání trestného činu nebo pokusu o konání takového činu na jeho území.²³⁸

EU

Rámcové usnesení Rady EU stanoví ve svém článku 7 odst. 2, že každý členský stát může přijmout opatření, podle kterých bude stíhat pachatele trestného činu „obchodování“, byl-li spáchán na území cizího státu buď vlastním státním příslušníkem, nebo ve prospěch právnické osoby se sídlem na jeho území.

Rada Evropy

Doporučení č. 11 Výboru ministrů Rady Evropy doporučuje státům stanovit extrateritoriální jurisdikci bez ohledu na stát, ve kterém bylo uskutečněno jednání související s trestným činem „obchodování s lidmi“ včetně případů, kdy byl tento čin spáchán na území více států.

9.2 Mechanismy řešení individuálních stížností

Na úrovni OSN mezi tyto mechanismy patří Výbor pro odstranění rasové diskriminace (CERD), Výbor pro odstranění diskriminace žen (CADW) a dále mechanismy Mezinárodní organizace práce (MOL).²³⁹

Na evropské úrovni je možno se s některými případy obrátit na Evropský soud pro lidská práva nebo na Evropský soudní dvůr. Ani jeden z těchto mechanismů se však konkrétně nevěnuje obchodování s lidmi. Navíc, vzhledem ke komplikované povaze obchodování a k různým stupňům oprávněnosti jednat, nemohou výše uvedené mechanismy plně reagovat na stížnosti obětí obchodování s lidmi.

²³⁷ Novotný, O. a kolektiv: Trestní právo hmotné – I. Obecná část, 3. přepracované vydání. Kodex, Praha 1997, srov. 97

²³⁸ Článek 15 Úmluvy.

²³⁹ viz.: <http://www.ilo.org>.

Aby mohl být plně uplatněn lidskoprávní přístup v rámci strategií proti obchodování, doporučujeme vytvořit zvláštní mechanismus pro řešení stížností jednotlivců. Tím by bylo uznáno právo obchodovaných osob jako obětí porušení jejich lidských práv stěžovat si (přímo nebo prostřednictvím organizace) na porušení jejich individuálních práv státem. Zavedení takového mechanismu by zajistilo odpovědnost státu za své kroky a za plnění mezinárodních závazků v oblasti lidských práv. Navíc by obchodovaným osobám dalo možnost nápravy.

V tomto kontextu přijala Expertní skupina názor (viz příloha 3), kterým se staví za potřebu zavést monitorovací mechanismus do připravované Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi. Tento mechanismus by sloužil k monitorování plnění mezinárodních závazků státy a umožňoval by jednotlivcům podávat stížnosti.

Doporučujeme zavést mechanismus pro řešení individuálních stížností, jehož cílem je, v rámci strategií proti obchodování s lidmi, zajistit přístup zohledňující lidská práva. Možnost jednotlivců nebo organizací upozornit jménem obětí na neplnění mezinárodních lidskoprávních závazků ze strany jednotlivých států a/nebo vznést stížnost pro porušení práv jedince, je důležitým nástrojem k zajištění odpovědnosti členských států za vlastní kroky a dává jednotlivci možnost dosáhnout nápravy.

V rámci vnitrostátního práva jednotlivých států a podle Úmluvy Rady Evropy o boji proti obchodu s lidmi každá smluvní strana zabezpečí, že oběť trestného činu může podat trestní oznámení u příslušných orgánů státu pobytu, jestliže byl trestný čin spáchán na území smluvní strany jiné než té, kde má pobyt. Příslušný orgán, kterému bylo trestní oznámení podáno, pokud nemá v této věci pravomoc, bezodkladně předá věc příslušnému orgánu smluvní strany, na jejímž území byl trestný čin spáchán. Trestní oznámení se projednává v souladu s vnitrostátním právním řádem smluvní strany, na jejímž území byl trestný čin spáchán.

Každá smluvní strana zabezpečí prostřednictvím legislativních nebo jiných opatření, v souladu s podmínkami stanovenými jejím vnitrostátním právním řádem, aby všechna uskupení, nadace, sdružení nebo nevládní organizace, které se zaměřují na boj proti obchodování s lidmi nebo na ochranu lidských práv, mohly během jednání o trestném činu stanoveném v souladu s článkem 18 této Úmluvy pomáhat oběti a/nebo ji s jejím souhlasem podporovat.²⁴⁰

²⁴⁰ Článek 27 – Žádosti *ex parte* a *ex officio*. V. část – vyšetřování, obžaloba a procesní právo.

10 Obchodování s lidmi v Gruzii

Legislativa

Obchodování s lidmi zakazuje Gruzínské trestní právo (čl.143¹ – čl.143²). Zahrnuje trestní odpovědnost – odnětí svobody na nejméně 7 let. Za tento trestný čin (spáchaný organizovanou skupinou), který způsobil úmrtí oběti obchodování s lidmi anebo jiné těžké následky, ukládá zákon trestní odpovědnost – odnětí svobody až na 20 let. Zákon také zakotvuje odpovědnost právnických osob – odnětí práva na výkon činnosti, likvidace právnické osoby anebo vysoká pokuta. Čl.143² ukládá odpovědnost za tento trestný čin, spáchaný proti nezletilým osobám.

Definice obchodu s lidmi, zejména se ženami a dětmi v gruzínském právním řádu vychází ze široké definice obchodu s lidmi obsažené v Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi a zároveň zahrnuje všechny aspekty tohoto kriminálního jevu.

Od roku 2006 platí v Gruzii zákon o obchodování s lidmi.²⁴¹ Je rozdělen na 7 hlav

- **I. hlava:** (čl. 1 – čl. 4) – obecná ustanovení, regulační sféra tohoto zákona, cíle, státní politika proti obchodu s lidmi;
- **II. hlava:** (čl. 5 – čl. 6) – kompetence státních orgánů ve sféře boje proti této trestné činnosti, mechanismy prevence obchodu s lidmi, II. hlava zakotvuje definice různých pojmů, souvisejících s obchodem s lidmi, např.: vykořisťování – čl. 3, d), nucená práce – čl. 3, e), praktiky podobné otroctví – čl. 3, z), oběť obchodu s lidmi – čl. 3, k);
- **III. hlava:** (čl. 7 – čl. 10) – mechanismy boje proti obchodu s lidmi, program pro ochranu a pomoc obětem obchodu s lidmi, např.: čl. 10 pojednává o účelech a kompetenci Státního fondu ochrany a pomoci obětem obchodu s lidmi;
- **IV. hlava:** (čl. 11 – čl. 21) - právní pomoc, ochrana a rehabilitace obětí obchodu s lidmi. Tato hlava vymezuje právní pomoc obětem, které nejsou občankami Gruzie. Ve IV. hlavě se mluví o způsobech jejich navrácení do zemí původu. Zmíněná hlava obsahuje otázky, týkající se trestní odpovědnosti;
- **V. hlava** vymezuje mezinárodní spolupráci;
- **VI. hlava** obsahuje přechodná ustanovení;
- **VII. hlava** obsahuje závěrečná ustanovení, stanoví platnost tohoto zákona. Určuje platnost některých článků.

Tento zákon určuje právní a organizační základ pro předcházení a bojování s obchodováním s lidmi, kompetence a závazky státních orgánů, veřejných činitelů a dalších osob, pravidel spolupráce v oblasti svých aktivit v opatřeních používaných proti obchodu s lidmi. Tento zákon také upravuje právní status obětí obchodu s lidmi a záruky jejich sociální a právní ochrany.²⁴²

Cíle tohoto zákona

- Zajistit provádění ochrany a boje proti obchodu s lidmi prostřednictvím (na základě) ochrany práv obětí obchodu s lidmi.
- Zajistit ochranu, pomoc a rehabilitaci obětí obchodu s lidmi.

²⁴¹ Gruzínský parlament přijal 28. 4. 2006.

²⁴² Čl. 1. Rozsah právní regulace zákona.

- Vymezení specifík trestního stíhání obchodu s lidmi.
- Stanovení principů spolupráce mezi státními úřady, mezinárodními organizacemi a dalšími osobami v prevenci a v boji proti obchodu s lidmi, stejně tak jako v ochraně, pomoci a rehabilitaci obětí obchodu s lidmi.²⁴³

Kompetence státních orgánů v prevenci obchodu s lidmi

- Gruzínské Ministerstvo školství a vědy v rámci svých kompetencí zajišťuje zařazení tématu obchodování s lidmi mezi témata v rámci výukových osnov na druhém (střední školství) a nejvyšším vzdělávacím stupni.
- Gruzínské Ministerstvo zahraničních věcí v rámci svých kompetencí dohlíží na vydávání gruzínských víz a dalších identifikačních dokumentů, dovolujících gruzínským občanům návrat do Gruzie; dále zajišťuje vedení rozhovorů s cizími zeměmi s výhledem na uzavření dvoustranných a mnohostranných dohod v souladu s gruzínskou legislativou za tím účelem, aby gruzínským občanům a osobám s trvalým pobytem v Gruzii poskytli možnost zaměstnání mimo Gruzii.
- Gruzínské Ministerstvo vnitra v rámci své kompetence provádí dohled nad pohybem osob přes gruzínské hranice a na aktivity hraničních přechodů s ohledem na zajištění identifikace osob, které se podílejí na trestném činu obchodu s lidmi a registruje jejich vstup a odchod ze země; spolupracuje s kompetentními orgány trestního řízení v cizích zemích; provádí výzkum a analyzuje příčiny obchodu s lidmi za účelem jeho vymýcení a předcházení a implementuje preventivní opatření k vymýcení takovýchto příčin.²⁴⁴

Státní fond ochrany a pomoci (zákonným) obětem obchodu s lidmi

- Veřejnoprávní korporace „Státní fond ochrany a pomoci (zákonným) obětem obchodu s lidmi“ (dále jen „Fond“) se zřizuje za účelem efektivní implementace ochranných, asistenčních a rehabilitačních opatření pro (zákonné) oběti obchodu s lidmi.²⁴⁵
- Kontrola státu nad Fondem je vykonávána Ministerstvem práce, zdravotnictví a sociálních věcí.
- Fond je řízen svým ředitelem, kterého jmenuje a odvolává prezident Gruzie.
- Zřizuje se dozorčí rada, která koordinuje aktivity Fondu. Dozorčí rada se skládá z členů jiných státních orgánů, zástupců neziskového sektoru a mezinárodních organizací, které jsou činné v tomto oboru, dále se skládá ze specialistů a vědců v tomto oboru.
- Strukturu a pravidla fungování Fondu určuje statut. Statut schvaluje prezident Gruzie na základě návrhu ředitele Fondu.²⁴⁶
- Účelem Fondu je poskytnout kompenzaci (zákonným) obětem obchodu s lidmi. Financovat jejich ochranné, asistenční a rehabilitační prostředky.
- Zdroje příjmu Fondu jsou:
 - Prostředky státního rozpočtu;
 - Prostředky získané od mezinárodních organizací;
 - Příspěvky od právnických a fyzických osob;
 - Jiné příjmy, povolené na základě gruzínské legislativy.

²⁴³ Čl. 2.

²⁴⁴ Čl. 6.

²⁴⁵ Čl. 9.

²⁴⁶ Příkaz prezidenta Gruzie N 437 z 18. července 2006. O statutu veřejnoprávní korporace „Státní Fond ochrany a pomoci (zákonným) obětem obchodu s lidmi“.

- Fond nabízí obětem zvláštní ubytovnu v Tbilisi (hlavní město) od října roku 2007 a také v Batumi (západní Gruzie) od srpna roku 2006. Fond finančně podporuje právní, lékařskou a jinou pomoc obětem. Jak tvrdí ředitelka fondu, paní Marina Meskhi: "Ženy, které od fondu dostávají tuto pomoc, musely v minulosti poskytovat sexuální služby anebo byly donuceny k různým nelegálním pracím jako oběti obchodu s lidmi. Fond poskytuje ochranu i mužům, kteří se stali oběťmi obchodu s lidmi a byli podrobeni nuceným pracím.

Mezirezortní koordinace pro výkon opatření proti obchodu s lidmi

- Za účelem podpory efektivního výkonu funkcí státními orgány odpovědnými za prevenci a boj proti obchodu s lidmi, ochrany, pomoci a rehabilitace (zákonných) obětí obchodu s lidmi, koordinaci a monitorování těchto aktivit, bude prezidentem Gruzie zřízena Rada mezirezortní koordinace pro výkon opatření proti obchodu s lidmi.
- V Radě mezirezortní koordinace pro výkon opatření proti obchodu s lidmi budou zastoupeni představitelé správních úřadů, představitelé nevládního sektoru a mezinárodních organizací vyvíjející aktivitu v této oblasti, představitelé médií (masové komunikace) a specialisté a vědci, zaměřující se na tuto oblast.
- Pravidla vzniku Rady koordinace, jmenování a odvolání členů z Koordinační Rady, složení a pravidla fungování Koordinační rady (Statut) upraví vláda Gruzie a schválí výnosem prezident Gruzie.²⁴⁷

Status oběti obchodu s lidmi²⁴⁸

- Stálá skupina při Koordinačním výboru rozhodne o přiznání statutu oběti obchodu s lidmi do 48 hodin od podání žádosti osobou pomocné instituci obětem obchodu s lidmi (útulek) nebo jiné instituci (orgánu). Struktura, pravidla fungování a rozsah kompetencí bude určena Koordinační radou.
- Pokud byl žadateli přiznán status oběti obchodu s lidmi, žadatel má právo se obrátit na pomocnou instituci obětem obchodu s lidmi a vykonávat svá práva podle této hlavy.
- Požívání statusu oběti obchodu s lidmi takovou osobou nebude pro tuto osobu základem pro výkon práv a povinností zákoných obětí podle trestního řádu státu Gruzie.
- Ustanovení této hlavy se aplikuje na občany Gruzie a osoby bez státní příslušnosti trvale bydlící v Gruzii, kteří byli uznáni za oběti obchodu s lidmi v jiných zemích.²⁴⁹

Oběť obchodu s lidmi je oprávněna mít 30-denní lhůtu na uvážení, zda bude spolupracovat s orgány trestního řízení vztahující se k tomuto trestnému činu.²⁵⁰

Právní ochrana (zákonných) obětí obchodu s lidmi

- Přístup ke spravedlnosti je zajištěn (zákonným) obětem obchodu s lidmi způsobem předepsaným legislativou Gruzie.
- Orgány státního zřízení a pomocná instituce obětem obchodu s lidmi (útulek) poskytují (zákonným) obětem obchodu s lidmi veškeré informace o Gruzínské legislativě vztahující se k obchodu s lidmi.

²⁴⁷ Čl. 10.

²⁴⁸ Projekt příkazu prezidenta Gruzie o všeobecných standardech identifikace zákoných obětí obchodu s lidmi byl zpracován gruzínskou vládou na konci roku 2007.

²⁴⁹ Čl. 11.

²⁵⁰ Čl. 12. Lhůta uvážení (období reflexe).

- V trestním řízení poskytuje stát zákonným obětem obchodu s lidmi služby právních zástupců a překladatelů stejně jako dokumenty a materiály vztahující se k řízení v rodném jazyce oběti nebo v jazyce pro oběť srozumitelném.
- Zákonná oběť a svědek, stejně jako osoba poskytující právní ochranu a asistenci má právo žádat ochranu své vlastní bezpečnosti a bezpečnosti členů své rodiny v kterémkoliv okamžiku v souladu s řízením stanoveným Gruzínskou legislativou.
- Totožnost, adresa a další osobní údaje (zákonných) obětí obchodu s lidmi jsou důvěrnou informací a její zveřejnění je zakázáno, s výjimkou případů předpokládaných právním řádem.²⁵¹

Výjimka z odpovědnosti (zákonných) obětí obchodu s lidmi

- (Zákonná) oběť obchodu s lidmi je vyňata z trestněprávní odpovědnosti pro činy předpokládané v článku 344 a 362 trestního zákona Gruzie a článku 172 a 185 zákona o přestupcích. Kromě toho, (zákonná) oběť nebude odpovědná za svoji účast na nezákonném jednání, jestliže se musela chovat z důvodu svého postavení (zákonné) oběti obchodu s lidmi.
- Ustanovení odstavce jedna tohoto článku se aplikuje na porušení, kterých se osoba dopustila z důvodu svého postavení jako (zákonné) oběti obchodu s lidmi před okamžikem udělení statusu (zákonné) oběti obchodu s lidmi.²⁵²

Právo (zákonné) oběti obchodu s lidmi na odškodnění škod způsobených jako důsledek trestného činu obchodu s lidmi

- (Zákonná) oběť obchodu s lidmi má právo požadovat odškodnění za morální, psychickou nebo materiální újmu, která jí byla způsobena jako důsledek trestného činu obchodu s lidmi, v souladu s občanským soudním řádem a trestním řádem Gruzie.
- Tam, kde není možné odškodnit za škody způsobené (zákonné) oběti obchodu s lidmi podle odstavce 1 tohoto článku, obdrží oběť kompenzaci od Fondu v souladu s řízením stanoveným gruzínskou legislativou.²⁵³

Mechanismy asistence a rehabilitace (zákonných) oběti obchodu s lidmi

- Se souhlasem oběti obchodu s lidmi stát zajistí této osobě ubytování v pomocné instituci pro oběti obchodu s lidmi (útulek) – příbytek, který je vhodný pro slušné a bezpečné bytí.
- Pokud jsou práva podle tohoto článku vykonávána, všechny pomocné instituce pro oběti obchodu s lidmi (útulky) vezmou v potaz věk, pohlaví a zvláštní potřeby oběti, zejména zvláštní potřeby dětí ve věci vhodného bydlení, výchovy a péče.
- (Zákonné) dětské oběti obchodu s lidmi jsou předmětem ochranného mechanismu založeného Úmluvou OSN o právech dítěte z 20. listopadu 1989, Úmluvou Rady Evropy o opatřeních proti obchodu s lidskými bytostmi a pokyny přijatými mezinárodními organizacemi v oblasti ochrany dětských obětí obchodu s lidmi.
- Pokud věk (zákonných) osob obchodu s lidmi není určen a existují důvodné pochyby, že (zákonná) osoba obchodu s lidmi je nezletilá, bude tato osoba považována za nezletilou a bude předmětem speciálních opatření, dokud nebude určen její věk.

²⁵¹ Čl. 14.

²⁵² Čl. 15.

²⁵³ Čl. 16.

- Prostředky namířené na ochranu osobní bezpečnosti a zdravotně-psychologické rehabilitace (zákonných) obětí obchodu s lidmi budou použity pouze na základě souhlasu a při zachování plného utajení jejích osobních údajů.²⁵⁴

Status a repatriace zahraničních (zákonných) obětí obchodu s lidmi

- Cizinci, kteří jsou (zákonnými) osobami obchodu s lidmi, který byl spáchán na území Gruzie, mají práva přiznávaná (zákonným) obětem obchodu s lidmi podle tohoto zákona.
- Je nepřípustné vyhnat cizince z území Gruzie, pokud existují dostatečné důvody k přesvědčení, že osoba je (zákonnou) obětí obchodu s lidmi.
- Po skončení příslušného trestního stíhání, cizí (zákonné) oběti obchodu s lidmi může být, na její žádost, přiznán azyl na území Gruzie, pokud existují dostatečné důvody k přesvědčení, že život této osoby, její zdraví nebo osobní svoboda je ohrožena, pokud se dotyčná osoba vrátí do země původu.²⁵⁵

Bezpečná repatriace gruzínských občanů nebo osob majících trvalý pobyt v Gruzii, které jsou (zákonnými) oběťmi obchodu s lidmi

- Gruzínské konzulární služby a diplomatická reprezentace spolupracují s gruzínským Ministerstvem spravedlnosti a dalšími příslušnými státními orgány Gruzie, aby byly v co nejkratším čase zajištěny identifikační dokumenty nebo jednorázové cestovní dokumenty dovolující (zákonným) obětem obchodu s lidmi návrat do Gruzie a zajištěn jejich bezpečný návrat do Gruzie.
- Pro účely bezpečnosti a dobrovolného návratu (zákonných) obětí obchodu s lidmi spolupracují gruzínské státní orgány s příslušnými státními orgány cizích zemí, s orgány mezinárodních organizací a neziskových subjektů.²⁵⁶

Mezinárodní spolupráce v boji proti obchodu s lidmi

Spolupráce gruzínských státních orgánů s příslušnými státními orgány cizích zemí v boji proti obchodu s lidmi.

Spolupráce Gruzínského státu s příslušnými státními orgány cizích zemí v prevenci a v boji s obchodem s lidmi, stejně jako ochrana, asistence a rehabilitace (zákonných) obětí obchodu s lidmi bude vymezena na základě Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a jejímu protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi, Úmluvou Rady Evropy o opatřeních proti obchodu s lidskými bytostmi, gruzínskými mezinárodními smlouvami o vzájemné právní pomoci uzavřené s příslušnými státy a dalšími mezinárodními smlouvami a dohodami, jichž je Gruzie smluvní stranou.²⁵⁷

²⁵⁴ Čl. 18.

²⁵⁵ Čl. 20.

²⁵⁶ Čl. 21.

²⁵⁷ Čl. 22.

Spolupráce s mezinárodními vládními a nevládními organizacemi v implementaci společných programů

Mezinárodní vládní a nevládní organizace, na základě procedury předepsané gruzínskou legislativou, se podílejí na vypracování a implementaci opatření a společných programů zaměřených na prevenci a boj s obchodem s lidmi, ochranu, asistenci a rehabilitaci (zákonných) obětí obchodu s lidmi.²⁵⁸

Opatření podnikaná s ohledem na vstup v platnost

- Vláda Gruzie financuje implementaci prostředků proti obchodu s lidmi státními orgány odpovědnými za boj proti obchodu s lidmi.
- Do 6 měsíců od vstupu v platnost vypracuje vláda Gruzie a předloží prezidentovi ke schválení pravidla vzniku Rady mezirezortní koordinace pro výkon opatření proti obchodu s lidmi, jmenování a odvolání osob z Koordinační Rady, složení a pravidla fungování Koordinační Rady (statut).
- Do 6 měsíců od vstupu v platnost vypracuje Koordinační rada a předloží prezidentu Gruzie ke schválení sjednocené standardy a pravidla identifikace obětí obchodu s lidmi.
- Do 6 měsíců od vstupu v platnost Koordinační rada schválí:
 - Složení, pravidla fungování a rozsah pravomocí stálé skupiny zřízení Koordinační Radou;
 - Nutné standardy a požadavky pro uspořádání pomocné instituce obětí obchodu s lidmi (útulek) a její modelový statut;
 - Provozní pokyny pro ochranu obětí obchodu s lidmi (Národní referenční mechanismus);
 - Pravidla pro udělování kompenzací Fondem.
- Do 6 měsíců od vstupu v platnost zajistí Ministerstvo pro ekonomický rozvoj převod příslušného majetku v souladu s procedurou předepsanou gruzínskou legislativou na veřejnoprávní korporaci „Státní fond ochrany a pomoci obětí obchodu s lidmi“.
- Do 6 měsíců od vstupu v platnost provede Ministerstvo vnitra nezbytné organizační a právní opatření pro vznik sjednocené informační databáze.
- Do 3 měsíců od vstupu v platnost vypracuje Ministerstvo práce, zdravotnictví a sociální ochrany pravidla a formuláře poskytování zdravotní pomoci obětí obchodu s lidmi.
- Do 6 měsíců od vstupu v platnost zajistí Ministerstvo školství a vědy zahrnutí obchodu s lidmi mezi příbuzná témata osnov sekundárního (střední školství) a nejvyššího školství.
- Do 6 měsíců od vstupu v platnost schválí Ministerstvo vnitra pravidla vzniku jednotné informační databáze.
- Do 1 měsíce od vstupu v platnost zajistí Ministerstvo zahraničních věcí přidělení zaměstnanců odpovědných za řešení otázky obchodu s lidmi v konzulárních institucích Gruzie a za veřejnou dostupnost souvisejících informací, zahrnující území mimo Gruzii.
- Do 6 měsíců od vstupu v platnost předloží Ministerstvo zahraničních věcí Parlamentu Gruzie k ratifikaci Úmluvou Rady Evropy o opatřeních proti obchodu s lidskými bytostmi.²⁵⁹

Vstup v platnost²⁶⁰

- Tento zákon kromě článků 13(4), 18(2) a 22 vstoupí v platnost jeden měsíc po zveřejnění.
- Článek 13(4) tohoto zákona vstoupí v platnost následně po příslušných novelizacích a dodatcích k trestnímu zákonu a trestnímu řádu Gruzie.

²⁵⁸ Čl. 23.

²⁵⁹ Čl. 24.

²⁶⁰ Čl. 25.

- Článek 18(2) vstoupí v platnost od 1. ledna 2008.
- Článek 22 tohoto zákona vstoupí v platnost po přístupu Gruzie k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a jejímu protokolu k prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi²⁶¹ a k Úmluvě Rady Evropy o opatřeních proti obchodu s lidskými bytostmi.²⁶²

Statistické údaje

Tabulka č.2: Statistické údaje z Gruzie (Gruzie, Obchodování s lidmi. Ministerstvo vnitra, za rok 2003 – 2007)

Articles	2003	2004	2005	2006	2007
Criminal cases Initiated	2 criminal cases	16 criminal cases	25 criminal cases	27 criminal cases	28 criminal cases
Charges filed	Against 2 persons in 2 criminal cases	Against 22 persons in 16 criminal cases	Against 23 persons in 13 criminal cases	Against 15 persons in 13 criminal cases	
Measures of constraint imposed	Upon 2 persons in 2 criminal cases	Upon 22 persons in 16 criminal cases	Upon 23 persons in 13 criminal cases	Upon 15 persons in 13 criminal cases	
Criminal cases submitted to court	2 criminal cases against 2 persons	6 criminal cases against 9 persons	11 criminal cases against 17 persons	13 criminal cases against 16 persons	
Sentences passed	Against 2 persons in 2 criminal cases	Against 2 persons in 1 criminal case	Against 12 persons in 6 criminal cases	Against 19 persons in 16 criminal cases	
Retrieval announced		Against 7 persons in 7 criminal cases	Against 2 persons in 2 criminal cases		
Separated criminal cases		3 criminal cases against 4 persons	4 criminal cases against 4 persons	2 criminal cases against 2 persons	1 criminal case against 1 person

²⁶¹ Gruzie podepsala 20. října roku 2005.

²⁶² Gruzínský parlament ratifikoval 7. června roku 2006. Ustanovení č. 3202 parlamentu Gruzie.

Podle gruzínských nevládních organizací²⁶³ se gruzínské ženy stávají obětmi obchodu s lidmi hlavně: v Turecku, Bulharsku, Iránu, Egyptě, Řecku, Saúdské Arábii, ale i v Gruzii. Většina těchto žen do jiných zemí jela za prací, aby zachránila svou rodinu. Některé z nich věděly, jaké mají možnosti a šanci najít si práci v zahraničí, ale vůbec se nedomnívaly, že tuto práci budou muset vykonávat ve velice těžkých podmínkách a že se nakonec stanou obětmi obchodu s lidmi.

10.1 Vnitrostátní ozbrojené konflikty a zapojení do obchodu s lidmi a prostituce (do jiných nedovolených aktivit) zahraničních vojáků.²⁶⁴

Situace v Abcházii – autonomní republice Gruzie

Řada expertů v oblasti lidských práv žen připouští, že do pašování žen jsou zapojeni i někteří zahraniční vojáci a policisté. Některé členové mírových misí obchodují s překupníky prostitutek, což vyvolává pochybnosti o schopnosti řízení sil OSN a o tom, zda dokáží vyšetřovat případy zneužití úřední moci. Pokud ale nebude OSN ochotná otevřeně a důkladně tyto případy vyšetřit a zakročit proti pachatelům, pak dává v sázku vlastní pověst ochránce bezbranných dívek. A to by mohlo – více než samotná obvinění – podkopat roli OSN jako ochránce míru. Např. v Bosně a Hercegovině se OSN ještě nedávno snažila rozpráší síť obchodníků s bílým masem. Přitom ale narážela na důkazy, že někteří členové mírových misí OSN jsou do moderního druhu otroctví buď přímo zapojeni, anebo se příliš nebrání tomuto nelegálnímu jednání. Napojení OSN na gangy obchodníků se ženami potvrdili dva Američané, kteří sloužili v Bosně, a pracovníci organizace na ochranu lidských práv Human Rights Watch sídlící ve Washingtonu. Jako první na tento fakt upozornil letecký technik Ben Johnston z Texasu, který sloužil na americké letecké základně v Tule. Johnston byl znechucen chováním některých svých kolegů. “Představte si třeba padesátileté muže, jak jdou po ulici s dívkami, které vypadají spíš jako děti. Vidíte ty muže, jak dívky drží, slyšíte je mluvit v hangáru, jak jim říkají, že jsou jejich sexuální otrokyně, že je přivedli z nevěstince a že je vlastní – mají jejich pasy a že když jim nebudou po vůli, prodají je zpátky srbskému mafiánovi za poloviční cenu,” tvrdí Johnston. Americký voják ještě dodává, že mu jeden majitel nevěstince vyprávěl, jak jezdí nakupovat ženy do Srbska, jak je chodí nabízet do hangáru se slovy, že má čerstvé maso pro každého. OSN vyhlásila vůči sexuálnímu obchodu takzvanou nulovou toleranci. Vytvořila speciální týmy „Stop“, které působí v každém bosenském regionu. Jejich úkolem je bojovat se zločinem a nabízet pomoc obětem. Týmy Stop pomohly 169 ženám. Na druhou stranu se ale i v řadách OSN množí pochybnosti o smysluplnosti jejich práce. Místní organizace na ochranu práv žen říkají, že se do země nejčastěji dostávají ženy z Rumunska, Moldavska a Ukrajiny. V Bosně takové ženy zůstávají i nadále. Pochybnosti o smysluplnosti OSN se v současnosti množí i v souvislosti s Abchazskou a Osetinskou (autonomní republika a autonomní oblast v Gruzii) těžce řešitelnou otázkou. Dneska už nikdo nepochybuje, že

²⁶³ Např.: Ženy pro budoucnost, World Vision – Georgia.

²⁶⁴ Přítomnost vojáků v postižených zemích zesiluje poptávku po prostituci. Americké vojenské základny ve Vietnamu znamenaly „boom“ prostituce v Jihovýchodní Asii. V letech 1966 – 1974 bylo na jihu Vietnamu umístěno 320 000 amerických vojáků. Téměř stejný počet jich přicházel do této oblasti na krátkou dovolenou. Centrem odpočinku pro vojáky se stalo Thajsko. Ročně sem přicházelo za tímto účelem 50 000 až 70 000 vojáků. Celkem to bylo v letech 1962 – 1976 asi 700 000 vojáků. Tato „vojenská turistika“ byla zaměřena především na vyhledávání sexuálních služeb a představovala v těchto letech až 40 % z celkových příjmů Thajska. Počet prostituujících se osob rychle narůstal: zatímco v roce 1957 provozovalo prostituci 20 000 z 22 milionů obyvatel, v roce 1964 to bylo již 400 000 z 27 milionů a v roce 1981 zde provozovalo prostituci 500 000 až 700 000 osob. Přítomnost vojáků částečně vysvětluje nesmírný rozmach sexuální turistiky v Thajsku. Od roku 1970 přichází do Thajska za tímto účelem více podnikatelů a turistů z USA a Evropy.

ruští mírotvorci tu neplní své povinnosti. Navíc hrubě porušují závazky mezinárodního humanitárního práva a právní normy z dvoustranných a mnohostranných smluv, které by určitým způsobem měly přispět k mírovému řešení teritoriálních problémů na území tohoto Kavkazského státu. Mnohokrát byla zaznamenána fakta, kdy vojáci nelegálním způsobem často překračují hranici mezi Abcházíí a ostatními částmi Gruzie, napadají mírumilovné občany, kteří dosud žijí na území Abcházie a nutí je, aby „bez rizika“ mohly přejít přes hraniční most, napadají i gruzínské novináře, policisty. V souvislosti s tematikou obchodování s lidmi je důležité zdůraznit, že i když by OSN a zahraniční vojáci SNS měli působit jako ochránci míru, stability a lidských práv mírumilovných občanů, staly se obchod s lidmi a nelegální obchod se zbraněmi, obchod s drogami, nucená práce, násilí, únosy a další zločiny součástí životů nevinných a neochráněných lidí (nejen gruzínských občanů) v těchto konfliktních zónách. V současnosti se gruzínská strana snaží dohodnout se severním sousedem, aby bylo možné gruzínsko-ruské hraniční přechody kontrolovat společně (ruští mírotvorci + gruzínské policejní služby), s touto možností de facto nesouhlasí vykonavatelé moci v Abcházii a Jižní Osetii.

Je stále otázkou, kdo by měl nést odpovědnost za stávající situaci v Abcházii v oblasti lidských práv. Rusové, kteří podporují separatistické regiony Gruzie (tomu nasvědčuje i nedávný příkaz bývalého ruského prezidenta Putina, který zaúkoloval Ministerstvo zahraničí, aby začalo pomáhat obyvatelům separatistických gruzínských republik Abcházie a Jižní Osetie),²⁶⁵ de facto sám prezident Abcházie a nepřiznaná abchazská vláda, která musí vykonávat svou moc na tomto území pod vlivem a politickou kontrolou ruských státních činitelů, anebo i Arménci, kteří mimochodem tvoří 60 % obyvatelstva Abcházie.

Za poslední dobu bylo v Abcházii zaznamenáno několik skutečností o obchodu s lidmi a faktických případů nucené práce a násilí. Abchazská strana tvrdí, že na území tohoto neuznaného státu lidé pracují jen legálně (cizinci k tomu potřebují speciální povolení ministerstva vnitra) a že v Abcházii nikdo neobchoduje s lidmi. Fakta však mluví jasně.²⁶⁶ V roce 2004 byli v Abcházii osvobozeni tři občané Turecka, držení předtím po několik týdnů ve faktickém otroctví. Stalo se tak po zásahu turecké diplomacie. V rozhovoru s gruzínskými novináři jeden z osvobozených uvedl: „Dokázali jsme schovat mobilní telefon a jeho prostřednictvím se spojit s tureckým konzulátem v Gruzii. V Abcházii, např. v šachtách u města Tkvarčeli, zůstávají i další lidé nuceně pracovat ve velmi obtížných podmínkách.“ Další osvobozený dodává, že mezi těmito lidmi jsou hlavně Rusové a Turci.²⁶⁷ „Krmili nás jedenkrát denně, pracovali jsme od osmi od rána do devíti hodin večer,

²⁶⁵ Případné navázání těsnějších styků s gruzínskými separatistickými regiony Abcházii a Jižní Osetií (což by znamenalo prakticky uznání jejich samostatnosti) rozčiluje a znepokojuje Gruzii. Plnou podporu územní celistvosti a suverenity Gruzie v rámci jejích mezinárodně uznaných hranic vyjadřují Evropská unie a USA, Severoatlantická aliance, která od Ruska požaduje, aby své rozhodnutí zrušilo. Podporu Gruzii vyjádřila v prohlášení ministerstva zahraničí i Česká republika, která je také znepokojená posledním vývojem událostí na území Gruzie. Gruzínská vláda ujišťuje přátelské státy, že Gruzie má v úmyslu i nadále prosazovat svůj plán, jehož cílem je mírovými prostředky obnovit gruzínskou suverenitu v obou separatistických regionech. Do té doby by odpovědnost za stávající situaci v oblasti lidských práv na uvedených teritoriích Gruzie měli nést neuznané vlády Abcházie a Jižní Osetie a ti, kteří je všemi nemorálními a nelegitimními prostředky podporují.

Javier Solana prohlásil, že EU vždy podporovala územní celistvost Gruzie a je znepokojena podobnými jednostrannými kroky. Mluvčí amerického Ministerstva zahraničí Sean MacCormach řekl, že Washington zatím stále studuje přesný obsah Putinových direktiv, ale jednoznačně podporuje integritu a suverenitu Gruzie.

²⁶⁶ Úřad ombudsmana Abcházie (představitel legitimní vlády Abchazské autonomní republiky /sídlí v Tbilisi/).

²⁶⁷ Tři osvobození Turci byli převezeni do gruzínské metropole Tbilisi, kde pokračovalo vyšetřování celého případu. Podle slov korespondenta IA REGNUM přijeli tito lidé do Abcházie 15. května 2004. Bylo jim slíbeno, že za měsíční práci obdrží 700 až 1200 \$ a že peníze budou odeslány na účty jejich rodin. Později však vyšlo najevo, že rodiny žádný obnos neobdržely. Když pracovníci protestovali, byli nelidsky zbiti a zbraněmi přinuceni pokračovat v práci. Podle informací představitel bezpečnostních služeb Gruzie Giorgiho Džikii jsou přes gruzínsko-turecký

systematicky nás bili a ponižovali a chovali se k nám nelidsky,“ popisoval situaci jeden z osvobozených. Tvrdí, že v podobné situaci je v Abcházii drženo ještě dalších 150 lidí.

Ministr vnitra neuznané abchazské vlády Beslan Beija tyto informace později popřel. Připouští, že v Abcházii pracují lidé z Turecka, děje se tak ale legálně a pod kontrolou úřadů. Žádní ilegální pracovníci na území Abcházie údajně nejsou. V říjnu téhož roku zjistily tajné služby, že do Abcházie přijeli bratři Igor a Sergej Belichovi z Doněcka, aby si přivydělali na plantážích při sklizni. V březnu 2005 volali oba své matce do Doněcka a žádali ji o zaslání peněz. Z hovoru matka vycítila, že mají velký strach a žádají o pomoc. Bylo to naposledy, co se bratři ozvali. Nezvěstný je rovněž Artur Rejb z Krasnojarsku, který také přijel v říjnu za prací do Suchumi. V roce 2005, 25. září vypravila gruzínská strana z Batumského přístavu na Ukrajinu Alexandra Timofejeva, který se stal obětí obchodu s lidmi a po 9 let byl nucen pracovat v domě šéfa městské policie v Suchumi. Timofejevovi se podařilo z Abcházie uprchnout a přes řeku Enguri se dostal do rukou gruzínské jednotky rychlého nasazení.

V roce 2006, 2. března vjely do abchazských vesnic Nabakevi a Otobaia ruské „mírové“ jednotky. Přinutili pokojné gruzínské vesničany hloubit na rozlehlém území jámy, aby zde mohla být založena plantáž lískových oříšků. Často se v takovýchto případech stává, že dělníkům je zapláceno velmi málo nebo vůbec. V některých oblastech jsou vesničané nuceni odevzdávat organizovaným zločineckým skupinám i vlastní úrodu, aby ochránili své rodiny. Zabavené plodiny jsou pak výhodně prodávány v Rusku, aniž by tomu ruští mírotvorci jakkoliv bránili.

15. dubna téhož roku byl zadržen na rusko-abchazské hranici muž ve věku 49 let z města Očamčiri. Při kontrole jeho vozu totiž pohraničníci objevili v zavazadlovém prostoru 29letého tádžického občana, který se už o útěk do Ruska v minulosti několikrát marně pokoušel. V roce 2007, 26. června proběhla ve vesnicích Čuburchindži a Tagilon v Galském regionu policejní razie, při které bylo zadrženo 11 mladých Gruzínců. Ti byli poté násilím odvedeni a nuceni sloužit v abchazské armádě. Později zjistila gruzínská strana jména tří z nich – Nika Kolbaia, Giuli Adamia a Elgudža Thoria. Tito muži byli propuštěni, když zaplatili určitý obnos.

Představitel abchazské odvodní komise prohlašoval v centru Tagilonu, že gruzínské rodiny, odmítající vydat své syny ke službě v abchazské armádě, budou vysídleny.

Gruzínská strana se domnívá, že tito branci mají posloužit abchazské armádě v případě silového řešení konfliktu jako štít chránící vlastní jednotky. Zběhové z abchazské armády tvrdí, že byli šikanováni a vystaveni nesnesitelným podmínkám. Kromě standardních vojenských povinností museli proti své vůli vykonávat různé těžké a nebezpečné práce podle rozkazu nadřízených (např. odklizení trosk vybombardovaných domů po válce v 90. letech, likvidace minových polí bez patřičné přípravy apod.).

hraniční přechod Sarpi převádění turečtí občané, kterým je slibována práce v Abcházii. Většinou ale jde o obchod s lidmi.

11 Doplnující informace

Prostituce a sexturisti

Někteří muži z vyspělých zemí cestují za sexem do těch méně vyspělých, aby si tam užili to, co by si ve své zemi nikdy nemohli dovolit. Sexuální turismus jde až tak daleko, že některé cestovní kanceláře se specializují jen na dětskou prostituci v rozvojových zemích. “Turisté” tohoto druhu jsou dobře známi v Asii, Africe, ale též na Filipínách a jinde. V Thajsku – ráji prostitute - se nabízí bohatá nabídka sexuálních radovánek i pro ženy, ale ze strany žen naopak není o tyto “služby” zájem.

Evropští sexturisté nemusí jezdit až do Bangkoku. Jestliže prostitutky putují za penězi z východu na západ, pak jejich klienti se pohybují ze západu na východ. Vidina levného sexu láká muže z bohatých západních států do chudých východoevropských postkomunistických zemí. Novou sexmetropolí se stala Praha i Budapešť. Do Prahy létají levnými airbusy za levnými českými holkami hlavně angličtí mladíci. A mainstreamová media, řízená kdovíkým, si to ještě náramně pochvalují – jak prý je to skvělé, že díky tomu turistický ruch jen kvete.

Nevychovanost sexuálních turistů způsobuje v celém světě mnoho zla. Díky nim jsou v rozvojových zemích statisíce dívek i dětí obojího pohlaví zotročovány. V sexuálním zotročování stále dalších a dalších dívek a dětí sehrála velkou roli šířící se infekce AIDS. Zákazníci nevěstinců si jsou vědomi nebezpečí nákazy, a tak požadují čím dál mladší dívky, o nichž se předpokládá, že touto chorobou postiženy nejsou. To vede ke stále čilejšímu mezinárodnímu obchodu s dívkami. Například čím dál víc barmských děvčat bývá zavlčeno do Thajska a nepálských do Indie.²⁶⁸

Sexuální turisté jsou velmi nebezpeční i pro své blízké, neboť cestují po světě a roznášejí pohlavní nemoci i AIDS z exotických oblastí do svých vlastí.²⁶⁹ Ve společnosti, kde jsou peníze svaté, vůbec nezáleží na tom, jestli se prostituce provozuje dívoce nebo v noblesních nevěstincích. Pokud si movitý zákazník přeje sex “bez”, prostitutka zapomene na všechny zásady bezpečného sexu a poskytne mu vše, co si žádá.

Otroctví a obchod se ženami v rozvojovém světě jen kvete. Jenže i dívky z vyspělých civilizovaných zemí kolikrát velmi špatně dopadnou. Jsou lákány do světa za velkým výdělkem - pak je ale překupníci uspí a převezou do rozvojových zemí. Tam je jejich osud zpravidla zpečetěn. Stanou se z nich nevolnice kdesi v horách nebo pouštích. Když zestárnou, jejich osud bývá tragický - nezřídka jsou prostě zavražděny.

Mýty a realita

V pouliční prostituci, v klubech a v bytové prostituci jsou i ženy, které byly k této činnosti donuceny. Bylo jim slíbeno jiné zaměstnání, jsou nuceny pohružkami a vydíráním a nemohou z prostituce svobodně odejít.

Ženy pracující v prostituci věděly, do čeho jdou, nemají si tedy na co stěžovat.

Mnoho žen zareagovalo na nabídku úplně jiné práce (např. v pohostinství, v hotelech, úklidové práce, hlídání dětí nebo péče o staré lidi). Některé z nich však skutečně věděly, že budou poskytovat sexuální služby. Přesto jde i v tomto případě o trestný čin obchodu s lidmi – tyto ženy jsou nuceny k prostituci za nepřijatelných podmínek, na které by dobrovolně nepřistoupily: nedostávají slíbenou mzdu, musí splácet fiktivní dluhy a nemohou volně odejít, protože je vyhrožováno jim i jejich rodinám.

Pokud je žena obchodována, je to na ní na první pohled patrné.

²⁶⁸ Indická hraniční policie odhaduje průměrné stáří zavlčených nepálských děvčat na třináct let, ale nijak zvlášť se nesnaží nezákonnému obchodu s lidmi zabránit.

²⁶⁹ Jen v Německu se počet mužů, kteří jezdí do Thajska především kvůli vidině tamních nevěstinců, odhaduje na sto tisíc.

Metody nátlaku na oběť obchodování s lidmi jsou důmyslné a rozmanité. Ačkoliv se můžete setkat i s hrubým násilím a jeho následky, častěji je oběť obchodu s lidmi donucena k prostituci méně patrnými způsoby: je vyhrožováno jí, jejím dětem a rodině, jsou jí zabaveny doklady, je stále hlídána, zamykána, přinucena splácet obrovský dluh apod.

Takových věcí si všimnete po delší době, nebo pokud si se ženou povídáte o tom, co ji trápí (jakých znaků obchodu s lidmi si můžete všimnout).

Pouze nevzdělané a chudé ženy mohou být obchodovány za účelem prostituce.

Ačkoliv je chudoba jedním z faktorů přispívajících k větší zranitelnosti žen vůči nabídkám obchodníků s lidmi, stávají se oběťmi všechny skupiny žen. Vysoká nezaměstnanost a nemožnost zabezpečit vlastní rodinu v zemích původu je příčinou toho, že se i vzdělané a kvalifikované ženy vydávají pracovat do zahraničí a stávají se oběťmi obchodu s lidmi.

Všechny oběti obchodu s lidmi byly uneseny.

I když existují i případy, kdy byly oběti obchodu s lidmi odvezeny do cílové země násilím, mnoho dalších žen přicestuje dobrovolně, protože jsou podvodně nalákány na jinou práci. Až zde se dozví, že budou muset vydělávat peníze prostitucí. Pokud nesouhlasí, jsou donuceny a ze slíbených peněz nedostávají téměř nic.

Ženy na pracovním trhu

Ve světě stále přetrvává názor, že ženy nejsou schopny podat stejné pracovní výkony jako muži, i když jsou integrální součástí pracovního trhu. To má za následek mimo jiné nerovnoměrné zastoupení žen v některých funkcích. Týká se to rovněž zastoupení žen ve vyšších manažerských pozicích a v pozicích, které lze označit jako rozhodovací. Tím se automaticky přijímají rozhodnutí a systémy řízení, které vyhovují mužské části populace. I přes významný posun ve vnímání rolí mužů a žen nahlíží společnost stále často na ženy jako na „přirozené“ pečovatelky o rodinu a již v procesu nástupu do zaměstnání jsou takto zařazovány, ohodnocovány a je s nimi rozdílně nakládáno při kariérním postupu. Přitom už je v dnešní době možné péči o rodinu rozdělit mezi oba rodiče, přizpůsobit pracovní program tak, aby bylo možné sladit práci a péči o rodinu, a přitom plně využít kapacitu zaměstnance.

Řada mezinárodních nevládních organizací prosazuje uplatnění žen na trhu práce a plné využití jejich potenciálu, hlásí se k zásadě rovného odměňování za práci stejné hodnoty a rovného zacházení na pracovním trhu, podporuje zavádění flexibilních forem zaměstnání a vytváření pracovních podmínek pro rodiče a osoby pečující o osoby blízké.²⁷⁰

Návrhy na řešení zrovnoprávnění žen na trhu práce

Motivování zaměstnavatelů uplatňovat flexibilní formy zaměstnání, pružnou pracovní dobu, částečné pracovní úvazky, práci z domova apod., zejména formou daňového zvýhodnění pro zaměstnavatele – tvorba opatření podporujících ženy v manažerských pozicích a dalších opatření směřujících k odbourávání „skleněného stropu“ (př. vytvoření a zavádění systému genderového auditu pro zaměstnavatele, vysvětlující výhody smíšeného týmu pro vyšší míru kreativity a výkonnosti).

²⁷⁰ Úmluva o odstranění diskriminace žen, čl. 11: Státy, smluvní strany, přijmou veškerá příslušná opatření k odstranění diskriminace žen v zaměstnání s cílem zajistit, na základě rovnoprávnosti mužů a žen, stejná práva, zejména:
a) práva na práci jakožto nezvratitelného práva všech lidských bytostí;
b) práva na stejné příležitosti v zaměstnání, včetně používání stejných kritérií výběru v zaměstnání;
c) práva svobodné volby povolání a zaměstnání, práva na postup, zajištění místa a na všechny výhody a podmínky zaměstnání a práva na získání odborného zaškolení a přeškolení včetně vyučení, specializační přípravy a doškolení.

Podíl žen v politických seskupeních

V tabulkách č.3 – č.9 nabízíme náhled do zajímavých dat, která s politickou participací žen úzce souvisejí – do údajů o zaměstnanosti žen, o jejich zastoupení ve vysokém managementu firem. Posledním ukazatelem, který uvádíme, je Index genderové propasti, z něhož v oblasti EU nejlépe vyšlo Švédsko a nejhůře Řecko. Česká republika nebyla hodnocena, ale dle všech ukazatelů by Řecko předstihla jen velice těsně.

Tabulka č.3: Podíl žen v uskupeních EU

Stát	Podíl [%]
Evropská komise	29
Evropský parlament	30
Národní vlády v EU (průměr)	23

Tabulka č.4: Podíl žen v národních vládách ve vybraných zemích EU²⁷¹

Stát	Podíl [%]
Česká republika	10
Německo	37,5
Francie	13
Velká Británie	27
Švédsko	50
Nizozemsko	31
Polsko	7
Španělsko	47
Itálie	9
Řecko	6

Tabulka č.5: Podíl žen v národních parlamentech ve vybraných zemích EU

Stát	Podíl [%]
Země EU (průměr)	24
Česká republika	17 dolní komora 12 horní komora
Německo	33
Francie	13
Velká Británie	20
Švédsko	46
Nizozemsko	40
Polsko	22
Španělsko	36
Itálie	12
Řecko	6

²⁷¹ Úmluva o odstranění diskriminace žen, čl. 8: Státy, smluvní strany, přijmou veškerá příslušná opatření k zajištění toho, aby ženy, na rovnoprávném základě s muži a bez jakékoli diskriminace, měly příležitost zastupovat své vlády na mezinárodní úrovni a účastnit se práce mezinárodních organizací.

Zaměstnanost podle pohlaví

Tabulka č.6: Zaměstnanost podle pohlaví

Stát	Ženy [%]	Muži [%]
EU	56,2	71,1
Německo	59,3	71,1
Francie	57,4	68,4
Itálie	45,4	70,2
Španělsko	51,2	75,0
Švédsko	70,5	79,9
Nizozemsko	66,4	79,9
Velká Británie	65,8	77,3

Ženy v ekonomice

Ve 200 největších světových firmách patřilo v červnu 2004 ženám jen 10,4 % všech postů v dozorčích radách.

Tabulka č.7: Podíl žen na postech v dozorčích radách

Stát	Podíl [%]
USA	17,5
Velká Británie	12,5
Německo	10,3
Nizozemsko	8,6
Švýcarsko	7,7
Francie	7,2
Itálie	1,8

Pět největších překážek v postupu žen ve firemních strukturách

Tabulka č.8: Četnost výskytu překážek v postupu žen ve firemních strukturách

Překážka	Četnost [%]
Stereotypy a předsudky vztahující se k roli a schopnostem žen	66
Nedostatek úspěšných ženských vzorů	64
Nedostatek manažerských zkušeností u žen	63
Rodinné a osobní povinnosti žen	62
Chybějící pro ženské podpůrné mechanismy	61

(Zdroj: "Women in Leadership: A European Business Imperative", The Catalyst and The Conference Board, 2002).

Index genderové propasti (Gender Gap Index)

Obecně pojímanou rovnost příležitostí mezi muži a ženami zhodnotilo v roce 2005 Světové ekonomické fórum ve svém Indexu genderové propasti. Tento index byl vypočítán na základě 5 indikátorů: účast na firemním životě, ekonomické šance, politická participace, úroveň vzdělání, zdraví a blahobyt.

Tabulka č.9: Index genderové propasti

Stát	Index
Švédsko	1
Nový Zéland	6
Kanada	7
Velká Británie	8
Německo	9
Francie	13
USA	17
Švýcarsko	34
Itálie	45
Řecko	50

Bukurešťská deklarace (2000)

Důrazně vyzývá zúčastněné státy k potírání obchodování se ženami a dívkami tím, že odstraní překážky v dosahování rovných příležitostí pro ženy v ekonomické oblasti, jež obzvláště ženy nutí k odchodu za prací, a tak zvyšují jejich náchylnost stát se oběťmi obchodování s lidmi, a to sice tak, že přijmou antidiskriminační zákony, které ženám umožní účinně protestovat, pokud budou na pracovišti diskriminovány pro své pohlaví.²⁷²

Skutečné případy násilí

V následující části práce uvedeme neuvěřitelná fakta a skutečné případy násilí na ženách v některých zemích.

Maďarsko

Ve dvou třetinách případů sexuálního násilí v Maďarsku zná oběť útočníka, protože je jím rodinný příslušník nebo známý. Přesto je jen málo pachatelů za svůj zločin souzeno.²⁷³ Z násilnění v manželství bylo v Maďarsku jako trestný čin uzákoněno v roce 1997. Ochrana před touto formou násilí je však dosud nedostatečná, protože oběti musejí před soudem prokázat, že kladly odpor. A to bez ohledu na míru výhrůzek nebo závažnost násilí, kterému byly vystaveny.

U soudu ženy v přítomnosti útočnicků opakovaně prožívají hrůzu sexuálních útoků, když prokazují svou nevinu. Běžně čelí názorům, že vynucený sex je v manželství přípustný nebo že muže ke znásilnění provokují. Že by se z těchto důvodů zdráhala znásilnění oznámit, uvedla při rozhovoru s pracovníky AI dokonce i jedna maďarská soudkyně. Velké množství případů se však před soud ani nedostane. Oběti buď případ vůbec neohlásí, protože se obávají ponižujícího vyšetřování, nebo jej odloží policie, která neprovede dostatečné šetření a obvinění označí za "falešné". Poškozené ženy nebo svědci proto pod tlakem stahují své výpovědi.

"Znásilnění v manželství je zločin. Odsouzení a výsměch společnosti ani nedůvěra v justici a zdravotnictví nesmějí být důvodem, proč oběti nedosáhnou spravedlnosti," uvedla Nicola Duckworthová, ředitelka programu AI pro Evropu a Střední Asii.

²⁷² Bucharest Declaration of the OSCE Parliamentary assembly, 10. 7. 2000.

²⁷³ Předsudky veřejnosti, lhostejnost vlády a nedostatky v justici znemožňují ženám domáhat se spravedlnosti – uvádí Amnesty International (AI).

Problém znásilnění mezi partnery maďarská společnost prakticky nediskutuje. Podle výzkumu veřejného mínění z roku 2006 nevědělo, že znásilnění v manželství je trestný čin, 62 procent respondentů. AI vyzývá vládu Maďarska, aby provedla změny v zákonech, které obětem znásilnění zajistí spravedlnost. Je nezbytné, aby stát poskytl obětem násilí odpovídající péči, a především, aby se maďarská společnost zbavila svých předsudků.

USA

Každá třetí indiánská žena v USA se stává obětí znásilnění. Podle údajů ministerstva spravedlnosti je nebezpečí sexuálního násilí pro domorodou Američanku 2,5krát vyšší než pro ostatní ženy.²⁷⁴ Vláda Spojených států vytvořila složitou spleť kmenových, státních a federálních jurisdikcí, jejichž neúčinnost umožňuje pachatelům napadat a znásilňovat fakticky beztrestně. Funkčnost kmenového justičního systému, na který se indiánské oběti trestných činů obracejí, je snížena jeho dlouhodobým podfinancováním. Federální právo navíc kmenovým soudům umožňuje udělení maximálně ročního trestu za jakýkoli přečin a zakazuje soudit podezřelé jiného než indiánského původu, a to navzdory datům ministerstva spravedlnosti, která ukazují, že 86 procent pachatelů indiánského původu není. Problémem je i nedostatek vyškolených zdravotníků, kteří by byli schopni provádět vyšetření obětí sexuálního násilí v zařízeních, v nichž se domorodé obyvatelstvo obvykle léčí (Indian Health Service, IHS). Oběti znásilnění jsou v USA vyšetřovány speciálním standardizovaným postupem, špatně provedené vyšetření tak mívá za následek protahování nebo úplné odložení případu.

Zpráva AI varuje, že údaje americké vlády, jakkoli jsou znepokojivé, nepodávají objektivní obraz sexuálního násilí na domorodých ženách. Řada obětí kvůli strachu svůj případ totiž vůbec neohlásí. Podle jednoho ze sociálních pracovníků působícího v Oklahomě se policie dozvěděla jen o 3 ze 77 zaznamenaných případů. „Sexuální násilí, jehož terčem jsou domorodé ženy v USA, je doprovázeno selháními na všech úrovních amerického justičního systému. AI podporuje oběti útoků a vyzývá, aby jim americká vláda poskytla ochranu a spravedlnost, jakou si zaslouží,“ uvádí Kate Gilmoreová, zástupkyně generální tajemnice AI.

Pobřeží slonoviny

V západoafrickém státě Pobřeží slonoviny dochází k brutálnímu sexuálnímu násilí na ženách a dívkách. Amnesty International upozorňuje, že dosavadní informace o povaze a rozsahu násilností v tomto regionu jsou silně podhodnoceny. „Stovky, možná tisíce žen a dívek se stávají oběťmi sexuálních útoků,“ uvádí zpráva.²⁷⁵

Mnoho žen se stalo obětí skupinových znásilnění, únosů nebo sexuálního otroctví. Znásilnění doprovázelo často bití a mučení. K řadě případů došlo i na veřejnosti nebo před příslušníky rodiny obětí. Některé ženy byly znásilněny dokonce hned vedle těl svých zabitých příbuzných. „Ženy a dívky, občas pouze ve věku deseti let, jsou oběťmi útoků většinou z etnických a politických důvodů.“²⁷⁶ Ženy jsou nositelkami cti svých komunit. Jejich znásilnění má za cíl ponížit nejenom je, ale i jejich muže a celou komunitu. Bohužel nebyl žádný z pachatelů postaven před spravedlnost.

²⁷⁴ Amnesty International (AI) ve své nové zprávě dokazuje, že odpovědnost za tento stav nese také centrální vláda, která není schopna domorodým obětem zajistit přístup ke spravedlnosti.

²⁷⁵ V září 2002 propuklo na Pobřeží slonoviny ozbrojené povstání, které vyústilo v nejvážnější politickou a vojenskou krizi od roku 1960, kdy stát získal nezávislost na Francii. Po neúspěšném pokusu o převrat zůstala země rozdělena – jih kontrolují vládní ozbrojenci, sever je v držení koalice opozičních skupin, které se nazývají Nové síly (Forces Nouvelles). Obě strany odděluje nárazníková zóna, na kterou dohlíží více než 12 000 příslušníků zahraničních sil včetně mírových sborů OSN a francouzských jednotek.

²⁷⁶ Véronique Aubertová, zástupce ředitele Programu AI pro Afriku.

Možná nejhorších případů násilí se dopouštějí žoldáci pocházející především z Libérie. Jedná se o spojence některých opozičních skupin. Některé oběti násilí AI potvrdily, že útočníci „mluvili anglicky“, právě angličtina je jedním z liberijských úředních jazyků. Případy sexuálního násilí tu jsou velmi rozšířené a jejich pachatelé takřka beztrestní, lze se tedy domnívat, že obě strany konfliktu využívají sexuální násilí jako zbraň k zastrášení civilního obyvatelstva.

Na počátku března 2007 podepsali prezident Laurent Gbabo a vůdce Nových sil mírovou dohodu. Na své vyřešení však čekají i četné případy sexuálního násilí. „Vláda země musí případy násilí na ženách začít vyšetřovat a pachatele postavit před spravedlnost,“ tvrdí AI.

Česká republika

- Muž z Jirkova musel, podle nového zákona, za bití manželky na deset dní z domova. Strávil i 36 hodin v policejní cele. Vrátil se a slibuje nápravu. "Je nečekaně ohleduplný, ochotný, ptá se, s čím chci pomoci," popsala jeho chování manželka.²⁷⁷

Tři roky bil devětatřicetiletý muž svoji o šest let mladší manželku za zavřenými dveřmi. Žena to však tajila a léčila se podomácku. Až do letošního Nového roku.²⁷⁸

Sobota 13. ledna (2007), 1 hodina 15 minut ráno. Právě v tu chvíli se po více než deseti dnech vrátil domů do bytu v Jirkově manžel, který byl jako vůbec první člověk v Česku vykázán z bytu kvůli domácímu násilí. To od začátku roku umožňuje zákon, který má lépe chránit oběti domácího násilí. Po silvestrovské půlnoci rozbil muž část vybavení pokojů a vyhrožoval své manželce smrtí. Sousedi, s nimiž rodina slavila, přivolali policii a ta použila sotva několik desítek minut platný zákon postihující domácí tyrany.

"Lidi se na mě koukají jako na blbce," krčí rameny Petr G. a při hovoru se odvrací, prakticky po celou dobu má sklopené oči. V jednu chvíli se mu zlomí hlas. To když má mluvit o tom, co se stalo." Promiňte, ne..." otáčí se. "Kdo nebyl ve vězení, ten to asi nepochopí," říká po chvíli. "Pro mě to byla hrůza. Tam jsem na to pořád myslel. Prvních několik hodin jsem probrečel, myslel jsem, že už tam zůstanu. Ty čtyři stěny, záchod a světlo uprostřed. Kvůli tomu světlu jsem nespal ještě pár dní potom. To už jsem byl u kamaráda. Vidím ho pořád. Já se za všechno moc a moc omlouvám," ujišťoval.

Jirkovští manželé si ještě v noci dali první společnou kávu po odloučení. V sobotu šli ještě s mladším synem na oběd. "Když jsem to kafe vařila, třásla jsem se jako před prvním rande. Byl to hrozně zvláštní pocit. Měla jsem z té chvíle trochu strach, ale ten pocit, co jsem zažila, se nedá popsat," svěřila se Jaroslava G. Již v minulém týdnu přitom pro MF DNES řekla, že manželovi věří a že ho vypovězení z bytu a 36 hodin v policejní cele poučilo. "Možná jsem naivní, ale myslím, že ho to vyrestalo a změnilo. Sliboval už tolikrát, ale tohle je úplně jiné," uvedla.

- Muž vykázáný za násilí se vrátil domů a zabil družku. Životem zaplatila za svou snahu ukončit několik měsíců trvající týrání ze strany svého partnera devětatřicetiletá žena ze Želešic na Brněnsku. Muž, který byl policií z domu před několika dny vykázán, se v sobotu vrátil a družku zabil nožem.²⁷⁹

²⁷⁷ Muž z Jirkova na Chomutovsku po silvestrovské půlnoci ženě vyhrožoval, že ji zabije. Nebylo to poprvé, ale měl smůlu, protože se psal už rok 2007. Přivolání policisté násilníka vykázali na deset dní z bytu – umožnil jim to nový zákon, který v tu chvíli platil pouze dvě hodiny.

²⁷⁸ Jde o první případ, kdy byl v Česku použit nový zákon, chránící oběti domácího násilí. Artur Janoušek, MF DNES, 4. ledna 2007.

²⁷⁹ Podle mluvčího policie Brno-venkov se pak pokusil utéct ze země. „Lidové Noviny“, 13. 1. 2007. Praha.

Želešice – Asi před patnácti dny policisté muže vykázali z domu. Na základě žádosti ženy, která požádala o pomoc před týráním ze strany druhá, začali policisté prověřovat rodinné vztahy právě pro podezření na domácí násilí. "Zjistili jsme, že problémy v jejich domácnosti byly již nejméně půl roku, na policii se ale žena obrátila teprve v polovině dubna. Bylo vydáno předběžné rozhodnutí a devětadvacetiletý cizinec, partner ženy, byl vykázán z domu," řekl Právu tiskový mluvčí policie okresu Brno-venkov Aleš Mergental. Klid v domě trval do čtvrtka, kdy se druh, původem ze Sýrie, vrátil do domu. Porušením rozhodnutí o vykázání z domu se policisté znovu zabývali a cizince odvezli na služebnu. "Muž byl zatčen, převezen do cely, bylo mu sděleno obvinění z maření výkonu úředního rozhodnutí a v sobotu ráno byl propuštěn na svobodu," dodal mluvčí. Podle mluvčího Krajského státního zastupitelství v Brně Hynka Olmy před tím státní zástupkyně navrhl, aby byl případ řešen ve zkráceném řízení. V těchto případech musí soud rozhodnout, zda je nutná vazba. Soudkyně, která se případem zabývala, rozhodla o tom, že se uskuteční řádný proces s tím, že pachatel bude stíhán na svobodě. Hlavní líčení stanovila na 16. května 2007, a poučila cizince o tom, co mu hrozí, když se znovu vrátí domů.

Postup, který byl v souladu se zákonem, nakonec stál týranou ženu život. Syřan v sobotu kolem osmnácté hodiny opět přijel k družce a zavraždil ji. Vražednou zbraní byl zřejmě nůž. Policisté vraha zadrželi pět hodin po činu. Pomohla jim technika. Termovize postavu muže zjistila v prostoru mezi Mikulovem a Sedlecem na Břeclavsku. Podezřelý měl podle názoru policie namířeno směrem k rakouské hranici. Krajská policejní mluvčí Jana Šípková v neděli Právu potvrdila zadržení cizince. "Policisté požádají soud o uvalení vazby," uvedla mluvčí. Pokud soud uzná Syřana vinným, může jej poslat za mříže až na patnáct let.

Zavražděná žena je první, koho ani statut vykázání trýznitele z domu neochránil. Možnost zakázat násilníkovi vstup do domu je novinkou legislativy, která platí od začátku letošního roku. Ustanovení zákona využila policie již v desítkách případů. Z porušení zákazu se zodpovídají první vykázání lidé, dokonce včetně ženy, která svého partnera přijala domů. Případ ze Želešic ale ukázal, že ani statut vykázání nemůže oběť domácího násilí zcela uchránit. Pokud se trýznitel rozhodne vrátit, je mu jeho oběť vydána napospas.

- Dvě školačky loni v létě vlastním tělem vydělávaly na silnici u Karlových Varů peníze pro dvaadvacetiletého tamního recidivistu Karla Billého.

Jedné bylo tehdy třináct, druhé patnáct let, obě byly na útěku z dětských domovů. Případem se začal zabývat Krajský soud v Plzni.

Karel Billý podle obžaloby loni v červenci donutil jít třináctiletou Janu prodávat se za peníze na silnici z Karlových Varů do Chebu.

"Když mu utekla, bil ji, nutil znovu jít na silnici a vyhrožoval jí, že když nebude poslouchat, nahlásí policistům, kam utekla z dětského domova. Zpočátku musela nezletilá dívka obviněnému předávat všechny peníze, později jen polovinu vydělané částky. V červenci loňského roku obviněný souložil v autě s dívkou, i když věděl, že je jí teprve třináct let," popisoval žalobce Martin Ríkl Billého skutky.

Jednou za trest odvezl dívku, která mu utekla, do lesa u Sokolova a tam ji přivázal lanem ke stromu. Když se po půl hodině třináctileté děvče vyprostilo, Billý ji údajně naložil do auta a odvezl. Kromě toho nutil k prostituci i další uprchlici z dětského domova, které v té době bylo už patnáct let. I ta mu musela podle žalobce odevzdávat peníze vydělané sexem. „Je za tím zhrzená láska,“ tvrdí recidivista. Čtrnáctkrát trestaný Billý, který si právě odpykává v plzeňské věznici patnáctiměsíční trest za krádež, všechna obvinění z kuplířství, znásilnění, pohlavního zneužívání i ohrožování výchovy striktně odmítá.

"Nic z toho není pravda. Za vším je zhrzená láska Jany, protože jsem ji odmítl. Já jsem na starší ženský, mě nějaký třináctiletý pubert'áčky nezajímají. Jana mi neustále píše dopisy plné srdíček. Kdybych jí něco udělal, nevidím důvod, proč by mi pořád psala a vyznávala lásku," tvrdil před soudem.

Janu poznal, když chodila s jeho synovcem. "Říkal mi, že spolu chodí do školy. Několikrát jsem ji vezl do dětského domova, ale pokaždé jel ještě někdo s námi. Že je jí třináct let, jsem se dozvěděl až od vyšetřovatele na policii. A ta druhá holka je známá tím, že je taková lehká," hájil se.

V českých kriminálech Billy strávil už přes dvacet let svého života. Nyní mu hrozí až dvanáctiletý trest (odnětí svobody).

Afghánistán

Krev odkapávala z obličeje šestnáctileté dívky poté, co ji opět zbil její drogově závislý manžel. Unavená životem plným bolesti, vběhla do kuchyně, polila se benzínem a škrtila zápalkou.

V touze uniknout domácímu násilí, nucenému manželství a utrpení spáchá každý rok nespočet žen napříč celým Afghánistánem sebevraždu upálením. Ačkoliv po pádu Talibanu bylo dosaženo dílčích výsledků, život mnoha afghánských žen zůstává v konzervativní a násilím zamořené společnosti bezútěšný. Sebevražda je pak běžný způsob úniku.

Mladá Gulsum přežila a vypráví svůj příběh. Její krásná tvář a drobná chodila zůstala plameny nedotčena, ale kůže pod jejím rolákem, květovanou sukni a šálem je opuchlá a zjizvená. Více než měsíc po svém pokusu jí zdeformované ruce stále krváčí. "Zemřít bylo mé rozhodnutí. Nechtěla jsem vypadat takhle, s mýma rukama a tělem, jak je vidíte," řekla, sedíc na nemocniční posteli v Kábulu, zdeformované ruce skrývající pod svým šálem.

Spolehlivě odhadnout počet sebeobětování v celonárodním měřítku je těžké. V provincii Herat, kde jsou případy nejvíce hlášeny a zveřejňovány, došlo loni k 93 případům a letos zatím k 54. Více než 70 % z těchto žen zemře.

„Je to v celé zemi. ...Počet případů roste,“ řekl Adrian-Paul z Medica Mondiale, neziskového sdružení podporujícího ženy a dívky v krizových oblastech. Sdružení vidělo mladé dívky ve věku 9 let i 40leté ženy, které se zapálily. Přesto většina incidentů zůstává zatajena, řekl Adrian-Paul. „Mnoho případů sebeobětování a sebevražd není nahlášeno na policii z důvodů náboženských, z důvodů cti, hanby a stigma. Existuje jakási tajná dohoda mlčenlivosti,“ řekl Adrian-Paul na konferenci o sebeobětování v Kábulu.

Podle mezinárodní skupiny na ochranu práv žen, Womankind, postihuje domácí násilí pět let po pádu represivního talibanského režimu drtivou většinu afghánských žen a dívek. Zpráva uvádí, že 60 až 80 procent afghánských manželství je vynucená. Více než polovina afghánských žen je provdána dříve, než dosáhne věku 16 let a mnoho z nich si vezme muže o několik desítek let staršího. Výměna žen a dívek jako řešení zločinů, dluhů a domácích rozepří je také častá.

Pod tvrdou politikou talibanského režimu nemohly ženy volit, vzdělávat se nebo být zaměstnané. V současnosti ženy získaly právo volit a kandidovat do parlamentu, ale přesto jsou často považovány za druhořadé občany.

Nabídka k sňatku Gulsum byla vyjádřena jednoduchým gestem s dlouhou kulturní tradicí, kterou její otec nemohl odmítnout: ženichova švagrová položila svého novorozeného potomka k otcovým nohám – akt vyjadřující ryzost a nevinnost – a požádala o dívčinu ruku.

„Můj otec řekl: To dítě je jako svatá kniha, proto nemohu říci ne,“ vzpomíná dívka na své loňské nečekané zasnoubení s 40letým šedovlasým mužem. „Podle tradic naší země nemáme jinou možnost než akceptovat rozhodnutí našeho otce provdat nás.“

Žila se svým manželem šest měsíců v domě svých rodičů na severu afghánského města Mazar-e-Sharif. Poté se novomanželé odstěhovali i s jeho rodinou do sousedního Íránu, který je domovem mnoha afghánských uprchlíků.

Od okamžiku, kdy se ocitli z dosahu péče jejích rodičů, propadl manžel heroinu a alkoholu a začalo bití, říká Gulsum. Když se ho pokusila konfrontovat s jeho závislostí, zbil ji o to víc. Naposledy ji zbil na podzim tohoto roku, kdy se zapálila. Manžel ani jeho rodina hořící dívce nepomohli. Až jejich soused zabalil dívku do deky, aby udusil plameny, a odvezl ji do nemocnice.

Heratský ředitel veřejného zdravotnictví Raoufa Niazi již viděl 150 případů sebeobětování v uplynulých dvou letech a vždy vysvětluje ženám, které přežijí, že oheň není způsob, jak uniknout svým problémům a zrazuje je od dalších pokusů. „Říkám jim, aby si stěžovaly na úřadech, ale úřady jim nepomohou,“ řekl Niazi. „Úřady nikterak netrestají ty, kteří ubližují těmto ženám. Namísto toho se ptají: Proč si to ta žena udělala?“

Gulsum byla převezena do nemocnice v Kábulu, kde se podrobila operaci, která uvolnila její smrštěné svaly na krku a musí podstoupit ještě tři nebo čtyři další zákroky, které zrekonstruují její ostatní poškozené svaly.

Je již veselejší než dříve a chce si opět kupovat pěkné oblečení, ale zatím nemá žádné plány do budoucna. „Nejdřív se musím uzdravit. Až mi bude lépe, pak se teprve rozhodnu, co dál,“ říká. „Kdo by si mě dneska vzal?“

Znásilnění se rozšiřují z Dárfúru do východního Čadu

Bylo by nemožné spočítat, kolik žen již bylo znásilněno od počátku ozbrojeného konfliktu v Dárfúru v roce 2003. Určitě jich bylo na tisíce. Jména 250 znásilněných žen a jejich strašlivé příběhy byly zaznamenány Amnesty International na desetidenní návštěvě tří utečeneckých táborů v Čadu v roce 2004. Mnoho z žen bylo znásilněno gangy. Existuje 173 táborů pro lidi bez domova v Dárfúru a 12 utečeneckých táborů v Čadu. Přes 500 obětí znásilnění bylo ošetřeno na 25 klinikách Médecins sans Frontières v Dárfúru v období od října 2004 až do půli února 2005. Většina z žen byla znásilněna během svých každodenních činností mimo tábor členy milicí Janjawid. V posledních měsících dramaticky vzrostl počet znásilněných, protože v Dárfúru začaly nové boje. Jen v jednom táboře v Dárfúru – v Kempu Kalma – zaznamenala Mezinárodní záchranná komise (International Rescue Committee), že znásilnění žen vzrostlo z méně než čtyř na 200 měsíčně během pěti týdnů, a to v červenci a srpnu 2006.

Přes přítomnost mírové síly Africké Unie (African Union Mission in Sudan, AMIS) a přes mezinárodní povědomí o tom, co se v Dárfúru děje, znásilnění a další násilí vůči dívkám a ženám v roce 2006 vzrostlo.

Ženy nechtějí mluvit o znásilnění, a to dokonce ani se zdravotním personálem. Pracovníci humanitárních organizací se tak museli stáhnout z mnoha oblastí Dárfúru. Počet žen, které byly ošetřeny, je pravděpodobně jen zlomkem skutečného množství znásilněných žen nebo těch, které byly vystaveny jiným formám sexuálního násilí.

Znásilnění a jiné formy sexuálního násilí pocházející od vojáků se považují za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Vysoký počet a častá promyšlenost znásilňování v Dárfúru je nejzjevnějším příkladem násilí páchaného na ženách. Znovu a znovu se obyvatelé Dárfúru vyjádřili, že toto je něco neobvyklého a strašného: „Během žádné z předcházejících válek se to nestalo.“ Na počátku konfliktu ženy o znásilněních nemluvily. „Ženy vám jen tak neřeknou, pokud se jim něco takového stane. V naší kultuře je to ostuda a ony to skrývají ve svých srdcích, aby o tom muži nevěděli,“ řekla Amnesty International jedna z utečenek v Čadu v roce 2003. Jen ve druhém roce zabíjení a masových

vystěhování bylo znásilněno na tisíce žen. Když se znásilněným narodily děti a bylo již jasné, že o znásilněních se nedá dále mlčet, začaly ženy mluvit.

„Najednou nás Janjawid napadl. Většina dívek stihla uprchnout; já, má sestra a sestřenice jsme byly chyceny. Jeden z nich mě hodil na zem. Celou dobu jsem se jim bránila a celou dobu držel jeden z nich zbraň namířenou na mou hlavu. Čtyři z nich mě znásilnili.“ Šestnáctiletá dívka takto popsala napadení Skupině pro lidská práva (Human Rights Watch) v únoru 2005.

Súdánský Janjawid teď se svými brutálními útoky na civilisty překročil hranice do sousedního Čadu. Ve spojení s určitými ozbrojenými skupinami některých etnických skupin se zdá být v Čadu jejich cílem zbavit se na území sousedícím se Súdánem určitých etnických skupin, které samy sebe nazývají a bývají nazývány „Afričany“ raději než „Araby“. Součástí tohoto procesu je opět znásilňování žen. „Byl to osmý den Ramadánu (30. září 2006) a osm z nás – všem nám je mezi 15 a 16 lety – hledalo dřevo na oheň. Potkaly jsme tři muže na koních. Namířili na nás zbraně a uráželi nás, nazývali nás Nawab (množné číslo od Nuba nebo „Afričan“ užívané jako nadávka) a říkali nám, že země nám nepatří. Také nás bili bičem na koně a konci svých zbraní. Pak vzali jednu z dívek. Jeden jí držel ruce a další nohy, třetí ji znásilnil, vystřídali se. Jen čtyři z dívek byly z násilněny,“ řekla Amnesty International dívka z Dajo v Čadu v listopadu 2006.

Členové ozbrojených sil, policie a záložní policie také znásilňují.

„Měli na sobě vojenskou uniformu a jeden měl Kalašnikova. Tři muži mě bili bičem. Nic jsem neříkala, nemohla jsem křičet. Byla jsem znásilněna všemi pěti. Nenahlásila jsem znásilnění, protože to byli vládní vojáci,“ řekla žena Skupině pro lidská práva v severním Dárfúru v červenci 2004.

Vzrůstající počet znásilnění páchaných vystěhovanými muži na vystěhovaných ženách je nahlašován v táborech pro vystěhovalce, kde jsou stovky nebo tisíce Dárfúranů často uvězněni milicemi Janjawid. Mnoho z těch, kteří žijí nebo pracují v těchto táborech tvrdí, že je tam více domácího násilí pocházejícího od manželů a členů rodiny. Je už méně nahlášených znásilnění, které páchají opoziční ozbrojené skupiny. Přesto ale počet znásilnění, které spáchali členové frakce Minni Minawi - súdánské lidové armády – jedné ze signatářů dárfúrské mírové smlouvy v květnu a teď pracující vedle vládních sil – byl zaznamenán v Tamile v dubnu 2006 a také během útoků a zabíjení v Kromě 5. a 6. července 2006.

Japonsko

Podle historiků bylo v průběhu 30. a 40. let minulého století Japonci sexuálně zotročeno na 200 000 žen pocházejících převážně z Číny a Koreje.

Japonský premiér Šinzó Abe další omluvy odmítá.

"Japonsko se již nebude znovu omlouvat za sexuální zotročování asijských žen v době druhé světové války," prohlásil premiér Šinzó Abe.

Reagoval tak na snahu americké Sněmovny reprezentantů přinutit císařství k přiznání přímé odpovědnosti za nucení Asiatických k prostituci. "Musím říci, pokud bude tato rezoluce přijata, neznamená to, že se omluvíme," uvedl Abe při debatě v parlamentu. Podle něho americký dokument navíc obsahuje faktické chyby. Zároveň však prohlásil, že stojí za omluvou japonské vlády z roku 1993, která uznala, že Japonsko hrálo určitou roli v zakládání a vedení válečných nevěstinců.

Svědci potvrdili, že japonská armáda zásobovala nevěstince určené pro její vojáky mimo jiné i únosy žen a dívek.

Japonští odborníci i státníci však přímé zapojení Japonců do této nezákonné činnosti popírají a obviňují z něj místní soukromé podnikatele.

Podle šéfa japonské vlády dosavadní výpovědi svědků v Kongresu neposkytují žádné přesvědčivé důkazy o zneužívání těchto žen.

11.1 Obchodníci se ženami se orientují na mladé ženy

Psychický nátlak na ženy

Nový impuls obchodu se ženami dal pád komunismu ve východní Evropě. Národnostní složení novodobých „sexuálních otrokyň“ se výrazně změnilo. Zatímco dříve převládaly cizinky z rozvojových zemí, dnes jsou hlavními „dodavateli“ na Západ státy střední a východní Evropy. Kvůli špatným sociálním a hospodářským podmínkám se mnoho mladých žen nechá snadno zlákat sliby dobře placených pracovních příležitostí na Západě. Mnoho z nich má slušné vzdělání, těžko ale hledají zaměstnání a vyhlídky nejsou růžové. Jen z menší části se nechávají zverbovat pod tlakem chudoby. Daleko častěji zde působí pocit ztráty perspektiv a velmi často naivita, s níž očekávají, že na Západě zbohatnou.

Většina mladých žen, tři čtvrtiny východoevropanek pracujících tímto způsobem na Západě, je mladší pětadvaceti let a značné části dokonce ještě nebylo osmnáct. Jak vyplývá z poznatků nizozemské policie, v zemích Evropské unie jsou ženy z východní Evropy žádané zejména proto, že jsou vesměs mnohem mladší než jejich kolegyně z rozvojových států. I jejich „dovoz“ do EU je daleko méně problematický, než třeba z Afriky nebo Asie. Češky, Polky, Rusky či Ukrajinky jsou přitažlivější i proto, že většinou ovládají alespoň jeden cizí jazyk a také úroveň jejich vzdělanosti je v průměru vyšší oproti kandidátkám z rozvojových států. Není vzácností nalézt mezi nimi vysokoškolské studentky. V případě žen z bývalého Sovětského svazu i bývalé baletky nebo gymnastky. Obchodníci se ženami se orientují na mladé ženy a dívky z východní Evropy i proto, že zde tato aktivita představuje daleko menší riziko a v případě odhalení jim hrozí podstatně nižší tresty než třeba za pašování drog – přitom zisky jsou srovnatelné.

Zločinci, obchodníci se ženami, od počátku devadesátých let změnili své metody, jsou rafinovanější, spoléhají na psychické vydírání (využívají více psychický nátlak), než na hrubé fyzické násilí, mají historické či kulturní vazby se zemí, odkud oběti pochází. Jsou organizovaní na hierarchickém principu a mají pod kontrolou celý proces transakce, vydírají a manipulují se svými oběťmi, je to účinnější a pak i míň viditelné, než když ženu zbíjí. Manipulace je často kombinována také s "vymýváním mozku", jehož dopady jsou o to horší, čím déle je mu žena vystavena, pak už jen těžko dokáže objektivně posoudit svoji situaci.

Pachatelé tohoto trestného činu mají větší naději na úspěch, protože takovým způsobem své oběti vyhledávají častěji než jinde. V tomto smyslu tvoří zvláštní skupinu např. romské komunity, které žijí v sociálně izolovaných lokalitách. Jsou jen minimálně informovaní a obchod se ženami je mezi nimi tabu. Přitom tyto rodiny mají mnohdy příbuzné za hranicemi, bývají tam tedy i neformální pracovní nabídky prostřednictvím někoho známého nebo i příbuzného. Zatímco u inzerátů platí jakási ostražitost, k pracovním nabídkám ze strany příbuzných a známých mají dívky často slepou důvěru. Spousta žen byla prodána někým, koho znaly. Ale toto neplatí jen pro romskou komunitu. Určitým novým jevem v této oblasti je větší účast žen ve zločineckých strukturách.

Prodávané Asiatky

Drtivou většinu mladých žen a dívek z postkomunistických zemí „dovážejí“ rozvětvené a dokonale sehrané organizace, které mají zázemí v řadě zemí světa. Často disponují obrovským množstvím falešných dokumentů a uplatňují i princip rotace, kdy prostitutky po určité době mění země svého působení. Proto je velice obtížné jasně rozlišovat mezi „zemí původu“, „zemí určení“ a tranzitní zemí“. Významnou křižovatkou obchodu se ženami mezi Východem a Západem se staly všechny postkomunistické země střední Evropy. Odhaduje se, že po pádu železné opony prošly přes jejich území statisíce žen určených na prodej do západoevropských nevěstinců. Jsou to především Rusky,

Ukrajinky, Polky, ale i Číňanky, Vietnamky, Filipínky a další Asiatky. Obchodem se ženami se zde zabývají gangy z bývalého Sovětského svazu, Číny, bývalé Jugoslávie a také tuzemští zločinci z Polska, Čech, Slovenska a Maďarska. Pro ženy z východní a jižní Evropy obvykle není problém se do střeoevropských zemí dostat na běžné turistické vízum. Odtud je pak překupnické gangy posílají do SRN, Nizozemska, Rakouska a dalších evropských států a dále i do celého světa. V důsledku těchto aktivit dnes 87 % všech obětí obchodu se ženami, registrovaných německou policií, pochází ze zemí bývalého Sovětského svazu a Balkánu. Jde především o Rusky, Ukrajinky, Rumunky a Bulharky. Zbytek tvoří ženy z Asie a Afriky.²⁸⁰

Překupníci dohadují ceny individuálně za každou prostitutku na základě atraktivnosti, poslušnosti, množství, obslužených zákazníků za noc a množství vydělaných peněz za noc. Podle údajů OSN prodávají překupníci ženy z východní Evropy do západních nevěstinců za 225 – 4500 amerických dolarů. V Čechách se taxy za prodej prostitutky pohybují podle informací policie obvykle v rozmezí mezi 10 tisíci a 30 tisíci korunami. V případě prodeje pasákovi do zahraničí to bývá okolo 2 až 3 tisíc eur. V Polsku se podle údajů Rady Evropy Rusky a Ukrajinky prodávají za tisíc až 4 tisíce eur; Polky, Vietnamky, Thajky, Brazilkyně či Kubánky za 4 tisíce až 7 tisíc eur.

První selekce dívek obvykle probíhá už kdesi v Moskvě, Lvově, Kyjevě či Sofii. Provádějí ho místní zprostředkovatelé, kteří pak dívky importují dále do střední Evropy. Ze střeoevropských zemí vede nejživější kanál přes Polsko. Každým rokem jím projde na padesát tisíc žen. Poláci přitom velice často fungují jako zprostředkovatelé mezi ruskými či ukrajinskými překupníky a západoevropskými pasáky. Dívky zakoupené na východě přivážejí do Polska, kde je prodávají dále – zpravidla nejméně za dvojnásobek. „Castingy“ pro nevěstince často probíhají ve městech ležících poblíž hranic s Německem – například v Zelené Hoře, Zhořelci či Slubicích. V poslední době se výnosné postavení překupníků snaží Polákům přebrat ukrajinské a běloruské gangy.

„Obchodování s lidskými bytostmi“ je formou otroctví a představuje vážné porušení lidských práv,“ konstatovalo Evropské fórum prevence organizovaného zločinu na svém pracovním setkání v Haagu v květnu 2001. Bylo to jedno z řady prohlášení, která reagují na neutěšenou situaci v této oblasti. Nelegální obchod s lidmi, a především jeho nejvýznamnější odvětví – „sexuální průmysl“ - dnes představuje globální byznys, jehož zisky se podle různých zdrojů pohybují mezi 10 až 50 miliardami dolarů ročně. Tento obchod se opírá o mezinárodní síť pašeráků lidí, „pasáků“, zprostředkovatelen sňatků, agentur sexuální turistiky, majitelů veřejných domů a osob podílejících se na výrobě a distribuci pornografických materiálů. Jejich oběťmi se stává stále více žen, dětí a mladistvých. Odhady počtu služebnic lásky v zemích Evropské unie se pohybují mezi 200 tisíci až půl milionem žen. V soukolí komerčního sexu se ocitlo v jihovýchodní Asii a Pacifiku na 1380 žen.

V Itálii a Německu je domácího původu pouze každá čtvrtá „sexuální pracovnice“, v Nizozemsku každá druhá. Levné dívky ze zahraničí není zpravidla problém přinutit pracovat déle, obsloužit více zákazníků za méně peněz, mají menší ohledy na pracovní rizika, spojená s přenosem pohlavních chorob, menší požadavky na pohodlí nežli jejich západní kolegyně.

Po příjezdu do země je dívkám většinou odebrán cestovní pas a pod pohrůzkou násilí, někdy i smrti, jsou donuceny pracovat jako prostitutky. Oběti se většinou na policii neobracejí, protože se bojí vyhoštění či případného trestu za ilegální práci v cizině. Jazyková bariéra, nevzdělanost, osamělost v cizím nepřátelském prostředí, to vše přispívá k beznadějně situaci takto zneužívaných obětí.

²⁸⁰ Women trafficking research in Georgia. I stage. Non – Governmental Organization „Women for future“. 2005.

11.2 STATISTIKY - ČR

Co se týče trestního řízení, vykazuje počet zjištěných a objasněných trestných činů obchodování s lidmi stabilní tendenci. V roce 2006, stejně jako v roce 2005, bylo Policií ČR zjištěno 16 trestných činů²⁸¹.

Počty Policií ČR zjištěných trestných činů obchodování s lidmi (dle § 232a, dříve § 246 trestního zákona)

Tabulka č.10: Počty Policií ČR zjištěných trestných činů obchodování s lidmi v letech 1998 - 2007

	Rok									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ²⁸²
Zjištěno trestných činů	34	23	13	27	15	10	13	16	16	10
Objasněno trestných činů	34	22	13	25	10	9	12	11	13	9
Počty vyšetřovaných a stíhaných osob	49	38	21	26	12	19	30	18	11	18

Z celkového počtu 16 případů se v roce 2006 pouze 1 případ týkal obchodu s lidmi za účelem pracovního vykořisťování (§232a, odst. 2, písm. c).

Počty Policií ČR zjištěných trestných činů kuplířství (dle § 204 trestního zákona)

Tabulka č.11: Počty Policií ČR zjištěných trestných činů kuplířství v letech 2000 - 2007

	Rok							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ²⁸³
Zjištěno trestných činů	130	150	116	101	83	123	85	32
Počty vyšetřovaných a stíhaných osob	163	133	107	103	105	119	98	46

²⁸¹ Z důvodu vysoké latence obchodu s lidmi však nelze tyto statistiky zjištěných trestných činů či odsouzených pachatelů považovat za data, na jejichž základě by bylo možné objektivně popsat kvantitativní vývoj obchodu s lidmi ve střednědobém horizontu. Tato data vypovídají spíše o tom, jak se v daném období daří Policii ČR tuto trestnou činnost odhalovat a vyšetřovat.

²⁸² Údaje k 30. září 2007.

²⁸³ Údaje k 30. září 2007.

Počty Policií ČR registrovaných obětí obchodování s lidmi (dle § 232a, dříve § 246 trestního zákona)²⁸⁴

Tabulka č.12: Počty Policií ČR registrovaných obětí obchodování s lidmi v letech 2003 - 2007

	Rok				
	2003	2004	2005	2006	2007 ²⁸⁵
Oběti – ženy	2	3	10	7	5
Oběti – muži	1	0	0	2	1
Oběti – skupiny	8	10	6	9	4
Počet osob ve skupinách	50	69	27	63	23
Celkem	53	72	43	72	29

Počty pravomocně odsouzených osob a uložených trestů za obchodování s lidmi (dle § 232a, dříve § 246 trestního zákona)²⁸⁶

Tabulka č.13: Počty pravomocně odsouzených osob a uložených trestů za obchodování s lidmi v letech 1998 - 2007

	Rok									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ²⁸⁷
Počet odsouzených osob	5	25	16	15	20	5	12	20	1	4
K nepodmíněnému trestu	3	17	6	7	5	1	3	8	0	3
K podmíněnému trestu	2	8	10	8	15	4	9	12	1	1

11.3 Další příklady v České republice, Saúdské Arábii, Vietnamu, Jordánsku

ČR – Rosenberg skončil ve vazbě kvůli obchodu s lidmi

11. října, 2007 Pražský soud poslal pornoproducenta Roberta Rosenberga, jeho ženu a společníka do vazby. Policie je obvinila z obchodování s lidmi. Policie zatkla Rosenberga ve středu v Praze 5. Dvouměsíční dítě manželů Rosenbergových skončilo v kojeneckém ústavu.

Uvalení vazby potvrdil advokát Rosenbergovy manželky Žanety Petr Sikora, který vyvrátil spekulace, že se jedná o dětskou pornografii. Podle důvěrných informací MF DNES je Rosenberg obviněn z obchodování s lidmi.

²⁸⁴ Policejní statistika eviduje oběti buď jednotlivě, nebo jako skupiny obětí (např. jedná-li se o větší případ); následně je pak uveden počet obětí v těchto skupinách.

²⁸⁵ Údaje k 30. září 2007.

²⁸⁶ Výsledky kriminální statistiky v určitém roce nejsou přímo srovnatelné se statistikou vedenou resortem spravedlnosti, který je gestorem statistiky státních zastupitelství a soudů. Důvodem je zejména časový odstup, někdy i víceletý, mezi ukončením konkrétní trestní věci v jednotlivých fázích trestního řízení. Policejní statistika jednotlivé případy zachytí na počátku trestního řízení, statistika soudní naopak až na jeho konci. Dalším důvodem je skutečnost, že v kriminálních statistikách jsou evidovány trestné činy i s neznámým pachatelem.

²⁸⁷ Údaje za 1. pololetí roku 2007.

Rosenberg podle svého obhájce obvinění odmítá. Nyní je ve vazební věznici v pražské Ruzyni, uvedla ČTK. V krajním případě mu hrozí deset let vězení. Podle České televize u sebe kdysi ubytoval dívku, která ho později nařkla, že ji nutil natáčet porno.

Státní zastupitelství i policisté po zatčení tajili, z čeho byla trojice zadržených obviněna. Informační embargo trvá i nadále kvůli vyšetřování.

"Je mi líto, ale s ohledem na taktiku vyšetřování zatím nemohu říci, z jakého trestného činu je pan Rosenberg obviněn," uvedla ráno státní zástupkyně pro Prahu 5 Hana Vrbová. Kriminalisté ve středu pouze prozradili, že zatkli Rosenberga a spolu s ním jednu ženu a jednoho muže v Praze-Lahovičkách.

Dítě chtějí prarodiče

Rosenbergovi spolu mají dvouměsíční dítě, které údajně po předběžném opatření soudu putovalo do kojeneckého ústavu. Jejich spolupracovník, který se představil jako Michal, iDNES.cz sdělil, že rodiče matky požádali o opatrovnictví.

Nejznámější český pornoherec vyvolal naposledy větší rozruch v roce 2002, když chtěl natočit erotický film v Terezíně, kde za války nacisté zřídili koncentrační tábor. Média se o něj zajímala i nedávno - když se objevila aféra s nákazou syfilidy mezi pornoherci, Rosenberg spolupracoval s ministerstvem zdravotnictví, aby se nemoc nešířila dál.

Ukrajinská mafie v ČR a obchod s lidmi (7. 3. 2008)

Detektivové z Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu zatkli na jihu Čech dva bose tzv. ukrajinské mafie. Organizovali obchod lidmi. Muži k nám vozili ukrajinské dělníky a tady je nutili pracovat za minimální platy. Dělníci žili ve špatných podmínkách, bez nároku na odpočinek a zdravotní péči.

Detektivové sledovali ukrajinské bose několik měsíců. Ukrajinci mezitím převezli do Česka stovky námezdních dělníků. Žádný odpočinek ani lékařská péče, ale minimální výdělek a vyhrožování. Vše probíhalo stejně tak, jak to nedávno popisovali ukrajinští dělníci v Praze. Na strachu vydělávali miliony. Zatčení ukrajinští bosové z jihu Čech si na rozdíl od svých dělníků žili na vysoké noze. Na obchodu s lidmi vydělávali desítky milionů korun a vystavěli si u nás luxusní sídla.

Pomocí výhrůzek gang ničil svou konkurenci. Do Česka v posledních letech proudí nejen ukrajinští dělníci, ale také levná námezdní síla z Balkánu a Asie. Většina tady pracuje načerno a žije v trvalém strachu ze svých šéfů.

Práva žen v arabském světě

OSN, mezinárodní organizace a místní nevládní organizace, zabývající se lidskými právy, neustále vyvíjejí tlak na arabské státy, aby se zlepšil stav lidských práv všeobecně a zvláště pak ženských práv. Podle údajů OSN je poměr zastoupení žen v arabských parlamentech pouze 3,4 % (v protikladu k 11,4 % ke zbytku světa). Kromě toho je 55 % arabských žen negramotných. Asistentka generálního tajemníka OSN, Angela King, veřejně vyzvala arabské státy, aby ženám zaručily jejich práva.²⁸⁸

Práva žen v Saúdské Arábii

Saúdská Arábie nedávno oznámila svůj záměr poprvé vydat občanské průkazy pro ženy. Dosud byly ženy registrované v občanském průkaze otce nebo manžela.

²⁸⁸ Arabské režimy hledají různé cesty, jak si poradit s mezinárodním tlakem na zlepšení práv žen. Často upřednostňují mírné zlepšení stavu žen, aby se tak vyhnuly radikálním reformám, které mohou protirečit jejich ideologii a vést k tomu, že si nepřátelí různé konzervativní elementy v zemi.

V Saúdské Arábii se 24 žen objevilo v parlamentu a trvalo na tom, že se zúčastní diskusí. Jejich požadavek byl zamítnut, ale vzhledem k mezinárodnímu tlaku předseda parlamentu, šejk Muhammad bin Ibrahim bin Jbeir, vysvětlil, že parlament nebyl připravený na přítomnost žen v budově.²⁸⁹ Dále předseda prohlásil, „že to neznamená, že by rada diskutovala o ženských otázkách“. „Ženy se nebudou zúčastňovat diskuzí, mohou být pouze hosty a pozorovateli.“ Mimo to šejk Ibn Jbeir prohlásil, že „ustanovení žen jako členů parlamentu nepřichází v úvahu. Na to nikdo ani nepomyslel, protože parlament se zabývá veřejnými záležitostmi, které náleží mužům“.

Volební právo žen v Kuvajtu

Podobný problém vznikl v Kuvajtu v roce 2003, kdy vláda, na podnět Amira, prezentovala návrh zákona, který umožňoval ženám volit a kandidovat do úřadů. Tento zákon odmítla velká většina parlamentu.²⁹⁰ „Nejméně 70 % členů parlamentu je proti politickým právům žen,“ prohlásil islamistický člen parlamentu Sa'ad Tami, což znamená, že velká většina kuvajtského lidu je proti tomuto zákonu.

Fahmi al Huweidi²⁹¹ vyjádřil „šok a zármutek“ nad tím, že kuvajtský parlament hlasoval proti zákonu, ukazujíc tak, „že některé z našich společností jsou stále velmi daleko (od počátku)“. Dodal, že používání islámské autority k pozměnění zákona je překroucením pozice islámu. „Byl jsem zarmoucený smíchem a výkřiky radosti mnohých mladých vousatých muslimů, kteří se shromáždili před parlamentem. Když slyšeli, že zákon neprošel, reagovali, jako kdyby slyšeli, že je osvobozený Jeruzalém, nebo že náš muslimský národ vnutil svou vůli supervelmocím nebo WTO.“

Boj o snížení trestů za „Rodinné zločiny ze cti“ v Jordánsku.

Nejvýznamnější boj za zlepšení práv žen zaznamenalo Jordánsko. Ženské hnutí a nevládní organizace, zabývající se lidskými právy, vedly dlouhou veřejnou diskusi ve snaze o zrušení článku 340²⁹² Jordánského trestního zákona.

Král Abdalláh nedávno vyjádřil svou oficiální podporu novelizaci tohoto zákona. Jeho stanovisko nebylo u jordánské veřejnosti příliš populární. Průzkum, který vykonal The Jordan Times ukázal, že 62 % Jordánců je proti novelizaci tohoto článku 340.²⁹³ Většina respondentů prohlásila, že by to vedlo k „morální korupci“.

Diskuze mezi režimem a islámským hnutím, které bylo proti novelizaci tohoto zákona, probíhala v jordánském tisku několik měsíců. Z tohoto důvodu králův poradce pro islámské záležitosti, šejk Izz Al-Din Al-Tamin, i vydal dokument se stanoviskem, že islám zakazuje brát zákon do vlastních rukou, i když je cizoložství dokázané. "V takovém případě," vysvětluje šejk Al-Tamini, "jediná osoba, která je pověřená „vykonáním trestu“, je specializovaný zaměstnanec, určený vládou po tom, co proběhl řádný soudní proces." Ilegální strana Islámského osvobození (Tahrir) odpověděla publikováním

²⁸⁹ Dodal, že parlament vyhradil pro ženy „zvláštní sedadla, včetně zvláštního vchodu a východu, který zabrání jakémukoliv kontaktu mezi nimi a členy parlamentu“. Oddělené stěnou, ženy mohou sledovat zasedání, ale jsou neviditelné pro členy parlamentu. Tato místa umožňují ženám přítomnost v hale.

²⁹⁰ Alternativní návrh, předložený některými členy parlamentu, neprošel o dva hlasy, potom co předseda parlamentu, jehož sestra je předsedkyní Kuvajtské univerzity, a který je znám svými liberálními názory, hlasoval proti, aby se revanšoval Islámskému hnutí, které za něho hlasovalo při volbě předsedy parlamentu.

²⁹¹ Známy islámský učenec.

²⁹² Tento článek stanovuje: „Ten, kdo najde svoji ženu nebo svoji ženskou příbuznou páchat cizoložství (s mužem) a zabije, lehce nebo těžce zraní jednoho nebo oba, je osvobozený od jakéhokoliv trestu.“ Jiné ustanovení říká: „Ten, kdo najde svoji ženu nebo svoji ženskou příbuznou s někým jiným páchat cizoložství a zabije, lehce nebo těžce zraní jednoho nebo oba, má výhodu snížení trestu“.

²⁹³ Většina respondentů prohlásila, že by to vedlo k „morální korupci“ – The Jordan Times.

stránky v tisku, která pak vyzývala členy parlamentu, aby volili proti novelizaci zákona, vyhláshující, že „Islám vyzývá všechny muslimy, aby bránili svoji čest, i kdyby pro to měli zabíjet“.

Přehled použitých zdrojů

- Human Rights Watch, Women's Rights Project, Asia Watch, A Modern Form of Slavery: Trafficking of Burmese Women and Girls into Brothels in Thailand (New York: Human Rights Watch, 1993).
- Philips, Ann: Democracy and Diference, University Park: The Pennsylvania State University Press, 1993
- Human Raight Watch, A Modern Form of Slaveny: Trafficking of Burmese Women end Viros intu Brothels in Thailand, 1993.
- Ulla Ohse, Forced Prostitution and Traffic in Women in West Germany, 1994.
- Human Rights Watch, Women's Rights Project, Trafficking of Women and Girls into Forced Prostitution and Coerced Marriage (New York: Human Rights Watch, 1995).
- Elizabeth Moltmann – Wendell`s / Am My Body. A Theology of Embodiment, 1995.
- Hýbnerová, S.: Mezinárodněprávní ochrana lidských práv žen, Acta Universitatis Carolinae Iuridica 3-4/1996. s. 117.
- Global Alliance Against Traffic in Women (GAATW), Removing the Whore Stigma: Report on the Asia and Pacific Regional Consultation on Prostitution (Bangkok, Thailand: GAATW, 1997).
- GAATW, Practical Guide to Assisting Trafficked Women (Bangkok, Thailand: GAATW, 1997).
- GAATW, Regional Meeting on Trafficking in Women, Forced Labor, and Slavery-like Practice in Asia and Pacific (Bangkok, Thailand: GAATW, 1997).
- Global Survival Network (GSN), Crime & Servitude: An Expose of the Traffic of Women for Prostitution from the Newly Independent States (Washington, DC: GSN, 1997).
- Evropien Guidelines for Effective Measure tu Present and Vombat Trafficking in Women for the Podpise of Sexual Exploataion, 26. 4. 1997, DCE/97-429, part. III.2.1./.
- GSN, Trafficking of NIS Women Abroad: Moscow Conference Report (Washington, DC: GSN, 1998).
- Wijers, M.: Příčiny a důsledky obchodu se ženami z pohledu Haagské deklarace, in: obchod se ženami v postkomunistických zemích střední a východní Evropy, La Strada Česká republika (ed.), Praha 1998, str. 61.
- Scheu, H.: Mezinárodní ochrana práv dítěte, v: Mezinárodní právo na přelomu tisíciletí, AUC Iuridica 3-4/1998 (v tisku).
- Follmar, P.: Důvody a vývoj obchodu se ženami, in: Advocats for Women – Dokumentace: Odborný trénink pro právnický vzdělané ženy k tématu Násilí na ženách a Ženská práva, Praha, 1999, str. 66.
- Vztah organizovaného zločinu a obchodování s lidmi (cizinci) - Studie ICMPD, 1999.
- Šturma, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, C. H. Beck, Praha 1999, str. 39.
- Tesařík, B.: Fascinující výpověď o podsvětí lidské společnosti na sklonku tisíciletí, in: Demografie – revue pro výzkum populačního vývoje, ročník 41, č. 1/1999, str. 58.
- Brown Lyn M., Gilligan Carol, Meeting at the crossroads: women`s psychology and girl`s development (Cambridge 1999).
- Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita, Historie prostituce. Chmelík, Praha 2000.
- Dr. W. Bruggeman, „trafficking for purposes of sexual Exploataion“, conference paper for Vienna Conference; Ann D. Jordán“Commercial Sex Workers in Asia: A blind Spot in Human raghts Law“, vol. 2, editors Kelly D. Askins, Dorean M. Kleniv, transnational Publisher, Inc 2000.

- Churches in Europe against Trafficking in Women. Background information. Necessity of taking part in a difficult discussion, (59) 2000.
- Lederer, L. J. (2001). Human Rights Report on Trafficking in Women and Children; a Country by Country Report on a Contemporary form of Slavery Washington: The Protection Project, School of Advanced International Studies, Johns Hopkins University. 2000.
- Victor Nnamdi Opara, LL. M. (New York University School of Law), LL. M. (University of Toronto), LL. B. (Honors), (University of Benin). 2000.
- IOM, trafficking and prostitution: The growing exploitation of migrant women from Central and Eastern Europe, Geneva, Ludwig Boltzmann. Institute Human Rights, Vienna 2000. Legal study on the combat of trafficking in women.
- Shamin, I. (2001) Mapping of missing, kidnapped and trafficked children and women: Bangladesh Perspective, Ženeva: IOM.
- La Strada, Praha. 2007, information from YWCA – European Headquarters, Praha. 2001.
- Wolthuis, A Blysk, M. (2001) Trafficking in children for sexual purposes from Eastern Europe to Western Europe. Amsterdam. Ecpat Europe Law Enforcement Group.
- Punishing forced labour and trafficking in persóna. The special case of children, (17). 2001. Vienna. Právnický slovník, C. H. Beck, 2001/.
- Aronowitz, A.: Smuggling and trafficking in human beings: The phenomenon, the markets that drive in and the organisations that promote it. In: European Journal on Criminal Policy and Research. Vol. 9, No. 2, Summer 2001, ISSN 0928 – 1371.
- Weisbrodt, D. a Anti Slavery International, Zrušení otroctví a jeho současných forem (Abolishing Slavery and its Contemporary Forms), Úřad vysokého komisaře pro lidská práva, U. N. Doc.HR/PUB/02/4 (2002).
- Havelková, Hana: Politická reprezentace žen v České Republice. In: Cviková, J., Juráňková, J (eds.) Hlasy žien – Aspekty ženském politiky. Bratislava: Aspekt, 2002.
- ATW-Anti Trafficking Work Group, Global Fund for Women, FTW – Foundation for Trafficking in Women, Human Rights Law Group, La strada – mezinárodní program prevence obchodu se ženami. 2002.
- Freidenwall, Lenita: Women's Political Representation and Gender Quotas – the Swedish Case, Working Paper Series 2003:2, the Research on Gender Quoras – A Key to Duality, Department of Politival Science, Stockholm: Stockholm University, 2003.
- Implementation and enforcement of international environmental law. Šturma. P., Praha 2002.
- Wijers, M. Zákazy otroctví a podobných praktik a jejich vztah k rozvoji současného chápaníobchodování s lidmi [The prohibitions on slavery and related practices], Paper International Protection of Human Rights, květen 2002.
- Viz: Čepelka, 4., David, V., Úvod do teorie mezinárodního práva, AUB Iuridica No. 51, Brno 1983, s. 188; Šturma, P., mezinárodní trestní soud stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Univerzita Karlova v Praze, nakl. Karolinum 2002.
- Z lásky nebo za peníze, kuplíři a provozování prostituce. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2002.
- Wijers, M. & Lap – Chev, L. Trafficking in women, Forced labour and slaveny – like practices in marriage, domestic labour and prostitution Utrecht: STV. 2002.
- Goodey, J.,Compensating Victims of Violet Crime in the Europien Union: The Case for State Restitution, in Reparation And Victim-Focussed Social Work (B. William,ed.) s. 16-33, Jessica Kingsley publisher, London 2002; Goodey, J., Recognizing Organized Crim's

- Victims:the Case of Sex Trafficking in the EU, in Policy Response tu Transnational Organized Crime (A Edwards, P. Gill, eds.) Routledge, London 2002.
- Údaje o školní docházce a o dětské populaci by měly být využívány za účelem identifikace skutečných nebo možných obětí obchodování s dětmi. Trafficking in Human Beings. Supplementary figurek. Sekond report of the Dutch National Reporter. Hague 2003, Victims, (61).
- Globalization effects risk and uncertainty – by Tony Addy. Churches in Europe Against Trafficking in Women.Globalization and Migration. 2003.
- Justice for victims. Trafficking and legislation. General problems faced by trafficking women. Palermo, 2003.
- The situation in Italy. Information from the Ruth Network. Churches in Europe against Trafficking in Women. conference of European Churches. 2003.
- Freidenwall, Lenita: Women´s Political Representation and Gender Quotas – The Swedish Case, Working Paper Series 2003, The Research on Gender Quotas – A Key tu Duality, Department of Politoval Science, Stockholm: Stockholm University, 2003.
- „Ukradené úsměvy“ – Souhrnná zpráva o dopadech obchodu se ženami a dívkami v Evropě na tělesné a duševní zdraví. 2004.
- Petra Hamerníková a Jana Poláková, “Chcete vědět, jak se pracuje s oběťmi obchodování v Itálii?“, Praha, 2004.
- Radhika Coomaraswamiand Lisa M.Kois, „Violence against Women“ v. Women and International Human Raights Law, op. Cit. Pozn. 2, s. 177. 2004.
- Mezinárodní a národní mechanismy proti mučení. Herold Christian Scheu a Stanislava Hýbnerová. Praha 2004.
- Situace v Romských komunitách v České republice. Závěrečná zpráva z projektu Lidská práva v praxi. La Strada, Česká republika. 2004.
- Norwood Robin. Women who love too much. A life – changing book for women. London, 2004.
- Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. Pavel Šturma. Str. 41 – 42.
- Council Directive 2004/81/EC on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities z 29. dubna 2004.
- Zpráva o obchodování s lidmi za rok 2004 amerického Úřadu pro monitoring a potírání obchodu s lidmi.
- Pilotní výzkum mezi zákazníky komerčních sexuálních služeb ve dvou příhraničních regionech ČR - IOM, 2005 Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005 - 2007).
- Metodická příručka TSP, str. 110 – 111. Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Praha 2005.
- Women trafficking research. II stage, Non – Governmental Organization „Women for Future“, prostitution. (14 – 15), Georgia. 2005.
- Human Trafficking and Forced Labour Exploitation. Guidance for Legislation and Law Enforcement. International Labour Office. 2005.
- Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Eva Vaničková a kolektiv. Praha, 2005.
- Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005 - 2007), ČR.
- Moldova, Association of social Protection of Women, 2005.
- Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - Fighting trafficking in human beings - an integrated approach and proposals for an action plan z 18. listopadu 2005.

Draft Action Plan on Trafficking in Human Beings z 18. listopadu 2005.

EU Organised Crime Report 2005.

Amended Proposal for a Council Decision on the conclusion, on behalf of the European Community, of the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women And Children, supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organised Crime z 18. listopadu 2005.

Prevention of Trafficking in Women in Central and Eastern Europe Utrecht, B., Dortmund, 2006.

Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu. Veronika Bílková.

Human Trafficking and Forced Labour Exploitation. Reasons for Migration, 2006.

Populační fond OSN (UNFPA), září, 2006. Zpráva o stavu světové populace 2006. Tématem zprávy, která vychází každoročně již od roku 1978, jsou ženy a mezinárodní migrace.

Ženy v labyrintu mužů. Petra Rakušanová. Praha, 2006.

Příkaz prezidenta Gruzie N 437 18. července, 2006. O statutu veřejnoprávní korporace „Státní Fond ochrany a pomoci (zákonným) obětem obchodu s lidmi“.

Obchod s lidmi za účelem nucené práce v Evropě. Praha, 2006

World Health Organization. Overview of child and adolescent health./citování 8. ledna 2006;/ k dispozici na: <http://www.who.int/child-adolescent-health>.

Evropien Guidelines for Effective Measure tu Present and Vombat Trafficking in Women for the Podpise of Sexual Exploatation, 26. 4. 1997, DCE/97-429, part. III.2.1./

Výroční Zpráva o obchodování s lidmi pro rok 2005, 2006 a 2007, kterou vypracovalo a na svých internetových stránkách zveřejnilo americké ministerstvo zahraničí.

Global Aliance Against Trafficking in Women (by Torsten Moritz). 2007.

Obchod s lidmi v ČR. Instruktažní manuál. Praha, 2007.

Úřad ombudsmana Abcházie (představitel legitimní vlády Abchazské autonomní republiky /sídli v Tbilisi/), 2007.

Georgia end International low. 2007 Tbilisi. State University of Tbilisi.

Projekt příkazu prezidenta Gruzie o všeobecných standardů identifikace zákonných oběti obchodu s lidmi byl zpracován gruzínskou vládou na konci roku 2007.

Právní následky mezinárodně protiprávního chování. Šturma . P., Praha 2007

Ženy pro budoucnost, World Vision – Georgia., 2008.

Informace o projednávané problematice jsem čerpal především z různých materiálů nevládních regionálních a mezinárodních organizací: La Strada, Člověk v tísni, Arcidiecézní charita Praha, OPU (ČR), Centre for women victims of violence (Vienna), Centre de prévention des violences conjugales et familiales (Brusel), Danish work group against trafficking in women (Kopenhagen), Amnesty for Women (Hamburg), Foundation Against Trafficking in Women (STV), Global Alliance Against Traffic in Women, Global Survival Network, Human Rights Watch, International Human Rights Law Group, International Organization for Migration, Witness Project Lawyers, z odborných časopisů a informací dostupných na internetu. Během přípravných prací jsem také navštívil příslušné úřady, instituce, archivy a dokumentační střediska.

Nejdůležitější mezinárodní a evropské dokumenty (aktivity) v oblasti boje a prevence obchodování s lidmi, zejména se ženami, jsou uvedeny ve 2. kapitole.

Seznam tabulek

Tabulka č.1: Definice obchodování s lidmi.....	25
Tabulka č.2: Statistické údaje z Gruzie (Gruzie, Obchodování s lidmi. Ministerstvo vnitra, za rok 2003 – 2007).....	115
Tabulka č.3: Podíl žen v uskupeních EU.....	121
Tabulka č.4: Podíl žen v národních vládách ve vybraných zemích EU	121
Tabulka č.5: Podíl žen v národních parlamentech ve vybraných zemích EU	121
Tabulka č.6: Zaměstnanost podle pohlaví	122
Tabulka č.7: Podíl žen na postech v dozorčích radách.....	122
Tabulka č.8: Četnost výskytu překážek v postupu žen ve firemních strukturách	122
Tabulka č.9: Index genderové propasti.....	123
Tabulka č.10: Počty Policí ČR zjištěných trestných činů obchodování s lidmi v letech 1998 - 2007	132
Tabulka č.11: Počty Policí ČR zjištěných trestných činů kuplířství v letech 2000 - 2007	132
Tabulka č.12: Počty Policí ČR registrovaných obětí obchodování s lidmi v letech 2003 - 2007 ..	133
Tabulka č.13: Počty pravomocně odsouzených osob a uložených trestů za obchodování s lidmi v letech 1998 - 2007	133

Seznam obrázků

Obrázek č.1: Nejhůře hodnocené země	73
Obrázek č.2: Přeprava obětí v Evropě	80
Obrázek č.3: Přeprava obětí z Ruska.....	80
Obrázek č.4: Realizace prodeje	80

Definice vybraných pojmů

- a) **Abcházie** či Abchazsko (abcházsky Аԥсны, Apsny, gruzínsky აფხაზეთი, Apchazeti) je region na kavkazském pobřeží Černého moře. Z hlediska státoprávního jde o součást Gruzie, dle jejíž ústavy se zde nachází Autonomní republika Abcházie[4]. Gruzie však od roku 1993 nemá toto území pod kontrolou a existuje zde Ruskem podporovaná Republika Abcházie, již kromě Ruska uznává za nezávislý stát ještě Nauru, Nikaragua, Sýrie a Venezuela.
- b) **Vykořisťování** obecně znamená bezohledné, nespravedlivé využívání, většinou druhého člověka. V tomto smyslu lze například hovořit o vykořisťování dětí, které jsou nuceny výdělečně pracovat.
- c) **Umělé přerušování těhotenství** - Stejně jako se vyvíjí gynekologie, porodnictví a neonatologie, zdokonalují se metody výkonu umělého přerušování těhotenství. Lékaři jej provádějí na podnět těhotné ženy. Ta musí o ukončení gravidity písemně požádat. Výkon lze provést farmakologicky nebo chirurgicky.
- d) **Gender mainstreaming** je strategie, jejímž cílem je dosažení rovného postavení žen a mužů. Tento pojem byl celosvětově poprvé použit v roce 1985, konkrétně na 3. světové konferenci o ženách konané v Nairobi. Od roku 1999, kdy byl ustanoven v Amsterodamské smlouvě, je jako závazný princip platný pro všechny členské státy Evropské unie. Evropská rada umocnila závazek týkající se gender mainstreamingu v roce 2006 přijetím Evropského paktu pro rovnost žen a mužů. Rada Evropy definuje termín následovně: „Gender mainstreaming je (re)organizace, zdokonalování, rozvoj a vyhodnocování koncepčních procesů tím, že při nich všechny zúčastněné subjekty budou na všech úrovních a ve všech stádiích využívat perspektivu rovnosti žen a mužů“.
- e) **Nucená práce** nebo povinná práce je práce nebo služba, která je od osoby vymáhána pod pohrůzkou trestu. Taková osoba se na danou práci nenabídla dobrovolně, vykonává je proti vlastní vůli z vůle jiné osoby, skupiny osob nebo zákona. Nejde jen o práci manuální, vynucována může být právě tak práce duševní. K nucené práci patří nesvobodné rozhodování nucené osoby, pramenící z obavy záporných dopadů v případě odmítnutí výkonu práce.
- f) Cílová skupina vytvořená pro otázky boje proti obchodování s lidmi v rámci Paktu Stability pro Jihovýchodní Evropu.
- g) **Acquis** (fr. Acquis = 1. nabytý, 2. nabyté vědomosti, úspěchy, výhody, zkušenosti, práva) může být v právu: obecně - soubor práv a právních povinností, které platí na konci normativního procesu, nejčastěji práva a povinnosti, které musí přijmout kandidát na členství v mezinárodní organizaci. Zkráceně - **acquis Unie**. **Acquis Communautaire**, francouzský termín pro právní řád Evropské unie - Soubor legislativy – obecně závazných aktů Evropských společenství, které již byly přijaty či budou přijaty. Musí je akceptovat každý stát, který je čekatelem a bude do společenství přijat. Zahrnuje: legislativy jednotlivých zemí, deklarace, rezoluce, základní principy, mezinárodní smlouvy a další dokumenty.
- h) Portál pracovní mobility síť **Eures** poskytuje informační služby, jejichž cílem je poskytnout pomoc a podporu všem, kteří uvažují o přestěhování se do zahraničí či o nábore pracovních sil z jiné země. Dodatečné informace o **EMN** Můžete najít na - https://ec.europa.eu/immigration/general-information/emn_en.
- i) **Obchodování s lidmi** je uvedeno v trestním zákoníku České republiky (zákon č. 40/2009 Sb.), konkrétně je skutková podstata trestného činu Obchodování s lidmi zakotvena v jeho § 168. Jako obchodování s lidmi se bere obchod za účelem otroctví, nevolnictví, nucených prací či za účelem sexuálního zneužívání. Dalšími nelegálními účely tohoto obchodování je získání tkání, buněk či

lidských orgánů. Takové obchodování s lidmi je v České republice trestáno odnětím svobody od 2 až do 18 let.

- j) **Kuplířství** je trestný čin, který spočívá v tom, že kuplíř přiměje či svede jinou osobu k provozování prostituce, případně z prostituce jiného jen profituje. Trestní právo tak zde vyjadřuje společenský zájem nejen na ochraně mravnosti, ale i svobodného rozhodování člověka. Podle § 189 současného trestního zákoníku hrozí za podobné jednání trest odnětí svobody na šest měsíců až na čtyři léta, v případě značného prospěchu nebo organizované skupiny na dvě léta až osm let (ještě vyšší sazby přichází na řadu při újmě na zdraví nebo dokonce smrti). Pokud by však bylo k prostituci použito dítě, je podle § 168 odst. 3 písm. d) v rámci trestného činu obchodování s lidmi trestní sazba pět až dvanáct let.
- k) **Omezování osobní svobody** je trestný čin. Definuje jej § 171 trestního zákoníku. Trest odnětí svobody až na dvě léta dostane osoba, která bez oprávnění brání užívat osobní svobody. Pokud se tímto činem snaží o usnadnění jiného trestného činu, bude potrestána až na tři roky odnětím svobody. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, pokud bude oběti bez oprávnění bránit užívat osobní svobodu z důvodů, že je pachatel členem organizované skupiny, neuznává jinou rasu či národnost, etnickou skupinu, politické přesvědčení, vyznání či z důvodu, že je obět bez vyznání.
- l) **Vydírání** spočívá v použití násilí, případně jen pohrůžky násilí či jiné těžké, např. psychické újmy tak, že oběť je donucena něco konat, opominout nebo strpět. Tím je omezena ve svém svobodném rozhodování, které je objektem trestného činu. V českém právu jde o trestný čin podle § 175 českého trestního zákoníku, který patří mezi trestné činy proti svobodě podobně jako omezování osobní svobody (§ 171 TrZ), loupež (§ 173 TrZ), porušování domovní svobody (§ 178 TrZ) aj. Na rozdíl od loupeže stačí u vydírání pohrůžka násilí nikoli bezprostředního (např. dopisem) anebo pohrůžka jiné těžké újmy. Ustanovení o loupeži je tedy speciální vůči vydírání, neboť prostředky a cíl jsou užší.
- m) **Útisk** je trestný čin podle § 177 českého trestního zákoníku, který spočívá ve zneužití něčí tísně nebo závislosti tak, že oběť je donucena něco konat, opominout nebo strpět. Za útisk hrozí trest odnětí svobody až na jeden rok a/nebo zákaz činnosti
- n) Znak trestného činu **nedovoleného překročení státní hranice** podle § 171a odst. 1 tr. zák. (ve znění účinném do 11. 7. 2007) vyjádřený slovy „státní hranice“, je třeba chápat tak, že jde pouze o státní hranice České republiky se sousedními státy, nikoliv tedy o jakékoliv státní hranice mezi kterýmikoliv státy. Znak trestného činu podle § 171a odst. 1 tr. zák. „umožní nebo pomáhá jinému překročit státní hranici“ je naplněn i v případě, kdy pachatel dopraví osobu, která již dříve nedovoleně překročila státní hranici České republiky, dále do vnitrozemí sousedních států nebo do dalších zemí, za předpok ...Právní věta je zkrácená. Pro zobrazení celé právní věty se zaregistrujte na 14 dní bezplatně nebo přihlaste.
- o) Organizovaná zločinecká skupina, dříve označovaná jako **zločinné spolčení**, je společenství více osob zaměřené na páchání soustavné úmyslné trestné činnosti – organizovaného zločinu. V českém právu je organizovaná zločinecká skupina definována v ustanovení § 129 trestního zákoníku a už jen účast v ní je zvláštním trestným činem (§ 361 TrZ).
- p) **Svádění k pohlavnímu styku** - Podle § 217a současného trestního zákoníku (1) Kdo nabídne, slíbí nebo poskytne osobě mladší osmnácti let za pohlavní styk s ní, nebo za její pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplatku nebo jinou výhodu či prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem. (2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, a) spáchal-li čin uvedený v odstavci 1 ze

zavrženíhodné pohnutky, b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu, nebo c) spáchá-li takový čin opětovně.

- q) **Ohrožení mravní výchovy** - Podle § 201 současného trestního zákoníku (1) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu, b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život, c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. (2) Kdo umožní, byť i z nedbalosti, dítěti hru na výherním hracím přístroji, který je vybaven technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžítým trestem nebo zákazem činnosti. (3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ze zavrženíhodné pohnutky, b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu, c) spáchá-li takový čin opětovně, nebo d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch
- r) **OHCHR** - Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva (anglicky Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights obecně znám též jako Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR)) je agentura Organizace spojených národů jejímž cílem je propagace a ochrana lidských práv garantovaných mezinárodním právem a uvedeny ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948. Úřad byl ustanoven Valným shromážděním OSN 20. prosince 1993. **ODIHR** - Úřad pro demokratické instituce a lidská práva.
- s) Nástup „**feminizace migrace**“ je v rozvinutých zemích celosvětovým společenským a demografickým trendem, protože stárnou populace všeobecně a konkrétně ty starší a roste počet žen v placených pracovních silách (celkově přes 50 %, a téměř 70 % žen v některých rozvinutých zemích). To vše přispívá k nárůstu požadavků na „pečovatelskou práci“- v sektorech jako zdravotnictví, ošetřování, stravovací služby, hotely, domácí práce a péče o děti a o staré nebo nemocné, a také na domácí práce a vedení domácností.
- t) **Flexibilita** (česky pružnost nebo ohebnost) se dá vysvětlit jako pružnost nebo dokonalé přizpůsobení se. Termín se používá pro označení sportovní činnosti či pracovního nasazení.

Abstrakt

Tato monografie je prezentována jako doplňující vědecký materiál pro organizace, které se zajímají o vývoj mezinárodních právních norem pro obchodování s lidmi do roku 2009. V budoucnu autor plánuje vydání druhé části monografie, která bude spojena s právní úpravou předpisů k dnešnímu dni. Po úvodní kapitole, kde vysvětluje důvody, které ho vedly k napsání práce, se autor zaměřil na definici "obchodování s lidmi" a na další pojmy s ní související - otroctví, nucená práce. Zmiňuje jednotlivé formy vykořisťování, obchodování s lidmi za účelem odnímání orgánů.

Přehlednou formou vysvětluje aktivity a snahy států, vedoucí k potlačení tohoto jevu. Vysvětluje základní znaky obchodování s lidmi (transport, donucení, vykořisťování), specifika a příčiny obchodování se ženami, včetně zdravotních problémů s ním souvisejících. Nemalá část této kapitoly je věnována problematice dětí. Zde zmiňuje některé mezinárodní dokumenty, jejichž cílem je chránit práva dětí.

Samostatná kapitola je věnována mezinárodním a evropským aktivitám a dokumentům o obchodování s lidmi. Část této kapitoly věnuje úpravě obchodu s lidmi v právním řádu ČR.

Po vysvětlení definic a sumarizaci mezinárodních dokumentů přechází autor v dalších částech své práce k problematice podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, regulaci prostituce, obchodu s lidmi a násilí na ženách, obchodu s lidmi jako celosvětovému fenoménu, migrace a obchodování se ženami, prevenci a řešení tohoto problému. Autor často zmiňuje situaci v jednotlivých zemích včetně konkrétních případů.

Po vysvětlení definic a sumarizaci mezinárodních dokumentů přechází autor v dalších částech své práce k problematice podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, regulaci prostituce, obchodu s lidmi a násilí na ženách, obchodu s lidmi jako celosvětovému fenoménu, migraci a obchodování se ženami, prevenci a řešení tohoto problému. Autor často zmiňuje situaci v jednotlivých zemích včetně konkrétních případů.

Jedna z kapitol této rozsáhlé práce je věnována otázkám trestní odpovědnosti pachatelů, odpovědnosti právnických osob a mechanismům řešení individuálních stížností. I tato část práce je psaná přehledně a čtivě.

V předposlední kapitole mapuje autor situaci v Gruzii. Z této části práce je více než zřejmé zaujetí autora o zvolenou problematiku, stejně jako v poslední části práce, kde lze najít "doplňující informace" - skutečné případy. Zde autor čerpal z aktuálních zdrojů včetně konkrétních situací v jednotlivých zemích.

Pokud jde o obsahovou stránku práce, prokázal autor schopnost zorientovat se ve zvolené problematice a zpracovat ji v podobě požadované u tohoto druhu prací. Práce není strohým textem, který by se omezil na výčet a popis aktivit států. Předložené dílo je napsáno čtivě, autor velmi často cituje a popisuje konkrétní případy z praxe, což z ní činí materiál vhodný k publikaci nejen v odborné literatuře.

doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

რეზიუმე

წინამდებარე მონოგრაფია წარმოადგენს დამატებით სამეცნიერო მასალას იმ ორგანიზაციებისთვის, რომელთა ინტერესის საგანს წარმოადგენს ადამიანებით ვაჭრობასთან დაკავშირებული საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების განვითარების ევოლუცია, 2009 წლამდე. მომავალში ავტორი აპირებს გამოსცეს მეორე ნაწილი მონოგრაფიისა, რომელიც იქნება დაკავშირებული დღეს მოქმედ სამართლებრივ რეგულაციებთან.

შესავალ სიტყვას, სადაც ის საუბრობს ამ პრობლემატიკით დაინტერესების მიზეზებზე, მოსდევს ტერმინთან „ადამიანებით ვაჭრობა“ დაკავშირებული განმარტებები და მასთან კავშირში მყოფი სხვადასხვა ტერმინის დეფინიცია. საუბარია: მონობაზე, იძულებით სამუშაოებზე, ექსპლოატაციის ფორმებზე, ორგანოებით ვაჭრობაზე და სხვა.

ერთი თავი მთლიანად ეძღვნება საერთაშორისო და ევროპულ აქტივობებსა და დოკუმენტებს, დაკავშირებულს ადამიანებით ვაჭრობასთან. კონკრეტულ ქვეთავში კი ყურადღება ეთმობა რეგულაციებს ჩეხეთის რესპუბლიკის სამართლებრივ სივრცეში. ტერმინის „ადამიანებით ვაჭრობა“ დეტალური ანალიზისა და მასთან დაკავშირებული საერთაშორისო დოკუმენტების განხილვის შემდეგ, ავტორი ნაშრომის შემდეგ თავებში ეხმიანება ტრეფიკინგის მსხვერპლთა დაცვის პრობლემურ საკითხებს. მათ შორის გამოყოფს: პროსტიტუციის სამართლებრივი რეგულაციის, ქალებზე ძალადობის, უკანონო მიგრაციის თემას და საუბრობს როგორც საპრევენციო ღონისძიებებზე, ისე აღნიშნულ პრობლემათა გადაჭრის გზებზე. ნაშრომში ხშირად არის მოყვანილი მაგალითები კონკრეტული სახელმწიფოებიდან.

ერთ-ერთი თავი მისი ნაშრომისა ეძღვნება დამნაშავეთა (ფიზიკური, იურიდიული პირები) სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და ინდივიდუალურ საჩივრებზე რეაგირების მექანიზმებთან დაკავშირებულ საკითხებს.

მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დათმობილი ამ კუთხით საქართველოში არსებულ სიტუაციას. ნაშრომის ეს კონკრეტული ნაწილი კიდევ ერთხელ ცხადჰყოფს ავტორის განსაკუთრებულ დაინტერესებას ადამიანებით (უმეტესწილად - ქალებით) ვაჭრობის აკრძალვისა და სამართლებრივი რეგულირების საკითხებით. ამ ნაწილშიც ვეცნობით საინტერესო მაგალითებს. საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ ავტორი შესანიშნავად ორიენტირებს იმ პრობლემურ სფეროში, რომლის გაშუქებასაც უთმობს თავის ნაშრომს. წარმოდგენილი მონოგრაფია დაწერილია მკითხველისათვის გასაგებ ენაზე, ავტორი ხშირად აკეთებს მითითებებს კონკრეტულ პრაქტიკულ მაგალითებზე. საბოლოოდ, ყოველივე მისაღებს ხდის ნაშრომის გამოქვეყნებას და არამარტო პროფესიული ლიტერატურის სახით.

პროფესორი სტანისლავა ჰიბნეროვა

O autorovi

Gocha Ochigava

Absolvent doktorského studia Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

docent pro obor Mezinárodní veřejné právo a evropské právo, Ph.D., Tbilisi, Gruzie

About autor

Gocha Ochigava

Graduate of doctoral studies of Faculty of Law, Charles University.

Associate professor for the field - International law, European law, Ph.D., Tbilisi, Georgia

Gocha Ochigava

**Obchodování se ženami v mezinárodním právu
Trafficking in women in international law**

Vydal: Extrasystem Praha, 2022

1. vydání

152 stran / 13,70 AA

ISBN 978-80-87570-58-6

9 788087 570586